

UNIVERSITY OF CA RIVERSIDE, LIBRARY
3 1210 02089 8571

UC SOUTHERN REGIONAL LIBRARY FACILITY
AX 000 008 296 6

SEAL OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA
LET THERE BE LIGHT
1868

ANY : PRIMER

Jochs Florals de Sant Cugat del Vallés

R. Campalans - 08.

Jochs Florals de S. Cugat del V.

JOCHS FLORALS

DE

SANT CUGAT DEL VALLES

CELEBRATS

EN ELS CLAUSTRES DEL MONASTIR

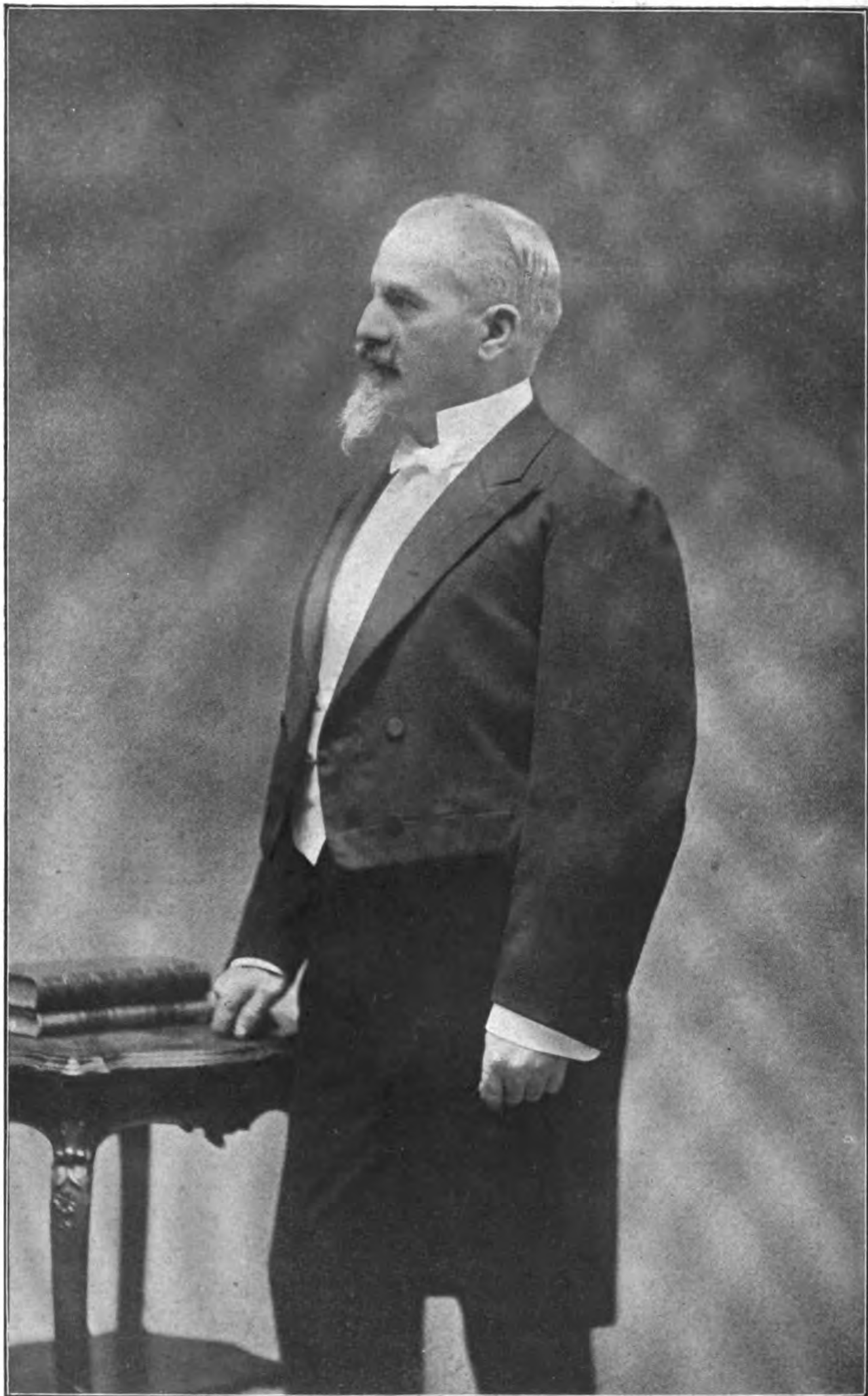
EL DÍA 9 DE SETEMBRE DE 1907

ANY PRIMER

BARCELONA

ESTAMPA DE LA CASA PROVINCIAL DE CARITAT
CARRER DE MONTEALEGRE, NÓM. 5
1908

Sr. En Ramón Picó y Campamar, *President*

CONSISTORI

COMISSIÓ ORGANISADORA

Srs. En Joan Rabadà y Vallvé, President.
» *Evarist Batlle y Casanoves,* Vispresident.
» *Pere Estapé y Franqueza.*
Rvrent. Carles Altés, Pbre.
» *Andreu Domenech,* Pbre.
Srs. En Martí Rodó y Rabella.
» *Ignasi Murillo y Roure,* Tresorer.
» *Agustí Galtés y Bech,* Secretari.

JURAT CALIFICADOR

Srs. En Ramón Picó y Campamar, Mestre en Gay-Saber, President.
» *Lluis Duràn y Ventosa,* Vispresident.
» *Joaquím Ruyra y Oms,* Vocal.
» *Pelegrí Casades y Gramatxes,* Id.
» *Alexandre de Riquer,* Id.
» *Claudi Planas y Font,* Id.
» *Martí Genís y Aguilar,* Id.
Rvrent. Ramón Garriga y Boixader, Pbre., Secretari.

REYNA DE LA FESTA

Sra. Na Eularia Valls y Fayol.

CORT D'AMOR

Srtes. Na Mercé Senña.
» *Juliene Hess.*
» *María Cadira.*
» *Josepha Sala.*
» *Mercé Massana.*
» *Manela Català.*

Srtes. Na Francisca Segalés.
» *Angela Magrans.*
» *Francisca Català.*
» *Magdalena Soler.*
» *Herminia Ros.*
» *Matilde Murillo.*

ADJUNTS

Sr. Auladell, en Miquel.
» Alegret, en Joan.
» [redacted].
» Arqué, en Joseph.
» Arús, en Enrich.
» Badía, en Francesch.
» Balsells, en Eduard.
» Bassa, en Joseph.
» Batlle, en Evarist.
» Bruix, en Octavi.
» Buqueras, en Pere.
» Buscallà, en Vicens.
» Busquets, en Joseph.
» Cadira, en Joan.
» Cahís, en Francesch.
» Cairó, en Lluis.
» Calado, en Enrich.
» Caldés, en Bonaventura.
» Canas, en Joseph.
» Carol, en Pere.
» Casabó, en Joan.
Sra. Casajuana, na Francisca de.
Sr. Casanovas, en Feliu.
» Casas, en Francesch.
» Castañé, en Pere.
» Català, en Joseph.
» Civil, en Pere.
» Colomé, en Ramón.
» Coll Millans, en Miquel.
» Coll, en Llaureà.
Sra. Coll, na Mercé.
Sr. Comenge, en Lluis.
» Corominas, en Gustau.
» Corominas, en Francesch.
Rvrent. Doménech, Andreu. Pbre.
Sr. Domínguez, en Joseph.
» Estapé, en Pere. (Batlle).
» Estapé, en Joan.

[redacted]
» Farrés, en Pere.
» Fatjó, en Domingo.
» [redacted]
» Forns, en Rafel.
» Fontcuberta, en Florentí.
» Frexas, en Francesch.
» Galtés, en Agustí.
» Garriga, en Bonfilio.
» Giró, en Joseph.
» Gorina, en Francesch.
Sra. Herrera, na Viuda de.
Sr. Ibáñez, en Bernat.
» Jaumandreu, en Eduard.
» Jové, Armet, Espiell, en Enrich.
Sra. Juliana, na Antonia.
Sr. Lupresti, en Ramón.
» Lluch, en Gabriel.
» Llunell, en Tomàs.
» Magrans, en Miquel.
» Majó, en Joan.
» Margenat, en Joaquím.
» Martí Valls, en Joseph.
» Màs, en Rafel.
» Menta, en Rosendo.
» Murillo, en Ignasi.
» Musella, en Jaume.
» Musella, en Joan.
» Musella, en Ramón.
» Nadal, en Antón.
» Nanot, en Vicens.
» Oristrell, en Joaquím.
» Pagés, en Pere.
» Pahisa Trabal, en Joseph.
» Palmerola, en Ramón.
» Pamies, en Antón.
» Pareja, en Gayetá.
» Pascual Joseph, en L.

Sr. Pedret, en Pere.
» Pereyra, en Joseph.
» Pí, en Enrich.
» Planas, en Joan.
» Prou, en Joaquím.
» [redacted]
» Puigventós, en Joan.
» Pujadas, en Emili.
Rvrent. Pursals, Tomàs. Pbre.
Sr. Rabada, en Joan.
Rabassada, Hotel.
Rabassalet, Hotel.
Sr. Ribalta, en Tomàs.
» Rodó, en Martí.
» Ros, en Antón.
» Ros, en Càndido.
» Rovira, en Joan.
» Rovira, en Ramón.
» Sabadell, en Joseph.
» Sabatés, en Antón de.
» Sagalés, en Ramón.
» Sallés, en Pere.
Sr. San, en Joan.
» Sangés, en Ramón.
» Santos, en Joan.
» Sans Buigas, en Ferràn.
» Señàn, en Joaquím.
» Serra, en Jaume.
» Serra, en Salvadó.
» Solà, en Miquel.
» Solé, en Joaquím.
» Tegores, en Joseph de.
» Tomàs, en Joan.
» Torras, en Ramón.
» Tortosa, en Bartomeu.
» Tortosa, en Joan.
Sra. Trabal, na María.
Sr. Trías Grau, en Joan.
» Valls, en Joseph.
» Vidal, en Francesch.
» Vila, en Wenceslao.
» Vilaclara, en Francesch.
» Vilaseca, en Pere.
» Viñolas, en Joan.

JOCHS FLORALS DE SANT CUGAT DEL VALLÈS.

1907

Vosaltres, oh poetes, qui gaudiu del màgich encís que fa miracles, qui sabèu tornar la vista als orbs, la parla al muts, la fermesa al balbs, y quan dièu: *¡Surge et ambula!* fins les metexes coses mortes y sepultes devenen ressurrectes y triomfantes, vosaltres, taumaturchs de la patria, esguardèu compassius y amorosos aquest venerable y decrèpit Monastir de Sant Cugat.

Reparèu: La superba nau del Temple, s'és esventada; sa volta y parets són plenes de cribelles y xacres. La nau és fosca y tenebrosa per que sos finestrals són cluchs, y cluques són també totes ses llanties. Dins l'àmbit ombradís sura callada y silenciosa una angoxa de mort qu'encongeix l'esprit y encomana esgarrifanses de fret y basarda. Dins l'orga muda y esgabellada fan niu les òlives y les rates-pennades, y a les esquerdes del cimbori y del àbsis axams d'abelles hi laboren ses bresques de mel.

La campana major, la famosa *Escolàstica,* de tant cridar y no ésser atesa, s'és ferida temps ha de la llengua, y ara resta muda y silenciosa y anyoran sa potenta veu de bronze les serralades del Tibidabo y Vallvidrera, les de Sant Llorens del Munt y fins els metexos turons del august Montserrat.

Els magnífichs claustres, ab tot y l'esfors suprèm del poble, estàn si cauhen... no cauhen...

Vosaltres, donchs, oh poetes, qui gaudiu d'aquest màgich encís que fa miracles, veníuhi a cantar sota'ls gemats y corpolents llorers qu'ombrejen els claustres; veníuhi, y'l vostre cantar consolidarà'ls fonaments d'aquest Monastir decrèpit. La campana major tornarà en sí, y recobrarà sa parla que anyoren temps hà les vehines montanyes; s'esparpellaràn a la blava serenor del infinit tots els finestrals aparedats, y un fay de lluminoses colors s'esbadiarà temple endins com un arch de Sant Martí portant l'alegría y conçol dels esprits.

Totes ses llanties avuy cluques, també's desclucaràn, y sadolles d'olis verges cremaràn de nit y día esbahint les ombres y esquivant la por, y'l fret devindrà tebior benigne y suau...

Veníuhi a cantar, oh poetes, y'l venerable Monastir y sos claustres prest devindràn immortals!

CARTELL

I. FLOR NATURAL. — Premi d'Honor y cortesía, ofert pel Magnífich Ajuntament d'aquesta Vila, a la mellor poesía sobre tema que's dexa al bon gust y franch arbitri del autor. Seguint la bella costum d'antich establerta, el qui obtingui aquest premi, deurà ferne present a la dama de sa elecció; la qual, proclamada *Reyna de la Festa,* entregarà tots los altres premis als qui guanyadors ne síen.

II. PREMI DE PATRIA. — Objecte d'art, ofert pels senyors de la Colonia, qui passen l'estiu en exes pintoresques encontrades, que'n serà adjudicat a la mellor poesía sobre fets històrichs o gestes glorioses de Catalunya, preferint, en igualtat de circunstancies, aquella que fassi menció del nostre Monastir.

III. PREMI DE FE. — Objecte artístich que regala l'actual Sr. Regent d'aquesta parroquia D. Carles Altés, Pbre., a la mellor poesía relligiosa.

PREMIS EXTRAORDINARIS

I. UN OBJECTE D'ART, qu'ofereix l'Emm. y Rvdm. Sr. Cardenal Casañas, Bisbe d'exa Diòcessis, a la mellor defensa del procedir del Abat Biure en la qüestió ab en Saltells, en 1351.

II. La Excma. Diputació Provincial de Barcelona ofereix la valiosa obra VIDA GRÁFICA DE N. S. JESUCHRIST a la mellor composició en vers ó prosa, tema lliure.

III. OBJECTE D'ART, que regala l'Excm. Sr. D. Eussebi Güell y Bacigalupi, a la mellor composició en vers ó prosa, tema lliure.

IV. La riquíssima obra LA SAINTE VIERGE, per U. Maynard, premi del M. I. Sr. Canonge Magistral de la Seu de Barcelona, Dr. D. Joseph Vallet, vicari que fou d'aquesta Vila, a la mellor Relació y estudi sobre les precioses relliquies que en gran nombre's guardaven en ex Monastir avans de la exclaustració.

V. 80 PESSETES, que regala D. Jaume Brutau, Diputat Provincial per aquesta circunscripció, a la mellor poesía, tema lliure.

VI. UNA OBRA DE GRAN LUXO, premi qu'ofereix el Centre Excursio-

nista de Catalunya, a la mellor monografía històrich-descriptiva del poble de Sant Cugat del Vallès.

VII. La Societat Arqueològica de Barcelona, ofereix uns ALBUMS publicats per la metexa, a la mellor poesía al Monastir.

VIII. D. Eduard Calvet, Diputat a Corts per Arenys, ofereix un ARTÍSTICH GERRO DE BRONZE a la mellor composició en vers o prosa, tema lliure.

IX. OBJECTE D'ART, ofert per Mossèn Nicolau Casarramona, fill d'exa Vila y Rector de la Barceloneta, als mellors goigs al gloriós Màrtir Sant Cugat.

X. OBJECTE D'ART, qu'ofereix D. Vicens Trabal, fill d'exa Vila y President de la Lliga Regionalista de Sabadell, al poeta que en vers ó prosa descrigui la vida y gloriós martiri del pagès Sant Medí, que tingué lloch en l'atri del Monastir de Sant Cugat del Vallès.

XI. OBJECTE D'ART, qu'ofereix l'Ilm. Sr. D. Fèlix Fages, a la mellor composició, vers o prosa, tema lliure.

XII. OBJECTE D'ART, d'autor català, que regala D. Narcís Verdaguer y Callís, a un bon elogi del malhaurat bisbe Morgades (q. a. C. s.), com a protector de l'art relligiós de la nostra terra.

XIII. UN OBJECTE D'ART, ofrena del Foment Autonomista Català, a la mellor poesía sobre la Sardana.

XIV. UNA OBRA D'ART, original del donant D. Apeles Mestres, al mellor quadret descriptiu de Natura.

XV. UN QUADRO A L'OLI, original del ofertor D. Lluis Graner, a la mellor composició en prosa, tema lliure.

XVI. UNA OBRA D'ART EN PORCELLANA, de ca'n Serra, que regala'l mateix senyor, al mellor quadro de costums obreres.

XVII. UNA OBRA D'ART, original del donant D. Alexandre de Riquer, al mellor quadro de costums aristocràtiques de ciutat catalana.

XVIII. UNA ESTATUETA D'EN PAU CLARÍS, original del ofertor D. Ismael Smith, a la mellor tradició o llegenda d'exa comarca.

XIX. UNA ESCULTURA DE BRONZE, qu'ofereix D. Joseph Rovira al mellor treball en forma d'article de periòdich o altre consemblant, demostrant la necessitat de fomentar els estudis econòmichs, com a medi d'assolir nostres llibertats polítiques.

XX. UNA PLOMA D'ARGENT, que regala'l Reverent D. Angel Garriga, Rector de Sardanyola, a la mellor poesía moral.

El Jurat podrà concedir tots els accèssits y mencions honorífiques que cregui convenient.

Totes les composicions deuràn ésser rigorosament inèdites, escrites en antich o modern català d'aquest Principat, de Mallorca, de Valencia o del Rosselló.

Tots els treballs, ab lletra clara y intel-ligible, se remetràn al Secretari del Jurat Calificador (Sardanyola), per tot el día 20 d'agost vinent, acompanyats cada un d'un plech clos ab el nom del autor, y en el sobre escrit, el títol y lema de la composició.

No s'entregarà el premi adjudicat al autor qual nom no consti clarament exposat en el plech respectiu o vaja en forma d'anagrama, pseudònim o altra contrassenya.

Els plechs que continguin el noms dels autors no premiats se cremaràn, com de costum, acabada la repartició de premis.

La Comissió organisadora se reserva per un any, a comptar del día de la fetcha, la propietat de les obres premiades.

Dintre alguns díes se publicarà un cartell extraordinari.

Que'l Senyor vos assadolli d'inspiració, y a l'encís dels vostres cants, el rònech Monastir recobri totes ses perdudes gracies.

FORMAN EL JURAT CALIFICADOR

D. RAMÓN PICÓ Y CAMPAMAR (MESTRE EN GAY SABER), *President*.— D. LLUIS DURÁN Y VENTOSA, *Vispresident*. — D. JOAQUÍM RUYRA Y OMS, D. PELEGRÍ CASADES Y GRAMATXES, D. ALEXANDRE DE RIQUER, DON CLAUDI PLANAS Y FONT, D. MARTÍ GENÍS Y AGUILAR. — D. RAMÓN GARRIGA Y BOIXADER, *Secretari*.

Fou escrit y firmat el present cartell, a la Vila de Sant Cugat del Vallès, als 20 de juny de 1907. — *President,* JOAN RABADÁ Y VALLVÉ. — *Vispresident,* EVARIST BATLLE Y CASANOVAS. — PERE ESTAPÉ, *Arcalde*. — REVERENT CARLES ALTÉS, *Regent*. — MARTÍ RODÓ, *Regidor*. — IGNASI MURILLO ROURE, *Tresorer*. — AGUSTÍ GALTÉS BECH, *Secretari*.

CARTELL EXTRAORDINARI

Se fa avinent que, ab posterioritat a la publicació del Cartell de Convocatoria dels Jochs Florals d'enguany, han sigut oferts els següents premis:

I. OBJECTE D'ART, ofert per l'actual Sr. Regent d'exa parroquia Mossèn Andréu Domènech al treball històrich que mellor descriga: «L'influencia dels monjos del vell Monastir de Sant Cugat, en el desenrotllo y millorament de l'agricultura d'exa Comarca».

II. OBJECTE D'ART, qu'ofereix D. Joan Barata, Diputat Provincial, a la mellor poesía o quadret de costums pageses.

III. 50 PESSETES, que regala D. Jaume Cruells, Diputat Provincial, al mellor treball en prosa o vers, tema lliure.

IV. 100 PESSETES, que'n regala la Companyía qu'ha de construhir el Ferrocarril-Tranvía Elèctrich que, sortint de Barcelona, passarà per Sant Cugat, a la mellor composició en vers o prosa que mellor canti l'influencia civilisadora de les línies fèrrees.

V. OBJECTE D'ART, qu'ofereix D. Francesch Ubach y Vinyeta *(Mestre en Gay saber)*, a la mellor tradició o llegenda popular, inèdita.

VI. OBJECTE D'ART, qu'ofereix la Casa «Fayans Català» al mellor treball literari en vers o prosa, tema lliure.

VII. 50 PESSETES, qu'un devot de les lletres catalanes, regala al mellor treball literari, vers o prosa, tema lliure.

Sant Cugat del Vallès, 14 juriol 1907. — RAMÓN GARRIGA, *Secretari*.

ACTA DE LA FESTA

A les quatre de la tarde del día nou de setembre de l'any 1907, s'aplegaren dins dels claustres del venerable Monastir de Sant Cugat del Vallès pera celebrarhi els primers Jochs Florals. En un dels angles del jardí y a l'ombra d'uns superbs llorers s'alsava l'estrado, ab la cadira del abat Biure á la presidencia, y dotze setials més, abdues bandes, per les senyoretes de la Cort d'Amor y poetisses premiades.

Al pèu del estrado, hi havien les cadires destinades pera el Jurat Calificador, compost del Sr. En Ramón Picó y Campamar, Mestre en Gay saber, President; el conceller de Barcelona En Lluis Duràn y Ventosa, Vispresident; En Joaquím Ruyra y Oms, En Pelegrí Casades y Gramatxes, En Alejandre de Riquer, En Claudi Planas y Font, En Martí Genís y Aguilar, Vocals, y Mossén Ramón Garriga y Boixader, Secretari. Y al derrera del Jurat, seguien els Senyors de la Comissió Organisadora, En Joan Rabadá y Vallvé, President; En Evarist Batlle y Casanovas, Vispresident; En Pere Estapé, Mossén Carles Altés, Martí Rodó, En Ignasi Murillo, y Agustí Galtés y Bech, Secretari, y la Subcomissió: En Enrich Calado, En Joaquím Señàn, En Joan Cadira, En Pere Carol, En Joan Carol, y En Enrich Espiell. Y més enderrera, abaix l'estrado, les taules de la prempsa invitada á la festa.

Devant per devant del Jurat Calificador, els setials destinats a les autoritats civils y eclesiàstiques, y foren ocupats pel Sr. Arcalde de la vila En Pere Estapé, tenint a sos costats el M. I. Sr. En Jaume Cruells en representació de la Ilma. Diputació Provincial de Barcelona, y'ls M. Is. Srs. En Narcís Fuster y Guillerm López, en representació del Ilm. Ajuntament de Barcelona, l'Arxiprest de Tarrassa Rnt. Dr. D. Tomàs Porsals, y molts rectors vehins y sènyors ofertors de premis y representacions de les societats y agrupacions catalanistes. «La Lliga regionalista de Sabadell», «Foment autonomista Català», «La agrupació Escolar Catalanista», «Centre Regionalista de Tarrassa», «La Reyxa», «Ramón Llull», etz., etz. Y a les taules de la prempsa, hi prengueren lloch els redactors de la *Veu de Catalunya,*

El poble Català, Correo Catalán, La Vanguardia, El Diluvio, La Publicidad, La Campana de Gracia, La Esquella de la Torratxa, Cucut, Patufet, La Sembra, de Tarrasa; *La Creuada,* de Tarrasa; *Feminal, La Ilustració Catalana, Comarca del Vallès, La Escena Catalana, La bandera Regionalista,* de Sabadell, y la *Revista Popular,* de Sabadell; *Montserrat,* y altres que sentím no recordar.

A las tres, era ja tanta la gernació agombolada al cansell del claustre que s'obriren les portes al públich, que's neguitejava fora, essent l'entrada per invitació personal y rigorosa, y sols calia ensenyar la tarja de pergamí, ahont s'hi llegia en lletra gótica de gust molt esquisit, «Recort dels Jochs Florals de Sant Cugat del Vallès» ab un brot de llorer dels claustres y un escayent lacrat ab l'escut de Catalunya y la fetcha del día de la festa.

Allans a dos quarts de quatre, com la portelleta oberta que donava pas als claustres no permetia enllestir lo més depressa possible tanta gernació, fou precís obrir de bat a bat la gran portalada, omplenantse ràpidament totes les cadires del centre y de les ales del claustre, no permetentse pujar a ningú al pis de dalt per mellor tranquilitat de tothom qui's malfiava d'aquelles voltes ressentides y amenassant ruina.

Tot d'una, van surtir de la casa rectoral les digníssimes autoritats de la Vila y representants de la Ilma. Diputació Provincial de Barcelona y del Ilm. Ajuntament de Barcelona, delegats de associacions polítiques y literaries, y ofertors de premis, y poetes premiats. Els balcons y finestres de la casa rectoral, estaven severament engalanants ab domassos y les banderes gremials, banderejant al bon ayre d'aquella suau tarde de setembre, y axís, molt solemnialment, als joyosos repichs de les campanes s'entraren als claustres, passant per devall l'hermosa arcada triomfal dedicada als poetes, y'l públich saludà ab entusiàstichs aplausos a dits senyors qui aviat ocuparen els setials corresponents. Y un cop acallats els aplausos y refet el silenci, el Sr. Arcalde de la Vila, En Pere Estapé, pronuncià solemnement les paraules de «Comensen els primers Jochs Florals del Monastir de Sant Cugat». Y acte seguit, axecantse de sa cadira presidencial, En Ramón Picó y Campamar, y pujant dalt del estrado, pronuncià son meritíssim parlament ben sovint interromput pels delirants aplausos que'l fervorós públich li tributava. Finits y també acallats als aplausos, el Sr. Secretari, Mossén Ramón Garriga, s'adressà y parlà breument, dient que la tarde era curta y molta feyna hi havia encara per fer, y que tement allargar massa la festa, ell omitia la lectura de sa memoria. Anotà que'l nombre de composicions rebudes ascendia a 314, y que's feren merexedores de premis y accéssits, les següents: Incontinent, publicà el nom del poeta premiat ab la Flor Natural, que resultà ésser En Gabriel Alomar, el qual fou rebut ab atronadors aplausos. Com no's presentès a recullir la Flor, el Sr. Picó, acompanyat de dos individuus del Jurat, anà a buscar la Reyna de la Festa, que fou la Sra. Na Eularia Valls

y Fayol, venerable vallesana d'uns 80 anys, vestida a la antigua usança de la comarca. El públich aplaudí llargament, fins que la Reyna fou entronisada, acompanyada de l'espléndida *Cort d'Amor,* composta de les Sretes. Na Ángela Masgrau, Na Mercé Massana, Na Josepha Solá, Na Francisca Segalés, Na Matilde Murillo, Na Mercé Señàn, Na Magdalena Soler, Na Francisca y Na Manuela Català, Na Julia Ibars, Na María Cadira y Na María de Ros. La magnífica poesía d'En Gabriel Alomar fou llegida pel Sr. En Pere Prat y Gaballí, essent molt aplaudida. Els accéssits foren per En Ferrán Agulló y Vidal, En Vicens Solé y En Joaquím Ayné y Rabell. Premi de Patria, l'obtingué una vibrant poesía d'En Artur Masriera, titolada *L'hymne etern,* que fou llegida y rebuda ab aplaudiments. Els accéssits se'ls endugueren En Manel Folch y Torras, y En Joseph Aladern y la Sreta. Na Adela de Cots y de Verdaguer. En Pere Prat y Gaballí guanyà el premi de Fè, per una poesía que du per nom *Els Sagrats llorers,* la qual ell meteix llegí. En Joseph Franquet y Serra, y En Joseph Granger y Paris y En Claudi Omar y Barrera, mereixeren els accéssits.

El premi del Emm. y Rvdm. Sr. Cardenal Casañas fou per En Joseph de Peray y March, per un treball titolat *¡Justicia!* Accéssit, per En Eudalt Puig y Deulofeu. En Manel Folch y Torres guanyà'l premi de la Excma. Diputació Provincial, per una poesía titolada *Insolació.* Com l'autor no's presentà, fou llegida per En Joseph Carner. Accéssits foren per En Vicens Caldés y Arús y En Cebrià Montserrat y Roig. Fou atjudicat un premi d'En Eussebi Güell a n'En Ferrán Agulló y Vidal, per un aplech de poesíes titolat *Notes d'hivern,* y'ls accéssits correspongueren a Na Dolors Moncerdà de Macià, qui de braç del Sr. Duràn y Ventosa anà a recullir el premi, seyent al costat de les senyoretes de la *Cort d'Amor,* y un altre accéssit per En Joan Vives y Borrell. El premi del M. I. Sr. Dr. En Joseph Ballet, a un treball en prosa sobre les *Relliquies del Monastir de Sant Cugat,* se'l endugué Mossén Joseph Mas, beneficiat de la Seu de Barcelona. El premi del Diputat Provincial En Jaume Brutau fou guanyat per En Eduard Girbal Jaume, per una poesía que du per lema, *Pere del Punyalet,* y l'accéssit fou per En Lluis Tintorer y Mercader. El premi del Centre Excursionista de Catalunya l' obtingué En Joseph de Peray, per una Monografía històrich-descriptiva del poble de Sant Cugat del Vallès. El premi d'En Eduard Calvet fou atjudicat a Sor Eularia Anzizu, per un treball que porta per nom, *Del profit de les velluries.* Se concedí un accéssit a la Sra. Marquesa del Castellà. Uns goigs de Sant Cugat valgueren a son autor, Mossén Francisco Puig y Cortinas, el premi de Mossén Nicolau Casarramona, rector de la Barceloneta. Accéssits, En Jaume Boloix y Canela y Mossén Joseph Pont y Dalmau. El premi d'En Vicens Trabal no s'adjudicà. Del meteix ne guanyà un accéssit En Joan B. Vives y Vinyas, y un altre En Pau Griera y Cruz. En Jaume Maspons y Camarasa guanyà el premi del Ilm. Sr. En Félix Fages de Vilá, per un escrit titolat *La torra de les aygües.*

Se donà un accéssit a En Eudalt Puig y Deulofeu. El premi del «Foment Autonomista Catalá» fou concedit a En Joan Ribas y Carreras, per una composició titolada *La Sardana*. El premi de la «Societat Arqueológica de Barcelona» l'obtingué En Lluis Tintorer y Mercader. Na Carme Kar de Lasarte guanyà el premi d'En Apeles Mestres, per un treball en prosa que's titula *Natura*. Se concedí un accéssit a En Pere Salom y Morera. El poeta de Girona, En Rafel Massó y Valentí, guanyà el premi del fabricant de porcellanes Sr. Serra, per una poesía que du per nom *La balada del Ferrer*. Accéssits, En Joseph Aladern, En Ramón Ribera y En Ignasi Brichs Quintana. L'Apeles Mestres obtingué el premi d'En Lluis Graner per un treball en prosa que du per lema *Una vegada era un*... Un accéssit fou per la Sreta. Na Sara Llorens. El premi d'En Alexandre de Riquer fou guanyat per una poesía titolada *La Casa nobla,* d'En Joan Llongueras. Se concediren accéssits a En Joseph Terrats y un tercer a En Joseph Palau de Huguet. Na Agna de Valldaura de Fábregas, se'n emportà'l premi d'En Ismael Smith, per un treball titolat *Tradició histórica,* y Mossén Félix y Castellà'n mereixé l'accéssit. El premi d'En Joseph Rovira, concejal de Barcelona, el guanyà En Antoni Soldevila y Formigó, per un treball sobre *Economía,* y un accéssit fou donat a En Joan Fort. En Francesch Ubach y Vinyeta meresqué'l premi de Mossén Angel Garriga, Rector de Sardanyola, per una poesía titolada *A la Patria*. Accéssits a n'En Joseph de Palau y de Huguet, y a la senyoreta Na Antonia Pujals. El premi de Mossén Andreu Domenech, Regent d'aquesta Vila, el guanyà el Dr. En Narcís Fuster y Domingo, per un treball que du per nom *Relacions de la salut y l'ensenyança a Catalunya*. Accéssit a n'En Joaquím Ayné y Rabell. Mossén Antoni Navarro guanyà el premi del Diputat provincial En Joan Barata, per un poemet titolat *L'herbolari*. En Eugeni Xammar guanyà l'accéssit. El premi del Diputat provincial En Jaume Cruells l'obtingué En Joseph Morató, y fou concedit accéssit a la senyoreta Na Carme Kar de Lasarte. El premi de la Companyía Ferrocarril tranvía-eléctrich se l'endugué En Joseph Carner, per una poesía titolada *La balada del tren*. En Mariàn Grau guanyà l'accéssit. Na Dolors Moncerdà de Macià guanyà el premi d'En Francesch Ubach y Vinyeta, per una poesía que du per nom *Herodias,* la que llegí Mossén Angel Garriga. En Julià Poy y Villarejo tingué l'accéssit. El premi del Fayans Català fou per en Joseph Carner, per una poesía titolada *A Cibeles*. Accéssits, En Joseph Franquet y Serra y la Sreta. Na Agnés Armengol de Badía. Per últim, En Claudi Omar y Barrera resultà guanyador del premi d'un devot de les lletres catalanes, per tres poesíes que llegí l'autor y duyen per lema *Triptich*.

El públich aplaudí entussiàsticament la lectura de les composicions, tributant ovacions a les senyores distingides ab premis y accéssits. Y, finalment, En Pelegrí Casades y Gramatxes termenà la festa ab un breu discurs de remerciament.

Y acabada la festa, l'orfeó de Tarrassa, dirigit per son director En Joan Llongueras, cantà varies composicions, mentres s'enllumenaven als claustres al flamejar de les talleres.

La cobla refilà algunes sardanes que foren puntajades en diferentes rodones. Y s'acabà la festa a les set del vespre, al cant entussiàstich dels *Segadors*.

AGUSTÍ GALTÉS Y BECH,
Secretari de la Comissió Organisadora.

DISCURS

DEL SR. PRESIDENT DEL CONSISTORI, EN RAMÓN PICÓ Y CAMPAMAR, MESTRE EN GAY SABER

SENYORS:

Si començessim per anar a cullir a la vora dels rius de Babylonia la bella flor d'aquell incomparable «Super flumina Babylonis» regada ab l'amarch plor del poble d'Israel posat en captiveri, y si desde aquells paratges tan llunyans vinguessim cap ensà cullint per les diferentes encontrades de la terra totes les flors que l'Angel de l'Anyorança, l'amor anyoradís de la natiua terra, segle darrera segle, ha anat escampant per tot arreu, y anessim aplegantles totes fins a trobar l'«Adeu-siau turons»... de N'Aribau; quina toya més hermosa y rica que'm fariem!... Y ab aquestes flors, quina corona, quina corona de reyna se'n podría fer pera senyir el front de la Patria, d'aquella Patria a qui molts ab menyspreu anomenen la «petita» y que, després de tot, és l'única que'ls Césars dominadors no han pogut ni podràn may fer desaparèxer de la terra. Patria «petita»!... En efecte, és ben petita, petitona com una flor boscana que'l Pare Etern té a la mà miràntsela joyós... y és per axò que ningú, ni l'augusta Roma ab el poder de ses legions invencibles, pogué may esfullarla... Martial vos ho dirà bé prou que Roma no logrà may ferli oblidar la seva Bilbilis: trobantme l'altre día a Tarragona me semblava veure'l que acabava d'arribar de Roma; frisant per arribar á la seva terra anava adelerat cercant un carro, no bé'l tenía hi pujava content, els cavalls partien escapats, y ell, pera ferlos còrrer més, els anava fuetejant cridant: —A casa!...

Y què us diré, senyors, del tendre Statius a qui Roma tant y tant distingí y afalagà? Ni afalachs ni distincions pogueren fer que oblidés la seva terra, y jove encara, exposà a sa benvolguda Claudia, sa muller, son desitg d'entornarse'n a la llar de sos pares pera trobarhi un alberch pera sa vellesa y en ell, diu ell mateix, un dolç y sant repós... Y ab quina dolçor d'amor anyoradís se complau el tendre Statius en parlar a Claudia de sa terra ben-

volguda ponderantli la bellesa y els encants de la encontrada hont transcorregueren els anys de sa infantesa!...

—No t'entristeixi, diu a Claudia, no't dolgui deixar la gran ciutat, l'augusta Roma. Vina ab mí, li diu, vina ab mí y anemhi a viure, esposa meva, a la terra hont nasquí: allà l'hivern hi és sempre tèbi y l'estiu plè de frescor... La mar tranquila besa suaument la platja de ses cales y el roquissar de ses costes espadades... Allà hi regna la pau sempre segura; la vida és allà un texit de plers dolçíssims; ni'ls sorollosos debats del forum hi torben el repós en tot lo día, ni la traidora malvestat va may a les nits a despertar ab sobressalt a n'els que dormen... Res ha de ferhi allà la força armada pera que hi regnin a tothora'l dret y la justicia!—

Axí parlava Statius, trasplantat a Roma quan encara jovenet, y ses paraules, exint de la gran ciutat volaven com el perfúm de la flor que's consúm reclosa y sense sol dins un palau sumptuós; aquelles paraules eren la condemnació d'aquell imperi, y anaven dient que aquella immensa unitat no era més que un artifici dels homes que aviat se desfaria com se desfà y s'acaba tot lo que fà la violencia...

Y, tal com a les hores parlava Statius, parla avuy aquet gegant de pedra, l'antich monastir de Sant Cugat: alsant la veu, que retrona també per damunt l'artifici d'un imperi que ja's va desfent y cau a troços, l'estich ara sentint que, pera aplegar les gents esbarriades, va dient:

—Veniu!... Tornèu tots a la Patria benvolguda; tornèu a la vostra mare, a n'aquella Catalunya que, ab tot y esservos mare, vos fou per tant temps desconeguda!... Els violents servidors de la injusticia vos robaren a l'amor de son cor, y foreu donats per ells mateixos a una vida forastera... Rompèu d'una estrebada els lligams que'ns fan viure esclaus d'un uniformisme bort que tot ho mata y tornèu a la vida lliure y espontània, a la vida propia del vostre ser personal. Veniu!... Tornèu a la llar de vostres pares y, puig sou un poble, sia la vostra vida la manifestació activa de sa propia essencia y, catalans de debó, veniu tots a fer acatament a la que abans de poch serà proclamada vostra Reina!—

Axí parla avuy el vell monastir, y prest, com diu ell, vindrà a n'aquest claustre la qui, proclamada Reyna de la festa y mentres no li haguèm recobrada la cadira reyal que li prengueren, anirà, per ara, a seure a n'aquell sitial hont seyen altre temps els Abats d'aquesta Santa Casa.

Sia qui sia la que vagi avuy a sèures a la cadira dels Abats; quisvulla sia avuy la vostra Reyna, siau ben certs que no serà sinó aquella a qui de dret correspón tal realesa, la única que pot y deu regnar en nostres cors. Tan si la que puji avuy a n'aquell alt sitial és una venerable dama de cabells blanchs, com si és una donzella tota ella frescor y joventut, no serà altra que la Tradició, aquella Tradició que és y serà sempre vella y jove y jove y vella a la vegada...—Vella y jove, dirèu vosaltres, jove y vella a la vegada ¿còm pot

ser? — ¿Veyèu aquet brollador que hi hà aquí, en mitg del claustre? He llegit, no recordo ara a quin llibre, que de l'antich casal o fortaleça romana que'l César feu bastir aquí mateix hont som ara y hont un día moriren per la fè de Christ Sant Cugat y sos deixeples, Sant Sever y altres, no'n resta ara res més, a vista d'homes, que aquet brollador que fà prop de dos mil anys que ja brollava aquí mateix hont ara brolla... Y mirèulo a n'aquell broll d'aigua que Deu sab d'hont ve; mirèula a n'aquesta aigua com brolla avuy, desprès de tants de segles, tan pura, tan clara y trasparent com el primer jorn que aquí la conduiren!... Aquesta aigua, segons com la mirèu, és vella, puig fà segles, y no pochs, que brolla y se fà amunt com si's dalís per arribar al cel; y, per altra banda, ens apareix joveneta, tota plena de puresa y de frescor... una joveneta que corre y saltirona alegrement y s'alça de puntetes per haver un brotet de les rames dels llorers immortals que amorosament l'ombrejen... Donchs axí, vella y jove a la vegada, com l'aigua d'aquet brollador, és la Tradició que avuy ha de venir a seure a n'aquet sitial...

Y per si fos que algú dels que m'escolten, al sentirme dir que no més la Tradició pot y deu presidir aquesta festa, pensés de mí que so un idólatra del passat, un adorador del temps vell que'm té corprès, vos diré que no és axí; precisament perque so aimant de la Tradició no so ni puch ser d'aquells que, com les estatues posades dins el fossar, viuen sempre reclosos dins el passat. No so d'aquets, perque he de fervos avinent que, al dir Tradició, no vull dir rutina; la rutina és com el bassal d'aigua aturada, sempre aturada, que s'enterboleix, se corromp y escampa bafarades de mort a son entorn; la Tradició és l'abundós torrental que corre y may s'atura y va escampant la vida per tot arreu hont passa... La tradició de que us parlo és aquella que, com un riu que a lo millor de son curs desapareix sota terra engolit per un avench va desaparèixer un jorn d'entre nosaltres fent que la nostra terra quedés ben prest axuta y desolada, fins que un día un atleta vigorós, que no cal anomenar, l'anà a treure de l'abím y alsantla ben amunt va mostràrnosla, dientnos: — Hèuselaquí la Tradició catalana! Hèuselaquí la santa lley del nostre ser nacional! —

Sia aquesta la nostra reyna y fem, senyors, que no sols ho sia avuy sinó que ho sia sempre. Sense ella, què seríem? Sense Tradició, tindríem patria? Sense Tradició, seríam per ventura un poble? Sense ella, com diu el doctor Torres y Bages, «els conciutadans dexen de serho, queda esborrat del Credo de la vida nacional l'article de la Comunió dels ciutadans, entre'ls passats y els presents, entre aquestos y els vinents no hi hà més relació que la de la carnal generació y d'una materia juxta-posició... Qualsevol aplech d'homes ab unitat y perennitat de vida, suposa la Tradició com tot rosari suposa una cadena...» Patria y Tradició, senyors, són una mateixa cosa, perque lo que fà la patria, lo que la constitueix no som nosaltres sols, els que actualment vivím, sinó que juntament ab nosaltres la fan els que foren y els que vindràn;

dins la perenne unitat del ser nacional hi hà no sols la realitat present sinó'l recort d'ahir y l'esperansa de demà...

Bo és, senyors, que en tota nació, lo mateix que en tot exèrcit, hi hagi algú que vagi a l'arrerassaga custodiant els bagatges hont va lo bò y millor que l'exèrcit ha guanyat pera'l seu manteniment; com és bò també que n'hagi d'altres que vagin sempre a la vanguarda pera obrir nous camins a l'host que avensa triomfant: peró axí com els primers no han d'aturarse pera romandre embadalits devant les encontrades guanyades ab l'esfors de tots, sense recordarse més del poble que camina y va allunyantse, tampoch els que van a la vanguarda han d'anarsen tan endevant y han de ferse tan lluny que l'host que els va seguint arribi a pèrdrels de vista. En aquet cas, els uns per quedarse massa endarrera y els altres per anar massa endevant deixen de formar part del exèrcit que va avensant compacte; uns y altres queden deslligats del cos social y van perduts y a la ventura, els uns cap a llevant y els altres per ponent.

Fugím d'aquets extrems y sia nostra divisa aquella que adoptà mon mestre y mestre de tots nosaltres, en Mariàn Aguiló (que al Cel sia), al empendre la publicació de la «Biblioteca Catalana»: Remembra lo passat, ordena lo present, proveeix l'esdevenidor.

Seguint aquesta regla, és dir, restaurant y mantenint ordenadament els elements permanents que integren la vida de la nostra terra, adaptantlos ab seny a les aspiracions del segle en que Deu ens ha fet nàixer y vivint a totes hores, segons la nostra propia lley, serèm un poble ab fisonomía propia, tindrèm una personalitat ben definida, el nostre ser nacional s'enfortirà cada día més y la nostra patria Catalunya, serà rica y plena; d'altra manera'l nostre ser s'anirà decandint, la nostra personalitat anirà fonentse, la patria morirà... Pera que visqui y creixi y floreixi, siguèm custodis fidels dels tresors de l'avior, puig si l'arbre s'aguanta ferm y dona fruit és perque enfonza les arrels ben endins; peró pensèm també que pera que l'arbre doni bons esplets, ab les arrels no n'hi hà prou. Si dés-y-ara girèm els ulls vers el passat, sia pera pendre bon exemple y enfortirnos en la contemplació de les virtuts de nostres pares; fem com fan els braus que quan reculen y acalant el cap graten la terra ab sos unglots, ho fan, no pera quedarse enrera, sinó pera donar ab més forsa l'embranzida y ferse més endevant.

Remembrèm y estudièm les gestes dels avis, y axò'ns serveixi, no pera fer exactament lo que ells feyen, sinó que ha de servirnos, com me deya un día En Gaudí, pera fer lo qus ells farien avuy si visquessin. Res de bò faríem, com abans he dit, si no procuressim lligar y armonisar els principis vitals que informen encara'l nostre ser nacional, ab les aspiracions de la vida moderna.

Aix ho feren sempre'ls nostres pares, y, sinó, demaneuho a les parets, a n'els pilans, a les voltes d'aquet monastir, que us ho diràn bé prou: Roma sent croixir l'immens palau de sa grandesa, s'esberla'l seu imperi y cau es-

campantse fet a troços; d'aquella civilisació feta ara un munt de runa, els nostres pares, rejovenits en Christ, n'aprofiten lo aprofitable y axecan monuments que, com aquet monastir, són a un mateix temps temples del Senyor y castells de la patria y encara més, puig son també escoles hont s'aprèn de llegir y escriure y masíes hont s'aprèn a treballar la terra... Aquet monastir vos dirà que'ls fills de Sant Benet, enlloch de renegar del passat, recullen els tresors de l'avior pagana, y que tan aviat prediquen a les gents la doctrina del Crucificat purificant els cors y axecant les ànimes fins a la visió de nous y altíssims ideals, com reclosos en ses cel-les examinen papirus y pergamins, despulles de les civilisacions passades: si avuy ho coneixèm, a ells principalment hem d'agrairho.

Ah, senyors, si aquet monastir pogués parlar vos diria que ell, apóstol del Senyor, sermonejava les gents portantlos la bona nova; pagés, convertia'ls hermots en terres de conreu; erudit, copiava, traduia y comentava les obres dels poetes y filosophs de Grecia y Roma; artista, embellia'ls manuscrits vestint les inicials ab ropatges y randes de colors finíssims y vorejant els marges de les fulles ab orles les més elegants que may hagi traçat la fantasía; y vos diria també que soldat quan convenia serho, plantà cara molts cops als enemichs de la patria, y que ardidament lluità un jorn contra Al-Mansur qui en la lluita'l malferí dexantlo estés en terra fins que'l frare Otó, aquell que morí desprès perseguint als alarbs al costat d'En Ramón Berenguer, li allargà la mà pera axecarlo...

Bé mereix aquet monastir que tant feu per la Relligió, per la Patria y la cultura de sos fills, que ara que ja cau de vell li donèm tots la mà pera sostenirlo y aguantarlo!... ¿Còm podrèm pagarli may lo que feu per Catalunya y per sos fills?...

No bé Fost y Gutemberg hagueren inventada la màquina d'estampar llibres, aquet monastir, a qui lo que ara'n dièm «progrés» may va fer por, va instalarla aquí mateix; y aquí va veure'l ja el segle XV arremangat de braços fent croixir la prempsa y estampant llibres pera que cada día fossin més els que tinguessin pà per l'ànima... Y al sortir de la cel-la hont resava y hont a estones meditava y escrivia y dibuxava y feya d'impressor, anava a seures al bancal de les Corts Catalanes aquí celebrades pels Reys de la Casa d'Aragó, y com a bon ciutadà contribuia ab sos rahonaments d'home de seny a la millor ordinació de la República y al bon regiment dels catalans.

Aquesta era la regla de vida de nostres pares, aquet el seu obrar; y axí fou com feren de Catalunya una nació rica y forta, culta y poderosa... Si és que volèm ara referla y axecarla de bell nou, seguím el seu exemple y lluitèm com ells en totes les esferes de la activitat humana; lluitèm ab fè y constancia y, no'n duptèu, la terra de promissió no és tan lluny com axò, ja's descobreix allà lluny, a l'horitzó... No és probable que nosaltres hi arribèm, però els nostres fills... ells sí que hi arribaràn!...

Es veritat, senyors, que axò de véurens sempre entrebancats per l'insidia y mala fè d'uns enemichs que no mostren may la cara, fà que devegades un senti com si anés a perdre'l seny, y devegades com si'l defalliment volgués ensenyorirse de nostre coratge; però manteniuvos sempre forts y serens; no defalliu...

Ja fa segles que una nit, era la nit de Nadal, entraren una colla d'assessins a la iglesia d'aquet monastir a l'hora que hi cantaven la missa del Gall; aquells mals homes eren també d'aquells que amaguen la cara; tots ells anaven enmascarats... Apunyalaren l'Abat dexantlo mort, y fogiren... y diu la Tradició que aleshores el gall de ferre que encara avuy s'aguanta ferm al cim del campanar del monastir, va posarse a cantar fort com si volgués alsar la terra en sometent contra'ls malfactors que desaparegueren perdentse per sempre més dins la fosca de la nit...

Companys, no defalliu!... Dins la fosca de l'infern desapareixeràn també per sempre'ls enemichs de Catalunya que tant crudelment l'han perseguida y bescantada. Catalunya s'axecarà de bell nou més bella que may y triomfant!... No defalliu que'l gran temps s'acosta!... No'l sentiu?... El gall de ferre del campanar de Sant Cugat ja canta, canta fort perque veu que ja apunta l'auba del gran día!

He dit.

MEMORIA

DEL SECRETARI DEL CONSISTORI, MOSSÉN RAMÓN GARRIGA Y BOIXADER, PBRE.

Deu vos guard a tots, els meus bons germans en Christ, devots de la santa Poesía, qui en fervorós romiatge heu vingut d'assà y d'enllà, d'aprop y de lluny, per esplayarvos y gaudir de l'hora dolça d'aquesta tarda poètica.

Sou vinguts cansats, lassos y assedegats, car la vida, avuy, per tots ens és prou feixuga, monótona y agobiadora.

Donchs, seyèu a pler y axí recobrareu la calma y repòs.

Aquest rescinte, germans, és venerable, y per xò, avants que tot, jò us encomàn, que tinguèu per ell un pietós respecte y un relligiós silenci y una espectació ferventa. Y axí serà, com a l'ombra regalada d'aquests corpulents llorers de verdor perenna, y a l'ubagor d'aquestes magestuoses voltes claustrals qui mostren ses eternes marabelles, tots us hi sentirèu be, y a pleret, molt a pleret, casi imperceptible, sentirèu traspuar pit endins, una suau bonança, axí com una serenor d'esprit tota embadalidora y somnolenta... Y aquesta bonança y serenor d'esprit qu'us tornaràn la calma y repós, són com un perfúm místich, una esbalahida odor de virtut y gracia que miraculosament encara's mantén y's guarda ben reclosa y estotjada dins d'aquest preciosíssim relliquiari de pedra artisada, y que solsament sabèm apercibirla nosaltres, romeus devots de l'Art santa. Aquest lleu perfúm, és una dexa d'aquella bona gent de front ampla y serena; de parlar lent, afable y benigne; de cor ardent, no pas d'aquesta vana febra qu'abrusa'ls cors d'avuy, sinó d'un altre Amor més pura y més sublima que xardoreja enlayre y com flayra d'encèns s'en munta dret al cel, foch que com més s'abranda mènys feixuga torna la carn, fa més lleu el trepitj y mènys doloroses y ofensives les petjades, y amorosèig els esguarts ab reflexes d'una llum beatífica; d'aquella bona gent aymadora de la solitut y del reculliment obscur, per xò que sab que la fosca enfervorèix y alenta les prega-

ries, inspira les devocions, y fins aclara les rumiançes profondes de les veritats eternes, y fa més vives y més perfectes les visions extàtiques de la vida contemplativa.

Aprofitèu la tarde, gonflant vostres pits d'aquest ayre embaumat de sentors sagrades que tenen quelcòm de balsàmich per remeyar y gorir els decandiments de l'ànima, y us sentirèu reviure.

La festa present, germans caríssims, observeho bé, té l'alegría de la festa del Arbre. Y certament, no és altre cosa lo que fèm avuy aquí, sinó plantar al bell mitj d'aquesta estancia, un esqueix autèntich d'aquell Arbre gegant y corpolent dels Jochs Florals de Barcelona que tantes belles florides ha esclatades y tants saborosos fruyts ens ha llevat a cada anyada.

Aquest *Arbre-fruyter* dels Jochs florals de Barcelona, pare de tots els altres Jochs florals que van grifollant per tot arrèu de nostra Catalunya, és un *Arbre* ja envellit, pro que axís y tot, se manté encara fèrm y sempre fruytador com les oliveres del Hort de Jethsemaní. Y d'aquest vell *Arbre* que tots estimèm y venerèm tant, jò, germans, jò'n prevèig y us ne predich sa mort. Per xò he cuytat a plantarne aquest rebroll autèntich, assí hont som per que hi creixi hi fruyti de company inseparable ab aquests gèmats llorers qui li oferiràn totes les corones honorífiques que calguin per premiar als poetes del avenir.

Y ara, deixèume dir el perqué d'aquesta meva infausta predicció.

S'ha dit molt, y es va repetint encare, de que s'han de reformar els nostres Jochs Florals nacionals. Y una de ses reformes li duria la mort. Diuhen que de l'augusta trilogía d'Amor, Fè y Patria, en sòbra la Fè, y que cal arrebassarla perque ja desdiu del modern tarannà d'avuy. Y jò us assegur, germans, que sens la Santa Fè els Jochs Florals moriràn, y certament farà condòl de vèure aquell Arbre gloriosíssim devingut tot d'una mort y sèch y espampolat com la figuera malehída del Sagrat Evangèli, sens poguerne esperar may més ni l'olor recreyant de sos Maigs florits, ni assaborirne'ls fruyts de ses tardors.

Perque, la Fè li són les arrèls, y sens arrèls no hi ha vida. La Fè, són les arrèls que furguen sota terra, humils, invisibles, ignorades, pro elles secretament laboren el miracle de la vida, elles assimilantne la sahor y l'humor mantenen l'arbre rediviu, y ensemps elles el fermen, el traban y amparan fortament perque als embats dels mals vents de ponent, no caigui y l'atèrrin.

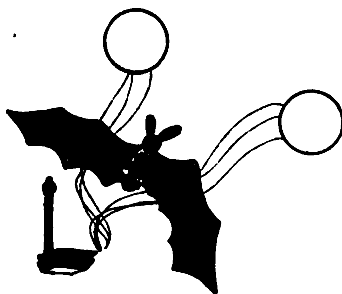
Si are tots ens atrafaguessem per descalsar aquests llorers pomposos y llevarne totes ses arrèls, l'any vinent, quan tornaríem, els trobaríem ja cadàvers, sens fulles ni aucells. Perque'l miracle permanent d'aquèsta vida y de l'altre'ns vé, germans, d'aquèstes arrèls amagades, invisibles: la Santa Fè.

Y per si acàs, aquests cadells malignes, furgant per sota terra, ja han comensat la fèyna destructora de rautar perfidiosos les arrèls del Arbre-fruyter dels Jochs Florals (que Deu no ho vulla), germans, pera quan ell moria, sapiguèuho que assí reviurà un esqueix llegítim, ab sos tres lemes de Fè, Amor y Patria. Aquí viurà l'Arbre-fruyter dels Jochs Florals, arresserat de tot mal

ayre; ses arrèls de Fè el faràn creixer corpolent, tindrà una sola soca robusta y fornida que res hi podràn les destrals dels mals rabassayres, ¡la Patria! y per dalt de ses brancades frondoses y sempre verdejantes hi rumbijaràn tot l'any les roses del amor y'ls fruyts del art, y'ls aucells més cantayres hi texiràn sos nius y hi glosaràn Poesía!

Germans. La tarda s'escursa y la fèyna que s'espera és llarga. Axí és que perdonèu si passo per alt la relació y menció de tots els mèrits dels treballs premiats. Ab trenta prèmis com s'han adjudicats, la fosca ens hi atraparia. Sòls cal dir que del gabell de composicions rebudes en Secretaría, qual nombre puja a trescentes catorse, entre prèmis y accèssits 72 han sigut les distingides.

Y com sía que a tots s'us endevinen les ansies y frisança d'assaborir la lectura de les poesíes premiades, y en paga prodigar els més delirants aplausos als mereixents, vaig ara a la fèyna per mí mes grata y més de la vostra complacencia, comensant per la Flor Natural.

FLOR NATURAL

LA VIDA

D'En *Gabriel Alomar*

ACCÉSSITS

I. — CANT D'ALEGRÍA

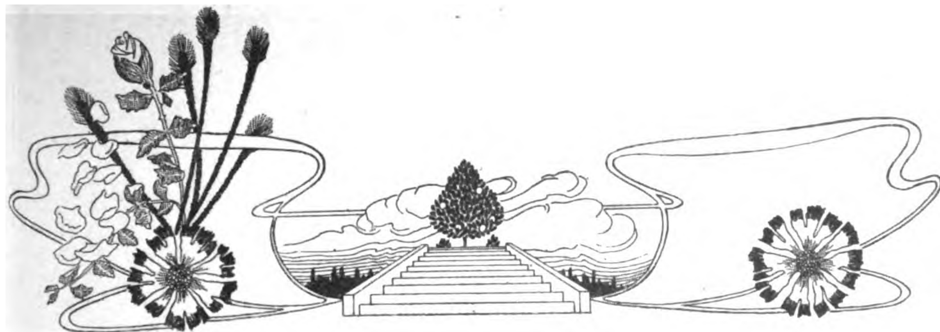
D'En *Ferràn Agulló Vidal*

II. — CYPRIS

D'En *Vicens Solé*

III. — BALADA RÚSTEGA

D'En *Joaquím Ayné Rabell*

LA VIDA...

Lema: ***Perfúm.***

Unes parpelles qui's desclouen
entre l'horror de dues nits,
i el centelleig d'uns ulls qui's mouen
entre dos somnis infinits...

Amics, la vida és bella cosa,
és un bell día sonrient;
la flor encara no és desclosa
i els fulls marcits ja van caiguent.

Mes d'eixa flor qui un jorn se bada
en el recó d'un gran jardí,
s'eleva en mística volada
un misteriós perfúm diví,

qui, quan la flor s'és esvaída,
sura per l'aire tremolós
i ressorgeix am nova vida
dins nova estela d'esplendôs;

i qui quan l'hora és arribada
ens clou els ulls am dolç conhort,

i al cim d'una ala desplegada
ens du triomfants sobre la mort;

ens deixa al front una caricia
com el refrec d'un bes alat
y ens deixa als llavis la delicia
d'ensaborir l'eternitat;

ens fa sentir la conciença
de nostra espurna d'immortals,
i en un moment de vida inmensa
reclou centuries eternals;

i al mur del temps congría y traça
l'ombra vagant de l'esperit
i enllá dels segles la traspassa
sota un reflecte d'infinit.

¡Oh tendra y vaga melodía
que no perceb la multitut!
Ets una dolça tardanía
del nostre ésser de deu caigut...

PREMI DE PATRIA

L'HIMNE ETERN

De N'*Artur Masriera y Colomer*

ACCÉSSITS

I. — VAGANT PER LLEYDA

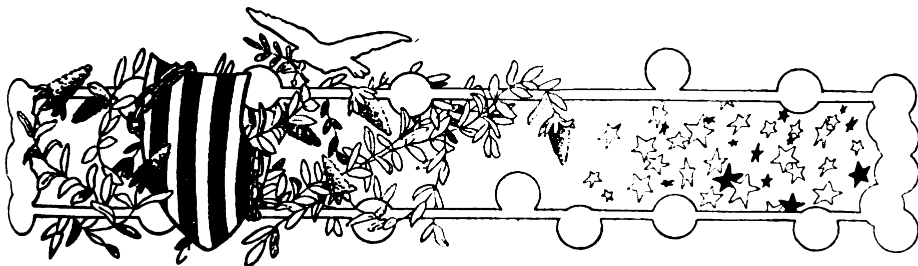
D'En *Manel Folch y Torras*

II. — LA VEU DE LES MONTANYES

D'En *Joseph Aladern*

III. — LA TERRA NEGRA

De la Sreta. Na *Adela de Cots y de Verdaguer*

L'HYMNE ETERN

On en parlera longtemps,
On parlera de sa gloire...
(BERANGER).

Poble que canta, respira,
Poble que no canta, és mort;
Si la fè a la patria inspira
Aquell poble és poble fort.
Si l'hi ofegan la paràula
Lo que's deya hymne, es diu fàula;
L'avi als nets els diu: — ¡Cantàula,
Qui no la canta, és un bort!

L'hymne de rassa
no pot morî;
¡Si al Cel arriba,
Comensa aquí!

L'hymne sant d'amor al poble
Hont respirèm y hem nascut
Es espasa de full doble
Que maneja un bràs forsut;
Es una corrent interna
D'esperansa sempiterna
Que renova y torna eterna
La poesía y joventut.

Als colls ferms, se'ls endogala,
La boca, s'ha amordassat;
¡L'hymne etern, com la cigala,
Canta al sol de llibertat!
Com Antén cobra més vida
Ab la terra sempre unida;
Y ¡ay, del poble que no crida
Quan son hymne l'hi han robat!

Com un vell de blanca testa
Sempre ferm, de cor encès,
Com brahòl ronch de tempesta
Que uns *Castells* amenassés...
Les etats passa depressa,
Les centuries atravessa,
¡Y sempre ferm se redressa,
Mentres cau tot lo demés!

Es arbre d'immenses branques,
Més n'hi tallan, més ne treu;
Com les papallones blanques
Cerca llum per tot arreu;
Dels tirans la furia esbrava,
Ni'l martiri no l'acava;
¡Nerón als cristians cremava
Per cantar: *Crech en un Deu!*

L'han de cantar sota terra,
¡Axó plà!, l'hi cantaràn;
Lo bon Deu pe'l plà y la serra
Farà vibrar l'hymne sant;
Es de joya o de complanta
La cansó que'l poble canta,
Y ¡ay, del sceptre que s'espanta
Quan un poble aixeca'l cant!

Poble que té un hymne y l'alsa
Per damunt dels seus serrats
Aborreix la vida falsa
Dels pobles degenerats;
Poble que canta y treballa
Pe'ls invasors es muralla;

¡Té en son hymne la metralla
Que desfà als thronos corcats!

Si pujan reys a un patíbul
Al só d'un hymne damnat,
Si'l nostre ofén al vestíbul
D'una intrusa majestat,
Si sota un roure's cantava
un hymne august que vibrava
Y a Basconia recordava
Los seus furs y llibertat;

Si la pobre terra nostra
Endogalada patint,
Les ferides encar mostra
Del dogal de Felip Quint;
¡També avuy la cansó vella
Vibra encar com la centella,
Y l'hymne etern es la rella
Que uns nous gorets va enfondint!

Y quan sia assahonada
La terra qu'anèm llaurant,
La llevor benavirada
Hi veurèm en pau fruytant;
Si'l *Segador* fals empunya
Es perque l'agràm allunya,
Y per cantar: — *¡Catalunya*
Catalunya, comtat gran!...

L'hymne de rassa
Cantèmlo aquí;
¡Per Catalunya!
¡Fins a morî!...

PREMI DE FE

Els Sagrats llorers.

D'En *Pere Prat Gaballí.*

ACCÉSSITS

I. — Sor María.

D'En *Joseph Franquet y Serra.*

II. — El pas de Jehovei.

D'En *Joseph Granger Paris.*

III. — Pujant.

D'En *Claudi Omar y Barrera.*

ELS SAGRATS LLORERS

Les mans s'aturen dolçament... Es l'hora
de sentir la grandesa de pregâ...
Passen els monjos en silenci. Plora
la font de lliris. La claror s'en và.

Entre les voltes del vell claustre, oscila
la flaire sacra del sagrat llorer
i es veu la volta santament tranquila
hont cada estel es un llunyà encencer.

Les mans se junten amb unció. Els novicis
tenen els ulls irradiats d'amor...
Mirant al cel estrenyen els silicis
i somnien l'encís del futur llor.

Oh, el claustre monacal! Les fredes lloses
senten la tèbia emanació del rés...
S'alsa un mormoll de noves flors descloses,
— el día mort no tornarà mai més. —

Es l'hora dolça de sentî intensiva
l'ànima jove tota suavitat...
Es l'hora justa dels novicis. Viva
torna a sorgir l'imatge del passat...

Coses mundanes... Cada imatge antiga
neix envoltada d'oracions i mor...
Una altre imatge torna al cor i el lliga,
passa Jesús i du la calma al cor.

Passa Jesús sota dels clàustres, passa
blanc de puresa, lluminós... Après
sense paraules parla als fronts, enllassa
fentne corones, els sagrats llorês.

Càuen les ombres de genolls i moren...
Càuen els monjos de genolls, contrits...
Les aigues clares de la font no ploren...
S'ha fet la llum i pobla'ls esperits.

Oh, quin somriure de bondat omplena
l'ànima jove dels novicis. Cau
per sempre més la vanitat terrena...
Neix la visió del Regne de la Pau.

Jesús camina entre'ls llorers encare.
Els monjos resten de genolls. La font
besa als blancs lliris am son aiga clara...
Dintre dels cors el sol antic se pon...

De sobte un aire de misteri arriva.
Tornen les ombres. Solsament es clâ
Jesús qui mostra als monjos la carn viva
d'una llaga sagnosa a cada mà.

Jesús qui mostra am claretats divines
el camí del Amor... Son front se veu
covert de sang i coronat d'espines.
S'alsa en triomf la fusta de la Creu.

Plora la font una altre volta. Els lliris
ploren i es torcen am suprema unció.
Senten els monjos infinits deliris,
senten florir la joia del dolô.

Quan el metall de la campana sona,
sobtadament, el bon Jesús s'esfúm...

Cada novici té l'ànima bona...
S'ovira un rastre de infinita llum.

A la penombra dels vells claustres, viuen
les flaires sacres dels sagrats llorês...
Els llavis plens de sant regust, somriuen...
El Paradís s'ha overt per sempre més.

PREMIS EXTRAORDINARIS

Premi del Emm. y Rvdm. Sr. Cardenal Casañas
Bisbe d'eixa Diócessis

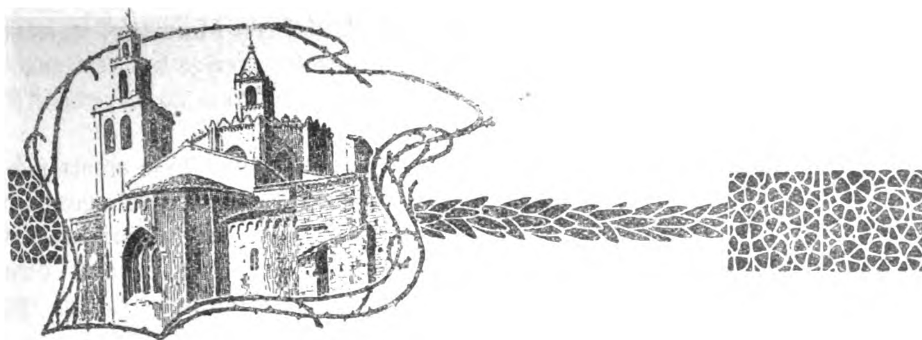
JUSTICIA

D'En *Joseph de Peray March.*

ACCÉSSIT

L'ABAD BIURE Y EN SALTELLS

D'En *Eudalt Puig Deulofeu*

¡JUSTICIA!

Defensa del procedir del Abat Arnau Ramón de Biure, en la qüestió ab en Saltells, l'any 1351

LEMA: *Iustitia.*

Avans de comensar, diguèm qui fou el famós varó nomenat Arnau Ramón de Biure, abat del Imperial y Reyal Monastir Nullius, Diœcèsis de Sant Cugat del Vallès, de la Congregació claustral Benedictina Tarraconense y Cesaraugustana.

«Fou; ens diu Moxó en 1790 (1); fill de la molt noble casa de Biure, situada en un lloch del Ampurdà nomenat Sant Jordi. Ell, esdevingué un prelat sant y digne de continues y memorables lloanses, ja per son candor y senzillesa, ja per la seva vida exemplar, ja per son amor als pobres y per altres molts respectes. L'historia de la seva mort, quelcòm semblanta a la de Sant Tomàs Cantuariense, merexería ésser entallada en bronzes y esculpida en màrbres pera servir de memoria al avenir.»

«Sòls siga pera honorar la justicia; ens diu en 1856 el notable publicista Martí y Cantó (2); ens hauriem d'ocupar del Abat Arnau Raymond de Biure; perqué el seu matéx bon zèl, la seva matexa conducta excelent, la

(1) Memories històriques del Monastir, Pàg. 54.
(2) Nombre 172 de la «España Católica».

seva constancia y fermèsa en defensar els drets del seu Monastir, ha fet que la calumnia s'aferrés en els seus manes ensagnats; com si fos lícit tacar el bon nom y la rectitut d'un mort benemèrit, pera encubrir a costa seva, el delicte d'un traidor homicida.»

Fou; ens diuen els manuscrits que's pogueren salvar de la crema y devastació del Monastir, y principalment el manuscrit anonim que's guarda en l'Arxiu Episcopal de Barcelona (1); un savi y un sant: «la memoria d'aquest varó es un recort que consola; fou irreprensible en les seves costums, d'una constancia probada, piadós pels pobres, gran y admirable defensor dels bens del Monastir.»

La Santetat de Clement VI, fulminà greus excomunions contra'ls assessins y els malehí fins a la sèptima generació.

Y per últim el Rey D. Pere d'Aragó, Comte de Barcelona, que quan l'assesinat, celebraba Corts a Perpinyà, donà la constitució única, del títol II del llibre novè del volúm tercer, de les Constitucions de Catalunya, en la que diu, que desitjant lo Rey punir severament aquests fills de perdició, desernéx e estatuéx que ningú puga perdonar ni rebaxar son delicte, «*ministrar viandes, o donar o prestar pecunia, o aquelles en llur casa o familia rèbrer o retenir, o aquelles seguir o acompayar, o per aquelles a nosaltres pregàries escampar, o en alguna manera intercedir o en altre manera, consell, ajuda o favor manifestament o amagada en les coses damunt dites, o en alguns llurs negocis donar gos*», y que ningú ajuda a darlos s'arrisqués anc que fós son pare o son germà.

Y a n'aquest varó exemplar, a qui tots els autors, propis y extranys, esmersaren per un igual les seues lloanses, de quin assessinat s'ocuparen Reys y Pontífex pera plànyel, y fulminar les més grans censures de que memòria hi hagi, contra'ls assessins, ha vingut a ofendre la imprudent y maliciosa ploma d'alguns escriptors modèrns, que més allunyats dels fets, que tots els qui sempre l'enaltiren, y sense altre fonament que la sola fantasía, mancats, sens dubte, en absolut de fonts, han volgut esplicar el crim a sa manera; y cosa remarcable, peró molt propia de la época en que vivím, han coincidit en treure part de culpa als assessins pera carregar ab ella a la víctima del assessinat.

Per axó cal examinar, a la llum de la sana crítica, els fets, en vista de quins y del dret en la època vigent, deduirèm, més que l'ignocencia, l'heroísme de la víctima, més que la maldat, la crudeltat dels assessins, y el singular exemple de justicia que donaren ensemps el Pontífex y el Rey, al punir com puniren el delicte.

***

(1) Procedeix del Monastir. Un del seus monjos exclaustrats, parent del benemèrit historiador M. I. Sr. doctor D. Cayetá Barraquer, lo va entregar a n'aquest, y ell, anticipant una de ses darreres disposicions n'ha fet entrega a l'Arxiu episcopal.

(Clixé del Dr. Barraquer).

CARRER DE LA CREU

Som en plè segle XIV, la epoca de la més brillant fè religiosa que'ls segles han vist, la època del més esplendorós desenrotllament dels Monastirs y de les Iglesies, a impuls d'aquesta matexa fè; peró som també en l'època de les aventures y de la inseguritat personal, en l'època de *les companyíes blanques*, aventurers que oferien llurs espases y punyals al qui més be pagaba; l'època de l'*Unió* a Aragó y Valencia ab ses tumultuoses Corts, ses revolucions en les ciutats, y les sagnantes lluytes als camps; l'època d'*Epila* y de *Mizlata*, de les guerres de Génova y Cerdenya.

En aytal estranya època de grandors y de miseries, un caballer, ja nafrós, arrivà un día a les portes del Imperial Monastir de Sant Cugat del Vallès.

Pensaments dolorosos aferraben el seu esperit; era ja vell y no tenía més descendents qu'un fill, en altre temps fill estimat, y que de molts anys s'habia allunyat del seu costat, pera córrer, com altre fill pródig, en cerca de plaers y aventures, en que esmersar lo que li pertocà de la herencia del seu pare.

Aquell vell era'n Raymond de Saltells, y aquell fill, de qui ningú sabia hont paraba, era en Berenguer, de qual vida ja tenia motius pera duptar el venerable ancià, que'n aytals condicions, anava a passar els darrers anys de la seva, en la companya de sa esposa Benvinguda, aprop de la Iglesia d'aquell famós Monastir; en la que cada jorn endressaria sos precs a Deu, quan els monjos en el Chor ab els seus Salms omplirien l'ambent de mística poesía; y axís morir encomenant l'ànima a Deu, y pregant a l'hora per la d'aquell fill de quina existencia duptava.

Es tradició constant en la Comarca, que'ls Monjos, quins no admitíen al Convent a gent estranya, teníen pera hostatjar, en cumpliment de la seva Regla, a tot qui a ses portes truqués, les cases del carrer qui avuy s'anomena de la Creu, quina igualtat, alineació y proximitat al Monastir, ben clarament diuen, que foren edificades pera un objecte uniforme, y que aquest objecte tenía directa relació ab el Monastir. Y es tradició constant, recullida de cent boques, que'n una d'aquestes cases passà els darrers díes de sa vida en Raymond de Saltells.

Morí per fi, bax son darrer testament tencat, en Febrer del any de 1348, dexant a son fill Berenguer, per si de cas aparexía, la pensió de dèu mil sous anyals junt ab altres bens de mènys importancia, y bona part dels metexos pera sa esposa Benvinguda; fent en lo restant dels seus bens, herèu universal al Monastir de Sant Cugat del Vallès. (1) Avants de passar endevant, preguèm al lector que's fixi en les clàusules d'aquest testament y en l'importancia dels bens llegats al fill, per lo que després dirèm.

Passaren anys y el Monastir possehí en pau la seva part de l'herencia; morí Benvinguda, y el Monastir agrahit, volgué tenir dintre'ls murs de l'Igle-

---

(1) Arxiu Episcopal de Barcelona, mms. anónim. Martí y Cantó, llòc citat.

sia les despulles mortals de sos benefactors, y els erigí, en la nau esquèrra, el sepulcre que encare avuy día existèx, probant axís, els sentiments de benevolensa y de desprendiment, de que estaven plens aquells monjos.

Peró ab axó arribá un día, día trist pera'l Monastir perqué fou el pròlec d'una gran desgracia, en que's presentà al Abat, el propi Berenguer de Saltells, qui arrivat de llunyans paisos, altiu é indómit, no volguense avenir ab la pensió, pretengué del Abat que li passés un'altra molt major, ó que fes renuncia en favor seu de part de bens, d'aquells que'l Monastir posseía; y com Arnau Ramón de Biure li mostrés l'impossibilitat d'accedir a la seva petició, perque no era seu, sino del Monastir lo que se li demanava entregués, y el Monastir ho posseía per un justíssim títol, senyalà al Abat el día de Nadal, com á terme pera accedir á la seva petició.

Hi ha prop de la vila de Sant Cugat del Vallès, un torrent que desde la nit fatídica a que fèm referencia s'ha nomenat sempre *del mal consell* en la Comarca, per ésser el llòc en que Berenguer de Saltells, aplegà alguns amichs seus, quins noms ens conserva la sentencia del Rey: Berenguer Roseta, Raymond Vinaderiu, Antic Figuerola, Pere Colóm y Gabriel Noguera; y del qual sortiren la nit de Nadal tots plegats en direcció al Monastir, ja que l'Abat no había accedit á lo que'n Saltells demanava.

Sant Cugat del Vallès era, aleshòres, un poble gran, tan gran com avuy, perque'l Monastir ho era, y a la seva ombra habia crescut; y en aquella nit de Nadal el temple era plè de gent que anava a oir els oficis d'aquella nit divina.

Tot estava, sens dubte, com un artista eximi ha sabut representarlo en un célebre cuadro escènic, que'ls barcelonins tinguerem el plaer de contemplar quan l'actual Junta restauradora del temple de Sant Cugat del Vallès posà en escèna varis quadros culminants de la vida del insigne Monastir. Com allí vegerem, pogueren vèure els de Sant Cugat en 1351, entrar cautelosament en l'Iglesia, confosos en la multitut, varis homes de mala lley; com acomodat el poble en les tres amples naus, sortia magestuosa la comunitat de la sacristía pera colocarse en sos sitials del Chor; y com l'Abat revestit ab la seva capa pluvial, la mitra al cap, y el bacle en la má ocupava son trono en el Chor; y com en el moment en que agenollat ab el front apoyat en ab dues mans, meditava sobre'l Salm: *Oh magnum minister ium,* que als pochs moments entonaria, s'abrahonaven sobre d'ell varis homes que prest acabaren ab sa vida. (1)

Aquest es el fet ab les causes que'l motivaren, tret de les més autèntiques fonts, sense que per axó, hagin pogut anar a beurer en altres los qui de diversa manera l'explicaren: després d'ell, vingué l'estupor y l'indignació

---

(1) Constitucions de Catalunya. Volúm. III. Llibre IX. Títol II. Constitució única. (Vexis íntegra aquesta hermosíssima constitució en l'Apéndix d'aquest treball.)

universals, y fentse ressó d'aquesta última, les dugues condemnes, la del Pontífex y la del Rey. Passèm are a estudiar el fet bax els seus dos aspectes moral y jurídich, pera defensar contra tots el arguments, la bona memoria del Abad Biure.

***

Dues rahons morals poderosíssimes fan que poguèm dir, ab tota la boca, que'n Berenguer de Saltells fou un infàm assessí y l'Abat Biure un prós. Vèteles aquí:

S'ha demostrat perfectament, encare que tot axó no arrivés sens dupte a noticia dels que ab despreocupació parlaren del assumpte, que Raymond de Saltells, molts anys avants de morir, en la plenitut de la vida, empró ja absent son fill, després d'haberli donat grans penes, cedia per *donació inter-vivos* al Monastir de Sant Cugat del Vallès tots els bens que poseia en el terme de Sant Marsial.

Era aleshòres Abat D. Galceràn Solà, elegit l'any 1306, y en representació del Monastir, com marquen les disposicions canòniques, rebé de mans del rich Saltells, la porció dels bens que aquest cedia al Monastir per el gran afecte que li portaba.

Y passaren els anys y del 1306 al 1348, casi mitj segle, y aleshòres és elegit Abat Arnau Ramón de Biure en els matexos moments en que'n Raymond de Saltells tancava'l seu testament, dexant bona part de ses rentes a un fill que ni sols sabia si era viu, dexant altres tantes a la seva espòsa pera'l seu manteniment, e instituint herèu de lo restant, al Monastir de Sant Cugat del Vallès.

¿Y després d'axó encare hi haurà qui diga que tingué quelcòm de relació l'Abat Biure a n'aquèsta institució de herèus? Qué: ¿no habia demostrat ja Raymond de Saltells, quan potser ni tan sols era monjo Biure, el seu afecte al Monastir d'una manera claríssima? ¿y què més natural, què més conforme ab les costums de l'època, donats aquests antecedents, que Raymond de Saltells, ausent son únich fill, quina mort es presumia y trovantse en els últims moments de sa vida, girés els ulls vers a aquell Monastir tan volgut y venerat y pensés en anarse a guarir prop de sos murs y dexarli una part dels seus bens, després d'assegurat el manteniment de la seva espòsa, y *pera més previsió* elde son fill, si per una casualitat, que no esperaba, parexía?

Y aquèsta es la segona rahó d'ordre moral, que fà que diguèm que Berenguer de Saltells, rebelat primer contra la patria potestat, y rebelat després contra tota lley divina y humana, fou un infàm assessí, que sense rahó ni disculpa alguna, matà al Abat Biure, merament perque axís li vingué, perque volgué realisar un acte més de sa vida selvatje y aventurera contra un vene-

rable Abat que s'oposava als seus desitjos, perque no podia ni debia complàurel.

En efectè, potser ben pochs s'hauràn fixat en lo que representa la previsió del pare en el seu últim testament; en lo que representa la pensió al fill llegada, tot y prescindint dels altres bens que en son matex testament li dexà.

Se tracta d'un cas sucseit a mitat del segle XIV, y aleshòres la cantitat de dèu mil sous, llegada per el pare pera manteniment del fill, sobre la qual haurien pasat la major part dels lectors sense reparar en ella, per alló de que parlar de sous avuy, sembla parlar de poch diner, representava en aquella època una cantitat tan gran que bastava, no sols pera'l manteniment d'un home, sinó pera'l d'una familia, y no ab estretèsa sinó ab vera esplendidèsa.

Y pera que a ningú estranyi aquèsta asseveració nostra, perque s'ha de dexar ben sentat que Berenguer de Saltells quedava rich, ab sols el llegat del seu pare, que sens dupte no pogué dexar altre tant ni a sa muller ni al Monastir; posèmho de relleu ab sols algunes cites (1) referents al valor de la monèda en aquells temps.

A últims del segle XIII y principis del XIV, o siga pochs anys avants dels successos que'ns ocupen, foren publicades a Barcelona unes ordenances fixant el preu dels articles de primera necessitat en quins figuraven els següents: Primerament lo corter dels millors moltons sia venut en dita ciutat a 1 sou 6 diners. Lo corter dels Caminals, 1 sou 3 diners. La carn (tota) del millor cabrit, 1 sou 6 diners. Lo corter del millor cabrit, 4 diners. E lo parell dels millors capons, 1 sou 8 diners. E lo parell de les millors gallines, 1 sou 4 diners. E lo parell de les perdius, 8 diners. E la carn (tota) de la llebre, 9 diners. E la carn del conill, 9 diners.

Es dir, que segons aquests càlculs un sou valía, aleshòres com á mínim, lo que avuy 3 o 4 pessetes y en aquèsta forma Raymond de Saltells, llegaba a son fill una cantitat qu'avuy, equivaldría a trenta mil o coranta mil pessetes anyals per lo mènys.

Es més, pochs anys avants del 1351, en que ocurriren els fets que'ns ocupen, en el testament de Guillém de Canet, Rector de l'Iglesia de Sant Jaume de Barcelona, en poder del notari Pere d'Abril, se calculava que tres diners eren prou pera la sustentació d'un sacerdot, y segons aquest càlcul, ab lo que sigué llegat a Berenguer de Saltells, podíen mantenirshi quan mènys cincuanta o sexanta; de manera que pera un home sol no era pas poca riquèsa.

Y pera acabar, doncs, podriem citar molts més exemples; dirèm que'n l'Arxiu del Palau Episcopal de Barcelona, en el registre octau de colacions, a son fòli 190, se trova el decret d'aprobació o confirmació del Benefici de

---

(1) **Vexis Campillo, «Disquisitio methodi». Barcelona, Lapera-1766.**

Santa Eularia, en l'Iglesia de Santa María del Panadès, dat a tres de les kalendes de Janer de 1347, en el qual se diu que com Guillém de Dalmau instituís dit benefici, dotantlo ab deu lliures anyals, pera la sustentació del sacerdot obtentor, el Vicari General volén cerciorarse de si bastaria la dita pensió de deu lliures, escrigué al Degà del Panadès pera que l'informés, haventli respost afirmativament, y manifestantli entre altres coses les següents interessants a nostre objecte, y que copièm íntegrament: *Octo quarterios censuales frumenti, quarum quælibet æstimatur in hac terra, uno anno cum alio computato, ad 10 sous: Item in novem quarterios ordei censuales; quarum quælibet æstimatur in hac terra uno anno cum alio computato ad 5 sous. Item duos quartanos olei quorum quislibet ad mensuaram Villæ Franchæ, quæ est magna potest estimari ad tres solidos cum dimidio;* o siga: Vuit quarters censals de forment cada un dels quals en aquesta s'aprecia, calculat un any ab altre, a 10 sous: a més nou quartes d'ordi censals cada hu dels quals es estimat en aquesta terra, calculat un any ab altre a 5 sous: a més dos quartans d'oli cada hu d'ells a mesura de Vilafranca, qu'es bona pot estimarse a tres sous y mitg.

Aném are, en que ja queden les coses en el seu lloch veritable desde'l punt de vista moral, a dir no més que quatre paraules referentes a l'impossibilitat en que's trobava el venerable Abat Arnau Ramón de Biure, de satisfer les exigencies del jove Saltells.

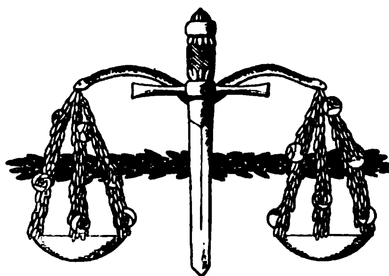
L'Abat, en un Monastir de Benedictins no es amo de renunciar en dany del seu Monastir ni a la més mínima de les coses que li pertanyen. El Monastir de Sant Cugat del Vallès se trobava en la plena y pacífica possessió d'uns bens que li habíen sigut llegats en un testament vàlit, per ningú, ni pel matéx Berenguer, legalment impugnat. Se tractaba de cedir o no, devant de les exigencies d'un minyó, que volia que se li satisfés, solsament perque ho demanaba, en pretensions a tota llum injustes. Son pare era lliure de disposar dels seus bens, ab una sola limitació, la de salvar la llegítima del seu fill. La llegítima, segons la llegislació catalana aleshòres vigent, (1) era d'una cuarta part dels bens del testador si era ciutadá de Barcelona, una tercera part en cas contrari. Berenguer de Saltells no deya que se l'habia lesionat en la seva llegítima, perque no era cert y encare aleshòres debia haberho probat; pretenia que se li dongués més, sols perque'l seu pare tenia més y ell no volia tenir mènys.

En aquèstes condicions; donchs, la conducta d'Arnau Ramón de Biure, no cedint a les exigencies d'aquell jove y procedint dretament, malgrat les seves amenasses (y el que's cumplissin, indica qu's farian formalment) merèx,

(1) *Constitucions de Catalunya.* — Volum III, Llibre VI, Títol I, Lley única, donada per Alfons III en las Corts de Montblanch, cap. 27; y Volum II, Llibre VI, Títol III, Lley I; y Volum I, Llibre VI, Títol V.

com sempre ha merescut, els honors d'un acte heroich, y l'homenatje respetuós de la posteritat.

Lo procedir d'Arnau Ramón de Biure en la questió ab en Saltells en 1351, no necessita més defensa; insistir fora duptar de la forsa dels documents aportats y arguments fets, y no sols no duptèm d'ells, sinó que tením la seguretat de que tot el que apassionada o desapassionadament llegèxi, quedarà convensut de que'l crim de'n Saltells es dels que no tenen disculpa, y que'l Rey D. Pere III en les Corts de Perpinyà, al expressar d'una manera sentida y hermosíssima; després d'un detallat procés en quin s'examinaren detingudament tots els fets acabats de succehir; l'indignació més gran, y el dolor més profond, per el vergonyós crim de sacrilègi que'n condicions de tanta maldat s'habia realisat, feu lo mènys que podia fer en honra de la memoria del venerable y heroich Abat; conservar pera la posteritat en un monument d'eterna duració, el recort de les seves virtuts, y l'execració del crim comès, ab censures verament extraordinaries.

APÈNDIX

DE CRIM DE SACRILEGI

TÍT. II

PROCÉS FET EN LA CORT DE PERPINYÁ CELEBRADA PER PERE TERÇ. LO ANY M.CCC.L.I. SOBRE LA MORT DEL ABBAT DE SANCT CUGAT.

Continuant encara la dita cort lo die de sus prop dit en aquella general cort consentint, é approuant aquella mateixa cort lo Juy de la cort, é proces hauem decret, é fet, del tenor seguent. car los Reys los quals jutjan la terra, per los propheta son amonestats, que seruesquen á nostre senyor en temor, é exulten a aquell ab temor, perço que com se irara lo senyor, no perescam de la via justa, é aquestas cosas per los Reys no pogues sen profitosament esser complidas, si las iniuras fetas al ministres de Deu, las quals á Deu son vistas esser irrogadas, lexauen inultas, ó segons requer rigor de dret impunidas. Perço Nos en Pere per la gracia de Deu Rey d'Aragó, de Valentia, de Mallorca, de Sardenya, de Corcega é Comte de Barcelona é de Rosello y de Cerdanya, en lo deuall scrit negoci á Deu seruir, é a la ira d'aquell en tota manera squiuar cobejants lo deuall scrit Juy de cort, o proces auant a venjar, é punir la iniuria a Deu, é ala esglesia en la persona del venerable Arnau Ramon Abbat del monestir de Sanct Cugat de Valles mort inhumanament irrogada d'approuacio, consentiment, é consell de tota la general Cort de Cathalunya en la vila de Perpinya aiustada, en la qual eren Prelats, Barons, cauallers, é syndics de ciutats, é de vilas deuall nomenats, axi com se segueix, promulgam. En temps passat, ço es asaber hora de matinas lo dia de la festa de la natiuitat de nostre senyor, prop passada, com lo dit Abbat, ab los monges del seu couent en lo cor de llur sglesia, en la cadira sua acostumada, é stant vestit de vestiduras sacerdotals, é ala celebratio matutinal d'aquella mateixa festa entenent, tenent lo front cubert ab las mans, pensant en la liço, la qual de proxim en lo cor, a lahor de Deu hauia de dir, alcuns fills de perdicio per aquel cor desembaynadas las spasas, é ab barbas fictitias entrants, é en lo dit Abbat soptosament ab aquellas spasas irruints, aquell en lo cap cruelment han nafrat. Lo qual pensant la nequitia de aquells irruents d'inferir mal, a ell per reuerentia del altar, é de las reliquias, las quals en aquell solen esser refrenats, soptosament confugi al altar, é rebent d'aquell vna Creu del Senyor, la qual en lo altar ere, é aquella en sa deffensio als seus pits posant, gira si mateix deuant los irruents contra ell, los quals lo seguien detras, ab las spasas desembaynadas. é ell axi estant vna altra creu de Deu en aquell altar ficada, en la qual ere del

fust de la vera Creu de la part del fust, deuant aquell Abbat miraculosament se gira, axi com consta per depositions d'alguns. Ells empero no tements Deu, ne lo altar, ó creu del senyor venerants, ne encara la indignatio nostra sguardants, en aquell pus inhumanament que no hauien començat, ab armas esforçan no cessants ell, é lo altar, é la creu del senyor ab las espasas concassants aquell de molts colps aqui feriren, lo qual mix viu, é spaordit, demanant suffragi humanal, corrent al dit cor, en lo qual alcuns monjos estauant spaordits torna, los dits scelerats aquell inseguints, los quals a ell dins aquell cor de tants, é de tant greus colps ab llanças, é spasas feriren, que aqui mateix caygue mort. las quals cosas com a nostra oida peruengueren, a quina, quala, é quanta admiratio, ab congoixa de coratge, é dolor, é turbacio de cor ja mesclada, la nostra pensa han posada é quinas, quals, é quantas cogitations d'aquen sguardants á venjar tant detestable, é nephandissim peccat, de lauors ença hauem haudas é hauem é nuides, ho porie creure algu. Mas aquestas cosas ha conegudas y coneix aquell, al qual no es res incognit, é los coratges son manifestats. Doncs aquest crim horrible. é inhuma, nouell, é no acostumat, reputam, con james ne en alguna part semblant crim es estat oit, o que sia estat, com es, en algun libre se troba escrit, com jatsie dels Jueus sie legit, que hu dels prophetas, ço es Zacharias fill de Barachie, entre lo altar, é lo temple haguessen mort. Aquella empero mort no es semblant a aquesta, aquella certament fora lo sancta sanctorum, aquesta dins, aquella encara prop lo altar, aquesta al altar, é en lo altar, é en lo dit Abbat tenent encara la creu del senyor es estada perpetrada, aquest Abbat mes auant vestit de las armaduras del saluador nostre Jeuchrist, é vers la lahor de Deu celebrant los officis d'aquell sollicit, é attent en lo loc seu, é en la habitatio, o monestir propi, é en la casa encara del senyor esguardam interfet. Dons qual loc, ó qual, o quals armaduras, o factio de bonas obras, a algu d'aqui auant poran aprofitar a deffensio, si tant nefandos peccats no veniats romanien, é d'aquells, special, terrible, é exemplar justitia nos seguie, per ço que almenys aquells, los quals temor de Deu de mal no cohibeix fira cruel verga de disciplina, en aquest encara crim esguardam al creador, é a tota creatura injuria irrogada, primerament á Deu lo pare, enço, que la casa d'aquell, la qual es dita precipua casa d'oracio, é de repos, en la qual cascun reputa molt segur refugi, é deffensio del cos, é del anima es estada per los dits fills de iniquitat, per força, é agressio d'armas violada, é per aspersio de humanal sanc maculada. segonament lo fill de Deu en ço que lo die figurant la sua Natiuitat, la qual fon començament, é causa de nostra saluacio, é la qual a tot lo poble christia porta affluent alegria, deuant las altras festas del any, no solament no es estada temuda, ans es estada del tot vil tenguda. é en aço encara que lo ministre, é sacerdot seu vestit de vestiduras sacerdotals, é de las armaduras, de las quals lo fill de Deu en temps de la sua passio fonch guarnit, vaccant en lo diuinal offici es estat maluadament mort, hoc encara en ço que la saluifica Creu de Deu, en la qual lo fill de Deu, per salut del humanal linatge penjat, lo seu sperit trames, é la qual encara los maiors del mon á lahor de Deu, per aque sien deffesos de llurs enemics, posada á llurs pits portan, é lo altar de Deu, en lo qual son sacrificadas hostias de llahor, é en lo qual ere lo sacratissim cos de Jesuchrist, no foren per aquells, segons que deuien fer honorificats, ans ço que ab dolor, é amargor de cor refferim, ab spases foren greument tallats, é ferits. tercerament á Deu sperit

sanct, enço que lo dit Abbat, axi com es premes, estant meditant las paraulas de la prophecia per lo sanct sperit, ço-es per las bocas dels Prophetas promulgadas a honor, é lahor de Deu dir se apparellaua, es estat aquellas dir empaxat; cuartament a la Gloriosissima Verge Maria en ço que la hora del seu part significant, en la qual tota creatura, ço es, angelica, é humana, retent gratias á Deu, é mostrant al mon goig, é inmensa lecticia, aquella part era ab goig affluent, o lectitia honraua han perpetrat maluadament, lo dit horrible pecat, perço a aquella partera, no lititia, o goig, ans tristitia, é plor, no honor, ans deshonor exhibints, o dolor ala hora en la qual segons representatio de sancta Mare esglesia, animals bruts del puerperi han retut a la Verge, é encara lo temple Roma, é las altras creaturas de vida, é de raho freturants, aquell puerperi miraculosament han mostrat, los dits fills de perdicio, a aquella beneuenturada Verge Maria, iniuria, é deshonor han, axi com es premes irrogadas, sinquenament á tota la companyia dels Angels, en ço que la hora en la qual ells aquell hymne angelic cantauent, lo cual tot jorn en la esglesia de Deu es cantat Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis, solempnament han cantat, los dits fills del diable han donada obra a agressio de armas, a homey, é sacrilegi greu guerra per aço, é discordia con dit Abbat fos de linatge militar, seminants. sextament al beneuenturat Sanct Cugat, lo cos del qual sobre lo altar, á inuocatio d'aquell, é honor aqui ere dedicat, é es recondit entre las altras reliquias dels beneuenturats, é encara a diuersos sancts de Deu, enço que lo monestir a honor é lahor d'aquell edificat, encara lo altar de la dita esglesia sots inuocatio d'aquell construit, en lo qual estan diuersas reliquias de sancts, han violat, é lo altar encara axi mateix, com es premes ab espasas ferit. setenament a Nosaltres en ço que la protectio, pau, é treua nostra, sots presidi de la qual las esgleyas, é los cimenteris d'aquellas ab trenta passos d'aquells preures, monjos, é religiosos, é majorment lo dia de la Natuitat de nostre Senyor, é la vigilia d'aquell, per las Constitutions de pau, é de treua son specialment constituidas, la dita pau, é treua han violada, en vilipendi ensemps, é menyspreu de nostra senyoria. vuytenament a tota creatura generalment, en ço, que la Maiestat diuinal, é humanal ensemps, aixi com es premes es estada lesa, encara per lo dit nephandissim fet la casa, o la habitacio propria del dit Abbat es estada ab armas escomesa maluadament, é enuestida, la sacro sancta esglesia de Deu es estada violada ab violencia d'armas, son estats encara los ministres de la esglesia spaordits, é los officis diuinals perturbats, é lo altar encara major de la esglesia, é la sancta Creu de Deu menyspreats, é inhumanament ferits, é del ministre de Deu, é cap del dit Conuent mort maluadament perpetrada. é lo diuinal Maiestat ensemps, é humanal lesa, é en moltas maneras offessa, aquestas cosas certament son contrarias a la Religio Christiana, é stranyas de la cognatio, la qual entre los homens natura ha constituida. Doncs los perpetradors aquests, segons la doctrina prophetical en verga de ferro sien corregits, é axi com a vexell de terra sien trencats, contra aquells certament las leys, é juys de la nostra Cort manam insurgir, é los drets esser armats ab coltell cruel venjador, é perço que d'aqui auant ab astucia enganosa d'algu, o per callament de veritat, o en altra manera Nos, o successors nostres perdonar als dits scelerадors, o los dits crims remetre no pugam, é que ells treballen ab perpetua egestat, é freturen de suffragi diuinal, é humanal ensemps. é perço que encara en las cosas demunt ditas mera, é rigurosa

iustitia se seguesca, ab aquest nostre juy de cort, é proces valedors en perpetual temps, ordenam, que Nos, o successors, o Primogenits, procuradors, veguers, é tots officials, o commissaris nostres, é d'aquells, presents ensemps, é sdeuenidors, o loctinents d'aquells per raho de nouell aduenimient, o entrada de successors nostres, o de las Illustres Reginas, o de natiuitat de fill nostre, o de viatge dins terra, o ultra mar, o per mar fahedor, o per alguna publica alegria, la qual á Nos, o a aquells pogues esdeuenir, o per qualseuol altra occasio, causa, o raho, encara si maiors seran de las desus expressadas no pugan, é no pugan los dits crims en tot, o en part á las personas deuall scritas, las quals d'aquellas mateixas cosas son trobadas inculpadas, o en sdeuenidor se trobaran o a algunas, o a algu d'aquells remetre, o encara perdonar, ne otorgar algun guiatge, sobrecehiment, o elongament, o remisio de la contumacia deual scrita, o dilatio del present Juy de cort, o proces, o de qualseuol altre contra aquells fet, o fahedor, o començat fer, o encara començador, o qualseuol altres cosas, las quals en profit, pler, o fauor alguna de las ditas personas, o algun, o alguna d'aquellas poguessen tornar en qualseuol manera directament, o encara indirecta, é si alguna cosa en contrari per Nos, o per aquells james sera attemptat, encara que d'aquestas cosas faça expressa mencio, sia nulle, é irrit ipso facto, ne a observatio d'aquella, Nos, o successors nostres, é officials nostres, é de aquell en alguna manera siam tenguts, ans encara a cascu tal cosa atorgant sie licit ab sa propia aucthoritat contrafer, o venir, com de aqueftas cosas fem ley vallada ab propi jurament, per la qual a Nos é a aquells tolem potestat de fer lo contrari, peraque los dits nephandos é sacrilegos malfeytors sostinguent la iustitia que merexen, mas com las cosas las quals de nou·emergexen, freturegen de nouell auxili, o proces, ab tenor del present juy de cort o proces, lo qual, é la qual força de edictes volem obtenir per primer segon terç é peremptori é de gracia termens, o edictes, las deuall scritas personas, los noms de las quals deuall son scrits amonestam, é citam, é a ells dehim, é districtament precipient manam, que dins spay de trenta dies, prop, é inmediadament seguits personalment comparegueren deuant lo veguer de Barcelona, ó son loctinent, o Regent l'offici d'aquella vegueria, ço es asaber dins la Cort d'aquell mateix, é posen si presos en poder seu, sobre los predits excessos dels quals axi com es premes, son inculpats degudament responedors, é per fer altrament, é procehir ço, é axi com es de dret, é per raho sera fahedor, en altra manera si dins lo terme dels trenta dies personalment no seran compareguts, axi com es dit, aquells per confeftos, é per conuençuts de las cosas demunt ditas, quant á las personas, é bens esser haudas é de pau, é de treua separats, é forajitats esser volem, é decernim de fet é aquells acauthela encara, ara per lavors jitam é separam é encara vam dejam é axi com a vandejats nostres, é de pau, é de treua jitats per tots volem esser esquiuats, é encara los bens d'aquells apres passament d'aquell temps al nostre Erari volem per deret esser aplicatts, decernints, é estatuints, que de lavors passat lo dit terme aquells qui no seran compareguts no pugam en alguna terra nostra, ne de Infants o de Barons, de Cauallers, ciutedans, é d'altres qualsevol, encara que bandejats hajen acostumat, de sostenir, morar, esser, o estar, o esser sostenguts en alguna manera ne encara d'algun a persona de qualsevol stament, conditio o preheminentia sia, a aquellas personas, o alguna, o algunas d'ellas ministrar viandas, o dar, o prestar pecunia, o aquellas en llur casa, o

familia reebre, o retenir, o aquellas seguir, o acompanyar, o per aquellas a nosaltres pregarias escampar, o en alguna manera intercedir, o en altre manera, consell, ajuda, o fauor manifestament, o amagada en las cosas demunt ditas o en alguns llurs negocis donar gos, o presumesca per algun enginy, o art, encara sifrare d'algu d'aquellas, o en qualseuol altre major, o menor linea d'affinitat, e consaguinitat ab ells sia ligat o coniunct, o a aquells encara, o a algu d'aquells ab sagrament, é homenatge, o qualseuol altre linatge de obligatio, de, o sobre valer a aquells, o a aquellas ajudar sie stret, o ligat, com qualseuol qui als demunt dits, o algun d'aquells axi sia estret absolem, é absolt ipsofacto rettem del homenatge, é del sagrament, é de qualseuol altre linatge de obligatio, ab los quals a aquells en alguna manera sien tenguts, com a tal cas las obligations, o ligas tals, las quals ja de si de dret son improuadas, decernim no esser estesas. Empero si alguns per temerari gosar, o en altra manera presumiran contra las cosas demunt ditas en alguna manera d'aquellas directament, o indirecta fer, o venir, o scientment aquells menyspreαran, o differiran complir, sien entesos ipso facto de pau, é de treua gitats, é separats, ab tots llurs bens, é contra atals axi contrafahents, é vinents, é las cosas demunt ditas scientment complir omettents, o differints, é llurs bens puga per Nos, é tots los successors nostres é officials nostres é d'aquells, é tota la part nostra esser procehit axi com contra gitats de pau, é de treua en los casos las constitutions de paus, é de treuas, é dels vsatges, é las constitucions de Cathalunya, é los costums sobre aquellas fins assi obseruats, exegessen, o requiren, com Nos no volem per algu a las personas demunt ditas alguna ajuda esser erogada, com digna cosa, egual, é justa reputàm, que aquells qui en Deu, é los homens han dilinquit, de tot diuinal é humanal suffragi sien deserts. Aquest Juy de cort, o proces, lo qual, é los quals veu de general constitutio volem obtenir, é volem certament hauer perpetua fermetat, no contrestants constitutio alguna dient las causas de cascuna vegueria, o ballia, dins aquellas deure esser tractadas, ne la constitutio de pau, é de treua, dient, Proces de pau, é de treua sens querelador no deure esser fet, ne qualseuol altra constitutio, consuetut, o vsatge, los quals a las cosas demunt ditas poguessen en alguna manera obuiar, las quals de consentiment, é approbacio de la Cort general, quant al present cas tant solament per la immanitat de crim tolem, é tot defalliment, lo qual de dret commu, é d'aquesta terra en las cosas demunt ditas pugues esser notat supplim de plenitut de nostra Reyal potestat, reseruants empero, é saluants las ditas constitutions, vsatges, é consuetuts en totas altras cossas passadas, presents, é sdeuenidoras algun prejudici per aço a aquells no engendram, com aquellas mateixas en totas altras cosas approuem expressament, é encara confirmam, é specialment prouehim als Infants, Barons, cauallers, é altres los quals en la llur terra han acostumat sostenir bandejats, que per aço a ells en altres casos algun prejudici no sia fet, ne aquestas cosas per Nos, o per los nostres o per officials nostres, é d'aquells pugan esser trets a consequentia, o eximpli, ne semblant proces poder esser fet sens voluntat de la Cort general, com per aço no volem, que aquells en lo dit vs, sino en lo cas present algun dret aminue, o cresca, ans en tots altres casos de aquell vs vsaran, axi com podien fer ans de la edictio d'aquest Juy, o proces, los noms empero de las personas las quals son trobadas de las ditas cosas inculpadas, o diffamadas, son aquestas, ço es a saber en Berenguer de Saltells, en

Bernardí Rosseta de Sabadell, en Ramon Vinader de Barcelona, en Antich Figarola, Pere leto, é vn appellat en Negre, é si d'aqui auant alguns altres per inquisitio feta, o fahedora, o en altra manera de las cosas demunt ditas, seran atrobats culpables, o diffamats, pusca d'aqui auant en la Ciutat de Barcelona, ab veu de publica crida, ab manament del veguer de Barcelona, o de son loctinent, o d'altre de Nos hauent commissio é potestat seran citats, que comparegan dins terme de trenta dias deuant ells totas las cosas demunt ditas contra aytals axi citats, las quals contra los desus nomenats hauem statuit esser obseruadas. A nengu dels homens sia licit aquesta pagina del nostre Juy, o proces infringir, o per negligentia, o peresa transpassar, é si contra fara, part las celestials indignations, é penas demunt ditas, é altres per dret commu é d'aquesta terra inditas de nostra indignatio, sens sperança de venia, conega hauer de incorrer, aiustants, que si alguns officials nostres sobre las cosas demunt ditas, alguna frau, culpa, o negligencia aiustaran, vltra las altras penas per nostre arbitre infligidoras, els officis a ells comanats volem a aquells ipso facto esser priuats, é aquells esser retuts inhabils perpetualment a regir algun offici. Per las cosas empero demunt ditas no volem, ne entenem, que a algun proces fet, o fahedor de las cosas demunt ditas, o alguna de las preditas a instantia de part, o per offici de Jutge, o en altra manera algun preiudici en alguna manera puga esser engendrat, é las cosas demunt ditas, totas, é sengles, axi com demunt son scritas, votam a Deu, é a tota la Cort dels sobirans, é prometem encara al Abbat del dit monestir, present, é sdeunidor, é al couent d'aquell, é encara a tot lo clero, é als cosins germans, é affins del dit Abbat interfet, en injuria dels quals entre las altras cosas demunt ditas son estadas attentadas, é encara a totas las persones, de las quals es, y pora esser interes, en mans y poder del notari deuall scrit, axi com a publica persona en nom de tots aquells stipulant, é reebent, que Nos, é los nostres perpetualment totas aquellas cosas seruar, é encara complir ab effecte aquellas totas cosas en virtut de jurament lo qual de present per la Creu de nostre senyor Deu Jesuchrist deuant Nos posada, é los sancts quatre euangelis ab las mans nostras corporalment tocats, prestam Nos, é los Nostres perpetualment strenyents, semblantment nosaltres tots deuall scrits, los quals a la dita general cort som conuenguts, votam a Deu, é a tota la cort dels supernals, é prometem a las ditas personas ab solemne stipulatio interuinent en ma del notari deuall scrit stipulant, axi com desus es dit, é encara juram per Deu, é per los sancts quatre Evangelis ab las mans nostras corporalment tocats, que aquellas demunt ditas, totas, é sengles, Nos, é tot lo general de Catalunya perpetualment obseruarem, é donarem obra ab effecte que las cosas demunt ditas siam complidas, sien fetas, é seguescan, é irreuocablement sien obseruadas, é a eternal memoria de la cosa, Nos Rey demunt dit, de consell, approuacio, é consentiment de la dita cort general, entre las constitutions de aquesta present Cort, aquest present proces, o juy de Cort manam esser insertat, é posat, e aquestas cosas foren fetas en lo Castell de Perpinya, disapte, a dotze dias de Febrer en lo Any de la natiuitat de nostre senyor, Mil tres cents sinquanta y hu.

L.IIII.

PREMI DE LA EXCMA. DIPUTACIÓ PROVINCIAL DE BARCELONA

INSOLACIÓ

D'En *Manel Folch y Torres*

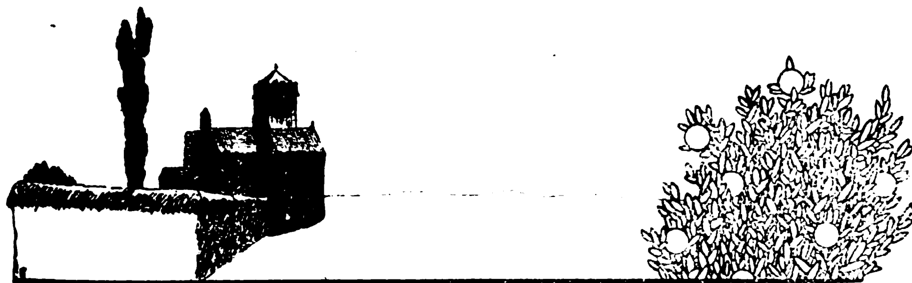
ACCÉSSITS

I. — LA ETERNA GLOSA

D'En *Vicens Çaldés Arús*

II. — SONETÍSTICA

D'En *Cebrià Montserrat Roig*

INSOLACIÓ

Messidor.

De cap a cap de plana — una mar d'or s'extén;
ni un buf de marinada — en els espays s'esmuny
y assobre les espigues — del enrossit forment
hi bat el sol de juny.

Al campanar del poble — dotze horas han tocat;
dels calcinats terrossos — ofeguen les bahors
y enllà encara ressona — monóton y apagat
un cant de segadors.

Atravessant les feixes — l'aucell apressa'l vol;
un escotxeitx de guatlla — de tant en tant se sent,
y canten les cigales — al batarell del sol
desesperadament..

Dels segadors la colla — els rostres abrandats,
àvidament se'n entra — en un ombrey vehí,
les fals lluentes deixen — els brassos capolats
a punt de defallî.

En la solana hi ploma — un gran encalmament;
la calda pampelluga — en el rostoll brillant
y les vibrants cigales — més rondinosament
reprenen el seu cant.

Y ab les desfetes garbes — del blat tot just segat,
esdernegat en terra — al mitg d'un corriol,
encès de pit y cara — un segadô ha restat
tot amarat de sol.

PREMI DEL EXCM. SR. D. EUSSEBI GÜELL

NOTES D'HIVERN

D'En *Ferràn Agulló Vidal*

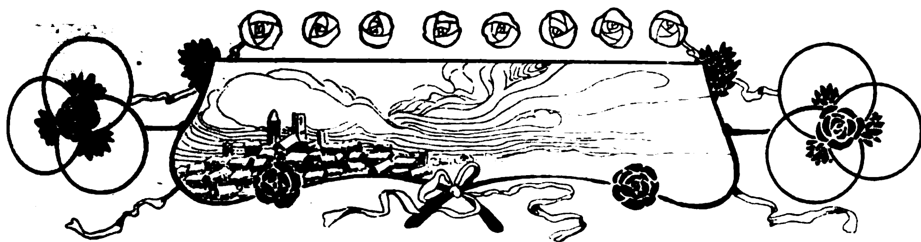
ACCESSITS

I. — LES LLÁGRIMES DEL MAIG

De Na *Dolors Moncerdà de Macià*

II. — MORTA MÁRTIR

D'En *Joan Vives y Borrell*

NOTES D'HIVERN

De mar y terra.

NEVADA

La ciutat era blanca,
la ciutat era bella;
la ciutat remorosa
esdevé ben quieta.

Hi ha neu a les teulades
hi ha neu a les aceres
¡qué contenta, al saberho,
la maynadeta's lleva!

¡Qu'és bella tota blanca
la gran ciutat quieta!
sembla presa d'un somni
de gojes joganeres.

¡Més ay! la gent hi passa,
y ja la neu fangueja;
els arbres regalimen,
les teules fan goteres.

¡Roden feixuchs el carros
deixant dos solchs tots negres
y encare no es mitj día
ja tot es fanch a terra!

EL FANAL

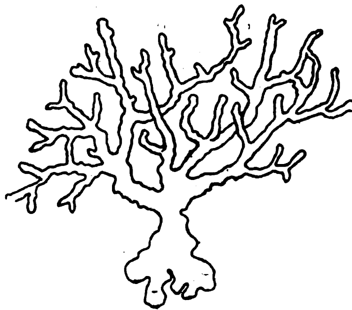
La nit, com gola de llop
la mar, tota avalotada
el vent, ratjant y udolant
el poble, tot a la platja.

Se veya avansà'l vaixell
com un'ombra en les onades
y en el rocàm, l'escumar
de la mar que hi esclatava.

En la popa del vaixell
brilla un fanal roig que branda;
ja se'l veu amunt y avall
ja se'l veu dalt de la banda.

Ja se'l veu que va baixant,
ja tremola a mitja escala;
ja puja y baixa esglayós,
are llu y are s'amaga.

Brilla un punt en la maror;
riella en l'ona escumejanta;
s'ou un crit que'l vent s'en du
¡y el llum per sempre s'apaga!

MITJ DIA

Toquen les dotze y l'home deixa l'eyna,
les mans se frega y la calsobra espolsa:
allà a plé sol, en el pedrís sentada
l'esposa espera.

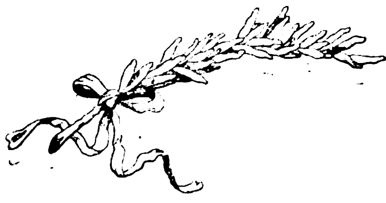
Trau del cistell l'ample tupí que fuma,
en els plats tomba l'escudella groga,
llesca'l pà blanch, y dels honrats esposos
comensa l'àpat.

Apat humil, àpat de pau, idili
que un sol d'hivern tebiajador llumena
¡cóm van tornantse colorits y rojos
els rostres pàlits!

Escalfa'l brou y escalfa'l sol y's miren
contents, felissos, els novells esposos;
¡quàn vingui'l temps de fe'l dinar a l'ombra
ja seràn pares!

¡Quànts potentats ab fruició se'ls guayten
y encare hi pensen al sentarse a taula!
¡y quàntes dames de tirat anémich
sénten enveja!

Ells el veuen el mon de la riquesa
y senten ab orgull el sol qu'escalfa...
¡no l'envejan al mon, mentres no'ls falti
salut y feyna!

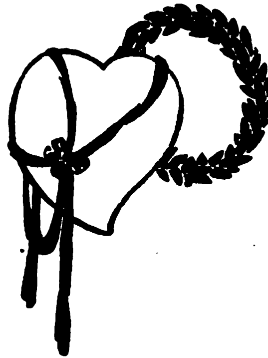
PRESSENTIMENT

Vora la llar, arrupida,
l'esposa del pescador
rapassa una xarxa vella
confegint una oració.

A cada ratja tremola,
s'espanta a cada soroll,
y a cad'ona que rebenta
se senya ab gest neguitós.

La platja es deserta, trista;
no's veu ni un ànima en lloch:
els pals, com creus, per la sorra
blanquejen en la foscor.

La mar puja escumejanta,
el llevant bufa més fort
y l' esposa resa, resa
sentint fret, vora del foch!

L'ANY NOU

Rera dels vidres del palau, esclata
el brugit del festí
quan l'auba pinta faixes d'escarlata
en el cel del matí.

¡Oh poderós! ¿Per qué'l teu cor no obres
al amor del germà?
¡Cad'aucell té son niu, més ¡ay! ¡quànts pobres
no tenen llit, ni pa!

Gela al carrer: les serres son nevades
¡quin fret que fa més viu!
passa un aucell arràn de les teulades,
¡y se n'entorna al niu!

Dringuen les copes al palau ¡Bon día!
¡Bon día y molt bon any!
y entre cants y músiques y alegría
escumeja'l xampany.

En tant, allà, en la plassa porticada
un jayo y un noyet
s'abrassen escalfantse ab l'abrassada
mitj morts de fam y fret.

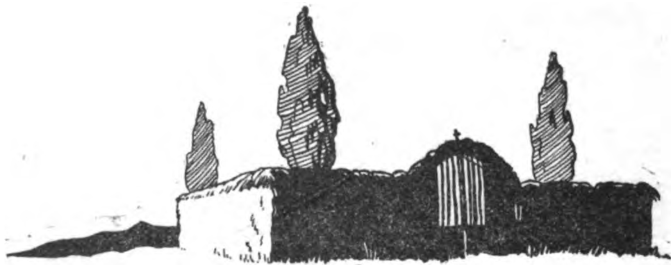

BASARDA

Com un'ombra més negre, entre les ombres
s'aixeca'l campanar;
allà, al fi d'un carrer qu'es tot pujada
morent, crema un fanal.

Com fumeroles els xiprers negrejen
dintre'l clos del fossar
y al entorn de la font arreconada
l'aygua-moll s'ha glassat.

Una fulla resseca el ven fa correr
per terra rodolant.....
¡L'ample plassa deserta de l'iglesia
quina basarda fa!

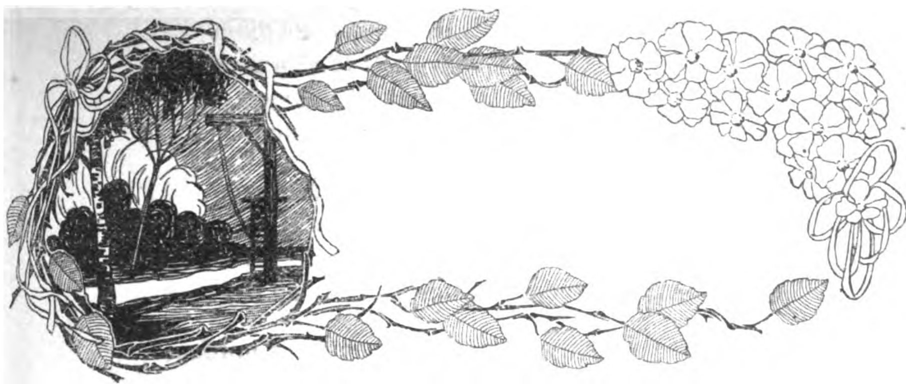

PREMI DEL DIPUTAT PROVINCIAL
SR. D. JAUME BRUTAU

Pere del Punyalet
D'En *Eduard Girbal y Jaume*

ACCÉSSIT

Lo Bordet
D'En *Lluis Tintoré Mercader*

PERE DEL PUNYALET

L: ...fo justa cosa que aquells que l'havien feta fer, beguessen de la liquor d'aquella com fou fusa.

(*Crónica*. Ed. 1850; p. 291.)

— Malhaja qui sen hirà
encara ni encara!
— E qui nous rossegarà
susara e susara?

Aclofat, trist y làs, al feixuch faldistori,
el monarca romàn en la cambra reyal;
considera el palau com un clos mortüori,
ja's contempla caygut dins son vas sepulcral.

Espurnantli en els ulls la darrera guspira
de la brasa vital que la mort va colgant,
si un esclat hi lluhèix, es el llam de la ira
que fulmina impotent, més encara brillant.

Al flameig tremolós de la llantia argentada
que il-lumina son cap sembrant l'ombra a sos peus,
els tallats artesons, la cortina folgada,
tot pren formes cambiants, tot té gestes y veus.

En l'aràbich tapís hont s'enfonzan ses nines
com els llums d'un vaixell en el tètrich pregón,
ab cruesa vivent, com visions gegantines,
hi desfila el recort de son pas per el mon.

Veu Valencia cremant, sotragarse Mallorca,
veu la mort a sou d'éll per venjansa o per lley,
guayta als seus enemichs gronxolarse en la forca
o a camp-ràs sucumbint ab homenia de rey.

El verí y el punyal, manejats per mans bordas,
obedients a sa veu, van obrintli camí;
veu aixàms de corders extenuats de fer cordas
y en inmensos gresols las campanas bullî.

Les corones y els reys, fins de sanch de ses venes,
van cayent a sos peus, atuhits pel terror...
Son les ires reyals que se desbordan serenes
com riuhada de fel que li vessa del cor.

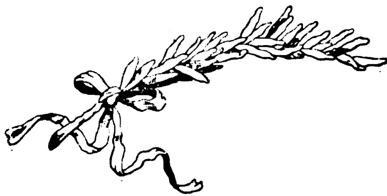
. . . .

Y ara se trova tot sol!... L'adorada Sibila
ha fugit del palau. L'han deixat tots sos fills...
Sols la llàntia d'argent tremolosa titila
entaulant un combat de tenebres y brills.

Aclofat, làs y trist, al reyal faldistori,
el monarca romàn en l'agónich setial;
el palau s'encongèix com un clos mortüori;
fins l'ambent s'hi corromp ab un baf funeral...

Y l'aràbich tapís hont s'enfonzan ses nines
com fanals d'una nau en el tètrich pregón,
ha dragat poch a poch ses visions gegantines
extenentli davant la negror d'un nou mon...

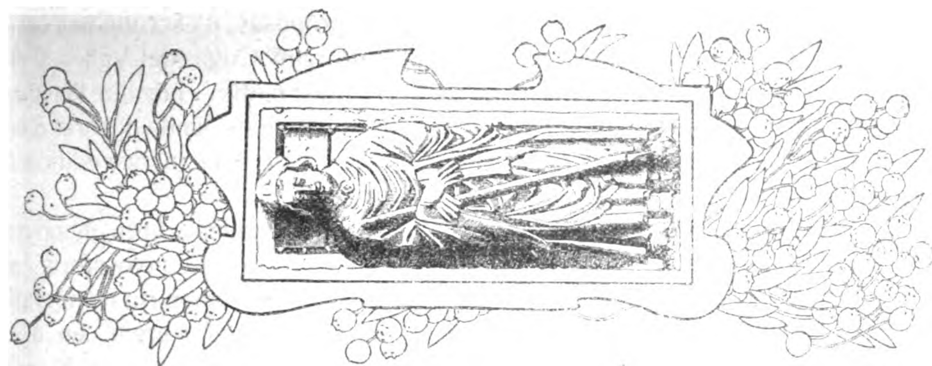
Y espurnantli en els ulls la darrera guspira
de la flama vital; en son últim moment;
ab els dits encrespats per l'impuls de la ira,
amanyaga el pom d'or de sa daga d'argent.

PREMI DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

MONOGRAFÍA HISTÓRICH - DESCRIPTIVA
DEL POBLE DE S. CUGAT DEL VALLÉS

D'En *Joseph de Peray March*

MONOGRAFÍA HISTÓRICH-DESCRIPTIVA DEL POBLE DE SANT CUGAT DEL VALLÈS

INTRODUCCIÓ

Los que arriven al pintoresch poble de Sant Cugat, per qualsevol dels molts camins que hi porten, ja per la carretera de Barcelona o de la montanya, com se l'anomena en lo país, ja per la de Sardanyola, després d'haver deixat lo tren en aquesta derrera població, ja, en fi, per Rubí o per qualsevulla altra part, se veuràn atrets, a més de lo pintoresch y agradable de la vila apilotada en los derrers grahons de la serra que separa lo pla de Barcelona y lo del Vallès, per la presencia a un extrém del caseriu de l'alta torra y octogonal cimbori d'un edifici que ja evoca recorts d'èpoques feudals per lo que de castell té, ja fa recular l'imaginació a èpoques de fervent relligiositat per son genuí y principal caràcter de temple del Senyor y estada de sos zelosos y savis servidors.

Però l'admiració anirà crexén com més d'aprop puga contemplarse aquella inmensa mole, y a l'admiració seguirà prompte, si l'excursionista es home relligiós y artista, un sentiment de tristesa per lo míser stat a que està reduhida una obra que en ses pàgines de pedra porta escrit quan inmensos foren son mérit y sa grandesa, y d'indignació sens límits per los que l'han portada a l'actual situació de runa complerta a moltes parts y d'imminent runa a quasi tot lo demés..

Però dexèm apart, per un moment, aytals consideracions, y anèm ab

ordre y mètode complint lo plan que nos havèm proposat, d'escriure una curta monografía històrich-descriptiva del Monastir de Sant Cugat del Vallès y del poble, que nascut a son ombra, pera que no's desmentís, com diu l'elegant Piferrer (1), la lley que sembla presidir les coses humanes, la de devorar o ser devorat, destruí, un día de vergonya, quant pogué d'aquella mística edificació a la qual devía son ser.

Pera realitzar millor lo nostre propósit, dividirèm aquesta breu monografía escrita, en el poch temps que permet lo terme de la convocatoria, ab los materials que fà molts anys anèm aplegant pera una complerta monografía històrica del Monastir y que, si Deu vol, algún día publicarèm, en dues parts; en la primera nos limitarèm a fer la descripció del poble y del Monastir en lo seu estat actual, acompanyada de lleugeres referencies històriques, dexant pera la segona fer una concisa relació històrica del Monastir ab lo qual la vida del poble ha vingut sempre enllaçada.

Ab axò nos proposèm fer una obra pràctica que servexi al excursionista y al viatjer pera recorrer, ab la primera part, com *cicerone* la Vila y lo que del Monastir queda; poguent, ab la segona, lo viatjer il-lustrat al retornar a casa seva, seguir, encare que sia a grans passos l'historia de lo que visità, enllaçant axís lo recort de les belleses y maravelles que hagi vist, ab los grans fets y remota antiguetat que avalúen aquell interessant recort.

Y dit axò, entrèm en materia.

PRIMERA PART

Descripció de la Vila y Monastir de Sant Cugat del Vallès, ab lleugeres referencies històriques

La Vila de Sant Cugat del Vallès està situada, com ja anteriorment indiquèm, en una de les derreres estribacions de la vertent Nort de la serra que separa lo pla de Barcelona y lo del Vallès, formant un pintoresch conjunt de cases construides en carrers irregulars, en qual extrém s'alça arrogant la bella torre de son vell Monastir.

A 120 metres sobre'l nivell del mar (2), protegida de les humitats del Mediterrani per la serra que d'ell lo separa, son clima és sech y sà, lo que ha fet popular lo ditxo *si vols salut a Sant Cugat en venen.*

És població antiga, nascuda a l'ombra del poderós Monastir *Nullius Diœcesis* que encara és sa més prehuada joya, y és lo que li ha donat renóm, fins al punt de ser coneguda per tot lo mon y haver vingut a visitarla desde

(1) *Cataluña,* t. II, p. 8.
(2) Artur Osona.— *Guía del Vallés.*—Barcelona, Altés. 1896.

(De la col·lecció de Postals A. T. V.).

VISTA GENERAL DEL POBLE

llunyanes regions viatjers desitjosos d'esplayarse y aumentar llurs conexements admirant lo que queda en peu d'aquell famós Monastir, d'aquella iglesia, ab justicia anomenada la Catedral del Vallès, o d'aquell claustre, tal volta únich en sa antiguetat y proporcions.

Avuy es parroquia d'ascens de la Diócessis de Barcelona en l'arxiprestat de Tarrasa (1), establerta en lo temple del Monastir, qual Palau Abacial, ja molt fet malbé, ocupa lo Rector; té Ajuntament, y segons lo cens de 1900 (2), té una població de fet de 2,120 vehins, ab 2,129 de dret, població de fet que aumenta considerablement, en los mesos d'estiu, ab la colonia estihuenca que, apreciant aquelles bones condicions de son clima, és nombrosíssima.

El nombre de sos edificis és d'uns 800; car si les derreres estadístiques (3) li assignen 766, son nombre ha aumentat desde que aquestes s'escrigueren, y aumenta cada any ab les *torres* o cases de recreu que pera passarhi l'estiu s'hy construexen, principalment los barcelonins.

Pertany al partit judicial de Tarrasa (4), y l'estació de ferrocarril més propera és la de Serdanyola del camí de ferro de Barcelona a Çaragoça per Lleyda (Companyía del Nort), y dintre d'alguns anys passarà per la matexa vila lo ferrocarril o tranvía elèctrich que està projectat, de Barcelona a Manresa, passant per Sant Cugat, Rubí, Tarrassa y Monistrol.

Aquesta darrera circunstancia fà que sia vila de gran pervindre, puix essent riquíssimes ses terres, y per lo mateix excelents sos productes agrícols, bo son clima, hermosa la seva horta y esplèndit lo panorama, ab fàcils comunicacions, s'hi establiràn més families, crexerà per conseqüencia lo preu de les terres, y ab lo successiu engrandiment de Barcelona vindrà a convertirse ab un de sos jardins, complintse axís l'hermós somni de Mossén Cinto (5), que poch a poch se va realitzant.

Poques coses notables trobarà a la Vila lo viatjer; visiti si per càs la plassa anomenada de *Dalt*, hont estigué l'antiga Parroquia de Sant Pere d'Octavià, que, derruida avuy, dexà lloch pera l'actual plassa mercat quotidià dels habitants del poble. ¡Tals transformacions sofrexen uns matexos llochs ab els segles!

Desconexèm la data precisa de la fondació d'aquesta Parroquial, y solsament podèm dir que se sab que estaba ja construida a mitjans del segle XI (6).

---

(1) *Estadística del Clero del Bisbat de Barcelona.*—H. de Plá. 1907.

(2) Edició Oficial.—*Instituto Geográfico y Estadístico.* 1902.

(3) Texte del *Atlas geográfico* de Martín, per D. Manel Escudé Bartolí, quefe del Negociat d'Estadística del Ajuntament de Barcelona. 1901.

(4) *Guía Judicial de Catalunya;* p. 253.

(5) *Oda a Barcelona.*—Estampa Espanyola. 1883.

(6) Villanueva, t. XIX, p. 39.—Campillo.—*Disquisitio methodi;* p. 40.

De son estil arquitectònich poca cosa podèm dir, per haverla passat per alt quasi tots los autors que visitaren lo poble, enlluhernats sens dupte per la magnificencia del Monastir, y solsament per una casualitat s'ha conservat vagament lo recort de sa forma exterior, en lo segón terme d'un dibuix del meritíssim Parerisa que il-lustra l'obra *Recuerdos y Bellezas de España*, segons el qual tenia dues torres en los dos costats de sa fatxada y era d'una sola nau ab un sol absis, essent tot d'istil gòtich.

Segons en Villanueva (1), (un dels pochs que's detingué a visitarla), s'hi guardava una crossa, o fragment, de la de Sant Sever, Bisbe de Barcelona, que fou martiritzat a Sant Cugat, y l'armari de fusta hont primer fou dipositat lo cos de dit sant. Axò és lo que ocorria en temps de'n Villanueva, que confirma lo fonament del dato de que hont primerament se guardavenl es reliquies de Sant Sever era en una capella baix aquesta invocació, construida al costat de l'Iglesia de Sant Pere, hont estigueren fins que aquella va enrrunarse, trasladantles llavors a l'Iglesia del Monastir, guardant la parroquial de Sant Pere solsament l'antiga caxa que les contenía (2).

Segons altres autors (3), estava situada en la part S. de la plassa, ab son eje major en direcció E. a O. (4), y ab sa porta oberta lateralment a n'aquella, y, per conseguent, de la part de l'Evangeli y al N.: era de construcció gòtica molt ben treballada, merexent entre los seus adornos especial atenció la pila de l'aygua benèyta y la baptismal primorosament esculpides. Afejexen que al costat hi habia lo cementiri, al que sols s'hi podia entrar per una porta dins de la matexa Iglesia, colateral a la d'entrada, y per conseguent de la part S. o de la Epístola.

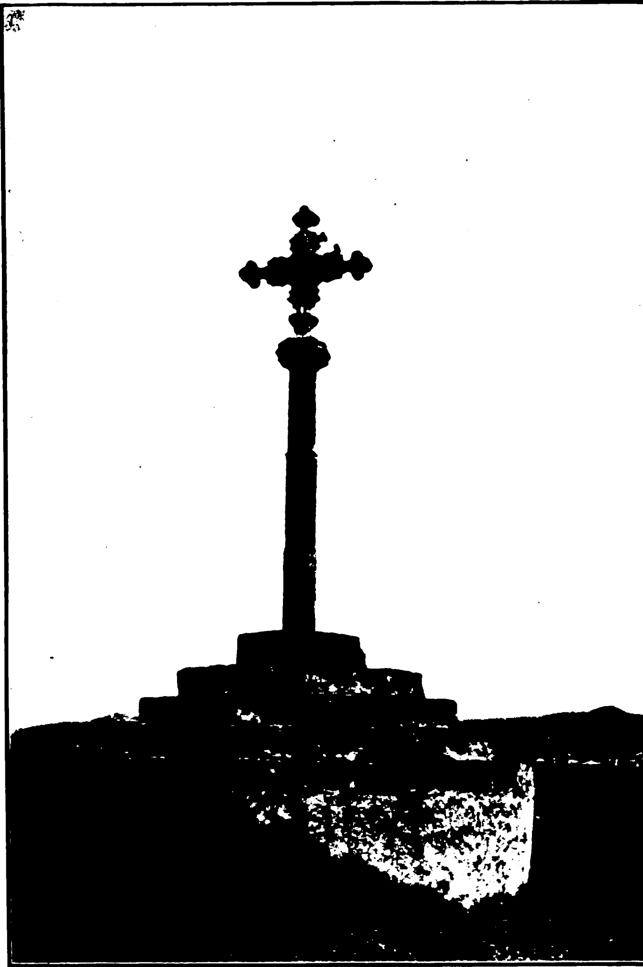
Mercés a la paternal solicitut de la Santa Iglesia catòlica y al esmero ab que en tots temps ha conservat sa documentació, fins l'extrém d'haver sigut sempre la mare de l'historia, podèm donar una detallada descripció de les circunstancies d'aquesta antiquíssima Parroquial, desaparescuda avuy, la que trovaràn los lectors en l'apèndix d'aquesta primera part, junt ab l'ofici de visita del Ilm. Bisbe de Barcelona, D. Pau de Sichar que la motivà, ben senyalada d'aquell zel y paternal solicitut.

Anant cap a Rubí, per la carretera, pot també admirar lo viatjer la Creu de terme, preciós exemplar gòtich, situat a la dreta de la matexa, y visitar l'hermita de Sant Domingo, dita d'en Matas (5), a la qual acudexen a colles los devòts lo día del Sant.

A la carretera de Barcelona, enfonzada pel terraplè que's formà al construirla, se troba l'antiga casa anomenada del *Bell* que mostra en sa fatxada

---

(1) Obra citada, p. 39.
(2) Arxiu Episcopal de Barcelona.—Paquet de Sant Cugat.—Documents de Sant Sever, M. S. A. Reliquies.
(3) *Diccionario Geográfico Universal*.—Barcelona.—Torner. 1834.
(4) L'absis queya al E.
(5) Madoz.—*Diccionario Geográfico Estadistico-Histórico*.

(Clixé de F. Vintró).

CREU DE TERME

unes precioses finestres gòtiques, y fins fa pochs anys guardava en son interior interessants antiguetats de la comarca. Y ab axò pot ja l'excursionista dirigirse al Monastir, que no li pesarà la visita.

Lo separa del poble l'espayosa plassa anomenada d'Octavià a la que, en temps dels monjos, espessos olms substituits actualment per ufanosos plàtans, donaven ombra (1), presenciantse en tan esbarjós lloch un dels espectacles més hermosos que pugui contemplar l'aficionat als estudis històrichs.

Una ample cortina d'edificacions li atrau la vista, destacantse en ella un esbeltíssim campanar de tres cossos sobreposats, en disminució, un hermosíssim rossetó que cobrèix la fatxada d'una Iglesia, y dues fortes torres que flanquejan una estranya edificació que sembla més un castell que un Monastir, y és l'antich Palau dels Abats de Sant Cugat del Vallés, y encuadrant lo conjunt una petita muralla enmartelada que be clarament indica la seva missió defensiva contra agressions exteriors.

Entrant per la portella que ve enfront de la porta de l'Iglesia, se veu la fatxada d'aquesta en tota sa grandesa; lo rossetó se destaca soperb y imponent ab tota la somptuositat que li dona ses dimensions y sa situació, ab tota la delicadesa que li donen ses afiligranades y gòtiques labors, y sota d'ell la veritable ojiva en degradació que dona ingrés al somptuós temple.

Ja hi som; ja estèm admirats, absorts, devant la bellesa d'aquelles tres naus de Catedral, magnífiques en ses proporcions y en l'armonía de ses línies, pera ponderar les quals, solsament hi hà que dir que fan oblidar per un moment lo maravellós efecte de la fatxada (2).

Y pera que anèm d'admiració en admiració, prompte observèm, a la dreta, una joya d'incomparable mèrit, respecte de la qual, diu un dels més erudits investigadors (3): «No conech taula més hermosa en cap altre escòla ni quatrecentista ni cinquentista.» «Martini y Rafèl, afegèix, han d'admetre la Verge de Borrassà (4) entre les seves; també eren tres les gracies». Se tracta, donchs, d'una de les millors obres, potser la millor de la primitiva pintura catalana, una d'exes obres que honren a tota una escòla pictòrica, y devant la qual se sent l'espectador visiblement emocionat, y que s'anomena vulgarment ***Retaule de Tots los Sants***, degut al gran nombre d'imatges que conté.

(1) Lo historiador Dr. Barraquer en sa obra *Las Casas de Religiosos en Cataluña durante el primer tercio del siglo XIX;* t. I. p. 103.

(2) «Aquest temple, desde la porta al fondo del àbsis major, midèix 51 metres, y l'amplaria de les tres naus juntes 23, a la que dèu afegirshi la de la quarta, o sia de les capelles del cantó de l'Epístola que arriva a 6'37. Perque primitivament aquesta iglesia tingué tan sols tres naus; peró en lo segle XIV en dit cantó de l'Epístola, o sia al de mitjdía, se li afegí una quarta, treballada segons el gust llavors regnant; qual nau quarta, en temps de furiós barroquisme, fou convertida en tres grandioses capelles laterals, quals adornos cobrexen y amaguen totes les línies de la paret y bóvedes ojivals. L'Abat D. Bonaventura de Gayolà en l'any 1779, enllosà de nou lo paviment del temple, y per dissort emblanquinà sos murs, qu'estàn tots formats de pulides pedres».—(Barraquer; obra citada t. I, p. 104, darrer apartat).

(3) Sampere y Miquel.—*Los Cuatrocentistas catalanes;* t. I, p. 155.

(4) Es l'apellido del autor d'aquest soperb retaule que fou pintat entre 1411 y 1416.—Sampere. Ob. cit ; p. 152.

Seguint nostre camí envers la part superior de l'Iglesia, podèm admirar una serie de capelles barroques com lo segle que les construí. La primera está dedicada a Santa Escolàstica, representada en una hermosa tela: la segona a Sant Benet, d'exuberant barroquisme, que no cabent al interior de la capella, invadèix la nau de l'Iglesia ab ses volutes, sos daurats y sos adornos; és una de les més riques mostres del art barroch a Catalunya; la tercera a Sant Bartomeu, en qual quadro's fixà d'un modo especial En Villanueva (1), y en veritat que s'ho merèix per sa bellesa; en la quarta, dividida en dues parts, se veu en la superior l'orga, y en la inferior la Verge de la Pietat, barrochs los dos, però abdós de bon gust; y acabèm la nau ab l'àbsis hont podèm contemplar lo retaule de Sant Miquèl «obra del comensament del segle XVII, qual primer pis o ordre, presenta tres marquesines o nitxos y los demés, línies de teles, essent daurats los adornos» (2).

Ab ells havèm arrivat al crehuer y tením enfront lo presbiteri ab l'altar major, y sobre nosaltres l'hermós cimbori, en los que nos havèm de detenir pera donalshi l'importancia que justament se merexen.

En efecte, en lo presbiteri se troba una preciositat justament alabada per quants l'han visitada. Es l'altar major (3) delicada obra del més pur gust gòtich, dividit en dos cossos o pisos, y tot hermosament daurat. Al principi és provable que no's veneressin en ell tantes imatges com avuy s'hi veneren, y desde are podèm assegurar que la de Sant Pere fou treta de la Parroquial de son nom. Avuy, ademés d'aquest, vejèm les imatges de Sant Cugat, Sant Domingo, Sant Baldiri, Sant Medí, Sant Isidre, Sant Sebastià y Sant Agustí.

Es una cosa notabilíssima, que també en lo presbiteri se trova, la taula del altar, grandiosa pedra de 3'50 metres de llargada per 2 d'ample y 0'35 de gruxaria, que's suposa pedra de Montjuich, y assombra calcular lo que costaria arrossegarla fins al Monastir en una època en la què els mèdis de comunicació y d'acarrèig eren tant deficients (4).

Es lo cimbori tal que «poques iglesies romàniques tenen un cimbori més bell y més caracterìstich. Descansa sobre quatre pilans acordats per archs de mitj punt; hi ha petxines al pas del quadrat al octógon, coronades per motllures accentuades que reben lo lluhernari, realsat ab columnes en los

(1) Obra citada; tomo XIX, p. 25.

(2) Barraquer.—Obra citada; pàg. 107.

(3) Lo manà construir l'Abat D. Galceràn de Solà (1306 a 1333), y costà 5000 lliures catalanes. (Aquèsta noticia, com moltes altres que ja indicarèm, ha sigut treta d'un preciós manuscrit, quin autor no's conèix; per quina rahó lo meritíssim e il-lustrat historiador M. I. Sr. Dr. D. Gayetà Barraquer, lo designà, al citarlo en la seva obra, ab lo títol de «El Manuscrito Anónimo». Aquest manuscrit anònim lo poseia dit senyor, y procedia d'un monjo de Sant Cugat, parent seu. Avuy se custodia dins l'Arxiu Episcopal de Barcelona, al qual el Dr. Barraquer lo va entregar, anticipant axís una de ses darreres disposicions, en be de la historia. L'hem esmentat ja y tornarèm a esmentar en la dita forma, M. S. A. (manuscrit anònim.)

(4) La balaustrada que tanca lo presbiteri, axís com los adornos, encare que richs, desdiuen del gust del conjunt.

RETAULE «DE TOTS LOS SANTS»

angles. Les vuit finestres arrenquen d'un fris de gust oriental; los vuits són ja apuntats y dividits per portallums que's cimbrejan en el·arranch dels archs. La bòveda és estrellada ab vuit nirvis convergents a una clau comuna, y manifesta la rapidesa ab la que's modifica l'estructura de la fàbrica» (1).

El chor, que veu el viatjer al centre de l'iglesia, com en totes les iglesies gòtiques, poch té de particular, si no evoqués lo recort del sacrílech assessinat del venerable Abat Arnau Raymond de Biure, que, com llargament referím en la segona part d'aquest trevall, morí allí a mans dels assessins acapdillats per En Saltells.

Y ja solsament nos queda donar un ràpit cop d'ull per la nau del cantó de l'Evangeli pera sortir a cercar noves preciositats y nous recorts.

En aquesta nau no hi ha capelles; solsament alguns altars y un hermós sepulcre cridan justament l'atenció; són los primers los de Santa Madalena, Sant Antoni de Padua, la Verge del *Pópulo* y el de la Dolorosa, que procedint de la derruída hermita de Sant Adjutori, cobreix avuy la porta, que en altre temps conduhia als claustres que van tancar, com tancaren l'historia del Monastir, els fets de l'any 1835, confirmats per les lleys, que, per no donarles altre nom, anomenarèm desamortisadores.

El sepulcre és lo del restaurador del Monastir, lo famós Abat Othó, que en l'any 987, quan los alarbs havien incendiat lo Monastir y assessinat al Abat ab tots sos monjos, lo va fer reviure de ses cendres com nou fénix, y comensà los fonaments del Monastir que avuy contemplèm, y a qui los monjos, agrahits, li axecaren després d'alguns segles l'hermosa tomba que avuy guarda ses despulles venerandes (2).

Anèm a sortir de l'Iglesia, anèm a contemplar una obra, devant la qual, esclama En Rogent, aturantse: «¿Per què tanta distinció? ¿Per què En Ponz y En Villanueva, tan refractaris al veritable esperit del art cristià, sens volguer l'enaltexen? ¿Per què En Piferrer los analisa ab carinyo especial? ¿Per què nostres joves arquitectes, esculptors y pintors venen a copiarlos? Perque tenen lo que falta a nostres obres; perque l'inspirat artista que tallà aquestes pedres hi posà los sentiments y les aspiracions del poble y de la generació que representaba; perque cada capitell és el cos que sosté y que acorda los elements del fris y del àbac; perque al esculpirlos no destrueix l'efecte de la massa, sinó que lo conserva, y sobordina los detalls a un perfil o silueta general; perque los motius místichs o los basats en la fauna o en la flora catalanes se veuen clarament y distintament de pedra; perque cada un ofereix agradable varietat en lo seu detall esculptural, expresió del individualisme y de la llibertat del art en aquells temps».

---

(1) Rogent.—*San Cugat del Vallès; Apuntes históricos-criticos;* follet, p. 28.

(2) Vegis en l'Apèndix d'aquesta part la relació dels demés sepulcres mènys importants qu'existexen en lo temple.

Nos referím al claustre al que anèm a entrar (1), que forma, com veurà lo viatjer, un espayós quadrat de 30 metres de cantó, tancat per quatre galeríes de dos pisos, dels quals, el verament notable és l'inferior, quals cent quaranta quatre columnes són un veritable musèu, al que ab justicia poden aplicarse les paraules d'En Rogent que havèm transcrit (2). En elogi seu, solsament dirèm que és potser l'únich en bellesa, antiguetat y proporcions (3).

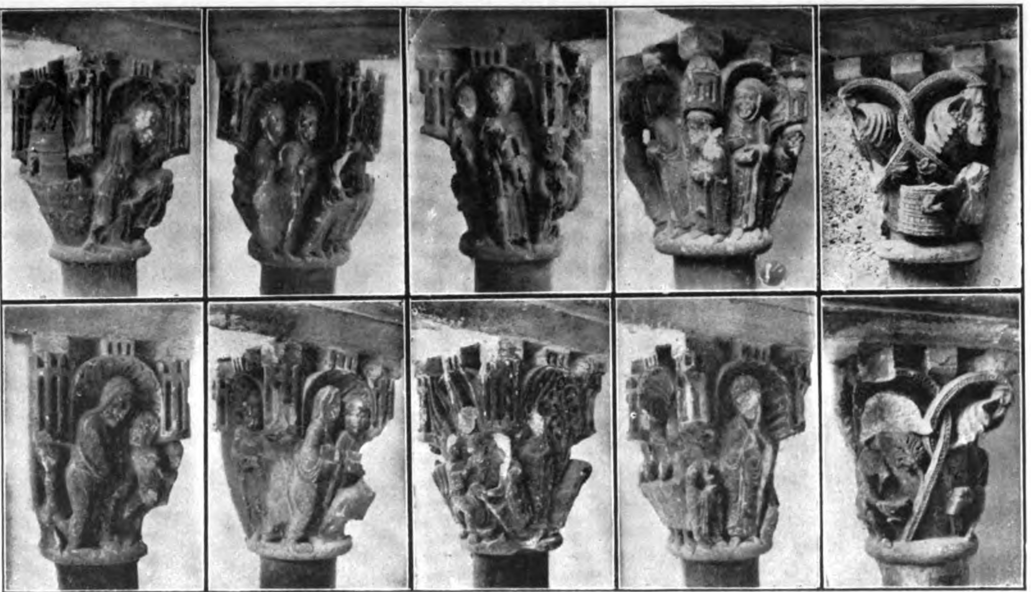
Anèm a dexar l'Imperial y Reyal Monastir de Sant Cugat, però abans de ferho aturèmse un moment en lo que fou Palau abadial, y que avuy és habitació del rector. No hi trovarèm allí somptuositat, ya que may n'hi hagué en aquella estada, però ni sisquera hi trovarèm avuy la decorosa severitat que era sa nota distintiva, ni els recorts del passat que eren son millor encís. L'acciò destructora del temps ha desfigurat l'hermós Palau dels Abats de Sant Cugat, convertintlo en desordenada casota; y l'ignorancia dels homes l'ha anat desprovehint d'aquells objectes que en altre temps s'hi guardaven com recort prehuat d'un passat grandiós, com títols d'antiga noblesa. Fins s'han tingut d'apuntalar los sostres perque ses corcades vigues no podien aguantar per mes temps sa feixuga càrrega; esberlades les parets y fetes un sedàs les portes y finestres, enrunat tot en alguns punts com l'antiga llibrería, en part per la ma selvatge dels barbres del 1835 y en molta mes per successives destruccions, nos demostra l'abandono en que s'el té. En va els rectors ab los escasos medis ab que conten han volgut fer quelcòm; deturar aquest enrunament es questió de molts mes recursos, y d'aquesta manera les coses, lo temps anirà destruint lo que resta, y lo día menos pensat desaparexerà per sempre aquella Casa, quines recordances resumexen l'historia dels millors temps del imperial Cenobi.

Pujèm, no obstant y ab prou feines per axò mateix. Allí encara veurèm part de la capa y l'alba que portava l'abat Biure la desgraciada nit de son

(1) Comensà aquests claustres l'Abat Witard, en compliment de l'ordre del Papa Lleó IV, de que hi hagués claustres en les cases de Monjos Benets, ab l'objecte de que poguessin tenir alguna expansió en la seva rigurosa clausura; son començament, donchs, data del segle XI, y podèm assegurarho, puix a 26 d'agost de 1013, veyèm al sosdit Abat venent al Comte Ramón y a sa muller Ermisenda algunes propietats del Monastir, ab l'objecte de pagar les despeses del Claustre; axò, no obstant, es provable que'ls capitells foren colocats sense trevallar; trevallantsi successivament ab un espay molt llarch de temps, que no podèm precisar quin fos, potser dos segles.

(2) Llegegis la detallada descripció dels capitells d'aquest claustre, que fém en l'apèndix d'aquesta primera part.

(3) Pot el viatjer curiós entrar, si les runes encara li dexan, a dues habitacions que tenen ses portes en la paret *Orient* de la galería inferior, que quan lo Monastir tenía jurisdicció civil y criminal, se creu eren sala de justicia y calabosos respectivament, peró que en los anys derrers eren dues capelles; en la primera y més gran d'elles s'hi veneraba un antich Crucifix d'alçada més que natural, y en la més petita, que és la de parets fetes de pedres tosques y ab restes de freschs a la fosca volta, un sepulcre ab l'imatge del Salvador d'igual alçada a poca diferencia qu'el Crucifix del altar. (Axís ens ho dihuen, de propia observació, los autors del *Diccionario Geográfico universal,* publicat a Barcelona en l'any 1834, y es dato molt interessant, perque sia pels pochs exemplars que's conserven d'aquest diccionari, sia per lo poch que ha sigut llegit, malgrat son indiscutible mèrit, sobre tot per certes materies, és el cas que la memoria de l'us d'aquests dos aposents s'havia complertament perdut per lo qual ningú s'esplicava perque un calabós tenía aquelles pintures al fresch en sa rebaixada volta).

CAPITELLS DEL CLAUSTRE

assessinat, en les que's noten clarament los forats de les espases (1); un silló y algunes cadires que pertenegueren al mobiliari de l'Abadía; un quadro representant lo martiri de Sant Bartomeu y diferents altres representant passatges de la vida de Sant Benet, lo gloriós fundador de l'Ordre; dues, creus processonals, un relicari, una Vera-Creu, un Sant Christ de marfil y alguns altres objectes de mènys mèrit.

Existeix, ademés, en aqueixa casa, un tresor espiritual mol prehuat. Nos referím a les Reliquies en que fou tan famós lo Monastir, que en guardava tantes y de tan mèrit y autenticitat que pochs l'igualaren. Avuy, destruits per la cobdicia o l'ignorancia los richs relicaris, en desordre y barrejats molts d'aquells prehuats restes, lo tresor ha perdut molt de son mèrit, perquè moltes reliquies han perdut llur autenticitat. Ab tot, les que s'hi conserven són, encara, un dipòsit importantíssim pera la pietat y pera l'historia (2).

Ab axò havèm acabat la descripció, lo més complerta que nos ha sigut possible, teninf en compte'l breu terme que s'ha fixat pera la presentació d'aquests trevalls, del poble y Monastir de Sant Cugat del Vallès, y anèm a entrar en la part històrica, quals proporcions són tals, que no dos meses, sinó dos anys, serien necessaris pera escríurela ab algún desembraç, y que no empendriem sens dupte, si no fos per no perdre l'ocasió de presentar en aquet Certamen los més importants fruyts d'un trevall de investigació històrica de prop de dèu anys.

(1) Per son teixit la capa es una roba d'un gran mèrit arqueològich; ha figurat ja en diferentes exposicións.

(2) Vègis en l'apèndix de aquesta part la relació detallada de les que havèm vist. Així mateix per los que vulguin pujar al campanar posèm allí les legendes de les campanes.—Vègis també en lo mateix apèndix lo referent a objectes notables que un temps estigueren en aquesta Abadía.

APENDIX DE LA PRIMERA PART

SEPULCRES

Sepultures que's troven en la Iglesia

Al peu de les grades del presbiteri

La del Abat Bernat Estruch. En la llosa que cobrèix son sepulcre està representat ab vestidura de pontifical feta en baix relleu. Dos àngels posats als seus costats ab les ales esteses sostenen lo venerable cap, y al entorn s'hi llegèix eixa inscripció: «Hic iacet Rdus. Fr. Bernardus Struci D. D. Abbas huius monasterii, qui »prius fuerat Abbas monasterii Stae. Mari de Rosis. S. Stephani Balneolarum, »S. Petri Rodensis, et obiit die X Septembris anno Domini MCCCCXVIIII. anima »ejus in pace requiescat. amen». Tal volta es la millor làpida sepulcral que conexèm.

Devant del chor

Se troba una làpida que cobrèix los restos de l'Abat Pons. Sigué Abat desde l'any 1674 fins al 3 d'octubre de 1694, en qual día va morí a la edat de 72 anys.

A l'entrada del chor

La d'En Miquèl d'Aymerich, sots una pedra tosca y quasi negra. En Felip II lo promogué a l'Abadía l'any 1595 y morí lo 10 de desembre de 1617.

Dins del chor s'hi tròben altres quatre làpides

La d'Antòn Solanell, que morí en 15 de septembre de 1726; és de màrbre negre, trevallat sense cap gust, ab l'epitafi escrit ab caracters ordinaris.

La d'En Francesch Serra y Portell, mort lo 29 d'octubre de 1745. Felip V lo promogué a eixa Abadía en 12 de juliol de 1736.

La d'En Bonaventura de Gayolà y Vilossa, Abat desde l'any 1745 fins lo 5 de septembre de 1782, en qual día morí, y

La d'En Joseph Gregori de Montero, que morí lo 26 de març de 1815.

En l'altar de Sant Miquèl se veu una sepultura que és

La d'En Lluis de Cervelló, mort lo septembre de 1573. En lo mateix sepulcre descansa sa mare Na Estefa de Centella.

A ma esquerra, entrant a la iglesia, entre la primera pilastra y el chor

Una petita làpida nos senyala la sepultura del il-lustre Dr. En Antón de Vilalba y de Fivaller, mort lo 2 de janer de 1795, a l'edat de 85 anys.

Al peu de l'iglesia lo sepulcre d'En Raymond de Saltells y de la seva dona, ab la següent inscripció, orlada per l' escut de la familia:

«Hic Jacet Dominis Raimundus de Saltellis et donna Yacma uxor eius cum pro-»genitoribus et parentellam et liberis eorum quorum animae requiescant in pace. »Amen». Són los pares d'En Raymond de Saltells, l'assessí de l'Abat Biure.

A la paret esquerra del absis nort

Lo sepulcre d'En Ferràn Folch, ab la següent làpida: «Memoriæ Illustrissime »Ferdinandi Folchi Anglasoli Neapolitani Halmiranti Ducis Somensis Comitis Olivitii »et Palamossii».

CAPITELLS

Capitells del claustre inferior de S. Cugat del Vallés

Pera millor servir de guía al excursionista que visiti aquest notabilíssim claustre, anèm a fer una detallada descripció, complertament inèdita fins avuy, dels més notables capitells que l'ornamenten.

Abans d'entrar en ella, dirèm qu'estàn construits d'una pedra calissa de gra sumament fi y tant permanent al ayre lliure, que semblen encare, després de nou segles, que acaben de sortir de les mans del esculptor, y, que pera son millor estudi poden dividirse d' aquesta manera:

a) Ornamentals, derivats de la forma coríntica romana o de l'escafoidal.
b) Referents a assumptes bíblichs.
c) » » » de l'Ordre o Monastir
d) » » l'industria.
e) » » l'agricultura.

Dèu observarse que en los ornamentals s'hi troben fulles d'*acant* trevallades ab tant gust que no semblen del temps en que's van esculpir; que quan en aquesta classe de capitells predomina la *fauna,* son interiors; y quan la *flora* exteriors; essent en conjunt, los ornamentals, cent setze; y, per últim, que los d'assumptes *relligiosos* o *civils* segueixen la linia interior del claustre, interposats sens ordre, entre los ornamentals, en quins predomina la *fauna,* essent en nombre de vintivuyt; sumen axís los cent quaranta quatre capitells de que's composaba primitivament lo claustre, als quals s'hi afegí, ab lo temps, un altra, formant en total los cent quaranta cinch que avuy s'hi troben.

Passèm, donchs, a la descripció dels més interessants, advertint que comensarèm per la galería de *Mitjdía,* seguint per la de *Ponent,* pera passar a la del *Nort* y acabar per la de *Llevant.*

Orientació de la galería (1)	N.º d'ordre y colocació del capitell (2)		DESCRIPCIÓ
M.	1 E	Ornamental.	Notable per sa bellesa.
M.	2 I		Grupo de guerrers,·un Rey o Prímcep té a sos peus un home, al que ferèix ab una llança.
M.	3 I		Un home en un llit, darrera una figura d'home ab lo bras alsat que sembla deturar un àngel que vola; rodejan lo llit homes ab trajo talar qu'incensen al mort.
M.	4 I	Bíblich.	Christ ab *nim creuiform* y apóstols predicant.
M.	5 E	Ornamental.	Notable per sa bellesa.
M.	5 I		Sant Joan precursor en actitut de predicar; Apóstol ab un home a cada cantó, en igual actitut; altre apóstol benehint a un home agenollat als seus peus; y altre apóstol ab un llibre y espasa o bastó (trencat) (tal vegada representant a Sant Pau, encare que en aquella època si be s'usaven molt los símbols escassejaven los atributs).
M.	8 E	Bíblich.	Un àngel y un àguila. —La Verge.—Un apóstol.— Dues figures d homes sentats als qui dues dones entreguen uns gots. L'àngel y l'àguila són los símbols dels evangelistes Sant Mateu y Sant Joan. L'apóstol que está ab la Verge és Sant Joan. L'altre representació és Jesús y Llàtzer servits per Marta y María de Bethania.
M.	9 I	Bíblich.	Entrada de Nostre Senyor Jesuchrist a Jerusalèm.
M.	10 E	Ornamental.	Notable per sa bellesa.
M.	10 I	Bíblich.	Miracle dels pans y els pexos.
M.	11 I	Bíblich.	Herodes donant l'ordre de la degollació.—Un guerrer arrabassant un ignoscent dels braços de sa mare.—La fugida a Egipte. (Es de notar que'ls guerrers d'aquesta esculptura porten trajos y cotas de malla del temps en que's gravà o sia del segle XI, en lloch dels del segle I en que van viure).
M.	12 I	Ornamental.	Notable per sa bellesa

(1) Indicarèm l'orientació per les inicials respectives.

(2) » la colocació » » » I interior y E exterior.

Consti que nos ha costat un trevall immens de dies y més dies, estudiant los originals y redactar les descripcions'que segueixen: degut a lo malmeses que están gran part de les figures, fa possible qualsevol equivocació en quant als passatje ue representen alguns capitells.

Orientació de la galería	N.° d'ordre y colocació del capitell		DESCRIPCIÓ
M.	13 E	Ornamental.	Notable per sa belleza.
M.	14 E	»	» » » »
M.	14 I	Biblich.	Un àngel anunciant als pastors la vinguda del Mesías.—Munts de bous y de bens.
M.	16 I	Biblich.	Construcció de l'arca de Noè.—L'arca navegant y'l colóm tornant ab la branca d'olivera.—Noè conreuant la vinya.
M.	17 I	Biblich.	Deu pare mostrant a Adàm y Eva l'arbre del bé y del mal.—Adàm y Eva temptats per la serp.—Deu treyentlos del paradís.—Eva ja vestida y filant.—Adàm contemplantla recolzat sobre una heyna.
M.	18 I	Biblich.	Profeta (provablement Daniel) entre dos lleons, en actitut de predicar.
P.	1 E	Ornamental	3 xipresos y fullatge
P.	1 I		Dos homes lluytant ab dos lleons, porten rodella y un d'ells clava un punyal al pit del lleó.
P.	2 I	Biblich.	La Verge ab Jesús a braç.—Una *cena* de poques figures.—Una figura mitj ajeguda sobre una mena de llosa ab les cames y les mans vehuades; sobre d'ella dos àngels y dos gossos li llepen les cames.—Home sentat y en sa falda un infantó (trencat) (Llàtzer y'l rich Epuló?)
P.	3 E		Llupta de dos braus: fulles d'acant y fullatge.
P.	3 I		Dues sirenes grans y una petita; 3 xipresos, fruyts y fullatge.
P.	4 E		Dos ibex menjant fruyts; dos xipresos y fullatges.
P.	4 I	Agricultura.	Quatre homes enfeinats en tallar y podar los fullatges ab qu'estàn combinats: el de la cara interior usa una podadora quasi semblant a les actuals (notable per sa bellesa).
P.	5 E	Ornamental.	Fulles d'acant, arbres y fullatge.
P.	5 I	»	Quatre homes armats de rodella y masses, lluytant dos a dos; fruyts y fullatge.
P.	6 E	Industria.	Dos homes construint una bota o portadora; un d'ells pica els cèrcols ab una destral; fullatge y fruyts.
P.	6 I	Ornamental.	Tres homes, un armat de massa y'ls altres cada qual ab un bè a coll, atacats, segons sembla, per llops; fullatge y fruyts.
P.	7 I	Ornamental.	Dos homes sentats en los dos angles (puix aquest

Orientació de la galeria	N.º d'ordre y colocació del capitell		DESCRIPCIÓ
			capitell està tocant a un contrafort) combinats ab unes grans aus de cua llarga.
P.	8 E	Agricultura.	Dos homes portant, segons sembla (puix estàn molt malmesos, una portadora.
P.	9 E	Ornamental.	Fullatge y frupts.
P.	9 I		Llupta de dos homes ab dos lleons.
P.	10 E	Ornamental.	Fulles d'acant; frupts y fullatge.
P.	10 I		Llupta de dos homes armats de punyals; fullatge y frupts.
P.	11 E	Ornamental.	Fulles d'acant, frupts y fullatge.
P.	11 I		Quatre vells de fesomía de xino, combinats ab fulles d'acant, frupts y fullatge.
P.	12 E	Ornamental.	Fulles d'acant.
P.	12 I	»	Frupts y fullatge.
P.	13 E		Dos ibex menjant frupts combinats ab fullatge.
P.	13 I		Llupta o joch de dos homes agafats per la cintura (popular en alguns punts) y dos homes que'ls contemplen; combinats ab fullatge y frupts.
P.	14 I		Dos moltons topantse, ab collar y esquella, combinats ab fullatge y frupts, y a la cara que dona a Ponent hi ha una fulla de trèbol.
P.	15 E	Ornamental.	Fulles d'acant, fullatge y frupts.
P.	15 I		Quatre ibex menjant frupts combinats ab fullatge.
P.	16 E	Ornamental.	Fulles d'acant y fullatge.
P.	16 I		Dos cinocèfales ab qua de serp (segons sembla), combinats ab fullatge y frupts.
P.	17 E	Ornamental.	Fullatge y frupts.
P.	17 I	»	Quatre xipresos, fullatges y frupts.
P.	18 E	Ornamental.	Fulles d'acant y frupts.
P.	18 I	»	Fulles d'acant, grans fulles de palma (segons sembla), fullatge molt esbelt.
P.	19 I		Dos guerrers armats d'espasa y rodella lluytant ab un altre que va a cavall, molt ben esculpit; fulles, xipresos, fullatge y frupts.
N.	1 E	Ornamental.	Fulles d'acant, de gran bellesa y molt ben deixades.
N.	1 I	»	»
N.	2 E	»	»
N.	2 I	»	Dos lleons y dos xipresos.
N.	3 E	»	Fulles y frupts.
N.	3 I	»	» » En aquest capitell són de notar qua-

Orientació de la galería	N.º d'ordre y colocació del capitell		DESCRIPCIÓ
			tre grans caps d'animal indeterminat que li donen molt caràcter.
N.	4 E	Ornamental.	Fulles d'acant.
N.	4 I	»	Quatre ibex combinats ab fullatge.
N.	5 E	»	De gran bellesa.
N.	5 I	»	» » » y gust artístich que s'aparta bastant del general dels seus similars.
N.	6 E	»	Tres xipresos; està tocant a un contrafort.
N.	6 I		Dos ibex combinats ab fullatge y dos xipresos.
N.	7 E	Ornamental.	Fulles d'acant.
N.	7 I	»	Tres arbres petits de copa rodona.
N.	8 E	»	Fulles d'acant.
N.	8 I	»	Quatre ibex de cua molt llarga combinats ab fullatge. En aquest capitell li falten quatre caps.
N.	9 E	»	Quatre caps y quatre arbres combinats ab fullatge.
N.	9 I	»	Vuyt grifes entrellassats (típichs).
N.	10 E	»	Fulles d'acant.
N.	10 I	»	Quatre xipresos.
N.	11 E		Un bou y un grife, un bou y un grife, combinats ab fulles d'acant.
N.	11 I	Referent a l'Ordre.	Frares portant llibres y altres objectes; sens dupte és l'entrada dels frares en lo Convent o Iglesia a l'hora del chor al só de la campana.
N.	12 E	Ornamental.	Fulles d'acant.
N.	12 I	»	Dos ibex combinats ab fullatge.
N.	13 E	»	Fulles d'acant combinades ab fruyts
N.	13 I		Escena de tres figures (molt malmeses); una d'home com adormit o meditant, un altre enrahonant ab una dona (la Santa Verge, pot ser) y enseñantli una cosa (trencada).
N.	14 E	Ornamental.	Dos ibex menjant, fulles d'acant.
N.	14 I	»	Fulles d'acant.
N.	15 E	»	» »
N.	15 I	»	Quatre xipresos, fruyts y fulles.
N.	16 E	»	Quatre homes sentats als quatre angles; fullatje y fruyts.
N.	16 I		Un home ab massa y rodella, un altre ab una destral y un altre que no's pot definir, perseguits per un senglà.
N.	17 E		Un home tirant una fletxa a un tigre que ataca un moltó.

Orientació de la galería	N.º d'ordre y colocació del capitell		DESCRIPCIÓ
N.	17 I		Quatre homes ab masses y rodelles lluytant dos a dos; follatje.
N.	18 E	Ornamental.	Fulles d'acant.
N.	18 I	»	Dos ibex, un xiprès, fullatge y fruyts.
Ll.	1 I	Referent al Monastir.	Dos escultors trevallant dos capitells, un d'ells es lo retrato d'Arnau, l'artista que va dirigí sa construcció y a qui fa referencia la petita inscripció que's veu al costat d'aquest capitell.
Ll.	3 I	Biblich.	La Anunciació. — Naxement. — L'adoració dels Reys d'Orient.
Ll.	4 I	»	Jesuchrist rentant los peus als apòstols.
Ll.	8 I	»	Quatre figures ab trajo talar, cap per avall, recolzades les mans en lo collarí, sostenint ab los genolls los angles del abach; al mitj quatre figures tocant la bremia y altres instruments.

PARROQUIA DE SANT PERE D'OCTAVIÁ
(DESAPARESCUDA)

OFICI DE VISITA DEL ILM. SR. D. PAU DE SICHAR, BISBE DE BARCELONA Y ESTAT DE LA ANTIGA IGLESIA PARROQUIAL DE SANT PERE D'OCTAVIÁ EN SANT CUGAT DEL VALLÉS EN L'ANY 1815.

«Nos Don Pablo de Sichar, por la Gracia de Dios, y de la Santa Sede Apostólica Obispo de Barcelona, del Consejo de Su Majestad, etc.

A los Reverendos Curas Párrocos de nuestro Obispado salud en Nuestro Señor Jesu-Christo.

Hacemos saber: Que teniendo en consideración las gravísimas, y urgentes necesidades espirituales, y temporales de nuestros amados Diocesanos, de sus Iglesias y Parroquias no solo por los muchos años, que han discurrido sin haberse visitado, ni visto por sus Prelados, sino tambien principalmente por los muchos, y horrorosos males, que han sufrido, y estan sufriendo por las vicisitudes de la guerra. Lleno nuestro corazón de la mayor amargura, y animado de los más vivos deseos de procurarles todos los alivios, que serán posibles, y nos permitan las circunstancias del tiempo, para poderlo hacer con algún conocimiento, y de los que necesitan mas pronto remedio, hemos resuelto continuar la Santa Visita de nuestra Diocesis, que en Circular de 18. julio de 1809., se avisó á todos los Párrocos; arreglandonos en todo á lo prevenido en los Sagrados Canones, y disposiciones Conciliares; y en su consecuencia mandamos á cada uno de los sobredichos Párrocos, que á nuestro

arribo nos tengan prevenido un estado puntual de los anotados, ó preguntas siguientes:

1. Primeramente expresarán el nombre del pueblo; quien es el Decimador, y de que número de vecinos se compone.

2. Si es Curato, ó Vicaria perpetua; en que consiste su dotacion; y á quienes corresponde el patronato activo, ó derecho de presentación.

3. Qual es el titular de la Iglesia; número de sus Capillas; si hay algunas de particulares, y á quienes correspondan.

4. El número de Beneficios, ó Capellanias fundadas en la Iglesia Parroquial y su territorio; baxo de que invocacion; si son Eclesiásticas ó Laicales; en que consisten sus rentas, ó dotaciones; quienes son sus Patronos; que obligaciones tiene cada una; si se hallan vacantes ó provistas; y en este caso los nombres de los Obtentores; si residen en la Parroquia, ó fuera de ella, en que parage, y con que motivo, advirtiendo á los que residen en ellas, que inmediatamente deberán presentarnos los títulos de sus Ordenes y de las Licencias de confesar, predicar, y celebrar que tengan.

5. El número de Aniversarios, Misas, y otras fundaciones, que hubiese en cada parroquia, sus rentas, y estado y si se hallan corrientes.

6. Quantas Cofradias, Hermandades ó Causas Pias se hallan establecidas dentro de los limites de la parroquia, quienes son sus Patronos, ó Administradores; con que objeto se fundaron; y en que consisten sus rentas ó dotaciones.

7. Que rentas tienen las Fábricas de la Iglesia para las obras precisas, conservación, y reposición de Jocalias, y ornamentos.

8. Presentarán un Inventario puntual de los vasos sagrados, Ornamentos y demas preciso para el culto, que haya existentes en cada Sacristia, con separación de los que sean servibles, y decentes, y los que no se hallan en este estado.

9. Que número de Conventos, y Casas Religiosas hay dentro de los limites de la parroquia; de que Orden son; de quantos Individuos se compone regularmente su Comunidad, y á quienes están sujetos.

10. Quantas Capillas públicas, ó privadas hay en el término de la parroquia, y Pueblo con expresión de los sujetos que las usan haciendoles saber, que deberán presentarnos ellos los titulos, baxo pena de suspensión del uso, hasta haberlo executado.

11. Una nota puntual de la clausula funeral, y mandas pias de cada testamento, que no se halle cumplido, y de lo prevenido en las mismas por los testadores.

12. El número de muertos, y nacidos que ha habido en el año pasado, y el de menores de edad, que hayan quedado huérfanos de padre, y madre, y se consideren verdaderamente pobres.

Cuyo estado deberá entregársenos en cada Parroquia, firmado por su Párroco luego de nuestro arribo á ella para su comprobación, y poder providenciar lo correspondiente á la mayor brevedad; previniendo, que avisarémos á cada uno particularmente con alguna anticipación el dia de nuestra llegada, para que pueda noticiarlo al pueblo, acordar con los Ayuntamientos lo que hayan acostumbrado hacer al arribo de los Prelados Diocesanos en las Santas Visitas anteriores y disponer á sus Feligreses, instruyéndoles, de que no pueden ser Padrinos en la Confirmación

los que lo hubiesen sido en el sacramento del Bautismo, los Padres y Madres de los Confirmados, los que no hubiesen recibido ántes el sacramento de la Confirmación, ni los menores de catorce años, como que tienen, la obligación de enseñar la Doctrina Christiana á los Ahijados, lo mismo que los padrinos del Santo Sacramento del Bautismo. Que los Adultos deben confesar y comulgar para recibir dignamente el Santo Sacramento de la Confirmación, pues es Sacramento de vivos, y debe recibirse en gracia, exortándoles á que nadie dexe de confirmarse, porque pecan gravemente, los que temerariamente dexan de hacerlo, privandose con ello de muchos grados de gloria, de la fortaleza necesaria para resistir las tentaciones, especialmente en materias de fé; y por último lo mucho que se exponen á no alcanzar el don de la perseverancia final sin la qual no hay salvación.

Dado en Barcelona á 1.º de junio de 1815.»

«ESTADO ACTUAL Y EXACTA RELACIÓN DE LOS DOCE ARTÍCULOS COMPRENDIDOS EN EL OFICIO DE VISITA, QUE SE DIGNÓ REMITIR Á ESTA PARROQUIA DE SAN PEDRO DE OCTAVIANO EL ILMO. SR. D. PABLO SICHAR OBISPO DE BARCELONA.

ARTÍCULO PRIMERO

El nombre de esta Villa, es el de San Cugat del Vallés; el Decimador de ella, el Real Monasterio de Monjes Benedictinos Claustrales; Los vecinos que componen esa Villa son 316 casas, almas de comunión hoy 1048.

ARTÍCULO II

El Curato de esta Parroquia es *Vicaría amovilis ad nutum*: su dotación consiste en que el mencionado Monasterio pasa anualmente á cada uno de ambos Domeros 250 libras en dinero efectivo, semanalmente 8 huebos, y cotidianamente una libra de pan monacal, que son 22 onzas de las regulares, y quatro mesurones de vino, que son 2 porrones, y medio de los regulares. El derecho de presentación corresponde solamente al Ilmo. Sr. Abad del Real Monasterio de esta Villa, ó en sede vacante al Iltre. Cabildo de la misma.

ARTÍCULO III

El titular de esta Parroquial Iglesia es San Pedro Apostol. El número de Capillas, que hay en ella son 6, á saber: San Antonio de Padua, San Isidro y Santa Lucía, el Santo Cristo, la Virgen del Rosario, Jesús Nazareno, y San Severo Obispo: de estas solo hay dos de particulares; la primera, que es el Sto. Cristo corresponde á casa Farrés, y Rafols; la segunda que es S. Severo pertenece á casa Matas, que al presente habita su Dueño en Cardadeu Obispado de Barcelona.

ARTÍCULO IV

De Capellanias, ó Beneficios hay tres en esta Parroquia. La una en la Parroquia,

y las otras dos en su territorio: La primera capellania tiene el titulo de Sacristan de la Parroquia de S. Pedro de Octaviano: De las otras dos la una tiene el Titulo de Prior, y está fundada á una media hora de esta Villa en un santuario nombrado San *Adjutori;* y la otra, que es propiamente Beneficio está fundada á medio quarto de hora de esta Villa, en una Capilla nombrada Sto. Domingo: Sus rentas son al Sacristan 9 libras 13 sueldos anuales; al Prior unas 100 libras, y al Beneficiado lo ignoro por no habitar aquí: Los Patronos son de las dos primeras el Iltre. Abad de este Monasterio, y del Beneficio fundado bajo la invocación de la Virgen de Dolores, lo es el ya mencionado Matas, que vive en Cardadeu. Sus obligaciones son, las del Sacristan cuydar que los ornamentos sacros esten asceados, y limpios, y juntamente cuydarse de los campaneros: Las del Prior cuydar, que el Santuario de S. *Ajutori* este corriente, y asceado: y Las del Beneficiado, no tiene más obligaciones, que celebrar todos los Viernes del año una missa en la ya mencionada Capilla de Sto. Domingo; ó hacerla celebrar; bien, que desde que principiaron los funestos estragos de la guerra, no se han celebrado más missas en dicha capilla hasta el presente, el por que no se han celebrado alomenos desde el tiempo, que finalizaron nuestras desgracias, el que posehe el Beneficio que vive á casa Sanahuja de Vstrell, dará razon de ello: Todas tres capellanias se hallan en la actualidad provistas; y á esepción del Sacristan, los otros dos no viven en esta Parroquia, sino que el Prior vive en la Barata, y el Beneficiado en Vstrell: Los nombres de los tres son; el del sacristan Francesch Gelats, y este hace de Vicario, ó coajutor de los Domeros y por este trabajo el Monasterio le passa 150 libras anuales. El del Prior R. Pedro Perramon, y el del Beneficiado D. Pau Buguna.

Artículo V

De aniversarios de fundación hay 34, de Missas 54, y las de *pro populo*. Las rentas de dichas fundaciones las perciben los monjes de esta Villa, y al presente todo se halla corriente, y arreglado.

Artículo VI

De confraria, ó más bien hermandad no hay más que una en esta Parroquia que se apellida de la Virgen de Dolores, el que cuyda de dicha hermandad, tiene el Libro, y recoje las limosnas anuales que pagan los hermanos, es el ya referido Vicario Francesch Gelats: De Obreros hay dos; el uno se llama Domingo Margenat, y el otro José Vilaró: De animeros, ó que cuydan de las almas también hay dos el uno se llama Pedro Borrell, y el otro Tomas Galopa. De Administraciones en esta Parroquia hay 8. Los nombres de los administradores actuales son los, que siguen: De S. Pedro; Jayme Canals, y Jaume Margenat: De S. Antonio de Padua; Miguel Farrés, y Jose Rudó: De S. Sebastián, Anton Badia, y Francesch Girbau: De S. Isidro y Santa Lucia, José Vila, y Antonio Vila: Del Sto. Cristo, Grau Benet, y Anton Trabal Torres: El del Rosario, Quirse Casablancas: De S. Antonio Abad, Pere Trabal: Del Jesús Nazareno, Jacinto Feliu, é Isidro Sagarra: De la capilla de S. Severo, se cuyda el mesobero de Antonio Diamer, que vive en Cardadeu. Las rentas que tienen todos

los referidos Arministradores para el adorno de los altares son solamente las limosnas que recojen de la piedad de los Fieles.

Artículo VII

Esta Parroquia no tiene ninguna renta fixa; sino solo lo que recojen los obreros de limosna, y de estas se compra lo necesario para el adorno de la Iglesia, aceyte para la Lampara, y ropa blanca para la Sacristia.

Artículo VIII

Estado actual de la plata, ornamentos Sacros y ropa blanca existente en esta Parroquia, a saber.

Plata: caliz de plata lisa, 4—Cruzes de plata dorada, 2—Bordones de plata, 2—Globos de plata, uno de grande, y otro pequeño, 2—Candaleros de plata, 2—Reliquiario de plata, 1—Veracruz de plata dorada, 1—Incensarios de plata, 1—Naveta de plata, 1—Salpaser de plata, 1—Plato y canadillas de plata, 1—Cajita de los stos. oleos de plata, 1—Lamparas de plata dos, 2—Paces de plata, 2.

Ornamentos sacros=Colorado: Dalmaticas, 4—Casullas, 4—Capas pluviales, 4—Toallas, 2—Capita para llevar el Viatico, 1. *Blanco:* Casullas, 3—Capa, 1—Dalmaticas, 2—Capita de llevar el Viatico, 1—Toalla para la cruz, 1—Toalla para el pulpito, 1. *Morado:* Casullas, 4—Capa pluvial, 1. *Berde:* Casulla, 1—Capa, 1. *Negro:* Casulla de terciopelo buena de Domas, 1—Casulla ordinaria, 1—Dalmatícas, 2—Capa, 1—Toallas por la cruz, 2.

Ropa blanca de Sacristia: albas, 3—Amitos, 6—Purificadores, 22—Labavos, 15—Corporales, 8—Roquetes por los sacerdotes de tela, 7—Roquetes por los monacillos, 8—Toallas de los altares, 3—Toallas de labar las manos, 9.

Libros: Missales, 3—Ordinarios pequeños, 2—Ordinarios grandes, 1—Quadernos de requiem, 4.

Esto es lo que hay existente en esta Parroquia como se puede comprobar.

Artículo IX

Dentro los limites de esta parroquia no hay ningun convento de Religiosos, si solo un Monasterio de Monjes Benedictinos Claustrales. El número de individuos de que se compone en la actualidad son doce sacerdotes, un lego, y el penitenciario, que es un Religioso Agustino Descalzo; en el presente hay dos de ausentes. Estos estan sujetos á su Abad.

Artículo X

De capillas públicas en el término de esta parroquia hay 6 asaber: La suffregana de la parroquia, que se llama san Medin, ó Emeterio, èn esta capilla hay 1 caliz, 3 casullas servibles, una capa negra, 2 misales, un ordinario, 3, ó quatro purificadores, un alba, 2 amitos. La segunda capilla es el ya mencionado Santuario de Sant

Ajotori; en este hay un cañz, 5 casullas, 2 albas, 1 amito, 7 síngulos, 2 misales, y ropa de los Santos. La tercera es la de la torre Blanca, que es del Sr. D. Luis de Valls, y de Antillon; en ella hay lo necesario para decir missa. La quarta es el Santo Cristo de Lloseras, que es del Sr. Jayme, Butecario de esta Vila, en esta capilla hay igualmente lo necesario para celebrar el Santo Sacrificio de la missa. La quinta es la capilla de Santo Domingo, que la titular es la Virgen de la piedad, y es del ya referido Matas, que vive en Cardadeu, en ella falta alguna cosa necesaria para la celebración, y como el Beneficiado vive en Vstrell; no ha sido posible el aprontarlo todo. La última es de casa Admeller, que como mis ocupaciones han sido tantas me han impedido indagar como se halla dicha capilla. No hay más capillas en esta Parroquia.

Artículo XI

De mandas pias ninguna hay en esta Parroquia, y por lo mismo nada hay que decir en este Particular.

Artículo XII

Los que han muertos desde primero del año 14 hasta el presente, son los siguientes de Adultos 26, y de Parvulos 40. El número de nacidos desde primero del año 14 hasta el presente son 114. Los que han quedado huerfanos en estos años de disturbios, y que son verdaderamente pobres son los siguientes. Rosa Serra, Maria Serra, Pedro Serra, y Manuela Serracusí.

Parroquia de San Pedro de Octaviano de la Villa de San Cugat del Vallés 18 junio del año 1815.—Antonio Plá, Pbro. y Domero de dicha Parroquia.—Rubricado.»

RELIQUIES

Inventari de les reliquies que's trobaven en son temps en la casa Rectoral de S. Cugat del Vallés; pres per lo M. I. Sr. Dr. D. Joseph Vallet, actual canonge magistral de la Seu de Barcelona quan va ésser vicari de S. Cugat; ab anotació de les que encare veguerem l'istiu de l'any 1900, en una capella o oratori de la mateixa casa Rectoral, que pertenesqué a l'Abat.

«Reliquias existentes en la casa rectoral

En la caja A

En el vidrio que lleva el n.º *0* no se halla incripción contiene ropas de seda.

En la cajita de n.º *1* reliquias de S. Hilarion.

» » » » » *2* no se halla inscripcion, contiene madera muy carcomida y ropas.

En la cajita de n.º *3* varios huesos sin inscripcion.

En el papel de n.º *4.*—Tierra del Sto. Sepulcro—piedra del Sto. Sepulcro—tierra de donde la Virgen subió á los cielos - tierra del Sto. Sepulcro de la V. Maria—lignum crucis Dne.—del Sto. pesebre—pañal del niño Jesús.

En el papel de n.º *5.* - Reliquias de S Bartolomé apostol - De S. Esteban protomartir—De Sta. Marta—De S. Lorenzo (papelito A)—De Sta. Barbara - De San Valero Obpo.—De S. Marcial—De S. Pedro martir—De S. Eugenio martir De San Leon mtr. - De S. Crispin—De S. Alberto Obpo. y mtir.—De S. Bonifacio martir—De S. Juan mtir.—De S. Mauro mtir.—De S. Franco. mtir.—De S. Celestino martir—De Sta. Gertrudis la magna—De S. Januario—De S. German—De S. José martir—De Sta. Felicia.

En el papel de n.º *6.*—Carne y velo de Sta. Teresa de Jesus—Velo de la misma —Piedra de S. Pablo—Tunica de Sta. Clara—Sabana de S. Juan de la cruz (papelito B)—Piedra de N. S. De Nuria—Manto y mano de N. S. De Magallón.

En el papel de n.º *7.*—Varias reliquias sin inscripcion, ó con inscripciones ilegibles.

En la caja B (vista)

Los restos del Abad Arnaldo Ramon de Biure asesinado en 1351.

En la caja C (vista)

En el saco de n.º *1.*—Huesos y cenizas sin inscripción.

En el saco de n.º *2.*—Huesos.

En el saco de n.º *3.*—Huesos sin inscripcion.

En el saco de n.º *4.*—Huesos y otras reliquias (no).

En el saco de n.º *5.*—Reliquias de los Stos. Inocentes, S. Simón, S. Judas, y otros varios sin inscripcion.

En la bolsa de n.º *6.*—Reliquias con inscripciones ilegibles (bolsita B)—Reliquias, de S. Justino pbro. y mtir—S. Maximo—Sti. Martirum puerorum—Sta. Petronila—Sta. Elena—Once mil virgenes—S. Dionisio—Sta. Saturnina. V. y M.—Sta. Hilaria y su hijo—Stos. Cosme y Damian—Stos. Nereo y Aquileo—Sta. Victoria V. y M.—S. Simetrio P. y M.—S. Silvestre Papa—Sta. Candida—S. Ermeto—S. Sixto Papa—S. Hipolito—S. Agatón (Bolsita A)=(Bolsita C) De Sti. Barnaba Apost.—Stum. Martirum puerorum—S. Alejo—S. Fabian y Sebastian—S. Esteban protomartir—Iterum Storum Martirum puerorum—S. Justo - S. Hipolito - Sta. Sofia - S. Felipe y Jacobo—S. Pantaleon—S. Eusebio - Sta. Magdalena - Stum. Martirum Coronatorum - Stos. Pedro y Pablo.

En la bolsa de n.º *7.*—(Bolsita A) Reliquias sin inscripción—(Bolsita B) De S Laurencio m.—S Alejandro P.—S. Cesario—S Cornelio S. Alejo—Sta. Teodora—Sta. Nimpha V. y M.—Sta. Rufina viuda—S. Coronatorum—S Bartolomé Apl.—Sta. Albii - S. Ermeto - Iterum Storum. Coronatorum - S. Felicisimo y Agapito - S. Blás m. - S. Cosme—otros con inscripciones ilegibles—(Bolsita C) Santa Juliana y Semproniana—S. Hilario—Sti. Napolitani—otras con inscripciones ilegigles—(Bolsita D) S. Pantaleon—S. Felipe y Jacobo Ap.—S. Silvestre—S. Blas - San

Nicolás—S. Calixto—S Pedro Ap.—Sta. Lucia—Stos. Simon y Judas—S. Sebastian. (En un papel suelto) De tunica Sti. Antonii Ordinis minoris—De clamide Sti. Francisci—De tunica interiore capucio et corda ejusdem—De capilis ejusdem Sti. Francisci—Carbones Sti. Laurentii—De pusguedine—Sti.Laurentii. (En el papel que lleva la letra E.) De lapide templi Dni.—De pannis Ste. Joannis evangelista—De lapide sepulcri Dni. De porta Aurea templi Domini—De capello Ste. Elisabet cognata Virginis Marie—De ligno cunabulio Dni—De baculo Ste. Pauli Ap.—De lapide montis Sinai, ubi Dnus. aparivit in figura trinitatis—Iterum de lapide montis Sinai—De lapide quo fuit lapidatus Stus. Stephanus—De sepulcro Dni.—Otra piedra que recuerda algun paso del camino del Salvador.

En la caja D

Cajita n.º *1.*—De S. Ciro m.—S. Cirilo m.—Tunica de Sta. Clara—De la tunica de S. Franco. de Asis, y otras muchas sin inscripcion.

Cajita n.º *2.*—Reliquias de S. Hilario m.—Otras con inscripciones ilegibles.

Cajita n.º *3.*—De diversis sanctis.

Cajita n.º *4.*—Huesos y tierra sin inscripcion.

Cajita n.º *5.*—Oleum Ste. Catarine.

Cajita n.º *6.*—Huesos y tierra sin inscripcion.

Vidrio n.º *7.*— » sin inscripcion.

Vidrio n.º *8.*—Reliquias de S. Cucufate m. y de S. Raimundo m.

Papel n.º *9*—De S. Juan m., S. Antonio m., y S. Jose m.

Papel n.º *10.*—Huesos sin inscripcion.

En la caja E (vista)

Saquito de n.º *1.*—Huesos sin inscripcion.
» » » *2* » » »
» » » *3* » » »
» » » *4* » » » y algunas con inscripciones borrosas.
» » » *5* » » » y algunos trozos de genero.

En la caja F (no)

Dos cuerpos sin inscripcion y varias reliquias id.

En la caja G (vista)

Huesos sin inscripción. En un baul forrado de piel (visto) varios huesos tierra y ropas, indudablemente también son reliquias.

OBJECTES NOTABLES QUE AVUY NO'S TROVEN A SANT CUGAT

Dos objectes de excepcional mèrit artístich faltan, y per cert que per causes ben diferents, d'entre les que aquestos últims anys podia admirar lo visitador. Lo primer es lo famós frontal bizantí, qu'anys passats estigué colocat en l'Iglesia en l'altar de *Tots los Sants*. D'allí fou traslladat a la casa Parroquial, y desaparesqué pera emigrar tal volta a llunyanes terres, d'hont sera molt difícil torni com desitgen alguns aymadors del art y de l'historia (1). L'altre es la taula o retaule, obra del quatrecentista *mestre Alfonso*, que representa la mort d'un martre que se suposa generalment és S. Medí o Emeteri, pero que creyèm es lo patró S. Cugat. Dit preciós quadro figura avuy en lo Musèu Municipal de Belles Arts de la ciutat de Barcelona, a qual Junta lo cedí, la de restauració del Temple de S. Cugat del Vallès, ab molt sentiment de son cor, però obligada per les circunstancies, ya que apurats tots los recursos adquirits ab no petit esforç y necessitantne encara molts més l'estat ruinós de l'obra, hagué de fer lo sacrifici de despendres d'aquella joya pera obtenir lo necessari pera les més urgents reparacions, tenint en conte son patriotisme que d'aquesta manera no sols no's pert l'obra d'art, sino que sa conservació está encara més assegurada, no sols per les clàusules del contracte, sinó pel caràcter del musèu a hont ha anat a continuar, essent l'admiració de quants la contemplin.

CAMPANES

LLEGENDES DE LES CAMPANES DEL MONASTIR DE SANT CUGAT DEL VALLÉS

1.ª Campana (entrant a ma esquerra).

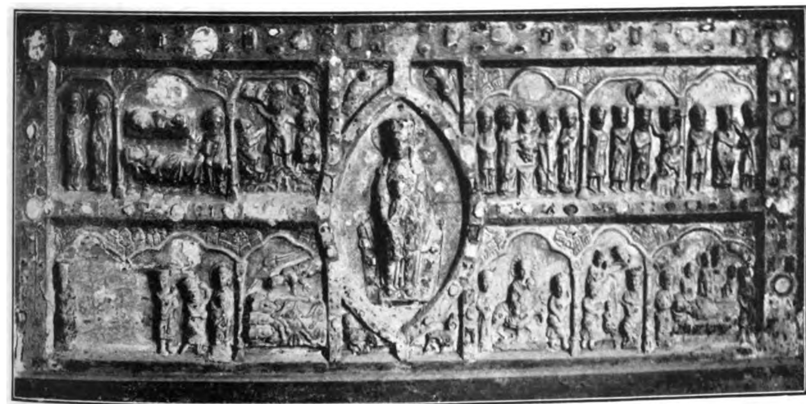
✠ HOC ALIAQVE DVO CIMBALA ESPONTANEO ELARGITO ERE A PERIL D. D F.P = BONAVENTVRA GAYOLÁ DIGNISIMO HVIVS CENOBII PRESVLE SVB ANNIS 1777 ET 1778. = ✠ SVNT CONFLATA. ✠ OMNES SANCTI ET SANCTE DEI INTERCEDITE PRO NOBIS. = JAVME PALLES ME FEV LO ANY 1778 ✠

Creu de ramatges y tres efigies de sants.

2.ª Campana.

✠ LAVDO DEVM VERVM PLEBEM VOCO CONGREGO CLERVM.
✠ DEFVCTOS PLORO NIMBVM FVGO FESTAQVE HONORO ✠.

(1) Per aquesta rahó donèm la seva fotografía.

(Clixé de F. Vintró). (De la obra «Materiales y documentos del Arte Español»).

FRONTAL BIÇANTÍ

JAVME PALLES ME FEV LO ANY 1777.
✠ A FVLGVRE ET TEMPESTATE LIBERANOS DOMINE ✠.

Creu de ramatge y 4 efigies de sants.

3.ª Campana.

✠ S. BENEDICTE ORA PRO NOBIS ✠ GISPERTVS ABBAS ✠.
✠ S. CVCVFATIS PETRVS BOSCH V ME FECIT 1658 ✠.

Creu de cuadradets y 4 relleus de sants.

4.ª Campana.

✠ REGENDO PARROCHIALEM ECCLESIAM S. CUCUPHATIS VALLENSIS D. ANTONIUS RIGUAL S. DICTAE ECCLESIAE PARROCHUS. = REEDIFICADA EN 1858 POR ACUERDO DEL MAG^{co} AYUNTAMIENTO Y COMICION NOMBRADA POR LOS VESINOS DE LA MISMA. = ISIDORUS PALLES = ME FECIT = BARNE = 1858

Custodia, 2 efigies de sants y relleus d'ornamentació, nanses ab caps.

5.ª Campana.

✠ CHRISTVS VINCIT CHRISTVS AB HOMINI MALO NOS DEFENDAT. S.TA SCHOLASTICA INTERCEDE PRO = NOBIS AD DOMINVM. ✠ PER ILLVSTRIS D. D. FR JOSEPHVS GREGORIVS DE MONTERO ET DE ALÓS HVIVS IMPERIALIS. = ET REGII MONASTERII S CVCVPHATIS VALLENSIS ABBAS MVNIFICENTISIMVS FECIT IMPENSA SVA. = ANNO A NATIVITATE DOMINI M. D. CCCII. = BONAVENTVRA = PALLÉS = ME FECIT = 1802.

Creu ornamentada d'estrelles y tres efigies de sants

6.ª Campana.

✠ SANCTE PATER NOSTER BENEDICTE OMNES QVE SANCTI MONACHI ORATE PRO = ✠ NOBIS ✠ = JAVME = PALLÉS = ME FEV = LO ANY = 1778.

Creu de ramatges y efigie d'un sant.

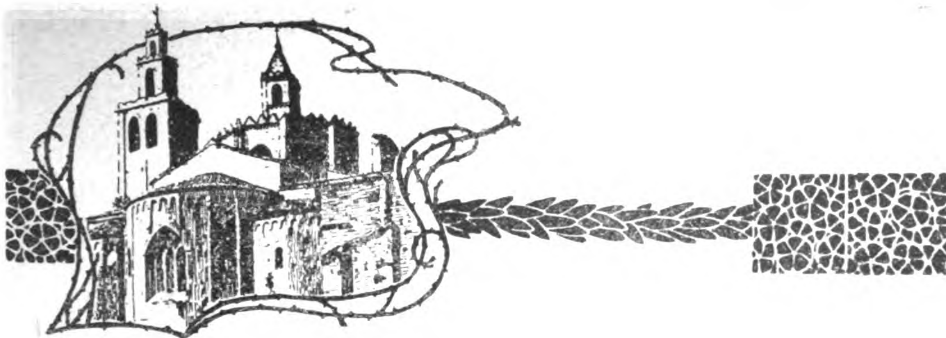
Campana de les hores.

✠. X. P S. ✠ VINCIT ✠ X. P. S. REGNAT ✠ X. P. S. IMPERAT ✠ X. P. S. ✠

AB OMNI MALO = NOS ✠ DEFENDAT ✠ AMEN ✠ TV ✠ ES ✠ PETRVS ✠ ET ✠ SVPER ✠ ANC ✠ PETRAM. = HE ✠ DIFICABO ✠ ECCLESIAM ✠ MEAM ✠ ✠ I. H. S. ✠ ✠ 1620 ✠

Creu ab inscripció, segons sembla; 5 efigies de sants *y* detalls d'ornamentació. —Nanses ab caps.

SEGONA PART

Monografía històrica del Monastir de Sant Cugat del Vallès

CAPÍTOL I

ORÍGENS HISTÓRICHS DEL MONASTIR

Les noticies dels orígens històrichs de la grandesa de Sant Cugat del Vallès se perden en la fosca dels temps. La seva existencia coneguda data de quasi dos mil anys, noblesa que pochs han tingut; y axís no és estrany que no poguèm passar més enllà; totes les coses en aquesta vida tenen un fi, y molt és, que aqueix fi sia pel Monastir que historièm tan remot que per si sol lo fasse cèlebre y digne d'especial consideració.

Pochs anys avants del misteri insigne que il-lumina y il-luminarà tots los segles ab sa esplendenta llum, l'encarnació del Fill de Deu en les puríssimes entranyes de la Verge María; pera que lo Fill de Deu vingués al mon en mitg de la pau (1), arrivà a Espanya lo César Octavià August, Emperador dels romans, ab lo fi de sotsmetre al jou de la Senyora de les Nacions los càntabres y asturs, últims pobles que en les derreríes de sa independencia, forçejaven encara per lliurarse de les urpes de Roma.

Espanya, primer país invadit y últim conquistat (2), semblava entorpir, ab ses turbacions, ab ses ansies de llibertat, la vinguda del Redemptor del mon; y Deu que desitjava venir pera redimir ab sa preciosa sanch als homes,

(1) *Sants Pares de l'Iglesia.*—César Cantú; *Historia Universal*, llib. V, cap. XXIII.
(2) Tito Livio; *Décadas.*—Victor Gebhart; *Historia de España*, t. I, cap. VII.—César Cantú; *Historia Universal*, llib. VI, cap. I.

decretà desde'l trono de sa gloria, la sotsmissió dels asturs, y ab ella la pacificació del mon.

Per axò, pera complir sens saberho la voluntat del que regeix l'univers, arrivà a Espanya lo Céssar August l'any 726 de la fondació de Roma, 26 avants del naximent de Nostre Senyor Jesuchrist (1).

Llavors, se suposa ab veritable fonament basat en noticies històriques molt acceptables, y en rahons llógiques de molta força, que Octavi August construí, o reconstruí si antigament ja existís, un castell o palau, o abdues coses a la vegada, en lo mateix lloch hont avuy s'axeca l'esbelt y imponent Monastir.

Y com que en axò, com en lo que precedeix, y en tot lo demés que seguirà, no havèm d'escriure una sola paraula, sens justificarho tot seguit, explicarèm quines són les rahons en que nos fonamentèm pera afirmar que en temps de la dominació romana hi havia en aquest punt, un castell o palau, o abdues coses a la vegada.

La primera rahó és la tradició continua de vint segles, però tradició plenament confirmada, d'una manera indirecta, per les actes dels martres desde lo moment que encara que no dihuen que fossen martiritzats devant d'un palau o castell, dihuen que ho foren devant d'un Pretor o jutje; y l'orgullosa Roma sempre feya que sos Pretors o jutjes residissin en edificis en armonía ab la consideració que volia se'ls dongués, y ab l'efecte de grandesa que sempre volia produir sobre'ls pobles que dominava. Axís, donchs, és induptable que en lo lloch hont avuy s'enlaira lo Monastir hi habia un edifici romà.

D'una manera directa demostra l'existencia d'aquest edifici, y encara la d'altres edificacions romanes que degueren constituir com un nucli de població, lo fet d'haverse trobat soterrades en sos voltants conservantles sempre lo Monastir com prehuats títols de llur origen històrich, una lápida (2) y una urna sepulcral netament romanes.

Però encara hi ha més; era tant llògique l'existencia d'un castell romà en lo lloch hont avuy se troba lo Monastir, que no escapà aquesta ideya al erudit y savi arquitecte senyor Rogent quan tingué que parlar, y per cert que ho feu ab acert, dels orígens històrichs del Monastir (3). En efecte, se tracta d'un punt verament estratègich y hont sempre, degut a la configuració especial del terrer ha tingut lloch l'encrehuament de dos camins importantíssims; per axò no hi ha més que fixarse ab la topografía del país: un que sortint de Barcelona, ja ciutat important, atravessava les montanyes pel camí més curt y fàcil que marquen les dues valls o torrenteres que cahuen a un costat

(1) Gebhart.—Ob. cit., t. I, cap. VII. Cantú.—Id., íd., llib. V, cap. XXII.

(2) Vegis Apèndix, doc. n.º 1.

(3) Elías Rogent.—*Sant Cugat del Vallès*, Apuntaments històrich-critichs; follet. Barna. López Robert, 1880.

y altre de Collcerola, portant directament al Monastir, y l'altre el que atravessa lo Vallès en direcció longitudinal; formant un *trivium* en lo *Castrum Octaviani*.

Són de tal força aquests arguments, que no necessiten altra confirmació; però ab tot, afegirèm, d'acort ab l'arquitecte Rogent, que n'hi ha prou veyent part de la fonamentació del Monastir y un mur antich que comensa en l'absis Nort pera convencers de que se tracta d'edificació a totes llums romana.

Donchs be, en aqueix *Castrum Octaviani* (y axò nos explica la seva importancia), era hont residia lo Tribunal o jutje romà encarregat de les causes contra los cristians; y aqueix és precisament; ¿qui els ho havía de dir a n'aquells orgullosos y crudelíssims pagans?; lo veritable títol de gloria de Sant Cugat del Vallès, la rahó perque son nom ha perdurat a travers dels segles. Els fets dels jutjes que dictaren la barbre sentencia han desaparescut de la memoria dels homes, sisquera llurs noms ¿qui els-e sap? y en cambi el recort de llurs víctimes ha atravessat tot sencer les edats y les revolucions, y perdura y perdurarà fins la consumació dels segles.

Allí patiren martiri pel nom de Christ: Sant Cugat (1), Sant Sever, Bisbe de Barcelona, Sant Medí, Santes Juliana y Semproniana, patrones de Mataró, y molts altres cristians, qual nom si be no figura en lo catàlech dels Sants, regaren ab llur sanch aquest venerable lloch, poguent citar entre ells els quatre clergues que l'antich breviari del Bisbat de Barcelona nos recorda que acompanyaren a Sant Sever y moriren ab ell.

Sanch de martres, llevor de cristians; y lo cristianisme que's nodrí en los primers segles ab aquells exemples gloriosos venerà tot seguit com a sants los llochs hont los martres patiren; y si durant lo domini de Roma no'ls fou possible manifestar públicament llur fè y venerar públicament llurs Sants, prompte vingué l'invassió impetuosa del Nort que havia d'acabar ab les velles doctrines del Imperi dels Céssars y que ab son individualisme y ab sa nadiva virtut havia d'oferir camp obert, de facilitar poderosa ajuda, a la propagació del cristianisme en les naxents Nacionalitats.

Ja llavors és probable (2) que sobre les runes del Castell de Octavi August, si com és lo més verossímil oposà resistencia a les invassions dels barbres del Nort, quedant anorresat per ells; o en les matexes estances del Palau d'August si's salvà en els moments de l'invassió, se venerés y se dongués culte a la memoria sagrada d'aquells martres. Però sia d'axò lo que's vullga, que sobre axò no's poden fer més que suposicions, lo cert és, que caigué la monarquía Goda al impuls de la mitja lluna, y que llavors, quan l'inva-

(1) Pera honor del gloriós sant titular, y per les curioses noticies històriques que conté en l'Apèndix d'aquesta part copièm una antiga relació dels martiris de Sant Cugat.—Vegis Apéndix, doc. n.º 2.

(2) Flórez.—*España Sagrada*, t. XXIX.

ssió serrahina que avançà de prompte desde'l Guadalete fins als Pirineus, se retirava ràpidament per mancarli base pera tan gran conquista, dexant derrera seu, com senyal imborrable de son pas, derruits los castells y arrasats los pobles, y en son fluix y refluix tornava altra volta en ràpides incursions en que's repartia arreu la destrucció y la mort, pera retirarse per fi, pas a pas, y replegant lentament poch a poch ses fronteres als impulsos reunits dels naturals del país que lluitaven per llur independencia, y dels exèrcits dels reys de França que ja pera estendre los dominis de la fè, ja per axamplar llurs propies fronteres més ençà dels Pirineus, formaren la Marca hispànica; veyèm a n'aquests Reys regonexent al derruit Monastir de Sant Cugat del Vallès, tot allò que llurs antecessors, los Reys Franchs, li havien ja concedit; y com que no és fàcil que's fondés en els moments de la conquista serrahina, és més sensat suposar que ja, quan en temps dels Gots, Recared en lo Concili IV de Toledo, regonexia com verdadera la relligió catòlica, axís com lo Bisbe de Barcelona Quirse va posar relligiosos a l'iglesia de Santa Eularia pera donar esplendor al culte, los tingués també Sant Cugat del Vallès.

Al començament de les investigacions històriques, a mitjans del segle XVIII, l'autor del manuscrit anònim, a que ja'ns hem referit, atribuí la fondació del Monastir a Carles Many, apoyant llur afirmació en una memoria antiquíssima que diu que's guardava en l'arxiu y que refereix la fondació ab aquestes paraules: «*Carolus francorum rex pervenisset animadvertens tam et tot Sanctorum emporium fervecenti ingentique pietate, et devotione inflamatus, hoc Monasterium ordinis Sancti Benedicti ad laudem et gloriam omnipotentis Dei, ad reverentiam Dei paræ Virginis, ad honorem omnium sanctorum, et in primis ad exaltationem et devotionem Sancti Martiris Cucuphatis pulcherrime fundans et suculenter dotavit.*» etc., etc. (1), y ens afegeix que Carles Many hi posà un Abat ab dotze monjos baix la regla de Sant Benet, dotant y enriquint al naxent Monastir ab «moltes terres y possessions, molts llochs, castells y iglesies, confirmantli les que ja eren propies del mateix Castell Octavià; lo que ocorregué l'any 785, després d'una batalla en la qual aquell emperador prengué als moros lo mateix Castell d'Octavià, colocant lo Monastir que allí fondà baix l'invocació de Sant Cugat, per haver sigut lo primer martre en aquell lloch», citant, per apoyar llur opinió, a Fra Domenech, en la seva *Historia general de Cataluña,* pàg. 139; a Menescal, en lo *Sermón del Rey D. Jaime,* fòl. 73; a Fra Joan Gaspar Roig y Jalpí, en el nombre 70 de son *Catálogo de los Santos de Cataluña;* a Pujades, en els capítols 68, 87 y 88 del llibre IV de la *Crónica universal de Cataluña*, y a Diago, en la *Historia de los Condes de Barcelona,* llibre II, cap. 21.

Sia lo que's vulga de l'autenticitat d'aquestes noticies, lo que d'un modo

(1) Arxiu Episcopal de Barcelona. M. S. A., fòl. 7 v.

cert pot assegurarse, és que en l'any 986 los moros destruiren un Monastir de monjos Benets, situat en aquest mateix lloch, baix l'invocació de Sant Cugat, assessinant l'Abat Joan y sos onze monjos. Axís resulta d'una escriptura del segle X, publicada per don Jaume Caresmar en son *Severus vindicatus* (1), qual fragment essencial diu axis: *Hi quidem Monachi in destructione huius Monasterii pro Christi fide servanda, a Sarracenis fuerunt interfecti; sunt qui sequuntur; Landarenus, Presbyter et Monachus; Audegarius, Presbyter et Monachus; Alaricus, Presbyter et Monachus; Argemundus, Presbyter et Monachus; Luideredus, Presbyter et Monachus; Altemirus, Presbyter et Monachus; Giscofredus, Presbyter et Monachus; Ferriolus, Presbyter et Monachus:* y d'una altra escriptura de que també en parla l'obra de'n Moxó (2). També pot afirmarse que lo rey Lotari de França, en lo següent any 987, desitjant tornar a son antich esplendor y grandesa lo Monastir derruit, li confirmà y concedí de nou en lo menester, tots sos antichs privilegis (3).

En aquest punt comensa la veritable historia documentada del Monastir de Sant Cugat del Vallès, y solsament pera completar aquest treball, dirèm que desde l'any 785 en que se suposa la fondació, fins l'any 986 de que estavem parlant, se tenen noticies poch clares de catorze o quinze Abats, puix ni'l nombre està molt clar, quals noms, ab les noticies que d'ells se tenen, anèm a ressenyar breument pera completar aquesta monografia, sense que, no obstant, considerèm axó verdadera historia, y sí, solsament, referencies consignades per autors que no tenien de l'historia el concepte modern, segons el qual no's pot citar un fet sense acompanyarhi la justificació.

CAPITOL II

Primers Abats (785-974)

I. *Donum Dei, A Deo Dato o Teodor.*—Se'l suposa primer Abat elegit per Carles Many l'any 785, mort martre a l'any 818, y d'ell solsament se coneix lo nom y lo referit (4).

II. *Adrebaldus Flammenssis, Aurebald* o *Adrebald.* — Se'l suposa nombrat Abat l'any 820 y mort el 6 de maig del 835 (5).

---

(1) Imprès a Vich l'any 1764.

(2) *Memorias históricas del Real Monasterio de San Cucufate del Vallés;* pág. 80, nota *b.* En aquesta segona escriptura se fa referencia á dos monjos més: Guadamirus, levita et monachus; y Galindus, Presbiter et monachus.

(3) Vègis Apèndix, document n.° 2.

(4) *Perla de Cataluña,* cap. V, n.° IV, fòl. 28, columna 1.ª, y fòl. 483, columna 1.ª.—Juliano, *Cronicón,* n.° 403 —A. E. B.; *Manuscrit anònim,* fòl. 590.

(5) A. E. B.; M. S. A., fòl. 60.

III. *Seniofredus, Seniofred* o *Geniofred.* — Se suposa que feu algunes reparacions en son Monastir y que governà desde l'any 836 al 850 o 57 (1).

Es d'advertir que durant tot aquest segle los alarbs y los cristians posseíen alternativament lo territori del Vallès, destruint uns lo que edificaven los altres, per lo qual degué ésser tan precaria l'existencia d'aquests Abats que probablement no tindrien un día de tranquilitat.

IV. *Dona Deo* o *Donadeu.* — Uns lo suposen Abat l'any 850 y altres al 857, y tots mort a l'any 866 (2).

V. *Odgarius, Odegarius* o *Odegari.* — Se'l suposa Abat desde l'any 866 fins a 28 de març del 868. En tan poch temps fou perduda y reconquistada Barcelona pels cristians, seguint la matexa sort lo Monastir, del qual desaparegueren totes ses escriptures (3).

VI. *Odilus* o *Odiló.* — D'aquest Abat, a qui se suposa en el càrrech desde l'any 874 fins al 878, se sap ab certesa (4) que rebé del Bisbe de Barcelona, Teodorich, les iglesies de Sant Silvestre y Santa Leda ab llurs delmes, primicies y oblacions.

VII. *Ortofredus* o *Ortofred.* — Abat, ab seguretat, desde l'any 878, y se suposa fins al 895. Dièm ab seguretat, perque consta en un document autèntich (5) que en l'any 878 lo rey de França, Lluis, concedí a Frondoi, Bisbe de Barcelona, ***Domum Sancti Cucufatis et S. Felicis ad locum Octavianum,*** essent Abat Ortofred.

VIII. *Donum Dei, Adeodat* o *Teodor.* — Se sap que fou Abat desde l'any 895 fins al 918 (6), y se sap que lo Bisbe de Barcelona Teodorich, al acte de son nombrament, donà les iglesies de Santa Creu a la vall del Castell de Cervelló a *Donum Dei,* Abat de Sant Cugat *(II idus aprilis reguante Carolo post Odonem)* (7).

IX. *Guidisellus, Guidisiscle* o *Guidisell.* — Res se sap d'ell, però se'l suposa Abat desde l'any 920 al 936 (8).

D'aquesta època es la làpida que citen los autors (9) com existent en son temps junt al ara del altar major de l'Iglesia actual, traslladada de l'antiga destruida per los serrahins, y avuy desaparescuda, tal vegada quan la renovació del presbiteri pel Abat Montero en l'any 1778, que deya: ***In hac urna iacet corpus Umberti civis Barcinonensis ....qui***

(1) A. E. B.; M. S. A., fòl. 60.—Villanueva, *Viaje literario,* t. 19, pàg. 30.

(2) Villanueva y M. S. A.

(3) A. E. B.; M. S. A., pàg. 60 v.—Zurita, *Anales de la Corona de Aragón,* cap. IV.—Diago, *Historia de los Condes de Barcelona,* llib. I, cap. X.

(4) Arxiu de la Corona d'Aragó. Cartoral de Sant Cugat, fòl. 215.

(5) Arxiu de la Seu de Barcelona. Llibre I de Antiquitatum, fòl. 2.

(6) Villanueva, ob. cit., t. 19, pàg. 30, y A. E. B.; M. S. A., fòl. 62 v., en quant a l'última data, puix la primera està equivocada.

(7) Cartoral, fòl. 215.

(8) Villanueva, lloch citat.—A. E. B.; M. S. A., fòl. 63.

(9) Villanueva, ob. cit.; t. XIX.—Flórez, *Esp. Sag.—Diccionario geográfico Universal,* Barcelona, 1834.

obiit œra D.CCCCLX-anni Domini D.CCCC.XXII. Probablement també és d'aquesta època l'altre làpida, que ja en temps den Moxó era illegible; també avuy desaparescuda.

X. *Borrellus, Borrelli* o *Borrell.* — Se'l suposa Abat l'any 936 (1).

XI. *Wigo.* — Se sap que era Abat a l'any 945 per haver firmat a 16 de les kalendes de juliol l'acta de consagració de l'Iglesia de Sant Pere de les Puelles de Barcelona (2).

XII. *Guilimundus* o *Guilimond.*—Se suposa que morí a l'any 960. (3)

XIII *Bonus Homo* ò *Alaricus de Sala.*—Se'l suposa natural de Barcelona, elegit a l'any 960 y mort al 965 (4). Varó de grans virtuts; se diu que feu donació al Monastir de Sant Pere de les Puelles, fondat poch temps feya, d'un hort que tenia aprop de les muralles de Barcelona.

XIV *Loudericus, Teuderic* o *Landeric.*—Se diu d'ell que fou almoyner del Comte Miró y Abat desde l'any 967 al 972 (5).

XV *Poncius* o *Ponce.*—Se suposa que morí en 21 de novembre de l'any 973 y que fou Abat solsament un any (6).

Y tornèm a agafar el fil de la veritable historia documentada del Monastir, devent tan sols advertir que en aquest punt podriem parlar llargament dels motius que induexen a afirmar o negar l'existencia d'alguns dels indicats Abats, quan mancan induptables fonts històriques, però no siguent tan llargues disertacions propies de l'índole d'aquesta breu monografía, donèm per suposada l'existencia de tots ells, y axís continuarèm la nomeració donant al Abat Joan lo nombre XVI, en la llista dels Abats del Imperial Monastir.

CAPÍTOL III

Desde l'Abat Joan fins al Abat Busquets (974-1385)

XVI *Abat Joan* (974-986).—L'Abat Joan, morint ab sos onze monjos lo 28 de juny de l'any 986, quan també queya baix lo poder Serrahí la ciutat de Barcelona y tota la comarca del Vallès, hauria passat a la posteritat ab la vaguetat dels anteriors, si hagués estat duradera la dominació dels Alarbs en aquest terrer; però, com per fortuna per la rel-ligió y pel art, ja no fou axís, com la irrupció del 986 fou l'últim pas de ferm avenç dels sectaris de la mitja lluna, a partir d'aquest moment de destrucció,

(1) A. E. B.; M. S. A., fòl. 63.
(2) A. E. B.; *Perla de Cataluña*, pàg. 45.—M. S. A., fòl. 63.
(3) A. E. B.; M. S. A., fòl. 63.
(4) A. E. B.; M. S. A., fòl. 63.
(5) A. E. B.; Pujadas, *Hist. Cat.*, Part. II, llib. 14, caps. VII y XVI.—M. S. A., fòl. 63. v.
(6) A. E. B.; M. S. A., fòl. 63 v.

que, axó sí, fou tan complerta que no quedà del Monastir pedra sobre pedra, quan pochs anys després foren rechassats ja definitivament los moros de Catalunya, comensà una restauració també definitiva de l'Iglesia y del Convent y sobre los fonaments del antich edifici comensà a edificarsen un de nou, que és lo mateix que engrandit en segles successius contemplèm avuy; y baix la mateixa regla de Sant Benet s'agruparen sabis y zelosos monjos que'n serie no interrompuda de vuit segles anaren treballant per Deu y per la Patria, per la fe y per la ciencia, fent famós son Monastir y formant un arxiu y una biblioteca d'un mèrit inconmensurable, fins que'ls barbres del any 1835, fent joch ab los Alarbs del 986, destruiren lo que van poder: que si la pedra resistí ferma a llurs dèbils forçes, els monjos tingueren que fugir estemordits; y ja ha passat quasi un segle y encara no han tornat; y los papers y documents d'aquell arxiu y los llibres d'aquella biblioteca foren esventats; y avuy per diverses parts dispersos si pregonen encara la grandesa del cenobi, pregonen també y á grans veus l'ignorancia y la barbarie de la societat espanyola de 1835.

L'Abat Joan morí ab sos onze monjos per sa fè y per son valor, puix esperant en lo Monastir que Deu li va confiar a la munió mora, y defensantlo fins a donar l'última gota de la seva sanch, mereix los honors de martre y la recordança especial de la posteritat.

Son successor, l'Abat Otó, de qui anèm a parlar, procurà conservar sa memoria, y en lo Cartoral (1) se parla d'ell en multitut de fòlis, qual examen ens portaria més enllà dels límits d'aquest treball.

Per axò nos limitèm a dir que sa memoria y sos fets han viscut sempre en la memoria de sos fills, y que sa mort ressenyada en les escriptures esmentades al tractar dels origens històrichs del Monastir y les moltes cites del Cartoral a que'ns acabèm de referir, són datos històrichs indubtables que nos permeten comensar ab aquest Abat l'historia documentada del Monastir.

XVII. *Othó, Otto, Odó* u *Ottó* (986-1010).—A l'Abat Othó correspón la gloria de ser lo restaurador del Monastir de San Cugat del Vallés. Degué ésser un varó de caràcter extraordinari, un home veritablement providencial ab una paraula, l'home que's necessitava pera que un Monastir del qual no quedaven més que runes y un arxiu cremat, ressorgís com per encant per la fè y l'esforç d'aquell home que no conegué, sens dupte, la paraula impossible.

En efecte; aquest home que, com diu En Moxó (2), «comparat ab els

(1) Pera los que potser no estiguen enterats de lo que aquesta paraula significa, dirèm que és la recopilació o Registre fet en forma autèntica dels documents notables existents en un arxiu. Lo Cartoral de Sant Cugat ja queda indicat que's guarda en l'Arxiu de la Corona d'Aragó.

(2) Ob. cit., p. 17.

demés monjos que del Monastir sortiren en los segles successius pera governar diverses Diócessis, descolla com un xiprés entre tendres jonchs» escapat per miracle de la matança, prompte, ab activitat d'apòstol, reuneix als monjos que, com ell, se trobaven per varies causes ausents de llur Monastir, y torna ab ells al terrer arrasat, y allí, sense més forces que l'amparo de Deu. emprèn la magna obra de la restauració.

Per axó, comensa per fer un viatje a la cort del rey de França Lotari, y allí, describintli la ruina y ponderantli l'irreparable perdua de les escriptures de son arxiu, obtèn lo preciós privilegi de l'any 987 (32 del regnat de Lotari) a que ya incidentalment nos hem referit, en el qual lo rey de França confirma al Monastir tot quant sos antecessors li havien otorgat (1); y encare no satisfet, per no fixarse be alguns extrems, torna a l'any següent (y recordis que los viatjes en aquella època eren penosíssims) y obté un nou privilegi aclarant l'anterior (2): obtinguda la confirmació del senyor temporal va a posarho tot en mans del Romá Pontifix pera que l'aprobi, y obtèn de la Santetat de Silvestre II la cèlebre Butlla del any 1002, que va al començament del Cartoral del Monastir (3), en la que se concedexen de nou al Monastir, o se confirmen quants privilegis li havien sigut otorgats per la Sede Apostólica, especialment el de no dependre de cap bisbat, sinó directament de Roma, un dels títols que feren insigne al Monastir de San Cugat del Vallès desde llurs primers temps.

Provehit ja de tals documents, comensà lo nou arxiu, dedicantse tot seguit ab l'import dels fruits que donaven les terres, qual propietat se confirmava en aquells al Monastir, y ab altres recursos que va poder facilitarse, a la reedificació de la casa del Senyor. Però encara estaba de Deu que tornessin en altre incursió los Alarbs, y llavors, retirantse del Monastir precipitadament, amagà la Sagrada Forma, coberta ab uns corporals, sota una pedra, tocant l'altar major, succeint llavors lo miracle que vuit segles pogueren contemplar, de conservarse incorrupta la Sagrada Forma, puix axís la trovaren los monjos al tornar a llur Monastir, una volta retirats los moros, després de la derrota que sufriren de les tropes del comte D. Ramón, y axís se conserbava encare al començament del segle XIX (4). Allunyats definitivament los moros continuà la reedificació ab tal empenta que los monjos sempre l'han tingut com el restaurador del Monastir.

Othó fou nombrat després Bisbe de Girona, però ab fonament se

---

(1) A. C. A.; Cartoral, fòl. 2.—Vègis Apèndix, Doc. n.° 2.

(2) A. C. A.; Cartoral, fòl. 3.—Vègis Apèndix, Doc. n.° 3.

(3) Resúm de documents del Monastir presentats en plet sobre jurisdicció. A. C. A.; Cartoral, fòl. 1.—Vègis integra en l'Apèndix. Doc. n.°3.

(4) Villanueva.—Ob. cit., T. XIX.

creu que no renuncià per axò a l'Abadía (1) fins lo moment de marxar a la batalla de Córdoba, en qual ocasió nombrà per successor seu a Witard.

Morí Othó en dita batalla, y son cadavre, portat al Monastir, fou enterrat de moment en una petita tomba a la que s'hi posà un sentit epitafi (2), fins que en lo segle XIV se construí al restaurador de Sant Cugat lo sumptuós túmel que en la nau de l'Epístola guarda llurs mortals despulles (3).

Com especialíssim elogi d'aquest gran home farèm notar que'ls anys anteriors a l'any 1000 foren de desalentament gran entre'ls cristians, per la por que hi havia de que lo mon finís aquell any, y'ls que seguiren a l'any 1000 foren de grans calamitats, no solsament pera Espanya, hont hi havia continuament guerra, sinò pera tota Europa, puix hi hagué una fam tan espantosa, acompanyada, com sol succehir quan hi ha molta miseria, d'una peste que causà tantes víctimes, que no hi havia temps ni brassos pera enterrar los cadavres; per lo que resulta més extraordinaria l'energía de que donà mostres l'Abat Othó.

XVIII. *Witardus, Witard* o *Guitart* (1010-1050). — A n'aquest Abat li correspón la gloria d'haver edificat lo claustre del Monastir, constant axó en un preciós document de l'any 1013 que's guardava en l'arxiu del Monastir y copièm en l'Apèndix (4), essent molt notable la prudencia ab que's procedia ja en aquells remots segles pera vendre bens de l'Iglesia, puix tenint necessitat de vendre los que lo Monastir posseia a Tarrasa y Ullastrell pera l'obra del claustre, no ho va fer sense abans demanar consell als Bisbes de Barcelona, Vich, Girona y Urgell, y ab l'opinió favorable d'aquests los vengué, com és de veure en lo document referit, al Comte de Barcelona Ramón y a sa muller Ermisenda.

Obtingué del Pontífix Benet VIIIè nova confirmació de tots los privilegis del Monastir ab Butlla datada lo mes de janer de l'any 1012 (5).

Morí l'any 1050, y durant son llarch govern aumentà molt los bens del Monastir, axís com el nombre del monjos, que arribaren a 36 (6).

XIX. *Andreus Sendredus* o *Andreu Sendred* (1053-1060).—D'aquest Abat, entre altres coses menys notables, se sab (7) que solicità del Bisbe de Vich l'any 1058 la consagració de l'Iglesia de Santa María de Aqualata o Igualada que era pertenencia del Monastir.

---

(1) Villanueva.—Obra y lloch citats.

(2) Apèndix. Doc. n.° 4.

(3) Abans de marxar a Córdoba obtingué en profit del Monastir, del Papa Joan XVIII, successor de Silvestre II, la confirmació del privilegi otorgat per aquest (Resúm citat, p. 1).

(4) Doc. n.° 5.

(5) Cartoral, fòl. 5; y Apèndix. Doc. n.° 6.

(6) A. E. B.; M. S. A., fòl. 680.

(7) A. C. A.; Cartoral, fòls. 45-144-180-202.

XX. *Guillielmus de Cervillioni* o *Guillém de Cervelló* (1060-1064).—Governà quatre anys, sense que's sàpiga d'ell res de notable (1).

XXI. *Audegarius Domuncius* o *Audegari Domunci* (1064-1064).—En son temps fou donada a San Cugat l'Iglesia de Santa María y Santa Creu en lo terme del Castell de Masquefa, ab llurs alous y batllía (2).

XXII. *Andreas Riculfus* o *Andreu Riculf* (1064-1085).—Assistí aquest Abat a un Concili tingut a Barcelona baix la presidencia d'un llegat del Papa Alexandre II l'any 1071, hont se determinà que a Catalunya s'acceptés l'ofici romà y s'anulés lo gòtich (3).

Es digne de recordança aquest Abat per la feliç trovalla de les reliquies del insigne martre Sant Cugat, ocorreguda durant la seva abadía, o, millor que trobo, la comprobació de ser el mateix que durant tan de temps havien adorat ab lo nom de Martre desconegut ó Martre incógnit.

XXIII. *Berengarius Fulconi* (4) *Berenguer* o *Berengari* Folch (1091-1104). — Després de la mort de l'Abat Riculf estigué sis anys vacant l'abadía, fins que en l'any 1091 los monjos elegiren per Abat a Berenguer Folch, de la sanch dels Comtes de Barcelona, que a la seva vellesa fou Bisbe d'aquesta ciutat a la vegada que Abat del Monastir, y de qui fan grans elogis En Diago y En Moxó.

Essent Bisbe de Barcelona obtingué del Comte D. Ramón Berenguer III, l'unió y subjecció dels Monastirs de Santa Cecilia de Montserrat y Sant Llorens del Munt prop de Tarrassa, al Monastir de Sant Cugat del Vallés, y una Butlla del Papa Urbà II en la que's confirmen totes les possessions y privilegis del Monastir (5), comptantse entre les primeres los Monastirs de Sant Llorens del Munt, de Sant Pau del Camp de Barcelona, de Santa Cecilia de Montserrat y de Sant Salvador de Breda, y diferents Priorats regulars (6).

XXIV. *Raimundus Dapiter de Montecatano* o *Raymond de Moncada* (1104-1104). —En l'any 1104 renuncià lo Bisbe Berenguer a la Abadía de Sant Cugat, quedantse solsament ab lo Bisbat de Barcelona, y llavors fou elegit Abat D. Raymond de Moncada, de qui no's te recort de cap fet, si be és cert que poca cosa pogué fer, car morí lo mateix any 1104 (7).

XXV. *Reinardus, Renardus* o *Renard* (1104-1108).—Fou elegit Abat l'any 1104 y morí lo día 9 de febrer de 1108 (8). En son temps ocorregué la

---

(1) Villanueva, Ob. cit. t. XIX.—Catàlech abats.
(2) A. E. B.; M. S. A., f. 69, v.
(3) Moxó, Ob. cit., p. 25.
(4) Aymerich, Ob. cit., p. 309.
(5) Moxó, Ob. cit., págs. 43 y 44.
(6) Apèndix. Docs. n.º 7, 8, y 9.
(7) Villanueva, Ob. cit., t. XIX.--Catàlech abats.
(8) A. E. B.; M. S. A., f. 73 v.

correguda d'Alarbs per lo Panadés que causà greus perdues al Monastir en los bens que posseia en aquella part.

XXVI *Rolandus Oliverius* o *Roland* (1109-1134).—Fou elegit Abat l'any 1109 y morí lo 15 de janer de 1134 (1).

En son temps fou reedificat lo Monastir de Sant Pau del Camp, subjecte al Monastir de Sant Cugat, y essent llarga sa prelacía pogué fer molt per son Monastir, y sinó hagués estat per una nova incursió de moros que vingueren de Valencia, Castell de Ciurana y Montanyes de Prades y assetjaren a Barcelona, son gobern hauria estat un dels més pròspers.

Concorregué, junt ab 900 Bisbes y Abats, al Concili de Letràn, y de resultes de lo que allí's disposà sobre'ls monjos que regien Iglesies parroquials, tingué algunes diferencies ab Sant Olaguer, llavors Bisbe de Barcelona, y assistent com ell al Concili; acudiren abdòs al Pontífix qui donà comissió pera conexer l'assumpte als Bisbes de Girona y de Vich, a Pere Sacristà de Girona, y a Berenguer Ardiaca, els quals, junt ab lo Cardenal Boson, llegat de Sa Santetat, donaren sentencia lo 17 d'abril de 1117, donant la rahó a Sant Olaguer (2).

Poch després, y axò proba l'esperit de caritat de l'època, el propi Abat concedia al mateix Sant Olaguer el oratori de Sant Vicens de Valldoreix, propietat del Monastir, pera que hi traslladés l'altar de la parroquia de Sant Cebrià de Aqualonga destruida pels moros (3).

Després de lo que havèm dit, fou molta la confiança que meresqué l'Abat Rolando del gloriòs Sant Olaguer per sos mèrits y singulars virtuts. En prova d'axò citarèm, ab en Moxò (4), el fet de que havent decaygut lo Monastir de Sant Pau del Camp de Barcelona, en ses rendes y observancia, Sant Olaguer, junt ab los restauradors Guitardo y sa muller Rotlandis, lo posaren baix lo cuidado, subjecció y vigilancia, del Abat Rolando de San Cugat (5).

Sogons l'esmentat Moxò (6), en la incursió dels moros de que ja hem parlat, y durant la qual l'Abat Rolando se refugià ab sos monjos a les montanyes vehines, lo Monastir de Sant Cugat sofrí tals desperfectes que, una volta retirats los invassors, vençuts pel comte Ramón Berenguer, fou precís reconstruir l'edifici, axecant de ses runes un nou Monastir més magnífich y somptuós que l'antich, per lo qual hi ha que contar entre los restauradors al citat Abat. Morí l'any 1134.

(1) Villanueva. Ob. cit. Abats.—A. E. B.; M. S. A., id. id.
(2) Diago, *Historia Con. Bar.*, llib. II, cap. 98.—A. E. B., M. S. A., f. 75.
(3) A. E. B., M. S. A., f. 76.—Llib. III d'Antiguetats de la Catedral de Barcelona, f. 90.
(4) Ob. cit., p. 47.
(5) Vegis Apèndix. Doc. n.° 10.
(6) Ob. cit., p. 49.

XXVII. *Ermengaudus* o *Ermengaud* (1134-1143). — En son temps, lo día 6 de marc de 1136, passà Sant Olaguer a la patria dels justs ab fama de santetat que confirmà després la Sede Apostólica (1).

En son temps lo Bisbe de Vich Ramón, confirmà al Monastir la possessió del de Santa Cecilia de Montserrat (2); s'instituí l'ofici de la Cambrería pera provehir ordenadament al vestuari dels monjos (3), y s'anaren ordenant tots los assumptes del Monastir, que, després de haverse quedat quasi sense monjos arribaven en aquesta època al nombre de 24 (4).

XXVIII. *Geraldus de Castelleto* o *Gerald de Castellet* (1143-1146). — Intervingué en lo Concili celebrat a Girona lo 5 de les calendes de setembre de l'any 1143 baix la presidencia del Cardenal Guidon delegat del Papa Celestí III, havent mort lo 5 de les calendes de setembre de 1146 (5).

XXIX. *Alerandus de Sarriano* o *Alerand de Sarrià* (1146-1150). — Anà ab lo Comte D. Ramón a la guerra en la que fou presa Tortosa y en l'any 1148 intervingué en la consagració de Goufred primer Bisbe de la mateixa (6).

XXX. *Raimundus de Sanminato* o *Raymond de Sant Manat* (1151-1172). — Durant son govern los monjos de Sant Llorens del Munt volgueren apartarse de l'obediencia y jurisdicció del Monastir, lo que donà lloch a una sentencia dels llegats de Sa Santetat conforme ab les pretensions de Sant Cugat (7), sentencia que apel-lada pels monjos de Sant Llorens fou confirmada en totes ses parts, declarantse d'un modo ample la subjecció del Monastir de Sant Llorens al de Sant Cugat (8).

De son temps fou també la confirmació pel Bisbe Guillém de les Iglesies de Calders, Albinyana y Santa Oliva, a favor del Monastir (9).

XXXI. *Guillielmus de Avinione* o *Guillém d'Avinyó* (1175). — Aquest Abat Guillém, a 16 de les calendes de juny de 1178 establí lo Castell de Castelldefels, concedintlo en feu a *Titione* ab la reserva de l'Iglesia de Santa María y sos drets (10). Fou el qui comensà la divisió dels bens del Monastir en diverses administracions.

XXXII. *Berengarius de Santa Oliva* o *Berengari de Santa Oliva* (1205-1216). — En aquesta època comensà, a comptarse'l temps pels anys de la

---

(1) Aymerich, Ob. cit., p. 325.
(2) Moxó. Ob. cit., p. 51. Vègis Apèndix Doc. n.° 11.
(3) A. E. B.; M. S. A., fòl. 76 v.
(4) Id. id. id. 76 v.
(5) A. E. B.; M. S. A. id. 77.
(6) Id. id. id. 77 v.
(7) Vègis Apèndix, Doc. n.° 12.
(8) A. C. A.—*Cartoral*, fòl. 11. Vègis Apèndix, Doc. n.° 13.
(9) Id. id. id. 418.
(10) Id. id. id. 281.

Nativitat de Nostre Senyor Jesuchrist, axís com fins llavors s'habia comptat a Catalunya pels anys dels regnats dels reys de França, lo que donaba lloch a no poques confusions.

Era home de molt noble llinatje (1).

XXXIII. *Raimundus de Bagnariis* o *Raymond de Banyeres* (1216-1225). — Res de notable podèm referir d'aquest Abat.

XXXIV. *Arnaldus de Palou vel de Mure* o *Arnald de Palou* (1226-1230).— En son temps tingué lloch la traslació de les reliquies de Sant Sever de sa capella, junt a la parroquia de Sant Pere que s'enrunà, al Monastir (2).

XXXV. *Petrus de Amenis* o *Pere d'Amenis* (1230). — Obtingué del Rey D. Jaume d'Aragó lo privilegi de l'any 1233, en el que confirmà al Monastir la legítima propietat de quantes Iglesies, llochs, castells y drets posseia, y posà al Monastir baix sa Real protecció (3).

També obtingué del Papa Gregori IX, en l'any 1233, la confirmació de quant en lo eclesiàstich tenia lo Monastir (4).

En son temps fou hoste del Monastir Sant Bernat Calvó, Bisbe de Vich, qui havent naufregat quan se dirigia a Valencia a predicar als moros la fè de Christ, fou miraculosament conduit a la platja de Barcelona, y d'allí, atret per la fama del Monastir, acudí a ell pera donar gracies a Deu (5).

XXXVI. *Petrus de Turricella* o *Pere de Torrella* (1255-1261). — Visità lo Monastir de Sant Llorens del Munt (6).

XXXVII. *Petrus Fœlicis* o *Pere Felix* (1261). — En son temps tingué lloch la gloriosa travesía de Sant Raymond de Penyafort sobre son mantell o capa desde les Balears a Barcelona.

XXXVIII. *Geraldus de Clascarino* o *Geralt de Calscarino* (1277). — Durant son abaciat tingué lloch l'invenció del cos de Sant Candi, martre de la legió Tebea (7).

En son temps confirmà'l Papa l'unió de la prepositura del Llobregat ab aquesta Abadía (8).

Lo manuscrit anònim diu qu'està enterrat en la paret de la Capella de Tots los Sants. Avuy, en la sagristía enfront de la porta d'entrada hi ha una petita làpida que diu: *Hich jacet frater Geraldus de Clascarino Abbas Sancti Cucuphatis qui hanc capellam edificavit et dotavit et obiit cuarta kalendas Novembris anno Domini millessimo duo cente-*

---

(1) A. E. B.; M. S. A., fòl. 82.
(2) Caresmar; *Sanctus Severus noviter assertus ac vindicatus.*
(3) A. C. A.; *Cartoral*, fòl. 412.
(4) A. E. B.; M. S. A., fòl. 87.
(5) A. E. B.; Paquet de Sant Cugat.
(6) A. E. B.; Paquet de Sant Cugat, fòl. 89.
(7) A. E. B.; M. S. A., fòl. 90.
(8) A. E. B.; M. S. A., fòl. 90.

simo nonagesimo cuarto: cuius anima requiescat in pace. Amen; y dihuen los del país, comprobant llur afirmació donant un cop a la paret que sona com buit, que allí està enterrat l'Abat a que's refereix la làpida.

Sens afirmarho ni negarho, dirèm tan solsament qu'en cas afirmatiu, la capella a que's refereix la làpida és l'actual sagristía, que no savém hagi estat may capella de Tots los Sants, y que en cas negatiu, l'Abat no està enterrat allí, sinó qne s'ha posat la làpida com motiu ornamental, potser per sa antiguetat y bon gust. Tot axò suposant que sia cert lo que diu lo manuscrit anònim, o sia que aquest Abat edificà la capella de Tots los Sants y que està enterrat en la seva paret, cosa que no trovèm comprobada en cap part, car la làpida sepulcral en tot cas no diu més, sinó que edificà y dotà la capella en la que fou enterrat, sens espressar quina era.

En lo que no hi ha dupte, després de les pacientíssimes investigacions del erudit Sampere y Miquel (1), és en que'l retaule de Tots los Sants és molt posterior, de temps del Abat Montcorp o per lo menys del segle XV, de manera que resulta molt duptosa la nova que'ns dona lo manuscrit anònim.

XXXIX. *Geraldus de San Martino* o *de Santa Oliva* o *Geralt de Sant Martí* o *de Santa Oliva* (1294-1298). — Res d'ell, digne d'especial menció, podèm anotar.

XL. *Pontius Burgueti* o *Pons Burguet* (1298-1306). — Durant lo temps que aquest Abat exercí la prelacía donà mostres de gran sabiduría, prudencia y zel en lo govern. Trevallà molt per la unió al Monastir de les Iglesies de Santa María, de Santa Oliva, de Sant Bartomeu d'Albinyana, y de Santa Madalena de Bonastre, ab tot lo qual com anèm vegent, venia ja a ser lo Monastir, un dels més poderosos de l'edat mitja.

Llurs despulles descansen en la paret de llevant del claustre, sortint de l'Iglesia, per la porta antiga, avuy tapiada, a la dreta, y en son sepulcre hi ha una inscripció que en la part llegible diu: *Anno Domini MCCCVI, kalendas septembris, obiit venerabilis fratum Pontius Burgueti Dei gratia Abbas.*

XLI. *Galcerandus Solá* o *Galcerán Solá* (1306-1333). — Va fer aquest Abat el reglament de l'Infermería y va regular tot lo referent a hostatje de Prelats, Clergues, Frares y Mendicants (2).

En son temps vejèm a Francesch de Laguardia (3), nomenarse *Rector de lo criminal* a la jurisdicció del Monastir.

(1) *Los Cuatrocentistas catalanes.*
(2) A. E. B.; M. S. A., fòl. 94.
(3) A. E. B.; Paquet de San Cugat.

Llurs vasalls de la vila, van questionar ab ell llargament, però guanyá'l plet (1).

En son temps lo Papa Joan XXII va treure als Cabildes y Monastirs l'elecció de llurs Bisbes y Abats, però és d'advertir que no vegèm en lloch que regís axò pel Monastir de Sant Cugat fins l'any 1385, en que l'Abat Bernat Terens fou elegit pel Pontífix. ¿Fou excepció? ¿Fou desconexement de la disposició pontificia, pels monjos, y de les eleccions pel Pontífix? ¿Es sencillament que no ha quedat memoria de la forma de nombrament fins a Terens? Creyèm axò últim lo més probable.

XLII. *Bernardus de Montetornesio* o *Bernat de Montornés* (1333-1334). — Res d'ell podèm dir digne d'especial memoria, com no sia que en l'Abaciologi del manuscrit anònim se diu que morí'l 9 de febrer de 1334 (2).

XLIII. *Galcerandus de Lupetis* o *Galceràn de Llobets* (1334-1339). — En son temps lo Papa Benet XII, vegent que molts dels monastirs benedictins estaban massa isolats, y que alguns d'ells dependien solsament del Romà Pontìfix, ordonà la formació de Congregacions de Convents, essent la novena, la Tarraconense y Cesaraugustana, a la que correspongué entrar lo Monastir de Sant Cugat, que desde llavors s'anomenà *Imperial y Real Monastir, nullius Dioecesis de la Congregació claustral Benedictina Tarraconense y Cesaraugustana.*

«L'Abat D. Galceràn de Lupetis, diu en Moxò (3), elegit l'any 1334, fou un dels que principalment contribuiren a fer més y més il-lustre y famós nostre Monastir, procurant que'ls seus individuus s'instruissin en moltes ciencies, sense qual conexement haurien estat poch útils a la societat. Ell volgué que dintre del recinte de sos Claustres hi hagués escoles pera diferents rams d'erudició y literatura, aplegà mestres hàbils que les regentessen, aplicant liberalment los fondos del Monastir pera premiarlos ab un honorari corresponent. El que s'havia senyalat pera'l mestre de Gramàtica y Llógica, a més de la porció monacal, arribava a 128 rals velló; cantitat molt petita a la veritat pera aquests temps, però molt crescuda pel segle de Don Galceràn, quan era tant gran en la nostra Provincia o l'escassetat de diner o l'abundor dels comestibles, que segons trovo anotat en un antich manual de nostre arxiu, hi hagué any que la quartera de blat se venia a Sant Cugut a tres rals de velló, y a dos la de cibada; y en que tres diners diaris se consideraven suficients pera la manutenció d'un sacerdot (4). Animats ab el zel y vigilancia de tan savi Prelat, florexeren per molt

(1) A. E. B.; M. S. A., fòl. 94.
(2) A. E. B.; M. S. A., fòl. 95.
(3) Ob. cit.; págs. 53 y 54.
(4) Campillo, pág. CCCXLV.

temps en nostre Monastir els bons estudis, y tinch motius pera pensar que nostres escoles eren frecuentades per individuus d'altres Cases de la Provincia. Per lo menys sabèm de cert que allà per l'any 1343 hi estudiava l'Infermer del Monastir de Sant Sadurní de Tavernoles, com se pot veure en un manual d'aquell any conservat en nostre arxiu; y sembla molt natural que altres monjos seguissen son exemple. Aquests estudis, cultivats ab tan cuidado, produhiren los més ventatjosos y saludables efectes. Los monjos ocúpaven santament aquelles hores del día y de la nit que'ls quedaven lliures desprès d'haber assistit al chor. El tedi de la soletat y l'amor del segle eren desterrats per aquest medi de nostres Claustres, juntament ab l'oci, ab la dropería y les conversacions inútils. Les màximes de la veritable filosofía, y de la més sólida política, que aprenien desde petits, los feyen capassos de desempenyar ab el temps los càrrechs més importants de la República y de l'Iglesia. Als Bisbes els hi agradava aconsellarse ab ells, en los negocis de major entitát. En l'any 1353 lo Bisbe d'Osca se'n va portar per capellà seu a un monjo nostre, que era Pabord de Palau, havent obtingut per axò una Butlla d'Inocenci VI.»

XLIV. *Bernardus de Vallescica* o *Bernat de Vallseca* (1339-1348).—Construhí la capella y l'altar de Sant Antòn Abat. En son temps lo Pápa Climent VI nombrà Visitador Apostòlich a Guillèm Franch que'l visità, fent algunes reformes en lo reglament de l'Infermería (1).

XLV. *Arnaldus Raymundus de Biura, vel Biure, vel Viure* o *Arnau Raymond de Biura, Biure o Viure* (1348-1351). — Sisquera pera fer honor a la justicia, diu En Martí y Cantó en la *España Católica* (2), anèm a ocuparnos del Abat Raymond de Biure; y afegèix «lo recort d'aquest varó, nos dihuen los manuscrits que pogueren salvarse de la devastació comuna, és una consoladora remembrança; fou irreprensible en ses costums, d'una constancia a tota proba, piadós ab los pobres, gran y admirable defensor dels interessos del Monastir». Y, no obstant, aquest mateix zèl ha donat lloch a que la calumnia's cebés en llur sangrenta memoria; com si fos lícit tacar lo bon nom y la rectitut d'un mort benemèrit, pera encubrir a costa seva lo delicte d'un traidor homicida!

Y, en efecte, la mort d'aquest Abat a mans d'una quadrilla de malfactors, ha donat lloch a que esperits disposats sempre a profitar les ocasions d'ofendre a la Iglesia y a llurs Ministres, hagen fantassejat perque axís s'els ha ocorregut, sense que puguen presentar el més lleu indici en pró de llurs malicioses y infondades afirmacions, cercant la manera d'excusar al assessí, justificant son crim en la cobdicia de l'Abat.

(1) A. E. B.; Paquet de Sant Cugat, f. 37.
(2) Núm. 172, 30 de desembre de 1856.

Res més fals (1). «Un cavaller nomenat Raymond de Saltells tenia un fill qual existencia era pera ell duptosa; no's cuidava de son pare en lo més mínim, y no savent Raymond si encara vivia, tancà son darrer testament en lo mes de febrer del mateix any 1348, dexant al Monastir de Sant Cugat herèu universal de quants bens posseia a Sardanyola y altres punts. Salvà empero la rectitut de conciencia de Raymond una bona quantitat pera sa muller Jacma., y la pensió anyal de deu mil sous que obligà al Monastir a pagar a son fill Berenguer, cas de que's presentés, junt ab alguns altres bens que, malgrat los seus mals serveys, li atorgà lo seu bon pare.

Mort En Raymond de Saltells quedaren herèus l'Abat y sos monjos per una part, y per l'altra la viuda Jacma ab son fill Berenguer, suposada sa existencia.

Passats pochs anys que lo Monastir fruia en possessió pacífica los bens d'En Saltells, aparegué el perdut Berenguer. Poch satisfet quedà de la darrera voluntat de son difunt pare; y presentantse a l'Abat ab tó d'amenassa, li exigí que en compte dels deu mil sous li entregués anyalment una pensió molt major ó fés renuncia en son favor de part dels bens del seu pare, que lo Monastir posseía.

No era àrbitre l'Abat d'accedir per sí sol a l'exigencia del jove, li contestà que no quedaria desatès, y que després d'enrahonarho ab lo Capítol cuidaria de que se li fes justicia, perque axís ho demanava sa qualitat de súbdit del mateix Monastir. Com administrador recte dels bens de la comunitat, l'Abat debia procurar ab tota cura llur conservació; les peticions d'En Berenguer excedien de ses facultats y no podia respondre d'altre modo al pretendent; no obstant, ho va fer ab tota aquella suavitat que inspira la caritat, si be no pogué conseguir qu'entrés en rahó l'esperit impetuós del herèu d'En Saltells. Encara que no volguessem negar quan natural fos a n'En Berenguer lo desitj de posseir los bens de son pare, no es mènys cert que l'Abat y sos monjos los posseien ab justicia y que'ls assistia un dret innegable al defensar vigorosament aquesta possessió (2).

El jove Saltells vivia impacient per la tardansa ab que's despatxava aquell negòci a son gust; per qual motiu senyalà a l'Abat lo día de Nadal per terme del compliment de sa demanda.

---

(1) Copièm aquesta relació histórica del trevall del senyor Martí y Cantó publicat en lo nombre 172 de *La España Católica* (30 de desembre de 1858), d'hont la pren també lo concienzut historiador En Cayetà Barraquer, (a qui a més tením d'agrahir el habernos facilitat aquest nombre de *La España Católica* y los demés que citèm en lo curs d'aquest trevall), per estar en un tot conforme ab les fonts que havèm pogut consultar, especialment lo manuscrit anònim, la constitució única del llibre IX, títol II, volúm III de les de Catalunya y les tradicions més constants y respectables.—Vègis lo trevall del senyor Cirici Ventalló, publicat a l'edició del matí de *El Noticiero Universal,* en lo mes d'agost de 1901.

(2) Vegis lo nostre treball *Justicia* en que fem la més rahonada defensa del justíssim procedir de l'Abat Biure.

En tant que arribava lo día senyalat, reuní en un lloch prop de Tarrassa a uns quants companys, als qui comunicà sos plans; y Berenguer Roseta, Raymond Vinaderi, Antich Figuerola, Pere Coto y Gabriel Noguera, s'oferiren a secundar sos malestruchs intents. . . . . . .

. . . .

Quan una inmensa multitut d'estels, que solsament lo dit de Deu pot comptar, desvanexia les tenebres de la mitja nit, en aquell mateix moment que lo cel s'alegra, los homes se regositjen y lo mon enter recorda la vinguda del Home-Deu a la terra, mentres a les dotze de la nit de Nadal del any 1351 y sentat l'Abat Biure en sa cadira abacial se anave á cantar en lo chor de Sant Cugat l'himne de plaer: *O magnum misterium,* la venjantsa d'en Berenguer vingué a tacar de sanch la blancor d'aquells moments solemnials. Ubriach d'ira l'infelís, seguit de sos perversos companys, atravessa depressa pel mitj de la devota multitut; un crit de sorpresa ressona per les voltes sagrades interrompent l'armonía del relligiós cant; descarreguen ab furor una penetrant ganivetada; mostra la víctima a sos butxíns l'imatge de Jesús crucificat; però imatge, missal y cor se veuhen atravessats brutalment; vol evitar la consumació del sacrilègi, acullintse al altar, però abans de pujarhi una pluja d'estocades lo priva d'avensar un pas més; apreta lo virtuós Abat contra son pit lo Crucifix, axeca suplicant al cel sos ulls moribonds, y mort anegat en sa propia sanch entre'l presbiteri y'l chor.

Se diu que mentres s'estaba executant aquest atrós crim, la creu d'argent del altar major se tombà d'espatlles per sí matexa com horroritzada de semblant crudeltat; que la campana que descansaba a n'el cim del cimbori se sentí desde Martorell, tres hores distant, y que, sos naturals, moguts com per impuls diví, s'ajuntaren en somatèn, y corrent al Monastir quedaren aterroritsats per tant extraordinaria novetat.

Informat del cas lo Papa Climent VI, que's trovaba resident a Avinyó, manà que se li remetés l'alba que vestia l'Abat; y rentada per ordre seva varies vegades, no fou possible treure d'ella les taques sanchnantes, que encare avuy día's veuhen, puix que's conserva junt ab la capa y'l Crucifix que portava en son pit l'Abat Biure al acte de la seva mort. Pochs anys fa se conservaba també'l missal y la mitra de l'Abat.»

Les cendres de l'Abat Biure foren respetuosament guardades en una caxa de fusta que encare vejé el que aquestes ratlles escriu al estiu del any 1902, sobre la qual se posà aquest sentit epitafi: *Hich iacet Reverendus in Christo Pater D. Arnaldus Raymundus de Biure, Abbas Sancti Cucuphatis, qui peremptus fuit in Ecclesia, sicut verus catholicus in nocte, quando ibi Christi Nativitas colebatur, pro defensione Cœnobii praelibati, anno Domini MCCCLI, cuius anima requiescat in pace. Amen.*

La capa, l'alba y'l llibre tacats de sanch, y ab los forats de les estocades o punyalades, estigueren molt temps guardades ab cuidado; però l'incuria, lo recort perdut de llur significat e importancia, sobre tot després de l'expulsió dels monjos en l'any 1835, van fer que poch a poch s'anessin arreconant tan preciosos objectes. Llavors, traficants sense conciencia y homes ignorants, comensaren la tasca d'anar treyent trossos a la capa que avuy día ni recort sembla de lo que fou, y l'alba quedà bruta y abandonada, inspirant, més que altre cosa, repugnancia. Les he vist successivament, completa la capa, però ja bruta y abandonada l'alba, primer en un corredor o petita sagristía que surt del corredor que comunica la Iglesia ab l'actual capella del Sagrament, després a la casa del Rector, ja molt mutilada la capa y més bruta si cap l'alba, y per últim, ja més resguardada la primera detràs d'un cristall en un armari de la propia casa rectoral, però també ja tant solsament un tros de capa, car lo reste havia desaparescut. En quant al llibre y al Crucifix que's girà d'èspatlles al acte del sacrílech crim, degueren perdres donchs no'ls haven vist, ni sabèm ahont sigan.

XLVI. *Petrus de Busqueto* o *Pere Busquets* (1351-1385). — Aquest Abat fou elegit l'any 1351, y d'ell·són moltes millores en les defenses del Monastir en les quals feu algunes de les torres que la completen (1). Concordà ab lo Rey D. Pere d'Aragó la jurisdicció civil y criminal dels Abats de Sant Cugat en la baronía del Vendrell. Fou un dels que engrandiren l'Arxiu en quin artessonat va fer pintar son escut.

En son temps, l'any 1365, va esser traslladat al Monastir lo cos de la gloriosa Sancta Fè verge y martre francesa (2).

CAPITOL IV

DESDE L'ABAT TERENS FINS AL ABAT ALEMANY (1385-1471)

XLVII. *Bernardus Tereni* o *Bernat Terens* (1385-1394). — Fou elegit l'any 1385, essent lo primer Abat nombrat directament per lo Pontífix Romà.

En temps d'aquest Abat lo Rey D. Joan celebrà corts en lo Monastir de Sant Cugat, essent aquest un de sos títols d' honor.

XLVIII. *Joanes Armengaudus* o *Joan Armengol* (1394-1398). — Lo mateix que l'anterior sigué elegit directament per lo Pontífix Romà, que fou l'antipapa Benet XIII (3). Permanesqué tan sols quatre anys en la Aba-

(1) A. E. B.; paquet de Sant Cugat; M. S. A. f. 102.
(2) A. E. B.; M. S. A. f. 101.
(3) Moxó; Ob. cit., pàg. 56.

día, puix elegit bisbe de Barcelona l'any 1398, prengué possessió lo día 20 de dezembre (1).

XLIX. *Berengarius de Rayadell* o *Berenguer de Rajadell* (1399-1409). — Savèm que abans d'ésser Abat havía sigut beneficiat de l'Altar de Tots los Sants (2).

En son temps lo Rey Martí d'Aragó, agrahit al eminent Sant Sever, per haver curat d'una greu malaltía mercés a sa intercessió, demanà pera la catedral de Barcelona alguna reliquia d'aquell gloriós Sant, qual cos, com ja savèm, després d'haver estat durant molts anys guardat en l'antiquíssima Capella que baix son advocació existia tocant a la iglesia de Sant Pere, quant aquesta s'enrunà fou traslladat a l'iglesia del Monastir, guardant la de Sant Pere la caixa de fusta en la qual s'havia conservat fins aleshores (3); y l'Abat, d'acort ab los monjos, després d'haver obtingut per aquesta causa y per mediació del mateix Rey dispensà del vot que havien fet de no donar ni vendre res que fos propietat del Monastir (4), entregà al rey, per medi del allavores bisbe de Barcelona, y anteriorment Abat del Monastir, Armengol, *un os de la cama, cinch dents, un caixal, un troç de la barba, part del cap, y nou claus de ferro,* quines reliquies foren traslladades ab extraordinaria solemnitat a dita catedral de Barcelona lo día 4 d'agost de 1405, fentse per aquest motiu una solemníssima professó, a la que hi assistiren lo Rey y son fill l'infant D. Martí (5).

Aquesta trasllació donà lloch a que's cregués que s'havia traslladat tot lo cos de Sant Sever y axí ho diuhen Diago y Aymerich; però és un error que desvaneix d'una manera evident l'acta de la trasllació devant lo notari de Barcelona D. Antón Font, y la lletra que en 1627 escrigué D. Joan Bta. Castelarnau, Vicari general del Monastir de Sant Cugat als successors d'En Rolando, diguénloshi que acabava de veure ab sos propis ulls la caixa que guardava los restes de Sant Sever, y que després d'un escrupulós y detingut examen, podia afirmar que hi havien quan mènys les set octaves parts del cos de dit Sant (6), tancant tota discussió l'eruditíssim D. Jaume Caresmar en una notable disertació històrica (7).

En lo día 6 de janer de l'any 1409, aquest Abat visità la Santa Hos-

---

(1) Aymerich; Ob. cit., pàg. 380.

(2) A. E. B.; M. S. A.; f. 103 v.

(3) Part de la qual en vegé encara En Villanueva. Ob. cit, p. 39.

(4) Per aquest motiu lo Rey escrigué a n'En Pere de Luna, que baix lo nom de Benet XIII era regonegut per la Corona d'Aragó com Papa llegítim, y a son camarer secret En Joan Román.—Moxó; Ob. cit., pàg. 59.

(5) Moxó; id. id.

(6) Moxó; ob. cit., pàg. 58 nota.—Flórez, *España Sagrada.*

(7) *Sanctus Severus, Episcopus et Martyr. Sedi ac Civitati Barcinonensi noviter assertus ac vindicatus.* —Vich, 1764.

tia consagrada que's mantenia incorrupta desde'l temps de l'Abat Ottó, com ja havèm dit oportunament, trovantla intacta: com a prova volgué tocarla y partirla per sí mateix, y convençut de sa incorruptibilitat donà l'ordre de que's guardés en lo Sagrari del Altar major (1).

En son temps se celebraren altra vegada Corts en aquest Monastir.

L. *Dalmatius de Cartiliano* (1409 a 1411). — Res de notable savèm d'aquest Abat.

LI. *Jacobus de Montecurbo* o *Jaume de Moncorb* (1411-1415). — Prengué part en les Corts generals de Catálunya de 1411 y estigué á Casp quan lo cèlebre compromís que donà la corona a n'En Ferràn d'Antequera; a qual coronació, verificada a Çaragoça en 1412, assistí dit Abat, tornantsen a Catalunya pera concorrer a les Corts que se celebraren a Barcelona en 1413 (2).

En la coronació del Rey ocorregué un fet que Moxó refereix y que volèm consignar aquí, perquè demostra la molta importancia que tenia en la Confederació lo Monastir de Sant Cugat. Lo Pontífix Luna, volguent distingirlo d'una manera especial, envià a Sant Cugat un llegat, donantli una carta pera lo prior y capitol en la qual els manava que sens perdua de temps li entreguessen lo Pontifical millor que hi hagués en la iglesia (3) pera que — afegia lo Pontífix — puga vostre Abat, lo día de la coronació del Rey D. Ferràn, presentarse en aquella augusta assemblea ab la distinció y lluiment que corresponen a sa dignitat. Lo prior y monjos reberen la carta del Pontífix ab aquell respecte que era degut a un home a qui ells regonexien per lo veritable successor de Sant Pere, y desseguida entregaren lo que s'els demanava; mes havent trigat bastant temps més de lo degut en arrivar a son destí, sens dupte per contingencies del viatge, lo Pontífix s'apresurà a escriure de nou, tirant en cara als monjos el poch apreci que feyen de la distinció. Com no era cert, aquestos s'apressuraren a posarlo de manifest al Sant Pare, fent protestes de sa sotmissió, respecte y agrahiment; com és de veure en un curiós document que'n Moxó copia, y que no hem volgut que falti en l'Apèndix d'aquesta monografía (4).

Segons lo Sr. Sampere, en temps d'aquest Abat y tal volta pagantho ell, pintà En Lluis Borrassà l'imponderable retaule nomenat de Tots los Sants, y encara que potser no sigui l'escut del Abat Montcorb l'au que apareix pintada en lo cim del indicat retaule, vistes les dates és probable fos aquest Abat qui encarregà la pintura de dita obra d'art.

(1) A. E. B.; M. S. A. f. 106.—Villanueva. Ob. cit. T. XIX, p. 25.
(2) Moxó, ob. y lloch citats.
(3) Los del Monastir eren famosos per sa riquesa y bon gust.
(4) Vegis Apèndix. Doc. n.º 14.

LII. *Bernadus Struci* o *Bernat Estruch* (1416-1419).— Fou elegit, al igual que'ls anteriors, desde l'Abat Ferrer, directament pel Sant Pare. Havia sigut Abat de Santa María de Rosas, de Sant Esteve de Bañolas y de Sant Pere de Rodas y segons les noticies que tením d'ell, fou un dels més il-lustres Abats del Monastir, home de molta saviesa y molt virtuós (1).

D'ell se sap que concorregué al Concili de Basilea, y regalà al Monastir un trocet de la Vera-Creu a la que feu posar de son peculi una montura, per un tal Bernat Loupart, argenter, costantli 65 lliures, 10 sous, 6 diners (2).

En son temps lo Rey D. Alfons IV celebrà Corts en lo Monastir, en les que s'hi feren lleys molt importants; y lo recort d'aquestes sessions de Corts se conservà, en una hermosa làmina en miniatura que's posà al començament d'un preciós volúm de les Constitucions de Catalunya, imprés en vitela, que custodiaven los monjos com una reliquia en sa biblioteca (3), y que avuy no savèm hont ha anat a parar.

Morí lo 10 de septembre del any 1419, passant dels vuitanta anys y fou enterrat a l'entrada del chor possantse damunt son sepulcre l'hermosíssima llosa, potser la més bella de quantes havèm vist, y qual inscripció hem transcrit en l'Apèndix de la primera part (4).

LIII. *Jonnes de Tries* o *Joan de Trías* (1420-1431). — D'aquest Abat savèm que ja abans ho havia sigut de Sant Pere de Portella, que engrandí y embellí extraordinariament la Creu que com havèm dit ja, regalà l'Abat Struci, y que restaurà la paret de defensa del Monastir, que per la part de Llevant s'havia enrunat (5).

LIV. *Petrus* o *Pere* (1431-1450). — Fou primer Abat de Sant Feliu de Guixols, y d'allí lo tragué lo Sant Pare Martí V pera l'Abadía de Sant Cugat; y d'ell no'n savèm res de notable.

LV. *Petrus Sort* o *Pere Sort* (1451-1461). — Fou elegit pel Sant Pare Nicolau V essent Abat de Sant Pere de Rodas. Tampoch podèm dir d'ell res de notable.

LVI. *Antonius Alemany* o *Antoni Alemany* (1461-1471). — Fou elegit pel Papa Pio II y d'ell sols savèm que aprobà unes Ordinacions pera lo bon govern del Monastir, que havia escrit dedicàntleshi, Fra Jofre Sort, monjo del mateix, y Paborde de Palau; quals Ordinacions se mantingueren en gran part fins los últims díes del Monastir (6).

(1) Moxó. Ob. cit., pàg. 64.
(2) A. E. B.; M. S. A. f. 108 v.
(3) Moxó. Obra y lloch citats.
(4) Tan preuhada llosa atmirada per propis y per forasters, col-locada en lloch de molt trànsit, va poch a poch gastantse, per lo cual seria molt de desitjar que's posès a son entorn una senzilla barana que impedís son lent peró constant deteriorament.
(5) A. E. B.; M. S. A.; f. 109 v.
(6) A. E. B.; M. S. A.; f. 111 v.

CAPÍTOL V

DESDE L'ABAT PERE DEL TÍTOL DE SANT SIXT, FINS AL ABAT DESPUIG (1471-1558)

LVII. *Petrus* o *Pere, del títol de Sant Sixt, de la S. R. I. Cardenal;* primer Abat comendatari (1471-1473).

Quan quedà vacant l'abadía en 1471 per la mort de D. Antón Alemany, provehí S. S. l'abadía en un Emm. Cardenal a títol de comendatari, que fou l'indicat Pere, de qui no hem pogut averiguar cap fet notable.

LVIII. *Stephanus* o *Esteve, primer títol de Sant Adriá, desprès de Santa María in Transtiberim, de la S. R. I. Cardenal, Arquebisbe de Milàn* (1473-1479).

Obtingué l'abadía per transferencia que li feu l'anterior, en 1473, y en son temps sabèm (1), que's convingué ab Mestre Alfonso que pintàs uns quadros per l'Altar Major representant la vida y martiri de Sant Cugat (2), pel preu de 900 florins, equivalents a 495 lliures.

LIX. *Jaufridus Sort* o *Jofre Sort* (1479-1508). — L'anterior Abat cedí lo benefici o sia l'abadía en 1479 a cambi de la pensió anyal de 250 ducats, a Jofre Sort, monjo del Monastir y Prepósit de Palau, de qui ja havèm parlat ab motiu de les Ordinacions que feu en temps de l'Abat Alemany.

D'aquest Abat se sap que edificà a son càrrech la capella de la iglesia dedicada a Sant Benet (3).

LX. *Alfonsus Aragonie* o *Alfons d'Aragó, Arquebisbe de Çaragoça* (1508-1519). — Fou designat per Julius II y no savèm que en son temps ocorregués res de notable en San Cugat.

LXI. *Joannes Lazarus Serapica* o *Joan Serapica* (1521-1522). — Fou nomenat Abat comendatari per S. S. Lleó X en 1521, y sols tingué un any l'abadía, puix morí al següent 1522.

LXII. *Henricus de Cardona* o *Enrich de Cardona, del títol de Sant Marcel, de la S. R. I. Cardenal, Prevere, y Arquebisbe de Monreal* (Sicilia), (1522-1529).

Era de la noble familia dels Folch, duchs de Cardona. No tenia encara 20 anys, quan, a instancia del Rey D. Ferràn, fou elegit bisbe de Barcelona de qual seu prengué possessió en 18 de juny de 1505, per mediació del venerable Jaume Fiella, canonge de la mateixa iglesia, mes no pogué ser consagrat per no tenir encara l'edat. En 1513 fou elegit

---

(1) Villanueva. Ob. cit., t. XIX., pàg. 23.

(2) Un d'ells es sens dupte, lo preciós quadro conegut equivocadament ab lo nom de «Martiri de Sant Medí» que abans estava en Sant Cugat y avuy està en lo Museu de Belles Arts de Barcelona.

(3) A. E. B.; M. S. A.; f. 113.

pera l'Arquebisbat de Monreal en Sicilia, y en 1522 se li donà l'abadía de Sant Cugat en encomenda. En 1527 lo Papa Climent VII lo feu cardenal de la Santa Romana Iglesia. Morí a Roma lo 7 dels idus de febrer de 1529, y está enterrat a la mateixa ciutat en la iglesia de Nostra Senyora de Montserrat (1).

LXIII. *Alexander Cæsarinis* o *Alexandre Cesarini, del títol de Santa María in via lata, de la S. R. I. Cardenal Diàca* (1530-1534). — Aquest Abat sols tingué 4 anys lo benefici, puix en 1534 la cedí baix la pensió anyal de 250 ducats a n'En Jaume Paratjes, y de son temps sols savèm que's dirigiren a ell lo Prior y Cabildo de son Monastir demanantli coralment que en endevant no escoltés les importunes y injustes súpliques d'alguns pretendents que no eren nobles, recordantli que la costúm antiquíssima de son Monastir havia sigut sempre no atmetre may a ningú que no fos fill de gentil-home o cavaller (2).

LXIV. *Jacobus Paratjes* o *Jaume Paratjes* (1534-1538). — Aquest comendatari, encara que català, visqué sempre a Roma y estigué ajudant al Cardenal Cæsarini en importants negocis. Al morir, en 1538, fou enterrat en la iglesia de Nostra Senyora de Montserrat, de la ciutat eterna, posantse sobre sa sepultura un sentit epitafi.

LXV. *Petrus Angelus Despuig y Ferrer* o *Pere Despuig* (1539-1558). — Al morir Paratjes retornà lo benefici, puix la cessió havia sigut feta per mentres visqués, al Cardenal Cæsarini, y aquest la cedí de nou a Pere Despuig, qui prengué possessió en 1539. Daten de son temps importants treballs en los edificis del Monastir, puix se suposa que va manà terminar entre altres coses lo claustre superior que no estaba encara acabat, y les parets del hort; ab tot no ho havèm pogut comprobar y per xò no ho assegurèm, esperant trovar documents que'ns ho confirmen. Sols podèm afirmar que durant son abaciat se feu la Lley o Estatut de no donar cogulla en lo Monastir als que no pertenesquessen a la noblesa (3), confitmant axí legalment una pràctica constant (4) com ja hem tingut ocassió d'observar.

CAPÍTOL VI

Desde l'Abat Cervelló, fins al Abat Picado (1561-1835)

LXVI. *Ludovicus a Cervilione* o *Lluis de Cervelló* (1561-1573). — Al arribar a aquest Abat observèm un cambi en la provisió de l'abadía puix fou

(1) Aymerich. Ob. cit. pàgs. 398 y 399.
(2) Llib. n. I de les Resolucions capitulars, citat per Moxó. Ob. cit., pàg. 66, nota.
(3) Continuadors d'En Rolando; t. VI mes de juliol.
(4) Moxó. Ob. cit., pàg. 66, nota.

elegit pel Rey d'Espanya Felip II (1556-1598), en virtut de concessió (patronat) que atorgà S. S. Adrià VI, a son antecessor y pare l'Emperador Carles V, confirmada per los Papas successors (1).

Era home molt virtuós y de molta saviesa; elegit com queda indicat, en 1561 no tardèm en veurel honrat pel Concili Provincial de Tarragona, com un dels comissionats pera estudiar lo pertinent per que les determinacions del Concili de Trento fossen prontament atmeses y practicades en Catalunya (2).

En 1563, creyent lo bisbe de Barcelona D. Guillém Cazador, que estava baix sa jurisdicció la Domería de l'iglesia de Sant Pere d'Octavià (3), y entenent lo contrari l'Abat, es va començar un plet o qüestió de competencia entre'ls dos (9 novembre de 1563) devant lo Canciller Regi Mathías Sorribas, Abat de Breda, actuant lo Notari D. Joan Juglar, haventse donat sentencia en 16 de maig de 1564 a favor de l'Abat de Sant Cugat (4).

Morí aquest Abat en 1575, no designántseli succesor de moment, y axí continuà lo Monastir per espay de 16 anys, o sia hasta 1589, en que fou elegit l'Abat Quintana.

En aquest entremitx ocorregueren algunes coses remarcables. Fou nombrat pel Rey, secuestradó de l'abadía En Bernat de Sant Climent, prió de Serratosa, lo qual substituí en favor de Jeroni Margarit (5). En 1585, lo monarca volgué visitar personalment lo Monastir, y ho verificà arrivant lo día 16 de juny, per la tarde, ab lo príncep son fill, que tindria allavors uns set anys, la infanta D.ª Isabel, la duquesa de Vera y molts cavallers y dames de son séquit. Entrà per la porta major de l'iglesia hont lo rebé tota la Comunitat y allí feu adoració de la Creu que per dit motiu li presentà l'Abat de la Portella, president de la Congregació que's trobava en lo Monastir. Lo Capítol regalá al Rey 4 badelles, 20 moltons, 12 cabrits, 25 parells de gallines y 35 parells de pollastres, tot lo qual li entregaren a la porta de l'abadía al sortir de l'iglesia. Dormiren en l'abadía, y al día següent que era la Pasqua de Pentecostés, assistiren a missa y no's donà pau sino al sacerdot. Després anaren a veure les Reliquies, y lo Rey demanà per devoció, reliquia de Sant Cugat y lo Capítol no li va poguer donar alegant que no havien vist obrir may la caixa del Sant Cos (6).

Poch temps després o sia en 1586, lo Sant Pare que ho era Sixt V

---

(1) Aymerich. Ob. cit., pàg. 403.—Vegis Buldú. *Historia Eclesiástica de España;* t. II, pàg., 91 y seg.
(2) Moxó. Ob. cit. pàg. 65.
(3) La iglesia que estava a la plassa del poble, o *de dalt*, citada en la 1.ª part d'aquesta monografía.
(4) Copia del Procés de competencia entre lo bisbe de Barcelona y l'Abat de Sant Cugat de l'any 1563.
(5) Escriptura de substitució en poder de Francesch Ros, notari de Barcelona.
(6) A. E. B.; M. S. A. f. 129.

(1585-1590), ordonà una visita apostòlica als Monastirs, essent designat visitador de Sant Cugat, Fra Raymond Pasqual, de l'Orde de Sant Domingo, qui feu la visita a 27 d'agost de 1586.

Del temps d'aquesta vacant que historièm són moltes de les millores en los edificis del Monastir, tals com lo claustre petit tocant al major, restes del qual encara avuy s'en troven antes d'entrar en aquest, y altres obres sens contar la compra de nous ornaments per la sagristía (1).

LXVII. *Michael Quintana* o *Miquel Quintana* (1589-1590). — D'aquest Abat diu En Moxó (2), «D. Miquel de Quintana, doctor en abdós Drets, del Consell de Sa Magestat en lo Suprém de Catalunya, després Abat de Sant Cugat, y Canciller de la provincia, fou l'immediat successor de D. Lluis de Cervellón. En ell s'hi trovaren reunides al ensemps, tantes virtuts, tanta penetració, tanta saviesa, tanta afabilitat y un amor tan gran a la veritat y a la justicia que no hi havia més que desitjar. Ditxós nostre Monastir y ditxosos los monjos que llavors vivian si l'haguessen pogut tenir per més temps, puix al cap d'un any que estava en aquella abadía morí, frustrant axí les esperanses de tot lo bo que d'ell s'esperava.

LXVIII. *Michael de Aymerich* o *Miquel de Aymerich* (1595-1617). — A la mort del anterior quedà vacant l'abadía cinch anys, després dels quals En Felip II promogué al monjo de l'Orde de Sant Bernat, del Monastir de Baix, D. Miquel d'Aymerich.

La fama del talent y virtuts d'aquest Abat fou tanta que la Diputació del Principat de Catalunya l'escullí pera que anés a Madrit a tractar ab lo Rey assumptes de molta importancia, qual comissió tingué lloch l'any 1602 (3).

En son temps altra volta tingueren qüestions lo Bisbe de Barcelona y l'Abat de Sant Cugat referent a la jurisdicció sobre l'iglesia de Sant Pere d'Octavià, les que feliçment termenaren per concordia firmada en 19 de desembre de l'any 1606 (4).

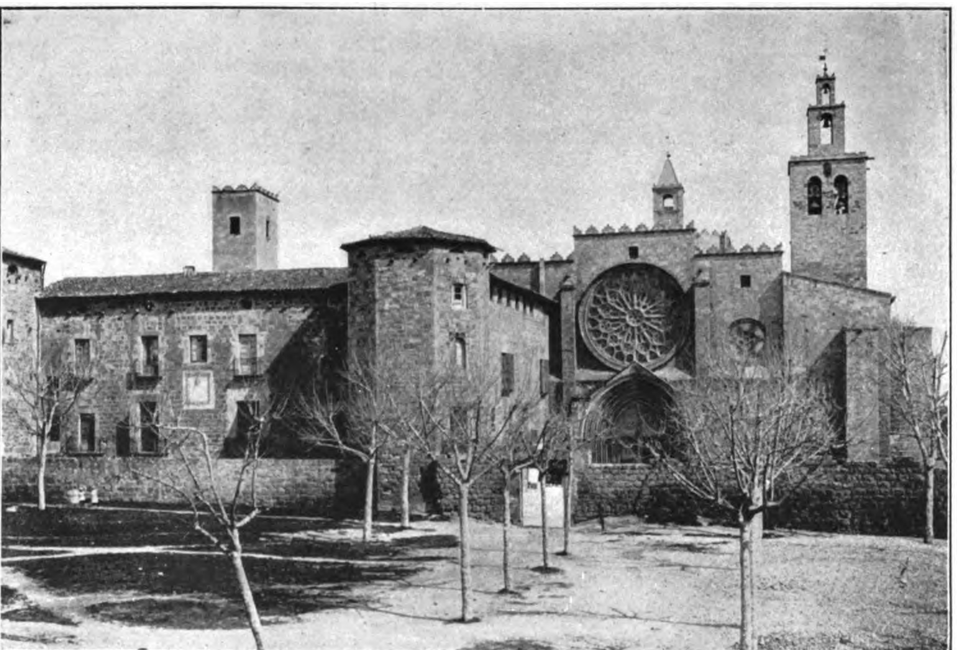
Durant aquest abaciat se va fer l'acta que figura en lo principi del Cartoral o Cartulari que avuy se conserva en l'Arxiu de la Corona d'Aragó y com en la mateixa se descriu l'estat del Arxiu del Monastir, aleshores, no hem pogut resistir al desitj de copiar alguns de sos fragments a fi de donar ideya de qual era la magnificencia d'aquell inapreciable dipòsit, y per deducció d'aquell incomparable Monastir, en lo segle XVII.

«En les claustres mes altes del dit monestir avem vist una istancia quadrada que diuen ser lo archiu de dit monestir, ab dos portals ab ses portes panys y claus, y ab dos finestres que mostren ser molt antigues la

---

(1) A. E. B. M. S. A., f. 127.
(2) Ob. cit., pàg. 65.
(3) Moxó.—Ob, cit., pàg. 65.
(4) Plet de competencia començat en 1740, f. 16. v.

una es gran ab un pilar cuadrat de pedra al mitg que parteix de la jussana de dita finestra y lliga ab unes obradures de pedra que son dalt en dita finestra, y per lo mitg de dita finesta de lample travessa una verga de ferro, y te quatre portas dos dalt y dos baix ab un baldó baix de ferro, y al mig de les quatre portas ha uns ferros ab ques tancan totas y segons dits ferros designen en altre temps se tancaven en clau empero ara no y es la tancadura, laltra finestra es alta prop del sostr ellarga y ovada a la part de dalt ab una reixa de ferro y ab porta caladissa, lo sostre de baix está enrajolat y lo de dalt es de fusta embigat y empostat ab una jassena per lo mig es tot pintat de pintura antigua y a cada cap de jassena als permodols que la sustentan se veuen pintats uns scuts que son dos ossells y un arbre en camp de or ques diu son las armas del abad Busquets, la un portal per lo qual se entra a un cargolet qui puja a dit archiu es lo portal per hont de les claustres altes se entra y segons se diu, sempre se ha entrat á dit archiu. Empero laltro que va vers la Abadía nostre ser modern y diuse quel feren en lo any 1599 quant lo Rey y la Reyna eren en Barcelona que volgueren anar a daquell monastir y fense a fi segons diuen que de la Abadía poguessen anar por cubert a la tribuna que li avian feta en la Iglesia. Entrant al dit archiu y venint de la part del claustre dins dit archiu vers la ma dreta se veu un taulell de fusta molt gran á tall de faristol que mostra ser fet per scriurer, y un scon fet á modo de cansell tot entallat y pintat ab una porta per entrar dintre, y sobre dit cansell es un sobreçel de fusta fet a modo de taravaca tot pintat ab pintura antigua, totas las cuals cosas susditas exepto lo portal modern ques diu de sus se feu en lo any 1599 mostran y certifican gran antiguetat de la obra, lo qual archiu vehem que vuy es regit per lo Reverent fra Alexandre Pol religios de dit Monastir per quel avem vist ab les claus del dit archiu il trobam actualment servint y tenint lo offici de scriva del capitol elet com avall se dirà. En la qual estancia ó archiu trobam un cofre de fusta de albe de forma antiga ab dos panys sobrepany y claus lo qual avem vist es ple de diverses scriptures, ço es manuals y llibres de notes de contractes fahents aixi per lo dit Monastir com per particulars y de actes judiciaris de la Cort de St. Cugat del Vallés, testaments y Capitols matrimonials los quals manuals y altres scriptures mostran ser molt antiguas ço es del any 1283 á esta part y en molts de dits manuals se veu que los notaris que rebien dits actes se intitulavan notaris per auctoritat del abat de Sant Cugat. Trovam també en dit archiu altre cofre gran al antigor un poch major que lo prop dit ab dos panys y sobrepanys y una clau qui obra als dos panys dins lo qual cofre trobam tres sanchs (sachs) plens de diversos actes en pergamí y en oni, en dit cofre trobam moltes cartes en pergamí. E mes trobam dins de dit cofre una caixeta de fusta de alber de amplaria de un palm y un

(Clixé del Dr. Barraquer).

VISTA GENERAL DEL MONASTIR

quart y de altaria de un palm y de llargaria de quatre palms y mig poch mes ó manco ab pany y clau y aquella uberta troban dins dita caixeta algunes cartes scrites en pergamí contenint privilegis y sententies reals actes y bulles apostoliques y altres actes». Contiua fent relació individuada de notabilísimes escriptures, que no tenimte mps ni espai pera copiar. «E mes trobam en dit archiu una caixa de alber ab pany sense clau, en lo cubertor á la part de dintre y ha un castell pintat de blanc y negre ab un retol de la mateixa pintura que diu, de Sant Cugat, dins la qual avem trobat diversos llibres axí de comptes com de altres memorias y actes scrits en pergamí, processos, trasllats de causas, y un llibre intitulat llibre de determinations fetas y se farán en lo capitol de Sant Cugat de Vallés per los monjos comensant la vigilia de Nadal del any 1526. Trobam una capsa llarga de fusta de llargaria de quatre palms y mig poch mes ó manco y de amplaria, y de altaria de una ma, dins la qual avem trobat dos plechs de la mateixa llargaria plegats ab plech rodó ab scriptura antiquissima scrita en materia en forma de paper composta, ques diu ser boua (papyrus), la qual scriptura del hu de dits plechs es antiquissima, la qual va escrita per líneas molt clares y ab spay de la una á la altra de dos dits poch menys, la lletra es molt extraordinaria de altres lletres antigues que en dit monastir y altres parts avem vistes, y per la antiguedad de ella y per ser tant extraordinaria nos pot collegir de ella sola lo que conté, y es molt arnada esquinçada y foradada y faltan trossos. E laltro plech está ab la mateixa forma, y ala fí de aquell penja un plom ab cuiro encunyat en dit plom dues creus y al circulo diu Papae que segons això mostra es bulla del Papa Silvestre y al peu del thenor de dit bulla se veu una lloatio y confirmatio del compte Ramon y Ermesindis muller sua del alou de Sancta Oliva scrita ja de millor lletra y mes llegible, y tot lo demés del dit plech aixi en la lletra espay de aquella y vetustat es conforme lo dalt dit plech, y tambe es esquinçat y foradat y faltan trossos (1)».

Termina aquesta interessant acta per la minuciosa descripció del cartoral y declaració de sa autenticitat.

LXIX. *Francesch d'Erill y de Sentmanat* (1618-1640). — Fou elegit per Felip III (1598-1621) pera aquesta abadía essent ja Abat de Sant Miquel de Cuxà, designantlo poch temps després lo mateix Rey, Canciller en lo Suprèm de Catalunya com ja ho havien sigut molts altres dels seus antecessors (2).

En son temps, puix fou lo día 6 de janer del any 1628, «se tragué la

(1) Son les dues cèlebres Butlles, una del Papa Silvestre II, en 1003, y l'altra del Papa Joan XVIII, en 1008, de les quals n'hem parlat a son temps, avuy es guardan cuidadosament en l' A. C. A.

(2) Moxó. Ob. cit., pàg. 65.

caixa de les Reliquies del Cos de Sant Cugat y lo día 7 s'emportaren a Barcelona una Reliquia que es una canilla gran y un trocet pera posar en un rellicari pera adorarlo: los que vingueren a buscarlo foren molts clergues de la Parroquial de Sant Cugat de Barcelona, y senyors Parroquians, y soldats per la guarda, y vetllaren tota la nit que estigueren aquí en la iglesia los monjos de dos en dos; l'Acta de l'entrega la feu En Pere Frellas, notari públich de Barcelona, y lo Capitol acompanyà la Santa Reliquia al Pi del Cos. A la porta del Angel de Barcelona sortí a rebre la Santa Reliquia lo Capitol y son Bisbe que era D. Joan Sentís y tota la noblesa ab una música, y tots los carrers estaven molt guarnits (1)».

LXX. *Gaspar de Sala* (1645-1652) (1660-1670). — A la mort de l'Abat Francesch d'Erill ja anaven les coses bastant mal y a l'istiu y en la diada de Corpus d'aquell any començaren les perturbacions y la guerra que impediren al Rey Felip IV (1621-1665) pogués provehir l'abadía, y axí continuaren les coses fins que haventse apoderat lo rey de França del Govern de Catalunya presentà per Abat del Monastir a Fra Gaspar de Sala, relligiós del Orde de Sant Agustí lo que's verificà l'any 1645 y havent lo Sant Pare aprobat lo nombrament, prengué possessió de l'abadía en la qual continuà fins l'any 1652, en que havent Felip IV dominat a Catalunya, preferí l'Abat Sala seguir l'exércit francès, ab lo qual se retirà a Perpinyà. Llavors lo Rey Felip IV presentà al Sant Pare a n'En Gispert Amat, Abat de Sant Pere de Galligans a Girona, com nou Abat de Sant Cugat, y aprobant també la designació lo Sant Pare prengué possessió de l'abadía en 1656 encare que ab gran oposició per part dels monjos (2); y axí continuaren les coses fins que acabada la guerra ab França en rahó del Tractat dels Pirineus (16 de novembre de 1659); y haventse convingut en lo susdit tractat que les dignitats provehides durant la guerra serien regonegudes, fou reintegrat en l'abadía Fra Gaspar de Sala que continuà posseintla fins sa mort ocorreguda en 1670.

LXXI. *Francesch Bernat de Pons* (1674-1691). — Siguent Abat de Sant Pere de Besalú y Canciller del Principat de Catalunya, fou proposat al Sant Pare pel Rey D. Carles II (1665-1700) l'any 1674, havent axis estat quatre anys sense provehirse el càrrech. De son govern sols dirèm que estigué molt allunyat de l'abadía, ocupat en los assumptes generals del Estat als que era cridat sovint per son alt càrrech y per l'afecte que li tenía tota la Cort (3).

LXXII. *Baltasar de Montaner y Çacosta* (1696-1711). — Després de qua-

(1) A. E. B.; M. S. A. f. 133.
(2) Relació de lo succehit ab motiu de la guerra en la designació d'Abat de Sant Cugat; pàgs. 5 y següents.
(3) Moxó, Ob. cit., pàg. 66.

tre anys d'estar sense Abat, lo Rey Carles II proposà al Sant Pare a n'En Baltasar de Montaner pera dit càrrech, y aprobada lo proposta prengué possessió l'any 1696. En 1705 En Felip V (1700-1746) lo promogué al bisbat de Vich, però no arribà a pendre possessió perque haventse iniciat la guerra de sucessió entre En Felip V, y En Carles Archiduc d'Austria, preferí aquest Abat el partit d'En Felip, retirantse a Castella junt ab les forces d'aquest. Alguns anys després era proposat pera l'arquebisbat de Mèjich, hont no pogué anar, puix poch després de son nombrament, estant a Madrit, li sobrevingué la mort, l'any 1711.

Durant la guerra patí molt lo Monastir de Sant Cugat. Degut a la seva proximitat a Barcelona, tingué que sofrir, com altres vegades per la matexa causa, les contingencies de tota lluita. «En l'any 1706 lo Rey D. Felip V sitià al Archiduch Carles a Barcelona, y en lo Monastir los sitiats tenien la plassa d'armes, estant allotjada la cavallería en la part baixa del claustre, y l'infantería en la part alta. En l'Abadía estigué Lord Preterboire, general inglès, y en la Pabordía del Panadès lo general príncep Enrich d'Harmstad, de manera que no hi havia recó que no estigués ocupat. Lo día 11 de maig axecaren lo seti perque la plassa rebé per mar socorros d'Angleterra. Donà la coincidencia de que a les vuit del matí d'aquest día començà un eclipse total de sol que durà fins les onze» (1).

LXXIII. *Antoni de Solanell* (1713-). — Aquest és un dels Abats que En Moxó s'en ocupa, y d'ell ens diu: «Aquest home eminent, portat al Monastir quan tenia apenes set anys, hi anà crexent a l'ombra del P. Sant Benet, fins que tenín ja més edat donà abundosos fruyts d'erudició y de doctrina. Passà després a Lleyda per ordre de sos Superiors, conseguint en aquella universitat lo grau de doctor en Teología y en Dret Canònich, y fou Catedràtich en abdós facultats, siguent, per cert, digne d'haver nascut en altre segle més pacífich y menys revoltós. Nostre Abat de Solanell escrigué tres llibres, que no podien dexar d'ésser bons essent seus. En lo primer parla del origen, fundació, y fundador, del Monastir de Sant Cugat. Aquest llibre; escriu En Pere Serra y Postius; que nostre Abat lo compongué l'any 1723 a prechs y persuacions seves, per rahó d'haver trovat en dos historiadors moderns palpables equivocacions respecte dels primers estadants d'aquella Casa. Lo segón llibre comprén l'historia complerta d'aquest mateix Monastir, dividintla per centuries. Finalment en lo tercer tracta del ingrés de les dones en lo Claustre. La dissort no ha permés que trovès cap d'aquestos tres llibres malgrat los desitjs que he tingut de llegirlos, sobre tot los dos primers, en quins

(1) A. E. B.; M. S. A., f. 136.

pensava trovar una rica font de noticies molt interessantes de l'historia antiga de nostre Monastir y tal volta de tot lo Principat» (1).

Son abaciat fou molt poch pacífich y quiet, per lo qual és més d'admirar sa tasca literaria. Elegit per l'Archiduch Carles d'Austria, pera aquesta abadía lo día 18 de març de 1713 (2) essent Abat de Galligans (Girona), fou separat de l'abadía en 1715, tenint que anar a habitar lo convent de Sant Jeroni de la Vall d'Hebrón pròper de Barcelona, avuy desaparescut, y si be com a conseqüencia de la pau d'Utrech fou reintregat en la possessiò de son Monastir, morí poch temps després.

LXXIV. *Joseph de Lupià y Roger* (1728-1736). — Felip V lo presentà pera l'Abadía, la que disfrutà fins que lo mateix Rey, en 1736, lo promogué al Bisbat de León. Abans de que lo fessen Abat, havia sigut paborde major del Monastir. En son temps se feren importantes reparacions en los edificis del mateix y algunes obres noves, com lo frontis de la porta d'entrada a la Abadía y l'escala de la matexa. Sa conducta com a particular y son zel com a paborde y Abat meresqueren los més entussiastes elogis de Moxó y del P. Risco en l'*España Sagrada* (3). L'Iglesia de León volguè demostrarli son especial apreci posant sobre son sepulcre, en aquella catedral, un lloable y sentit epitafi (4).

LXXV. *Francesch de Serra y de Portell* (1736-1745). — Home de molts conexements, exercí durant 14 anys la càtedra de Vespres de Teología de la tan anomenada Pontificia y Reyal Universitat de Cervera, d'hont lo tragué En Felip V pera l'Abadía de Sant Salvador de Breda, en 1730, y d'allí pera la de Sant Cugat en 1736.

En son temps tingueren algunes diferencies lo Monastir y la vila per rahó del culte en l'iglesia parroquial de Sant Pere, exteriorizantse ab motiu de la visita que feu a la matexa en 1740 l'Ilm. Sr. Bisbe de Barcelona (5).

Durant aquest Abaciat se renovà la nota de lo que debien aportar al Monastir los que volguessen vestir en ell l'hàbit del ordre; molt interessant pera l'estudi de les costums d'aquesta casa, y de l'època, per quina rahó la copièm en l'apèndix (6).

Lo nombre de monjos que hi habia en lo Monastir, en aquesta època, era lo de 20, y sos noms, segons un curiós document (7); En

---

(1) Moxó, ob. cit. pàg. 67.—Tampoch nosaltres hem tingut la sort de trovarlos.

(2) Llibre de 1715-1716, p. 116.

(3) Moxó, ob. cit.—P. Risco, *España Sagrada*, T. XXXVI.

(4) Vègis en l'Apèndix lo doc. n.º 16.

(5) A. E. B.; Llibre de visita. 1740. Vègis en l'Apèndix lo doc. n.º 17.

(6) Ens la ha proporcionat, com altres documents, nostre estimat amich lo Rnt. Dr. D. Joseph M.ª de Alós y de Dou qui la conserva en son important Arxiu familiar, que citarèm en aquesta forma: A. F. A. Vègis Apèndix. Doc. n.º 17.

(7) A. F. A.; Paquet; Montero y Alós, y sucesores.

Plàcido de Montoliu y Ribas, En Francesch de Rovira, En Francesch de Montaner, En Joan B. S. Juan, En Antoni Despujol, En Jaume Copons, Camarer; En Antoni de Miguel, En Magí de Sabater, Obrer; En Antoni Guinau y de Guinau, Paborde major; En Antoni de Sabater, Paborde del Panadès; En Diego Sueca, En Joan Tord, En Ignasi Vilalba, En Ignasi Francolí, En Joseph Aseny, En Pere Ascon, En Antoni Magasola, En Ignasi Braçó, En Antoni Berart, infermer; y En Jaume de Planella, dispenser.

Morí aquest Abat lo 27 d'octubre de 1745 y està enterrat en lo Chor del Monastir.

LXXVI. *Bonaventura de Gayolà y de Vilosa* (1747-1782). — Aquest home il-lustre, doctor en Teología y Sagrats Cànons, havia sigut monjo obrer del Monastir de Sant Pere de Rodas, catedràtich de Filosofía moral en la Reyal y Pontificia Universitat de Cervera, y Abat electe de Santa María d'Amer y Rosas, quan lo monarca lo presentà pera la Abadía de Sant Cugat, poguent dirse que son gobern acreditá la elecció d'una manera especial, puix fou un dels més profitosos al Monastir.

Renovà totes les habitacions dels monjos, feu construir les sepultures en la Sala Capitular antiga, fentne una de nova de lo que abans era refector, manà emblanquinar (1) y enrajolar l'iglesia; feu fondre tres campanes, la Priora y les dos petites (2); feu acabar lo campanar, la Sagristía, la Llibrería y l'Arxiu; construir les trones, confeccionar richs pontificals de llama blanca y vermella, y obrar la caixa de plata del cos de Sant Medí; lograà s'acabés a favor del Monastir la causa comensada anys enrera referent a la jurisdicció espiritual sobre l'iglesia parroquial de Sant Pere d'Octavià; fundà maitines solemnes en la Octava del Corpus ab exposició de S. D. M., repicament de campanas y professò ab ciris encesos pera la reserva, cantantse per lo chor y los monjos lo *Sacris solemnis;* y establí moltes fundacions de misses y aniversaris. Ab una paraula, va fer tantas coses remarcables que se'l pot considerar com un dels més insignes Abats del imperial Monastir (3).

Es curiós sapiguer que també durant son abaciat se dividí l'hort, quedant una part exclussivament pera l'Abadía, y se canalisaren les aigues de la font que provehía al Monastir, pera provehir també al poble, fentse al efecte desde la plassa de la pabordía major dintre del Monastir (4)

(1) Ab tan bona intenció com mal gust.

(2) Vègis lo follet de l'autor *Las Campanas de San Cugat;* y en l'Apèndix de la primera part les llegendes de les mateixes.

(3) A. E. B., Paquet de Sant Cugat. M. S. A. Reliquies. Plet de competencia —A. C. A. Llibres de visites de la Congregació benedictina.

(4) Lo Monastir era molt gran, y axó feya que en son interior hi haguessen carrers y plasses; avuy tot está destruit.

fins la plassa nomenada d'Octavià, a la part de fora y al davant, una canonada o canalet passant per l'atri que dona entrada al claustre que los monjos en deyen claustre petit o *llotjeta;* que després la va fer empedrar, lo mateix que lo pati d'entrada a l'Abadía y part del pati gran.

D'aquesta època és un preciós document (8) que'ns dona ideya exacta de l'organització del Monastir. Segons ell, desde temps molt antich lo nombre dels monjos estava fixat en 24, sense contar dos *donados* o *conversos*: dits 24 monjos tenient rendes per separat, puix rebien diariament, desde la divisió de les taules (9) racions de pa y de vi ab càrrech a ses pabordies respectives y a més les destribucions de chor, vestuari y alguna altra, tot lo qual, al cap de l'any venia a sumar unes 150 lliures, rebentne 100 los *donados* per los mateixos conceptes. Dèu dels dits monjos atministraven dèu càrrechs o oficis, que desde son principi tenien assignats rèdits especials que fluctuaven entre 15 y 400 lliures anyals, pera atendre serveys especials del Monastir, que eren les pabordies, priorats, etz., a que algunes vegades n'hem fet referencia.

En temps d'aquest Abat, any 1778, trovantse l'Il·lustríssim sènyor Bisbe de Barcelona, don Gavino de Valladares y Mesia, practicant la santa Pastoral visita en Sant Ciprià de Valldoreix, poblet situat a pochs kilòmetres de Sant Cugat, resolgué visitar l'iglesia de Sant Pere d'Octavià, y comsevulga que d'abans, com havèm tingut també ocasió de fer avinent, hi havia hagut qüestions sobre a qui pertenexia la jurisdicció de dita iglesia, si al Bisbe de Barcelona o a l'Abat de Sant Cugat, despatxà un edicte preparatori en que, sens perjudici del dret que tenia a visitarla com Prelat Diocessà, anonciava sa visita com Delegat Apostòlich en lo referent a la Cura d'ànimes y administració dels Sants Sagraments.

Sabedors de tot axò los monjos anaren dos d'ells a Valldoreix, a saludar a S. I. de part de l'Abat y a manifestarli los desitjos que'l mateix tenia de que s'hostatgés en l'Abadía, oferta que fou acceptada per lo senyor Bisbe. Axís les coses arrivà S. I. al Monastir lo día 29 d'abril, cap al vespre, y a la porta lo rebé l'Abat ab tots los monjos, donantli grans mostres de satisfacció per haver atmés l'hostatge referit, les que després continuaren, en los molts obsequis fets a S. I., entre ells entregarli per mans del camarer les claus del Monastir pera que'n disposès com volgués.

(8) A. E. B., Convents, I, 26.—Vègis en l'Apèndix lo doc. n.º 17.

(9) Per allà lo segle XII o XIII los monjos de Sant Cugat feren lo que's digué *divisió de les taules;* se començà per menjar en taula apart y's terminà per partirse los bens que abans constituhien una Comunitat, senyalant una part dels mateixos a cada monjo, y a cada ofici o càrrech en lo Monastir. Axó anà per sos passos contats y ab la deguda aprobació dels superiors, y ab l'obligació de fer cada any lo que's digué *desapropi*, o sia l'oferiment dels respectius bens de cada hu a l'Abat pera que disposés d'ells, lo qui los revalidava en llur possessió.

Lo día 30, al matí, anà S. I. a celebrar lo Sant Sacrifici de la Missa en la iglesia del Monastir, acompanyantlo casi tots los monjos y lo mateix Abat, malgrat d'haverho reusat molt lo Prelat. Al entrar en lo temple tocaren l'orga y repicaren les campanes, tot lo qual se tornà a fer a la sortida una volta acabat lo sant sacrifici.

Després passà S. I. a les domeríes al objecte d'escoltar les persones del poble que tinguessen que dirli quelcòm, y desde dites domeríes se feu la Professó a la parroquia de Sant Pere en la forma acostumada. Donada la benedicció al poble visità lo Santíssim Sagrament que trovà decentment reservat en l'altar major, y igualment trovà neta y conforme la pila baptismal y vasos dels Sants Olis, ab tot lo demés necessari pera l'administració dels Sants Sagraments. Després de cantats los responsos, administrà S. I. lo Sant Sagrament de la Confirmació a distintes persones d'abdós sexes que concorregueren a rébrel, y acabada la funció s'en tornà S. I. a casa dels domers, hont anaren varies persones a complimentarlo, y després s'en tornà al Monastir.

A la tarde del mateix día 30, a prechs de l'Abat y dels demés monjos, administrà lo Sant Sagrament de la Confirmació en la iglesia del Monastir, a dos nens, y acabat, los monjos junt ab l'Abat acompanyaren a S. I. ensenyantli totes les particularitats de dita iglesia, especialment les Santes Reliquies, entre elles l'Hostia consagrada que's conserbava en una petita custodia feya més de vuitcents anys. (1)

Ab lo que havèm dit y afeginthi que quasi totes les importantíssimes millores y fondacions d'aquest abaciat foren pagades del cabal particular de l'Abat, queda fet lo retrat de la grandesa d'ànima, y del desinterès, de don Bonaventura de Gayolà que passà a millor vida, ab gran sentiment de son Monastir lo día 6 de desembre de 1782, haventlo enterrat en lo mateix chor de la iglesia.

LXXVII. *Eustaqui d'Azara y de Perera* (1784-). — Havia estat monjo de Sant Victorià, camarer (2) del mateix Monastir de Sant Cugat, y Abat del Reyal Monastir de Santa María d'Amer; siguent presentat pera l'Abadía de Sant Cugat l'any 1734. D'ell diu En Moxó, y, tinguèm en conta que aqueix testimoni es autorisadíssim, puix parla per experiencia propia. «Confesso que'm veig aquí sumament apurat, y no sé de quin modo parlar del Ilm. senyor don Eustaqui d'Azara y de Perera, ara Bisbe d'Ibiza, y fa poch Abat de nostre Monastir. Quan m'en recordo de les nobles qualitats de son ànima, de la sensibilitat de son chor, de l'afabilitat y humanitat de son tracte, de son amor y afició a les lletres y d'aquell generós zel patriòtich que ab tan delé procura a la societat tot

(1) A. E. B.; Llibre de la visita de S. I. lo Bisbe de Barcelona, feta l'any 1778; f. 5 y següents.
(2) Un dels Oficis o Administracions, de que ja hem parlat.

lo benestar possible, no tinch inconvenient en posarlo entre nostres més il-lustres y famosos Abats. Quan a més de tot axò reflexiono los molts favors que he rebut mercés a sa bondat y quan s'em presenten a la memoria los crescuts gastos que li vaig ocasionar, durant lo llarch viatge literari que vaig fer per l'Italia (1), no puch menys que aplaudir moltíssim son inexplicable generositat y desinterés, virtuts propies d'aquelles ànimes nobles y sublims a qui la filosofía inspira una manera de pensar molt superior a la generalitat dels demés homes. Mes ab tot axò és precís que mon agrahiment quedi desconsolat y mon amor mal satisfet, contemplant que per ara no m'és permés texir més llarch elogi, del clar y brillant mèrit de tan insigne Mecenas».

Durant lo curt Abaciat d'aquest il-lustre personatge se feren en lo Monastir coses de molta importancia, que demostren son esplendidesa y l'esperit de cultura d'aquella casa, siguent bo recordar aquí com ja hem anat veyent, que'ls Abats de les darreríes del segle XVIII feren tantes coses per la civilizació, la ciencia y la cultura patries, que assombra pensar lo que hauria sigut lo segle XIX si les ideyes de la revolució francesa y dels enciclopedistes, trasplantades a Espanya al mateix temps que eren derrotats los exércits de Napoleón, no haguessen preparat l'esperit públich fins donar possibilitat al crim de 1835.

Entre altres se feu en poch temps la gran muralla que rodejava les hortes dels Oficials y que encara avuy se conserva dreta, instalanthi en les dites hortes un hermós jardí botànich, provehintlo l'Abat, a costa seva, de gran nombre de plantes rares; cosa avuy relativament fàcil, però llavors molt difícil y cara.

Acabà son abaciat per haverlo presentat Carles III pera lo bisbat d'Ibiza, hont continuà donant proves de ses escepcionals qualitats (2).

LXXVII. *Joseph Gregori de Montero y de Alós* (1788-1815). — A l'edat de 13 anys, quan cursaba en lo col-legi de la Companyía de Jesús de Barcelona, va ser admés com monjo de lo Monastir de Besalú; vestintle l'àbit lo senyor Abat d'aquest convent don Anton Ametller, lo día 18 de novembre de 1744. Llavors va continuar sos estudis en lo famós convent de la Congregació Benedictina, nomenat Sant Pau del Camp en les afores de Barcelona, que habia esdevingut cèlebre per la sòlida instrucció que'n ell se donava; y en aquesta escola va ésser aviat catedratich distingit. Precisament figura aquest Abat com a notable Teòlech y literat per son *Enchiridion theologicum,* que donà a llum en 1765, ab motiu del

(1) No fou solsament En Moxó qui feu un viatge per Italia permanesquent una llarga temporada a Roma pera adquirir bon gust, a despeses de l'Abat Azara; l'acompanyà un altre monjo, don Antoni Balparda y Marchalí, y junts estigueren tres anys y mitj en la capital del mon cristià.—A. E. B.; paquet de Sant Cugat; M. S. A., f. sense nombre.

(2) Més tart va ésser Bisbe de Barcelona, ab tant sentiment dels Ibicenchs, com satisfacció dels Barcelonins.

acte general de conclusions defensat en aquest col·legi de Sant Pau per sos dexebles En Francesch Esteve, y En Fra Francesch de Oriol y de Mir; monument, diu lo doctor Corminas, que acredita los estudis sagrats d'aquella corporació.

Més endevant exercí lo delicat càrrech de secretari general de la Congregació, y d'allí fou promogut a la Abadia de Sant Esteve de Bañolas, per sos indiscutibles mèrits.

Per últim, lo Rey Carles IV, lo presentà pera l'importantíssima Abadia de Sant Cugat en 1788, y, preconisat en Roma per Pío VI, va pendre possessió poch després (1).

Continuà la serie de millores que sos avantpassats havien començat, fent construir molts ornaments pera la iglesia, que resultava ser ja una de les més riques d'Espanya; costejà los domasos que substituiren als quadros que antigament guarnien les parets del presbiteri, los que passaren a l'Abadía; y axí mateix la barana de marbre d'aquell, que si be avuy faltat de tot ornament, lo temple desentona, llavors era un adorno més, y per cert no'l menys rich y costós.

Se construí també a despeses seves, una hermosa y rica urna que's perdé en temps de la Constitució (2).

Durant son abaciat tingué lloch la trasllació dels restes de tots los monjos y Abats que estaven enterrats en la antiga, a la nova sepultura que feu construir en la que fins llavors fou sala capitolar, l'Abat don Bonaventura de Gayolà; y aprofitant l'ocasió, se verificaren uns funerals somptuosíssims pera demostrar públicament l'amor y veneració a n'aquells varons, que en serie no interrompuda de dèu segles, havien fet cèlebre per ses virtuts y saviesa lo Monastir de Sant Cugat del Vallès. Dits funerals se verificaren lo día 2 de desembre de 1789, oficiant de pontifical lo mateix Abat Montero, y fent lo sermó alusiu a l'acte l'ilustradíssim monjo-prebere don Benet de Moxó y de Francolí, després Bisbe de Charcas, que havèm esmentat tantes vegades, degut a que escrigué les memories històriques d'alguns Abats, de les quals n'hem tret importants datos pera aquesta monografía.

Acabats los funerals, l'Abat donà menjar, pagant ell lo gasto, a quants pobres se presentaren; que, sens dupte, per haverse sapigut ab anticipació que's volia fer aytal caritat acudiren de tot arreu, puix passaren de mil.

En los darrers anys d'aquest abaciat se començà la guerra entre'ls exèrcits de Napoleón y tots los espanyols. Com de costum, essent tan

(1) A. E. B.; Paquet de Sant Cugat. Paquet Monastirs. M. S. A., f. sens nombre.—A. C. A.; Monacals. Congregació benedictina. Paquet de trasllats de Butlles. Lletres del Papa, Bisbes y Nunci. Llibres de visites.—A. F. A.; Paquet citat.

(2) A. E. B.; M. S. A., f. sens nombre.

aprop de la cobdiciada Barcelona, y en lo camí que atravessa lo Vallès, sofrí aquest Monastir les conseqüencies. Gairebé tocant ses portes tingué lloch un combat entre l'exèrcit francés comanat per lo general Devaux y l'espanyol esforsadament secundat pel poble, essent derrotats los francesos que tingueren de retirarse ab grans pèrdues (1). L'escena l'hem vista reproduida en un curiós gravat d'aquell temps.

Va passar a millor vida lo 26 de març de 1815, y son cos rebé sepultura en lo chor de la iglesia del Monastir

LXXVIII. *Andreu Casaus y Torres* (1816-1830). — Doctor en Dret Canònich per la Universitat de Çaragoça, habia sigut monjo de Sant Joan de la Penya, Abat de Camprodón, y ho era de Ripoll quan fou presentat pera l'Abadía de Sant Cugat. D'ell se sap que publicà una refutació contra En Masdeu en defensa dels privilegis de Sant Joan de la Penya, una altre contra una injusta lletra d'En Taillerant, y unes observacions pera la historia de la Corona d'Aragó, de les quals sols s'imprimí lo primer volúm en 1827, dexant manuscrits pera altres dos (2).

Alcançà la fatal época de 1820 a 1823 en qual començament se manaren tancar tots los Monastirs hont no arrivés a 24 lo nombre de professos; que eren més de la mitat dels que hi havia en Espanya (3); prohibintse a les Ordres Religioses en general, donguessen hàbit a ningú més, ab lo qual se pretenia acabar ab tots, mides aprobades pel Rey, sots la pressió dels motins y turbacions, explotats hàbilment, quan no preparats, per homes sens conciencia.

En aquesta trista ocasió fou precís posar fora de perill les reliquies; lo preuhat tresor qual profanació ab justicia se temia, y per axò mateix foren trets del Monastir després de tants segles de repós, los sants cossos de Sant Sever, Sant Candit, Santa Fè y Santes Juliana y Semproniana, y los restes que hi havia dels de Sant Ignasi, Sant Lluis Gonzaga, y d'altres y d'altres que feyen de la famosa iglesia un Relicari (4).

Fou llavors, que Mataró rebé per primera vegada la visita de ses glorioses copatrones, quals santes despulles guardà durant aquells tres anys ab especial veneració (5).

Y axís arrivèm al any 1823 en que's serenà l'atmósfera, continuant la serie de les revolucions y contrarevolucions, que han fet d'Espanya en lo segle XIX un escenari, hont definitivament a cada cambi de quadro s'anat consolidant més y més, la pèrdua de l'antiga personalitat espanyola,

---

(1) Aquesta batalla, en que's cobriren de gloria els ússars baix la direcció del valerós D. Casimiro de Doy, va tenir lloch lo día 12 d'octubre de 1808.

(2) A. E. B.; M. S. A., f. sens nombre.

(3) Antequera. Historia de la Llegislació Espanyola, cap. XXIII.

(4) A. E. B.; Registre Comú. 1820-1835.

(5) A. E. B.; Registre Comú. 1835.—Lo sant cos del gloriós S. Cugat va quedar interinament en l'iglesia del poble.—Degut a aquestos trasllats se perdé la rica urna que manà contruir l'Abat Montero.

atenuantse cada volta més, son caràcter profondament religiós. Donantse el cas com ja hem tingut ocasió d'observar, de que després de la gloriosa guerra de l'Independencia, rasgo hermosíssim que demostra la virilitat que atresorava lo caràcter espanyol, després d'haver tret al invasor; un poble que no havia tolerat la dominació dels exèrcits més poderosos del mon, s'entregués, enganyat, a quatre facinerosos afrancesats que li arrebassaren poch a poch, tot alló per lo qual lluitara, fentlo satèlit, no ja de Napoleón que al cap de vall era un element d'ordre, sinó de la nació francesa, o millor de la revolució francesa.

Acabat ja lo trieni constitucional, y derogades per En Ferràn VII les sectaries disposicions d'aquell període, tornaren les coses a sa normalitat, y foren restituides al Monastir ses preuhades y venerades reliquies; y pera servarles millor se feu en 1826 una urna que hi contingués una gran part d'elles, axís com noves urnes forrades de satí de seda vermella, ab claus, cintes y ornaments de plata, pera los cossos d'alguns sants (1).

Terminà aquest Abaciat per la mort de En Andreu Casaus, ocorreguda en 10 de janer de 1830.

LXXIX. *Lino Matias Picado y Franco* (1830-1835). — Ab aquest Abat acaba la il-lustre serie dels famosos Prelats del Imperial y Reyal Monastir de Sant Cugat del Vallès. D'ell savèm que fou un varó docte y prudent, que en 1833 fou condecorat ab la Gran Creu d'Isabel la Católica (2), y que en l'últim día del Monastir demostrà gran fortalesa d'esprit, procurant salvar lo remat que li estava confiat.

Y ab axò arrivèm al moment trist en que's tanca l'historia del insigne cenobi ab una negra pàgina d'ingratitut y de perfidia, sinestrament il-luminada ab la teya incendiaria que en la nit del 26 al 27 de juliol de 1835 anorresà alguns de sos departaments. Ja havèm vist com en l'any 1821 se suprimien la mitat dels convents d'Espanya ab lo pretext de que no tenien 24 relligiosos professos, y si be lo cambi de política que hi hagué al acabar lo període constitucional del 20 al 23 desatengué tan odioses y arbitraries disposicions, no fou allò més que un feble batiport oposat al riu de la revolució. Romput aquest després de la mort d'En Ferrán VII, avençá desbordat lo riu: la sort dels convents estava ja resolta. Agitadors infadigables preparaven l'opinió pera los més radicals atropellaments, y fins la mateixa guerra carlista servia de pretext pera extremar les mides a favor de la revolució, y permetia que los governants fessen lo que en temps de pau no s'haurian atrevit a fer.

Axís les coses veyèm al Comte de Toreno suprimint d'una plumada, lo 4 de juliol de 1835, la Companyía de Jesús, extingintla de tots los dominis es-

(1) A. E. B.; M. S. A.—Doctor Barraquer, Ob. cit., t. I, p. 110.
(2) Guía de Madrit, 1835.

panyols, ocupant ses temporalitats com consequencia llògica d'aquest plan, y després de donar una nova organització als ajuntaments dels pobles, donar un pas més, suprimint tots los Monastirs y Convents que no tinguessen dotze individuus professos, dels quals les dos terceres parts al menys fossen de chor; exceptuant solsament les cases dels clergues regulars de les Escoles Píes, y los Colegis de Missioners pera Filipines; ab quina tirànica disposició quedaven suprimits quasi tots los Convents de les encara dilatades terres espanyoles. Aquesta fou, segons En Gebhart a qui seguím, la senyal de l'explossió. A Çaragoça se començaren les turbacions; algunes forces de l'exèrcit, comanades per un oficial subaltern y la milicia urbana, revoltades als crits de ¡visca la constitució de l'any 12! sumergiren la població en la anarquía; s'en entraren y saquejaren algunes cases, cremaren los convents de Sant Agustí y de Sant Domingo y assessinaren alguns relligiosos (6 de juliol). Per un moment lo govern volgué obrar ab energía; separá del càrrech al Capità general y al Governador civil que's feren culpables per sa dexadesa; expurgà de la milicia urbana los individuus que no inspiraven confiança y prescrigué la formació de comissions militars pera jutjar als pertorbadors de l'ordre públich. Pero la conspiració urdida no habia de retrocedir per semblables providencies. La farfotalla de Reus enardida per la nova de que un destaca-ment de guardies urbanes que s'dirigia a Gandesa havia sigut exterminat per los carlins acabdillats, segons se deya per un frare, se precipità furiosa contra los dos convents de frares Franciscans y Caputchins, que hi havia en la vila, acoltellà sos indefensos estadants, y converti los edificis en enormes fogueres (22 de juliol).

Enterat estava ja lo Govern de la crítica situació del principat de Catalunya, amenaçat d'un alsament general de la montanya en favor dels carlins, y de una gran insurrecció popular per part dels liberals; malgrat tot axò ni En Llauder era a Barcelona ni lo Govern s'havia cuidat d'obligar a les autoritats a que complissen son dever, quan s'imitaren en aquesta capital los desordres de Reus. La tarde del 25 de juliol, revoltat lo poble baix en la plaça de toros, espectacle introduhit feya poch a Barcelona, sortí amotinat arrastrant pels carrers de la ciutat l'últim taur, avalotant per tot hont passaven. Com si obehissen una ordre donada abans, se dirigeren uns al Convent de Sant Francesch y altres al dels Agustins descalços, y mentres los vehins pacífichs y la tropa se tancaven en ses cases y quartels, s'axecaven per l'aire grans columnes de fum. Cremen los convents de Carmelites, tant los descalços com los calçats; diferents grupos calen foch a les portes d'altres cases de relligiosos les que invadexem y sos estadants fugen esmaperduts en distintes direccions, trovant alguns la mort hont se creyan trovar llur salvació (1). A tot axò no's

(1) El nombre de Religiosos assessinats aquella nit a Barcelona va ser el de 11 y els ferits 9 al menos D. Francisco Muns y Castellet; *Els màrtirs del sigle XIX*, Barcelona, 1885.

veyen les autoritats en lloch y sis convents de frares havien sigut ja cremats, quan la nit posà fi a tots aquells horrors: l'endemà, piquets de tropa y de milicia recullien als frares que s'havien refugiat en cases particulars o estaven encara en sos convents, y los acompanyaven als forts.

Però la consigna estava donada; als directors d'aquelles turbes los hi convenia que no quedés sisquera un recó d'Espanya, per amagat que fos, en que a l'ombra d'una Creu se reunissin los homes pera fer lo be a sos consemblants; los hi convenia acabar ab los convents, qualsevulla que fossen, encara que'ls seus actes meresquessen l'agrahiment y l'admiració; per xò aquella munió de feres s'ajuntaren de nou a les portes del Monastir de Sant Cugat de Vallès.

A les primeres hores de la matinada del 26 de juliol de aquest fatídich any 1835, ja tingueren los monjos noves de lo que contra d'ells se maquinava, abans de sapìguer lo que havía succehit la tarde anterior a Barcelona. Un home de be, lo flequer de Rubí N'Antón Plans, que acostumava á comprarloshi lo blat y la farina de sos delmes pera fer lo pa, sapigué que secretament a Rubí se reclutava gènt pera cremar lo Monastir, y essent nit encara escrigué a l'Abat de Sant Cugat una lletra avisantlo de lo que tractaven de fer, la cual lletra la va cosí entre la roba y lo forro del vestit d'un fill seu que tindria uns 14 anys, nomenat també Antón Plans. Arrivà aquest noy al Monastir quan encara era fosch, per quin motiu no'l volgueren obrir, fentho sols després de molts prechs, a la matinada; una volta conegut, lo portaren devant del M. I. Abat Picado, que lo rebé afablement, fentli donar vi ranci y melindros, extranyant solsament que hi anés a una hora tan intempestiva, extranyesa que's desvanesqué al moment que'l noy li digué que portava cosida en lo forro del vestit una lletra d'importancia de son pare, tan reservada que ni a ell mateix li havia dit de que's tractava. L'Abat la descosí; y Antón Plans, en los últims anys de la seva vida, recordava encara la grogor de la cara de l'Abat quan s'enterà de son contingut. Malgrat axò no li digué res de lo qu'es tractava y lo despedí pera Rubí encarregantli tan sols expressés al seu pare son agrahiment per haverli endresat aquella lletra.

Les campanes donaren la senyal de la Missa conventual a la que assistiren los 10 monjos de chor de que's componsava llavors la Comunitat: En Felip d'Alemany, En Ramón Marlés, En Joan de Martí, En Ignasi y En Joan de Safont, germans, En Francesch Vinyals, En Joseph Gironella, dos també germans d'apellido Vila, y En Arcís Perramón (1), y precedits per son Abat, malgrat de que ja estaven enterats per aquest de lo que's preparava pera aquella nit, com si res succehís, feren sos rezos de chor d'aquell matí, últim en que s'oirien sots aquelles voltes seculars, los piadosos accents dels fills de Sant Benet.

---

(1) Un de dits monjos no hem pogut precisar qual, estava malalt.

Acabats los oficis veyeren arribar, inopinadament, lo recader u ordinari, que tots los dies a la matinada (com encara passa), sortia de Sant Cugat pera Barcelona, lo qui, ans d'arrivar a la ciutat, s'havia enterat de la crema dels convents, ocorreguda la nit anterior, y de les horroroses escenes que lleugerament hem referit; y que sens continuar son viatge, retornava pera donar compte als monjos de Sant Cugat del perill a que estaven exposats si les turbes sortian de la Ciutat. Verament era gran.

Per la tarde se rezà lo Sant Rosari, com de costúm, assitinthi casi tots los monjos, donan ab axó provas de gran serenitat, puix no savien l'hora fixa en que s'atentaria contra lo convent; y solsament s'observà pels del poble qùe, poch a poch, y abans d'acabar lo rez s'anaven retirant, ailladament, uns després dels altres; y per distintes direccions sortian de l'iglesia fins quedar sol lo qui portava lo Rosari que, una volta acabat ja a entrada de fosch, se retirà també.

Los malfactors, vinguts de Rubí (1) y alguns de Barcelona, estigueren amagats tot lo día, sens que ningú ho sapigués, en una casa del carrer Major coneguda per câ'l Fernando Fusté, y cap al vespre destacaren uns quants a pendre mides pera l'atach, los quins passaren desapercebuts y se n'anaren al torrent que'n dihuen del *Chandri*, que rodeja les muralles del Monastir per la part de Sardanyola, o sia la de darrera de l'Iglesia, y per hont podien escapar los monjos al camp en lo moment de l'atach, refugiantse en les masies que'ls hi fossen adictes; y los restants quedaren amagats, esperant que fos ben entrada la nit pera donar l'assalt.

De prompte se sentí un tret, tot seguit un altre, y prest un altre; se cregué era una senyal, perque ho fou del atach, però no era axí. Los monjos, que tenien experiencia per lo succehit a Barcelona, de que les auctoritáts no farien res pera salvarlos, no havien somiat lo resistir, y cautelosament, a entrada de fosch, s'havien anat refugiant mercés al avis rebut d'En Antón Plans; ab lo que no contaven los foragitats; en les cases del poble o en les masies amigues: solsament un, lo qui portava lo Rosari, se retrassà sens dupte, y anà a sortir per lo torrent del *Chandri* quan s'hi estaven amagant los que per aquell punt devien impedir la fugida, y entre la fosca nit al veure que fugia, li engegaren tres trets que sortosament no'l tocaren, poguent escapar. Inutilment esperaren que sortissen los altres; per sort tots ja estaven fora.

Sentir los trets los que estaven amagats y sortir al carrer fou cosa d'un moment. En tropell arrivaren al Monastir y trucaren a ses portes, fou en va, estaven tancades. Deliberaren uns moments y cremaren la porta; no trovaren resistencia y invadiren la plassa de la pabordería. Allí, a ma esquerra

(1) Entre ells, hi havia una dona vestida d'home.

estava lo forn de fer pa: aquelles feres humanes estaven en tot lo desencadenament de sos brutals instins y ho cremaren tot. Una columna de fum, negra com sa culpa, s'anà enlayrant, y rogencas flamarades il-luminaven sinestrament lo conjunt, veyentse ab sa claror creuhar com ruentes figures de dimonis, les sombres d'aquells incendiaris. Trucaren altres portes, tot estava tancat; no hi havia ningú. Per altra part, lo poble s'havia reunit en l'ampla plassa, y encara que son indiferentisme perdé lo Monastir, no tots estaven conformes en lo que veyen, y los assessins, los incendiaris, tingueren por, por de sí mateixos, por á lo desconegut, y com mals esperits, proferint injuries y blasfemies sortiren en tropell com havien entrat; anaren a buscar los que estaven en lo torrent del *Chandri* y se'n anaren...... hont? Los que escriguin la crema del notable convent de Sant Jeroni de la vall d'Hebrón, tal volta podràn dírnosho.

Axís acabà l'historia del Monastir. L'endemà, lo poble, que no sols no havia sigut l'incendiari, sino que ab sa actitut d'espectativa potser contribuí a que la destrucció no fos complerta; va cometre la greu falta de demostrar son identitat d'esprit ab los assaltants, saquejant per mil punts aquell conjunt de cases abandonades, quals riqueses excitaven la cobdicia de molts.

Pera entrarhi els hi oferia camí, lo overt pel foch; per allí penetraren alguns ab intenció de fer lo que veurèm después; y allí mateix volgué Deu Nostre Senyor demostrar que ningú s'emburla d'Ell impunement. Un tal Joan, quin apellido no conexèm, ni estampariem aquí encara que'l conseguessem, pujà sobre una viga, qual extrém consumit pel foch, feya temer son enfonsament; y al avisarli lo perill los altres, dihentli: *Joan*, *caurà*, contestà ab to de burla: *El cap de Deu caurà*. En efecte, la viga caigué, y ab ella lo malestruch, estrellantse lo cap contra les pedres; quedant horroritzats los qui ab ell anaven.

La intenció que portaven tots los que hi entraren y recorregueren les diferentes dependencies del Monastir, nos ho indica ben clar, la crida que's feu la tarde del mateix día 27, conminant a tots los que tinguessin en son poder objectes dels monjos a que los entregessen desseguida a la casa nº 1 del carrer Major *(ca'l chic Calamando)*, hont, efectivament, per por uns, y arrepentits los altres, hi portaren gran cantitat d'objectes que havien tret del Monastir.

No obstant no s'hi portà tot. Molts anys després, alguna casa del poble tenia encara matalasos y altres mobles que's veya desseguida d'hont procedien; y encara recorda, qui nos ha contat molta part de lo que hem referit (1), com un carnicer del poble embolicava la carn desfullant llibres de la bibliote-

(1) Lo Rvrent. D. Nicolau Casarramona, fill del poble y avuy rector de Sant Miquel del Port (Barceloneta) de Barcelona, a qui, lo mateix que al Rvrent. D. Andreu Domenech, actual Regent de Sant Cugat, y a alguns vells del poble, devèm los interessants datos que havèm explicat.

ca riquíssima del cenobi, dos dels quals, per dissort los últims que'l carnicer tenia, pogué salvar, donantli a n'aquell ignorant, paper blanch pera despachar sa mercadería.

Encara feu quelcóm més lo poble, pera demostrar que si no havia cremat, savia profitarse de la crema. Alliçonat per un subjecte de Tarrassa, lo qui, celebrà certes conferencies ab l'arcalde, sens dupte pera dar caràcter més oficial a l'acte, penetrà en l'arxiu, y allí regirantho tot, trovà cada qual l'escriptura que'l perjudicava; qui, la de constitució d'un cens, qui les de regonexement d'un altre, qui la de compra de tal finca o dret, y reunitles totes en lo claustre; a totes hi calaren foch, perque en avant no's poguessen axecar contra d'ells, aquells títols dels drets del convent.

Després la dita desamortizació, consumà l'obra. S'aparedaren les portes del convent, y un fatídich *finis*, sembla desde llavors, estar escrit sobre los restes del abandonat Monastir.

Les Reliquies, aquell tresor espiritual ab lo cual no s'atreviren los profanadors dels bens temporals d'aquella casa, varen ser ocupades, junt ab tot lo que escapà al lladronici per las oficinas de desamortisació, y portades a Barcelona entre paperots y mobles, com un moble més. Foren dipositades en lo local de dites oficines d'hont un actiu y solícit sacerdot, fill de Mataró, y llavors Rector de Sant Cugat de Barcelona obtingué autorització del Prelat Diocessà pera fersen càrrech, de totes elles. Les de Sant Cugat, Santa Juliana y Santa Semproniana, previa una escrupulosa identificació, foren entregades; aquestes a Mataró sa patria, y la de Sant Cugat, axís com dos rellicaris ab de Sant Ignasi de Loyola y Sant Lluis Gonzaga, a la parroquia de Sant Cugat de Barcelona; hont respectivament poden avuy venerarles los fiels. (1)

Axis acaba la historia d'aquell famós cenobi, que compendia la historia de Catalunya.

---

(1) Consta axí extensament en l'últim document de l'apèndix.

APENDIX DE LA SEGONA PART

Documents notables que per llur extensió no'ns ha semblat be continuar en el cos d'aquest trevall

DOCUMENT I

INSCRIPCIÓ ROMANA TROBADA EN EL CASTRUM OCTAVIANII

EGO. Q. VALERIVS. CASTRICIVS. Q
F. HODIE. TERTIO. IDVS. AVG. DECE
DENS. CONSTITVO. Q. VALERIVM. F.
MEVM. EX. ASSE. HEREDEM. DVM
MODO := PRO. P VALERIA. FILIA
MIHI. CHARISSIMA. EXIMATVR. SI. LE
GITIMAM. E. P. FABIANO. CONIVGE
SOBOLEM. HABEBIT. ET. := := PRO
PRIMA. TVRRI. TEMPLI AESCVLA
PII. DEI. QVOD. IN. VRBE. BARCINONAE
EST. RESTAVRANDA. ACTVM. P. ROMV
LIO. CIT. HISP. PROCON. ET. DOMITIA
NO. VESPASIANI. F. ORBI. IMPERANTE
L

Publicada per Morales, Viladamor, Pujades, Brisonio, Grutero, Finestres Moxó y el *Diccionario Geográfico Estadístico*, imprés en Barcelona en 1834.

DOCUMENT II

RELACIÓ DELS MARTIRIS DEL GLORIÓS SANT CUGAT, PATRÓ DEL MONASTIR, EN QUIN HONOR VA ÉSSER AQUEST EDIFICAT

25 julio 304.

En este día se verificó la muerte de Sn. Cucufate.—Era este de la ciudad Scilitana (Africa), estudió en Cesarea (hoy Argel), donde se hizo esclarecido en letras y ciencias; animado de la fe de Cristo marchó á Barcelona donde predicó el Evangelio.—Galerio, procónsul que por Daciano entonces ausente, era el que conocía de las causas contra los Cristianos, le mandó llamar y enfurecido por la calma y sabiduría del santo, mandó á los verdugos que le atormentasen hasta darle muerte. Remudábanse de 12 en 12 para descansar, y con tal fuerza lo hicieron que los intestinos y las entrañas le salían por las heridas. Hizo oración el santo, y cegaron de repente

los verdugos, Galerio y sus ídolos perecieron abriéndose la tierra y tragándoles vivos, y el santo sanó de improviso dando gracias á Dios; en vista de cuyos prodigios muchísimos se convirtieron.

Muerto Galerio así, le sucedió Maximiano otro de los vicarios de Daciano. Le mandó llamar y de nuevo indignado, mandó que asasen al santo en unas parrillas lardeándolo con mostaza y vinagre. El santo fijos los ojos en el cielo continuó con gran tranquilidad rezando, durante el tormento dijo el santo el salmo XVI de David, y al fin quedó sano y los verdugos consumidos en el fuego que le atormentaba. Mandó de nuevo el Juez quemarlo vivo, pero orando el santo la hoguera se apagó sin dañarle. Mandó entonces ponerle en un calabozo obscuro sin alimento, y Dios proveyó de luz celestial, de lo cual asombrados los guardas creyeron en J. C. Supo el Juez tan inesperada novedad y al otro día mandó que arasen las carnes del santo con cardas de hierro durante cuyo martirio se oyó una voz del cielo que decía *Cucufate todo cuanto pidas te será concedido;* pidió el Sto. fortaleza para él, y castigo para sus tiranos ya que reusaban conocer á J. C. Entonces sucedió el desastrado fin de Maximiano, el cual cayendo de la carroza en que iba á adorar á los ídolos quedó hecho polvo en medio de la plaza de Barcelona, así como los ídolos en sus templos.

Le sucedió como vicario de Daciano, Rufino; quien sabiendo todo lo ocurrido; lleno de ira pronunció la sentencia «Mandamos degollar á Cucufate por rebelde á los Emperadores y resistente á ofrecer sacrificio á los Dioses del Paganismo». Ejecutose en el *Castro Octaviano* el 25 de julio del año 304, y habiendo recogido los tianos su cadáver, le dieron sepultura en el mismo sitio.

Se conservó entero el cuerpo en S. Cucufate hasta el siglo VIII en que Sn. Fulrado Abad de S. Dionisio de París, trasladó á Francia una parte principal de sus reliquias, que se cree fuera la cabeza. Continuó lo demás en un Monasterio, que fué fundado en 785, siendo destruído por los moros, y reedificado por el Abad Odon; conservándose las reliquias aunque desconociéndose de quien, hasta 1079.

Se conserva en Barcelona la tradición del sitio donde Sn. Cucufate fué arrojado al fuego y se llama aquel lugar horno de Sn. Cucufate, en el cual se erigió una Iglesia que data de fines del siglo IX á principios del X, y hoy es parroquia; la fundó Guislaberto, que más adelante fué Obispo de la misma ciudad.

En Oviedo se conserva una reliquia. Otras fueron trasladadas á Braga, y luego á Compostela por el Obispo Gelmirez en 1102, según la Historia Compostelana, lib. I, cap. XV.

DOCUMENT III

Privilegi del rey Lotari (987)

Si loco paganorum tirannide destrueba prediorum Sanctis aliquando traditorum restauranda nostre benevolentie muniminy firmitatem eis adhibemus. Id proculdubio ad nostre remedium anime profutorum esse non dubitamus. Quo propterea omnium noverit sancta Dei Ecclesia fidelium nostrorum tam praesentium quam et futurorum industriam, quoniam adiens nostre dignitatis presentiam, quidam Abbas

Cęnobii Sancti Cucuphatis Oddo nomine nostram humiliter expetiit clementiam quatenus cunctas res Monasterii Sancti Cucuphatis, quod est situ in loco vocato Octoviano octo milliarios distans a Barchinona Civitate quandam Concessas vel inposterum concedendas nostre regalitatis decreto confirmare dignaremur quod et fecimus. Concedimus Itaque predicto Cenobio omnes res quas per praecepto nostrorum predecessorum Scilicet Caroli Magni seu Ludovici genitoris nostri vel per scripturas aliorum Christi fidelium combustas per infestationem paganorum, sicque ut prenotatum est, predicti Abbatis petitionem recipientes prelibato cenobio renovabile preceptu fieri jussimus de rebus omnibus ad idem Cenobium pertinentibus inpresenti vel in postmodu concedimus. In primis, etc.

DOCUMENT IV

BUTLLA DE SILVESTRE II, PONTÍFEX ROMÁ, AB LA QUE'S CONFIRMEN LES POSSESSIONS Y PRIVILEGIS DEL MONASTIR DE SANT CUGAT (1002).

Silvester, Episcopus, Servus Servorum Dei. Dilecto filio Odo, Religioso, atque Abbati venerabilis Monasterii Sancti Cucuphatis Marthyris, fundato in Comitatu Barcinonensi, in loco, qui dicitur *Octavianus*, et perte in eadem venerabili Monasterii, tuisque successoribus Abbatibus in perpetuum. Quoniam concedenda sunt quae rationabilibus desideriis pertinere noscuntur, nostri apostulatus auctoritatem ad roborandam fidelium devotionem in praestandis privilegiis debet minime abnegari. Igitur excellentia tua, et laudabilis mansuetudo postulavit a nobis, quatenus apostolica auctoritate per hoc privilegium concederemus, et confirmaremus tibi, tuisque successoribus in perpetuum supradictum Monasterium cum finibus, terminisque suis Et ideo tuis piis desideriis faventes, nostra apostolica auctoritate decernimus idipsum praefatum Sancti Cucuphatis Martyris Monasterium cum omnia ipsa amodo, et usque in finem saeculi, ut nullius alterius iurisdictioni submittatur, nisi sub tua, tuorumque successorum in perpetuum. Confirmamus namque tibi, et successoribus tuis praedictum Monasterium cum his terminis, et adiacentiis suis, et cum omnibus, quae inferius continentur : : : : : Quantum hodie vestrum Monasterium infra hos Comitatus superius scriptos habet, et auxiliante Deo acquisiturus erit a praesenti prima indictione vestrum Monasterium, villas, et alodes, et primitias, quae dudum habuit, et Ecclesias cum omnibus earum pertinentiis, ut superius legitur, in perpetuum per huius privilegii seriem stabilimus tibi, tuisque successoribus detinendum, et Dei cum timore regendum, et dispensandum. Ita ut nullus umquam regum, nullus episcoporum, nullusque hominum, in quolibet ordine, et ministerio constitutus, audeat moleste causas eiusdem Monasterii inhibere, nec homines illorum per ullam causam distringere, et haec omnia, ut supra iussimus, tota in perpetuum persistant. Statuentes, apostolica censura, sub divini iudicii operatione, et anathematis interdictione, ut nulli umquam nostrorum successorum Pontificum praesumant aliquam vim, aut invasionem in rebus ipsius Monasterii facere. Post obitum vero Abbatis, nemo ibi Abbatem constituat, nisi quem consensus, et communis voluntas Fratrum, ex ipsa Congregatione elegerit, secundum Deum, et Sancti Benedicti regulam, si ibi dignus inventus fuerit; nullumque praemium, sive

donum, pro consecratione ipsius aliquis accipere contendat. Et si eum gratis Episcopus ordinare noluerit, ad cuius Dioecesim ipse pertinet locus, vel a nostra Romana matre Ecclesia, vel a quocumque venerit Episcopo, per nostram auctoritatem libere ordinetur. Si quis autem, quod non optamus, nefario ausu praesumpserit, haec, quae a nobis ad honorificentiam D. N. Iesu christi, pro stabilitate iam dicti Monasterii statuta sunt, transgredi, sciat se anathematis innodatum, et cum diabolo, et omnibus impiis aeterni incendii atrocissimo supplicio deputatum. At vero, qui pio intuitu, custos, et observator extiterit, omnimoda benedictionis gratia, omniumque peccatorum suorum absolutionem, et coelestis vitae beatitudinem, cum sanctis et electis, a misericordissimo Domino nostro consequi mereatur in saecula saeculorum. Scriptum per manus Petri Notarii, et Scrinii Sanctae Romanae Ecclesiae, in mense Decembri, indictione nominata prima. Bene valete. Raymundus Comes. Berengarius Comes. Raymundus Comes.

En l'any 1008, sent ja Othó bisbe de Girona, pero a la vegada segons sembla Abat de Sant Cugat, obtingué de la santetat de Joan XVIII, successor de Silvestre II, la confirmació de la anterior Butlla.

DOCUMENT V

Epitafi de l'Abat Othó (1011)

In hac urna iacet Otho quondam Abbas inclytus,
Qui dum vixit, cordo toto fuit Deo deditus.
Hic cum ad Praepossituram Vallensis pergeret,
Contigit quod sic iacturam mortis tunc evaderet.
Nam tunc fuit Barchinona a Paganis obsita,
Atque domus huius bona cum personis perdita.
Tandem, Mauris hinc pulsatis, Otho cito rediit,
Et hanc Sancti Cucuphatis domum vivis muniit,
Moe electus in Abbatem Monachos instituit,
Quos secundum facultatem domus pavit, induit.
Sic protectus Dei dextera curas egit omnium,
Quod ditavit intus extra praesens Monasterium.
Tunc Gerunda hunc vocavit Praesulís ad gloriam,
Et utramque gubernavit prudenter Ecclesiam.
Ita hunc praevenit Deus benedictiónibus,
Quod non est inventus reus, sed iustus in omnibus,
Dum floreret iste sanctus meritorum floribus,
Casu mortis est attractus Paganorum ictibus.
Nam in bello Cordubensi cum pluribus aliis,
Morti ruit datus ensi, coeli dignus gaudiis.
Cuius ossa sunt sepulta in hoc parvo tumulo.
Spiritusque laude multa, summo vivit saeculae.
Erant anni mille decem, post Christi praesepia,
Quando dedit isti necem prima lux Septembria.

DOCUMENT VI

VENDA D'UNES TERRES, FETA PER L'ABAT WITARDUS A RAMÓN COMTE DE BARCELONA Y SA MULLER ERMISENDA, PERA CONSTRUIR EL CLAUSTRE (1013)

Era quinquagesima prima post millesimam. Annus Domini XIII. post M. mense Augusto, mediante sabbato die, post Assumptionis festa Sanctae Mariae Virginis se sic accessit Witardus Abba Coenobio Sancti Cucuphatis, Martyris Octavianensis, cum Confratibus suis Coenobio praedicto degentes, ad praesentiam D. Raymundo, inclyto Comite, coniuxque ipsius Domna Erminsidis, gratia Dei Comitissa, cum proprio Praesule Deusdedit Ecclesiae Barchinone Sedis Consilium petierunt a praefato Principe, vel ad comprovincialibus Episcopis; idest Petrus Gerundensis, Borrellus Ausonensis, Ermengaudus Vrgellensis, qualiter perficere potuissent opera de ipsa claustra, quod habebant in choata, et responsum eis dederunt, ut vendidissent aliquod de praediolis Ecclesiae praelibatae, et ex eorum pretio edificassent ipsa claustra. Quod ab utrisque partibus placuit, et convenit; et Deo satis placibile fiat, ut cartam venditionis de praediolis Ecclesiae iam dictae faciamus, quae annuente Deo inchoabitur sic.

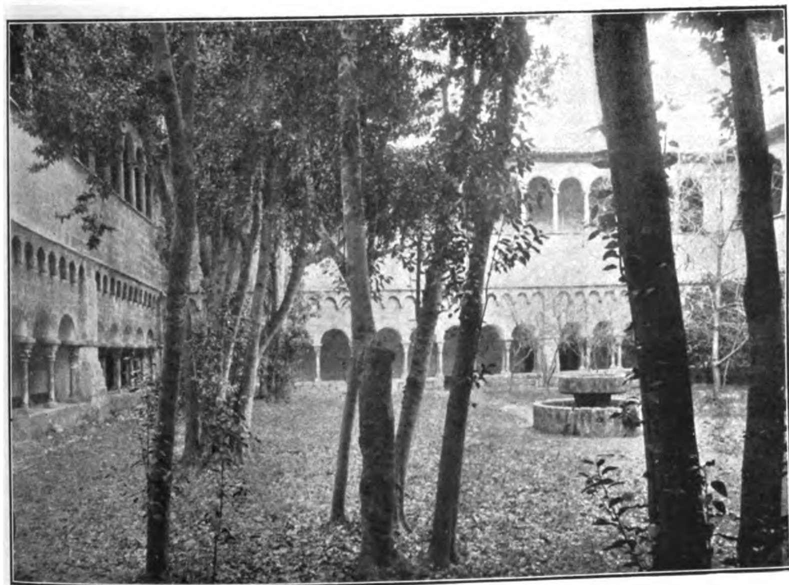
In Christi nomine, et eius clementia. Ego Witardus, Abba cum Collegio Monachorum Coenobio Sancti Cucuphatis Martyris degentibus, a minimo usque ad maximum, venditores sumus vobis Domnus Raymundus, inclytus Comes Barchinone, coniugisque eius Donna Erminsindis Comitissa, una cum Langobardus Sacer, Canonicus Sede Sanctae Crucis, Sanctaeque Eulaliae Virginis, emptores. Per hanc scedulam exarationis, quod nos vobis facimus de terras, et vineas cultas et eremas, casas et curtes, cum solos, et superpositos condirectos, et eremos hortos, cum diversis generis arborum, cum fontibus, et rivolis, cum aquarum ductibus, cum pascuis, pratis, garriciis silvis, cum montibus, ac vallibus, cum torrentibus, et arboribus, atque arundinetis, petris, rupibus, montuosum, vel planum, quidquid dici, et nominari potest, qui est haec omnia in Comitatu Barchinonae infra términos de Terratia, sive de Ollastrello, vel de Castellare, atque de Nespola, vel in aliis diversis locis, advenit haec omnia ad nostrae matris Ecclesiae Coenobio, aliquid per largitionem Domni Borrelli Comitis, divae memoriae, et aliquid per venditionem, quod emit Ioannes quondam Abba Coenobio meminito, et per homnes voces. Ideoque ego superfatus Abbā cum omnes Monachos iam dicto Coenobio vendimus ad te, Domnus Raymundus, inclytus Comes Marchisus, coniurque tua dilecta Ermisindis Comitissa, cum Canonico praedicto Langobardus Sacer omnes alaudes, quod tenebamus per vocem Sancti Laurentii Martyris Christi, quae fundata est Basilica ipsi in cacumine montis excelsi super Terratia, sive super Castellare, in omnibus locis, ubicumque invenire potueritis, quod nos tenuimus, tenemus, vel tenere debuimus. In omnibus ab integre, fideliter vobis vendimus in perpetuum. Pretium uncias XXV, de auro cocto aequae lanceae bene pensatas; quod vos nobis dedistis et nos propriis manibus nostris recipimus est manifestum. Quae vero iam dicta omnia, quae nos vobis vendimus, et de nostro iure matris Ecclesiae in vestro transducimus dominio et potestate, ab omni integritate, cum exiis, et

regressis earum, ad vestrum plenissimum proprium, ad faciendum quidquid animus vester elegerit, Deo favente. Nunc ergo inspirante divina clementia, qui omnes homines vult salvare, et per viam veritatis iubet incedere:. Ego Raymundus superfatus comes eximius, cum coniuge mea Ermisindis gratia Dei Comitissa, et cum Langobardus Sacer, Canonicus iam dictus, concedimus et donamus omnes alaudes per hanc seriem Domino Deo, et domum Sancti Laurentii Martyris Christi, et Sanctae Mariae Virginis matris Domini, et Sancti Michaelis Archangeli, ut intercessores existant ante Dominum pro expiatione nostrorum peccatorum, et pro remissione animarum nostrorum genitorum, sive pro colomitate nostra, et defensione terrae nostrae: ut ab hodierno die, et tempore habeant, teneant, et possideant, et exfructent servientes Domino Deo, et domum Sancti Laurentii Martyris Christi supradicti Sacerdotes scilicet, atque Levitas, sine ulla inquietudine alicuius viventis. Et ut haec paginola in perpetuum firmum obtineat roborem, universi, manu nostra subscripsimus, atque firmamus. Quod si, ut absit, quod fieri minime credo aliquis homo ausus fuerit hoc facere, centum auri libras componat domum Sancti Laurentii, et servientes ipsius. Acta sunt autem haec die VIII. kal. Novem. XVIII. quo anno regnat Roberto Rege. Witardus, gratia Dei Abba. Widisclus Monachus. Wifredus Monachus. Wifredus Monachus Remundus Monachus. Sesmundus Monachus. Guiscafredus Monachus. Odo Monachus Wadamarus Monachus. Marcus Monachus. Wifredus Monachus. Miro Monachus. Ermengaudus ac si indignus gratia Dei Episcopus. Deusdedit gratia Dei ac si indignus Episcopus. Miró Monachus. Borrellus gratia Dei Episcopus ac si indignus. Raymundus gratia Dei inclytus Comes Marchisus, qui haec roboravit. Ermissindis gratia Dei nobilissima Comitissa, quae haec roborabit. Longobardus Presbyter, nos simul in unum qui istam donationem fecimus, Domino Deo, et Domum Sancti Laurentii, et firmavimus, et testes idoneos firmare rogavimus. Wifredus Monachus, Vivas Monachus. Sendredus Monachus. Bernardus, Levita Monachus Gontarius Monachus, simul cum cuncta Congregatio Sancti Cucuphatis assentientes, qui ista venditione fecimus, et firmare rogavimus.

DOCUMENT VII

Donació del Monastir de Santa Cecilia de Montserrat, feta al Monastir de Sant Cugat, per lo Comte En Ramon Berenguer III (1097)

In Christi nomine, ego Raymundus Berengarii Comes, et Marchio recognosco donationem quam fecit pater meus Raymundus Berengarii Beato Cucuphati Martyri, fundato in Comitatu Barchinonensi, in loco qui dicitur Octavianus, de Monasterio Sanctae Caeciliae Montis serrati. Qua propter ego praedictus Raymundus Comes et Marchio praedictum Monasterium, Sanctae Caeciliae cum omnibus adiacentiis seu pertinentiis suis praedicto Beato Cucuphati Martyri, et Berengario, eiusdem Monasterii Abbati, eiusque successoribus in perpetuum, ad meliorandum, et reaedificandum, ac detinendum, ac Dei cum timore regendum, atque disponendum. Quod est situm in Episcopatu Ausonensi, in loco qui dicitur Montis serrati. Sicut superius scriptum est, sic dono ego praedictus Raymundus Comes praedicto Martyri Beato Cucuphati, eiusque Abbatibus ad suum perpetuum alaudium, cum

(Clixé del Dr. Barraquer).

CLAUSTRES DEL MONASTIR

omnibus suis adiacentiis, seu pertinentiis totum ab integro. Facta ista carta donationis IIII. Id. Martii, anno XXXVII. regni Philippi Regis. Si quis contra cartam venerit ad inrumpendum, non haec valeat vendicare sed componat haec omnia in duplo cum omni sua melioratione, et insuper iram Dei incurrat, et in antea ista carta donationis firma permaneat omni tempore. Sig ✠ num Raymundi Berengarii Comitis. Sig ✠ num Berengarii Comitis. Sig ✠ num Gerallus Alaman. Sig ✠ num Dalmatius, Abba Sanctae Caeciliae. Sig ✠ num Arnallus, gratia Dei Ausonensis Episcopus. Sig ✠ num Berengarius, Sancti Cucuphatis Abbas, qui hanc donationem scripsit sub die et anno quo supra.

DOCUMENT VIII

DONACIÓ DEL MONASTIR DE SANT LLORENS DEL MUNT, FETA AL MONASTIR DE SANT CUGAT, PER LO COMTE DE BARCELONA EN RAMÓN BERENGUER III (1099)

Cunctorum notitiae significare necessarium videtur, qualiter ego Raymundus Berengarii Comes, Dei gratia Barchinonensis et Marchio, divinis auctoritatibus obtemperare cupiens, Monasterium Sancti Laurentii, quod à progenitoribus meis constructum, ad me usque hereditaria successione pervenit, ob remedium animae meae, vel parentum meorum; offero, et dono Domino Deo, et Sancti Cucuphatis Octavianensi Coenobio, in cuius alodio certis scripturarum indiciis probatur esse conditum. Hoc itaque Sancti Laurentii de ipso monte Monasterium, quod à principio Monachos et Abbatem ipsius loci fundatores habuisse constat, ab ipso Sancti Cucuphatis Coenobio, cum omnibus ad se quocumque modo pertinentibus, Barchinonensi Episcopo Berengario, eiusdem Sedis Canonicis faventibus, iustumque fore iudicantibus, sub illius iure debere permanere, à quo conditionis, et religionis principia noscitur suscepisse, reddo et trado, subdo iuri et potestati praetaxati Sancti Cucuphatis Coenobii, quatenus ipsum Sancti Laurentii Monasterium, cum omnibus, quae in praesentiarum habet, vel in futurum habiturum est sub dispositione, sive tuitione, atque dominio Abbatis, Monachorumque Sancti Cucuphatis in perpetuum consistat, et quidquid inde facere, vel iudicare voluerint, quod ab ecclesiastica non discrepet regula, liberam in omnibus secundum Deum habeant potestatem, monastica religione ibidem perpetuo vigente. Donum autem illud, quod à fratricida Berengario post parricidium Tomeriensi Abbati, inde dicitur esse factum, iustitiae obvium, condemnatione dignum, meo, meorumque nobilium generali iudicio habetur semper irritum. Si qua etiam cuiuscumque dignitatis, vel mediocritatis persona, hoc nostrae munificentiae donum disrumpere, vel inquietare praesumpserit, XXX. purissimi argenti libras Coenobio se praedicto Sancti Cucuphatis componat, et in antea haec donatio firma persistat. Contra cuius temerariam praesumptionem me defensorem et ultorem, atque in omnibus protectoremesse promitto, et confirmo Domino Deo, et Sancto Cucuphati, eius Martyri. Actum est hoc anno Dominicae Incarnationis LXXXXVIII. post M. VII. Kal. Novembr. Berengarius, Barchinonensis Episcopus, salvo iure eiusdem Sedis. Sig ✠ num Raymundi Levita, atque Praepositus. Sig ✠ num Stephanus Levitae. Sig ✠ num Raymundi Levitae. Sig ✠ num Raymundi Comes. Signum Petri Presbyteri, et Primicherii. Sig ✠ num Guillelmi Raymundi

Castri vetuli. Sig ✠ num Dorce. Sig ✠ num Ponci Geraldi. Sig ✠ num. Bernardi Berengarii de Barberano. Sig ✠ num Berengarii Raymundi Montiscate. Sig ✠ num Raymundi Raynardi. Petrus Monachus, qui haec scripsit die et anno praenotato.

DOCUMENT IX

Butlla del Papa Urbà II, confirmant al Monastir totes ses possessions y privilegis (1099)

Vrbanus Episcopus, Servus Servorum Dei Dilecto filio Berengario, Abbati, Monasterii Sancti Cucuphatis, quod Octavianense dicitur, eiusque successoribus, regulariter substituendis in perpetuum. Piae postulatio voluntatis effectu debet prosequenti compleri, quatenus et devotionis sinceritas laudabiliter enitescat, et utilitas postulata vires, indubitanter assumat. Quia ergo dilectio tua ad Sedis Apostolicae portum confugiens, eius tuitionem devotione debita requisivit nos supplicationi tuae clementer annuimus, Beati siquidem Cucuphatis venerabile Monasterium, cui disponente Domino in Abbatem praesse cognosceris, nos iueta venerabilium praedecessorum nostrorum emplar sub Apostolicae Sedis protectione specialiter in perpetuum manere sancimus, et tam ipsum, quam universa ad ipsum pertinentia tibi, tuisque legitimis successoribus possidenda, regenda, ac disponenda firmamus; alodium scilicet, quod in Monasterii ipsius ambitu círcumsitum est, cum Ecclesia Sancti Petri et Sancti Severi, cum omnibus iuribus, pertinentiisque suis, sicut prae decessorum nostrorum privilegiis continetur. Monasterium Sanctae Coeciliae de Monte serrato, cum terminis, et possessionibus, et pertinentiis suis; Ecclesiam Sancti Laurentii, et Sancti Stephani, quae sunt in monte, quem dicunt Sancti Laurentii; cum Ecclesia Sancti Stephani de Castellari, cum terminis, adiacentis, possessionibus, pertinentiisque suis; Ecclesiam Sancti Pauli extra muros Barcinonae, cum alodio, quod ibi obtulit Guibertus, et uxor euis, cum omnibus, quæ modo possidet, et in ante adquisíerit; Ecclesiam Sanctae Mariae de Fonte rubia, cum alodio, quod ibi obtulit Geraldus Mironis; Ecclesiam Sancti Petri de Clarano; Ecclesiam Sancti Vincentii de Aqua alba; Ecclesiam Sanctae Mariae, et Sancti Stephani de Palatio; Ecclesiam Sancti Cucuphatis de Rifano; Ecclesiam Sancti Stephani de Rivipullo; Ecclesiam Sancti Aciscli de Villa auziri; Ecclesiam Sancti Martini et Sancti Romani de Montegato; Ecclesiam Sancti Felicis de Castellaro; Ecclesiam Sancti Sebastiani de Monte maiore, cum ipso monte; Ecclesiam Sanctae Mariae de Toldella, Ecclesiam Sancti Felicis de Villa de Milanos; Ecclesiam Sanctae Mariae, et Sancti Ioannis quod Monasteriolum vocatur; Ecclesiam Sanctae Crucis, et Sancti Silvestri de Vallerana; Ecclesiam Sancti Cucuphatis de Moia, et aliam Ecclesiam Sancti Cucuphatis de Garriga; Ecclesiam Sancti Benedicti de Spicellis; Ecclesiam Sancti Stephani de Castelleto; Ecclesiam Sancti Iuliani de Sancta Oliva, cum castello; Ecclesiam Sancti Salvatoris, et Sanctae Mariae de Caldero; Ecclesiam Sancti Salvatoris Bredensis, cum possessionibus et pertinentiis suis; Ecclesiam Sancti Petri, et Sanctae Crucis de Maschefa; Ecclesiam Sanctae Mariae de Capellades; Ecclesiam Sancti Felicis de Castro Odilone; Ecclesiam Sanctae Mariae de Castello de Clariana, cum ipso castello; Ecclesiam Sanctae Mariae de Aqualata; Ecclesiam Sancti Petri de Vini; caste-

llum Sancti Vincentii, cum ipsa Ecclesia; castellum de Albinana, cum Ecclesia sua; Ecclesiam Sancti Sepulchri, et Sanctae Mariae de Emposta, cum universis possessioonibus et pertinentiis earum; Ecclesiam Sancti Martini, et Sancti Felicis, vel Sancti Genesii, quæ sunt ad ipsam cutem de Faio; Ecclesiam Sancti Genesii, et Sanctae Eulaliae, quam vocant Tapiolas; alodium, quod est intra muros Civitatis Barcinonae, scilicet cum domibus, curtibus, hortis et hortalibus, vel quantum infra territorium praedictae Civitatis praefatum Monasterium habere videtur; alodium, quod est infra terminos de castro Fonterubea, et de monte Acuto, et de Piniana, et de Cherolo, et de castro Viti; alodium de Olanda, cum ipsa turre, et aliud quod est in Duodecimo, sive in Misano; alodium, quod habet infra terminum de Tarratia, et de Castellari, et in Arraone, et in Barbarano, et de Palatio Ansit, et de Palatio Salatano, et in Villa de Mogoda, et de Moleto, et in Palatio de Aries, et in Liziano superiore, et inferiore, et in Parochia de Pariete, et de Palegos, et Piegamanus, et de Reciaco, quod dicunt bellum vicinum, et de Betilona, et de Plumbare, et de Orta, et de Rivopullo, et de Valle de Ariolfo, et de Granolarios, et de Laurona, et de Meserata, et Samalui, et de Canoas; et de Cortone superior, et subteriore; alodium de Turres beses, cum alodio, quod Nevia foemina ibi obtulit; alodium de Ausona; alodium de Esteria, et omnia alodia quae habet et habere debet in praedicto Comitatu Barcinonensi, Gerundensi, Ausonensi, et in Comitatu Minorissae, cum universis terminis suis. Ecclesiam Sancti Quirici cum decimis, et primitiis, et oblationibus suis. Decimas quoque, quas de his, sive de aliis locis ante XXX, annos Monasterium vestrum, praedecessorum nostrorum concessione possedit; Nos in perpetuum vestris usibus omnino quietas, et integras conservari censemus. Praeterea per praesentis privilegii paginam, apostolica auctoritate statuimus, ut quaecumque bona, sive possessiones in praesenti Coenobium vestrum, iuste possidet, sive in futurum concessione perpetuo liberalitate principum, vel oblatione fidelium, iuste ac canonice poterit adipisci, firma tibi, tuisque successoribus illibata permaneant. Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat eamdem Ecclesiam temere perturbare, aut eius possessiones auferre, vel ablatas retinere, vel iniuste datas suis usibus vindicare, minuere, vel temerariis vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur eorum pro quorum sustentatione, et gubernatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura. Sepulturam eiusdem loci liberam omnino esse decernimus, ut eorum, qui illic sepeliri deliberaverint devotioni, et extremae voluntati, ni si forte excommunicati sint, nullus obsistat. Obeunte te nunc eius loci Abbate, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia, seu violentia praeponatur, nisi quem Fratres omnium concensu, vel Fratrum pars Concilii sanioris, secundum Dei timorem, et Beati Benedicti regulam elegerint. Electus autem a Dioecesano Episcopo consacretur, siquidem gratiam, et communionem Apostolicae Sedis habuerit, si gratis, et sine pravitate id exhibere voluerit; alioquin ad Romanum Pontificem recurrat, aut ab alio quo maluerit Catholico Antistite consecretur. Idem et de ordinatiobus Fratrum, de chrismate, de altar um, dive basilicarum consecratione statuimus Ad inditium autem prestitae a Romana Ecclesia libertatis pro Ecclesia Sancti Pauli morabetinum unum quotannis Lateranensi Palatio persolvetis. Si qua sana ecclesiastica, saecularisve persona hanc nostrae constitutionis paginam, sciens contra eam temere venire tentaverit, secundo, tertiove commonita, si non satisfactione congrua emendaverit, po-

testatis, honorisque sui dignitate careat, reumque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sanctissimo Corpore, ac Sanguine Dei, et Domini Redemptoris nostri Iesuchristi, aliena fiat, atque in extremo examine districtae altioni subiaceat, cunctis autem eidem loco iuste servantibus, sit pax Domini nostri Iesuchristi, quatenus et hic fructum bonae actionis percipiant, et apud districtum iudicem praemia aeternae pacis inveniant. Scriptum per manus Gerardi Notarii, regionarii Scrinarii Sanctae Romanae Ecclesiae, anno Dominicae Incarnationis MLXXXXVIII. Indictione septima, mensis Decembris die prima = Vrbanus Papa II = Datum Romae apud B. Petrum, per manum Ioannis, Sanctae Romanae Ecclesiae Diaconi Cardinalis, Kal. Decembris, Indict. VII. anno Dominicae Incarnationis MLXXXXVIII. Pontificatus autem Domini Vrbani II. Papae anno XI.

DOCUMENT X

Instrument pel qual el Monastir de Sant Pau queda unit al de Sant Cugat (1127)

Omnibus fidelibus significare utile duximus, qualiter Ecclesia Sancti Pauli de Campo, quae a constructoribus suis D. Guiberto, et uxore suo Rollendi, oblata est Deo, et Beato Petro, et Apostolicae Sedi, per negligentiam Praelatorum suorum et religione, et possessione valde es destituta. Vnde probi homines Barchinonenses, in quorum consilio, et dispositione constructores ipsius Ecclesiae eam commendaverant, cum D. Ollegario, Tarraconensi Archiepiscopo, providentes restaurationi et utilitate eiusdem Ecclesiae, tradiderunt eam D. Rutilando, Sancti Cucuphatis Abbati, regendam et disponendam in Dei servitio et ordine monastico; tali pacto, ut ipse et successores eius habeant liberam potestatem disponendi ipsum locum, et omnes possessiones, et bona ad cundem locum pertinentia, et constituendi ibi Priorem, et Fratres, qui ibi Deo serviant. Ipsi quoque Prior praedictus, et Abbas, vel eorum Congregationis Fratres, si quod absit, eidem loco inutiles, et dissipatores fuerint bonorum, et infra dies LX quo admoniti fuerint in capitulo Sancti Cucuphatis, quae male tractaverint, eidem loco non restituerint, ab ipsa praelatione canonice decidant. Verum quia Fratres eisdem societatis quaedam bona eiusdem Monasterii, contra voluntatem tamen Abbatis impignoravemut, laudatum est, ut D. Abbas in redemptione verum a Poncio Priore impignoratarum bona Sancti Cucuphatis sufficienter impendat. Et de caetero ipsius loci, et ordinationis dispositionem quiete obtineat. Si qua in erastinum ecclesiastica, saecularisve persona hanc institutionem, ad honorem Dei factam, perturbare praesumpserit, terribili excommunicationis sententiae subiaceat, donec inde canonice satisfaciat. Actum est hoc III Kal. Jannuarii, annus Domini centesimus vigesimus septimus post millesimus. Ollegarius, Dei gratia Tarraconensis Archiepiscopus. Berengarius Dei gratia Gerundensis Ecclesiae Episcopus. Petrus Primicherii. Petrus Bertrandis. Raymundus Berengarius. Bernardus Subdiaconus, qui haec scripsit dix et anno quo supra.

DOCUMENT XI

INSTRUMENT EN QUE RAMÓN, BISBE DE VICH, CONFIRMA AL MONASTIR DE SANT CUGAT LA POSSESSIÓ DEL DE SANTA CECILIA DE MONTSERRAT, ESSENT ABAT DE SANT CUGAT ERMENGAUDO (1134)

Ego Raymundus, Dei dignatione Sedis Ausonensis Episcopus, concedo, atque dono cum Capituli nostri consilio, Abbatiam Beatae Caeciliae Montis serrati, Beato Cucuphati, tibique Ermengaude, venerabilis Abbas eiusdem loci, tuisque successoribus in perpetuum; eamque donationem, quam decessor noster beatae memoriae Arnallus, Ausonensis Episcopus, decessoribus tuis inde fecit, nos irrefragabiliter laudamus, atque firmamus. Eo videlicet tenore, atque conditione, ut praefata Sanctae Caeciliae Abbatia sine Abbate non maneat, cuius Abbatis electio, sine consilio, et voluntate Abbatis, vel Conventus Sancti Cucuphatis nullatenus fiat, et facta non permaneat. Taliter autem electum Abbas Sancti Cucuphatis per se, vel suos Ausonensi Episcopo praesentet, qui eum sibi praesentatum sine ulla refragatione in praelibata Abbatia conlaudet, atque confirmet, nisi quod absit, in eius persona aliquid criminosum invenerit, unde repelli canonice possit. Salvo tamen per omnia iure Pontificali matricis Ecclesiae Sedis Ausonensis. Hanc vero donationem quaecumque persona ecclesiastica, sive laica, temerarie irrumpere temptaverit, nisi secundo, tertiove commonita resipuerit, atque correxerit, anathema sit. Anno ab Incarnatione Domini MCXXXIIII. anno XXVI. regni Ludovici Regis. VIII. Kal Maii. Sig ✠ num Raymundus, Dei gratia Ausonensis Episcopus. Hoc Primicherius firmavit nomine Petrus. ✠ Hoc signavit ita Bernardus et Archilevita. Sig ✠ num Berengarii Xetmari. Bertrandus Levita. Guilelmus sacerdos et capellanus Sanctae Mariae. Guillelmus Geralo. Sig ✠ num Petrus Diaconus. Berengarius Sacrista, qui haec confirmo. ✠ Geraldi, qui haec scripsit die et anno praefixi.

DOCUMENT XII

SENTENCIA DELS LLEGATS DEL PAPA SOBRE SANT LLORENS DEL MUNT (1167)

In Dei nomine sit notum cunctis, quod causa, quae vertebatur inter Abbatem Sancti Cucuphatis, et Monachos Sancti Laurentii, cognoscenda et terminanda fuit delegata à D. Papa Alexandro venerabilibus fratribus, Artaldo scilicet, Elenensi Episcopo, et Raymundo, Arulensi Abbati, videlicet de electione Abbatis Sancti Laurentii, quam Sancti Cucuphatis Abbas per se fieri proponebat, et de subiectione, quam in Monasterio Sancti Laurentii se habere asserebat, et de censu, quem in eodem Monasterio trium scilicet aureorum exigebat. Ad quam causam ventilandam, et definendam praedicti Iudices certum diem apud Sanctum Celedonium constituerunt. Ibique coadunatis partibus, plurimisque aliis reverendissimis, et religiosis viris, Domno videlicet Hugo, Tarraconensi Archiepiscopo; et Guillelmo, Barchinonensi Episcopo; Arnaldo, Vrgellensi; et Petro, Ausonensi; et Guillelmo, Gerundensi Episcopis, et eiusdem Provinciae plurimis religiosis Abbatibus; praedicti Iudices, auditis hinc inde rationibus, et ex prolatione instrumentorum, et testium plenarie cognitis, cum debitum finem causae imponere vellent, utraque litigantium

pars, habito consilio, potius elegerunt stare consilio eorum de praedicto negotio, quam iudicio. Nos denique praedicti Iudices, cognoscentes ordinem rei, et partes ad bonam et firmam pacem reducere cupientes, sic partes illas ad unitatem dilectionis, et concordiae reducimus. Considerantes quidem iustitiam et aequitatem statuimus, ut Conventus Sancti Laurentii eligat sibi Abbatem, secundum regulam Sancti Benedicti, illum scilicet quem dignum vita et moribus cognoverit in capitulo Sancti Laurentii, quando Abbas eorum decesserit, cum praesentia et consilio Abbatis Sancti Cucuphatis. Ita tamen quod Abbas Sancti Cucuphatis adhibeat consilium electioni, quodcumque sanius debuerit, secundum Deum. Cumque ibi fuerit Abbas electus, obedientiam Abbati Sancti Cucuphatis promittat in capitulo Sancti Cucuphatis. Quod si aliter fieret, irrita electio esset. Statuimus iterum, quod si Abbas Sancti Cucuphatis intraverit chorum, vel capitulum Sancti Laurentii, sedeat in loco Abbatis, si ei placuerit, et si forte Abbas Sancti Cucuphatis, morte, vel longinquitate abesset, quando Abbas Sancti Laurentii esset eligendus, et electio illa si differretur, ad iacturam Monasterii Sancti Laurentii foret, si Abbatem Sancti Cucuphatis expectarent, tunc cum Priore Sancti Cucuphatis fiat electio apud Sanctum Laurentium, et cum Abbas Sancti Cucuphatis reverteretur, vel si esset mortuus, crearetur, habeat, sicut superius est dictum, in Abbatem Sancti Laurentii obedientiam et reverentiam. Illud verò adnectimus, quod eum benedicendum offerat Episcopo Barchinonensi. Ad ultimum verò praedictum censum, qui erat trium aureorum, ad duos aureos reducimus, ut de caetero duo tantum praestentur annuatim in festo Sancti Martini. Actum est hoc IIII. Nonas Martii, anno Dominicae Incarnationis MCLXVII. regnante Ludovico Rege in Francia. ✠ Artaldi, Elenensis Episcopi. Sig ✠ num Raymundi, Arulensis, Abbatis. ✠ Raymundus, gratia Dei Sancti Cucuphatis Abbas. Poncii Monachi. Rudericus Monachus, Petri Monachi. Bernardi Monachi. Raymundus Monachus. Laurentius Monachus. Poncii Monachi. Ponccii Monachi. Raymundus Monachus. Geraldus Monachus.

DOCUMENT XIII

Sentencia del Papa Alexandre III, confirmant la dels llegats Pontificis (1167)

Alexander Episcopus, Servus Servorum Dei. Dilectis filiis Guillelmo Abbati, et Monachis Sancti Cucuphatis, salutem et apostolicam benedictionem. Cum inter vos, et dilectos filios nostros Abbatem et Monachos Sancti Laurentii super praelatione, et subiectione, quam vobis in ipso Monasterio vendicatis, et super annuo censu trium aureorum quaestio diutius sit agitata, Abbate Sancti Laurentii subiectionem, et censum negante, et Monasterium suum ab ipsa fundatione liberum asserente, nec ulli nisi Barchinonensi Episcopo subiectione aiente teneri, saepe pluribus, et diversis commisimus personis, eandem causam sine congruo terminandam. Cumque ab Elenensi Episcopo et Abbate Arulensi, quibus à nobis commissa fuerat, amicabili fuisset transactione sopita; Nos in ea quaedam postmodum deprehendentes contra Beati Benedicti regulam, et SS. Patrum institutiones haberi eam correximus, et ad formam reduximus competentem. Verum cum de correctione ipsa gra-

vis inter vos, et illos quaestio emersiset, tempore consilii ad nostram praesentiam accesistis. Nos autem pluribus occupati, dilectis filiis nostris, Ioanni tit. SS. Ioannis, et Pauli Presbytero, et Ioanni Sanctae Mariae in Cosmedin Diacono Cardinalibus, eamdem controversiam commisimus audiendam, et cognoscendam: qui omni diligentia adhibita, rationes et allegationes hinc inde productas diligentius audientes nobis postea fideliter retulerunt. Nos itaque consilio habito, quaerentes intervos et illos pacem et concordiam reformare, et tôtius disensionis, et scandali materiam de medio tollere, transactionem ipsam à nobis iam pridem correctam, interpretatione apposita sicut ab eisdem fuit Cardinalibus recitata, auctoritate apostolica duximus confirmandam, quae siquidem talis habetur. Statuimus ut defuncto Abbate Sancti Laurentii, eius Abbati Sancti Cucuphatis obitus nuncietur, et ab eo de alio substituendo licentia requisita, et habita, nisi forte vellet malitiosè negare, Monachi Sancti Laurentii, in capitulo suo convenientes, electionem suam Abbati Sancti Cucuphatis postmodum repraesentent, qui postquam fuerit ab eo confirmatus, et ab Episcopo benedictus, eidem Abbati odedientiam secundum regulam Beati Benedicti de ordinis correctione promittat, et censum duorum bisantiorum, quemadmodum in praedicta transactione continetur, annuatim in Sancti Martini festivitate persolvat. Caeterum, si Abbas Sancti Cucuphatis, Sancti Laurentii capitulum, vel chorum intraverit, in loco si voluerit sedeat Abbatis. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis, et constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et Beatorum Apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Lateranen. V. Id. Iunii.

DOCUMENT XIV

SENTENCIA DE D. PERE III EN LES CORTS DE PERPINYÁ, COMDEMNANT LOS ASSASSINS DE L'ABAT BIURE (1351) (1)

DOCUMENT XV

INSTRUMENT EN DESAGRAVI DEL PAPA LUNA (BENET XIII) (1414)

Noverint universi, quod die Lunae decima octava die Februarii, anno à nativitate Domini MCCCCXIIII. in mei praesentia Iacobi de Mittibe, Presbyteri, Notarii publici Villae Sancti Cucuphatis Vallensis et Castri de Octaviano, pro Petro de Sanahuiia, Notario publico eorundem auctoritate Reverendi Domini Abbatis Monasterii Sancti Cucuphatis, in praesentia etiam Petri Caldés, et Ioannis Marti de Villa Sancti Cucuphatis Vallensis testim ad haec specialiter vocatorum coram honorabili et religioso Domino Fr. Marco de Rubione, Monacho, Sacrista maiore Monasterii Sancti Cucuphatis Vallensis, et Vicario Generali in spiritualibus et temporalibus generaliter Reverendi Domini ac Domni Iacobi, Dei gratia memorati Monasterii

(1) Publicat com apèndix, en lo trevall *Justicia* del mateix autor; p. 27 d'aquest llibre.

Abbatis in remotis agentis, et venerabilibus religiosis Fratribus Petro de Podio mutone, Praeposito de Palatio, Petro de Monte torneseo, Camerario, Berengario de Rippiis, Dispensario, Iacobo Pontey, Cellerario, Petro Cirtart, Michaele de Raradello, Praeposito maiore, Petro Boxeda, Berengario de Sarriano, Monachis saepe dicti Monasterii, in claustro maiori antefati Monasterii inventis, personaliter comparuit venerabilis Religiosus Fr. Guillelmus de Cassiano, Monachus memorati Monasterii, et obtulit et praesentavit dictis superius memoratis, et coram illis testibus supradictis per me dictum, et infra scriptum Notarium legi fecit, et requisivit quandam litteram papiream clausam et sigillatam Sanctisimi Domini ac Domni Benedicti, divina providentia Papae, tenoris sequentis: «Dilectis filiis Priori et Capituli Monasterii et Conventus Sancti Cucuphatis. Benedictus, Episcopus, Servus Servorum Dei. Filii dilecti nuper vestrae dilectioni, ut dilecto filio Fratri Iacobo, Abbati Monasterii vestri, omnia ornamenta Pontificalia ad honorandam coronationem dilecti filii nostri Ferdinandi Regis Aragonum necessaria tradere deberetis nostris litteris strictissime dedimus in mandatis. Vos autem quo nescimus spiritu ducti, mandatum illud implere hactenus distulistis. Vnde non modicum admiramur, quapropter iterum vobis harum serie districte praecipimus et mandamus, quatenus ornamenta necessaria Pontificalia eidem Abbati, seu ipsius nuntio, meliora quidem tam celeriter tradere debeatis, quod ipsum Principem, ut nostrae intentionis existit honorare valeat, et sine exceptione aliqua consignetis, ne quod absit, si forsan inobedientes vos fore contingat, taliter de vobis nos oporteat providere, quod caeteris inobedientibus vestra negligentia transeat in exemplum. Datum Dertusae V. Kal. Februarii sub nostro signeto secreto».

Post haec verò die Mercurii XXI. die mensis et anni proximè dictorum coram me dicto Notario comparuit venerabilis Religiosus Fr. Marcus de Rubione, Prior et Sacrista maior saepe dicti Monasterii, ac Vicarius saepe dictus, et nomine suo proprio, et aliorum superius nominatorum, ac totius Conventus, obtulit quamdam papirei cedulam scriptam tenoris sequentis: «Valde mirantur Prior et Monachi superius nominati de dicta littera, et de contentis in ea, et etiam de illis, qui ipsam impetrarunt, eo quod vigore alterius primae litterae Dom. N. Summi Pontificis, hac de causa eisdem praesentatae per Fr. Franciscum Savila, Monachum eiusdem Monasterii, die Sabbati XX. die mensis Ianuarii proxime praeteriti, et anni proxime dicti tradiderunt eidem Fr. Francisco omnia insignia Episcopalia meliora, pulchriora, et sollemniora Monasterii antefati, et in manibus eiusdem posuerunt iuxta seriem et tenorem ipsius primae litterae Dom. N. Summi Pontificis; et ipse Fr. Franciscus realiter et de facto recepit, et portavit ad praedictum Reverendissimum Dominum Abbatem omnia praedicta Episcopalia insignia, prout haec omnia clare patent per inventarium, et instrumentum publicum inde receptum per Notarium infrascriptum dicta die Sabbati; et sic Prior et Monachi praedicti non fuerunt, nec sunt inobedientes ipso Dom. N. Summo Pontifici, nec eius mandatis; immo loquendo cum omnimoda reverentia illorum, qui istam secundam litteram impetrarunt, fuerunt, et sunt verissimi, et fidelissimi obedientes tanquam veri Catholici, quia fecerunt, et compleverunt omnia in praedicta prima littera contenta. Quare petunt, et requirunt hanc cedulam continuari, et apponi per vos Notarium antedictum ad finem praesentationis huius ultimae litteae ad aeternam huius rei memoriam habendam, praesentibus

pro testibus Petro Caldés, et Alioto Dalfini, commorantibus in dicto Monasterio. Quae omnia et singula fuerunt acta die et anno, et loco praedictis, praesente me dicto Notario, et testibus supradictis ad haec specialiter evocatis.

DOCUMENT XVI

Epitafi del Ilm. Abat D. Joseph Lupiá y Roger, desprès bisbe de León, grabat sobre son sepulcre, existent en la capella de la Mare de Deu del Carme de la Catedral de dit bisbat (1751).

Hic requiescit Illustrissimus D. Fr. Iosephus de Lupiá et Roger, sub cuius indefessa vigilantia, sexdecim annis haec Dioecesis placidissime requievit. Ex Marchionibus de Lupiá inter Cathaloniae Proceres ortus, nobilitatem generis, splendore morum superavit. Ex Abbate Sancti Cucuphatis, Ordinis Sancti Benedicti, ad Episcopatum assumptus, monasticae disciplinae severitatem cum Episcopali mansuetudine sociavit. Obiit tandem pater pauperum, litium extinctor, discordiarum pacator, miserorum solatium, XI Kal. Decemb. anno Domini MDCCLI.

DOCUMENT XVII

Memorial de la roba, trastes, y demes cosas, que se han de entregar als que volen vestir lo St. Escapulari del P. S. Benet en lo imperial Monastir de S. Cugat del Vallés de dit Ordre, y Congregació Claustral Tarraconense, fet en lo any 1695, y renovat en lo de 1738 á 3 de septembre.

Primerament: se li han de fer 50 lliures de renda annual seperada dela Casa de dit Monjo, demanera que est no la dega cobrar de aquella, sino de altre part en virtut de consigna; la qual espira morint lo Monjo, ó arribant á obtenir Un offici de 100 lliures, consentint en axo dit Monjo.

It. Un St. Cristo de bulto	1	lliura	8	sous.
It. Un llit, alomenos ab tres matalasos, 4 coxins, dos flasadas, y lo llit ha de ser de pilans ab cortinatje.	90	»		
It. Un doseret ab una piqueta de plata.	3	»		
It. Una Banova, y Una Colxa.	22	»		
It. 12 llansols, ço es, 6 de llí, 26 de canem.	39	»	12	»
It. 12 Coxineras 6 de grans, y 6 de xicas, totas de tela. . .	9	»		
It. 6 estovallas.	12	»		
It. 2 dotsenas de tovallons.	9	»	12	»
It. 12 tovallolas.	9	»	12	»
It. 6 cadiras de braços.	12	»	12	»
It. Una taula ab son tapeta.	5	»		
It. Una Arquilla ab son Bofet.	11	»		
It. 6 Quadros petits o grans.	7	»		

It. Una llumenera, y 4 candaleros de llautó	4	lliures.	
It. Una Escudella, forquilla y cullerá, tot de plata, y un ganibet ab astoig.	25	»	
It. dos Cugullas de escot.	21	»	
It. dos sotanas, dos Escapularis, y dos parells de manegas de escot.	16	»	
It. Un manteu també de escot.	12	»	
It. Xupa, calsas de paño, y lo mateix de Boét.	14	»	
It. cota de levantar de paño	12	»	
It. altre cota de levantar de estameña de many, y un Bonete.	11	»	
It. Un vestit de curt p anar de camí, ço es sotanilla, escapulari, y casaca de estameña de Many, y capa de barregám.	40	»	
It. 2 caixas per posar la sobredita roba.	3	»	
It. 12 camisas, y 6 calsotets de tela, y 6 parells de mitjas blancas..	44	»	
It. 24 Ciris de lliura p lo altar Major, ço es 12 per qt entra Novici, y 12 p quant profesa	14	»	8 sous.
It. Un Ral de plata p cada Sr. Monjo, y 2 p lo Sr. Abat. . .	3	»	18 »
It. 12 dobles, y mitja p la sagristia.	70	»	
	522	lliures	2 sous.

Tot lo referit se ha de entregar effectivament al Monjo antes de vestir lo Escapulari, o deposar, eo son just valor en part tuta, y segura per entregarseli antes de a Professiá; rellevantse de dit deposit lo import del que se li haurá entregat al vestir dit Escapulari, segons la mencionada estima.

Document XVIII

Certificat del I. Sr. D. Fra Bonaventura de Gayolá, hont se detallen les circunstancies de la comunitat del Monastir (1764)

Nos D. D. Fr. Buenaventura Gayolá y de Vilossa, por la Gracia de Dios, y de la Sta. Sede Apostólica Abad del Real Monasterio de S. Cugad del Vallés, de ningun Obispado, á la Santa Romana Iglesia, assi en la Cabeza, como en los miembros inmediatamente sujeto, de la Congregación Benedictina Claustral Tarraconense, etc.

Insiguiendo la orden del Ilmo. Señor D. Lazaro Opicio Palavicini por la Gracia de Dios, y de la Sta. Sede Apostólica Arzobispado de Lepanto, Referendario de ambas Signaturas, y por nuestro Ssmo. P., y Señor Clemente por la Divina Providencia Papa XIII, Nuncio Apostólico en estos Reinos de España, con facultad de Legado á Latere; á Nos comunicada por conducto del Ilmo. Señor Obispo de Barcelona con data de 22 de Setiembre de este año, hazemos presente, y certificamos lo que se sigue = Que de tiempo muy antiguo en este Real Monasterio de S. Cugad es cierto, fijo, y determinado el número de sus Monges, que son veinte y quatro, sin contar en este número dos Donados, ó Conversos, cuyos economicos

Ministerios los han algunas vezes servido Personas no Regulares lucrando los estipendios á ellos aplicados = Que estos veinte y quatro Monges perciben por Su congrua las porciones cotidianas de pan, vino &, desde la división de las mezas á ellos para su sustento aseñaladas, y cargadas sobre sus Pabordias, que diariamente se les subministran, cuyo valor puede considerarse de 80 libras por cada año, á mas de las quales lucran tambien las distribuciones de choro, el vestuario, y algunas corresponciones que les hazen los demas officios de la casa, que pueden estimarse á 70 libras las que juntas con las otras 80 libras expressadas hazen suma de ciento y cinquenta libras Cathalanas annuales; Los Donados empero perciben de las porciones que corresponden las referidas Pabordias algo más de cien libras cathalanas para su Congrua = Que para diez de dichos 24 Monges destinó el Monasterio desde la referida división de sus mezas (cuya epoca á punto fixo no puede definirse) diez officios, ó Administraciones Regulares llamadas el Priorato, ó Sacristia Mayor, La Pabordia Mayor, La Pabordia de Panadés, La Pabordia de Palau Tordera, La Cameraria, La Dispensa Mayor, La Obreria, La Enfermeria, La Refetoreria, y el Priorato de Sta. Maria de Sta. Oliva contado siempre en las actas Capitulares, y demás papeles del Monasterio entre los otros sus officios. = Que estos diez officios, á más de los reditos arriba referidos Comunes á todos los Monges para su Congrua, tienen desde su origen aplicados otros particulares para acudir á distintos servicios del mismo Monasterio: Y el liquido valor annual de estos diez officios, según su vltimo estado es como sigue.

Del Priorato, ó Sacristía Mayor.	105 libras 18 sueldos				
De la Pabordia Mayor	400	»			
De la Pabordia de Panadés	81	»	2	»	10
De la Pabordia de Palau Tordera.	346	»	19	»	6
De la Cameraria	300	»			
De la Dispensa Mayor	113	»	15	»	8
De la Obreria	94	»	5	»	2
De la Enfermeria.	25	»	16	»	
De la Refetorería.	15	»			
Del Priorato de Santa Oliva	354	»			

Por fin: Que en órden á las limosnas, de que habla tambien la susodicha órden, nada podemos contestar de positivo, respecto de que este Real Monasterio por estár distante de población Grande, y rodeado de Vezinos los más pobres, y menesterosos, percibe tan raras, y escazas limosnas, que no son dignas de alguna consideración.

Y paraque á lo hasta aquí expuesto se pueda dar feé, y assenso, mandamos despachár las presentes firmadas de nuestra mano, selladas con el sello de nuestras armas, y referendadas por el Intrascrito Secretario. Datt en nuestro Monasterio á dos de octubre de mil setecientos sesenta y quatro.

Fr. Buenaventura Abat de S. Cugat (rubricado).

De orden del M. Iltre. Sr. Abad predicho, ha despachado las presentes *D. F. Jph. de Figueras, Secretario* (rubricado).

Sello del Abad Gayolá.

DOCUMENT XIX

DILIGENCIES DE APROVACIÓ DE VARIES RELIQUIES QUE'S VENERAVEN EN LA IGLESIA DEL REAL MONASTIR DE SANT CUGAT DEL VALLÉS, PART DE LES QUALS S'HAN TRASLLADAT A LA DE MATARÓ, Y PART A LA DE SANT CUGAT DE BARCELONA.

M. I. SR.

D. Manuel Font Pbro. Cura Párroco de San Cucufate de esta Ciudad expone con respeto á V. S.: Que habiéndose constituído á la oficina de amortización de esta Ciudad con la comisión que V. S. le hizo de incorporarse de varias sagradas reliquias que según le avisaba á V. S. el Gobernador Civil de esta Provincia se habían traído á aquella oficina desde la Iglesia del Real Monasterio de San Cucufate del Vallés, de la orden Benedictina Claustral después de abandonada aquella por sus Monges á consecuencia de las últimas públicas ocurrencias: se le habían entregado y el esponente se halla incorporado de seis urnas sepulcrales todas de una misma forma y tenida cubiertas de terciopelo carmesí y adornadas ricamente con planchas de plata con una torre encima que figura el escudo de armas del Castro Octaviano, que ahora es llamado San Cucufate del Vallés en cada una de las cuales á más de sus cuatro pies forrados también en planchas de plata viene expresado lo que dentro de cada una se encierra y consiste, esto es, una de San Severo, otra de Santa Juliana, otra de Santa Semproniana, otra de las cabezas de San Juan y San Pablo, otra de Santa Fe, y otra de San Cándido y á más otra arca muy antigua en figura también como sepulcral enteramente cubierta de remotos tiempos con planchas de plata y varias figuras de bajo relieve que representan el martirio de San Cucufate con la figura del mismo Santo en su frente, todas las cuales urnas se hallan cerradas con llave sin que ninguna de estas se halla hallado ni se sepa su paradero: Y á más dos relicarios cubiertos de planchas de plata en forma de floreras que contienen la una, una reliquia de San Ignacio y la otra la de San Luis Gonzaga. Todas las cuales reliquias conserva en dicho modo con que se trajeron en su cuarto, á fin de que V. S. se sirva resolver lo conducente acerca las mismas y su autenticidad para poderse poner á la pública veneración de los fieles en la Iglesia que V. S. se sirva señalar.

Y respeto que el Exponente como natural que es de la Ciudad de Mataró en donde son veneradas y tienen por Patricias las referidas Santas Juliana y Semproniana se halla con encargo de uno y otro Cabildo de aquella Ciudad para recoger las indicadas reliquias de sus Santas Paisanas según parece de los documentos que acompaña: Y al mismo tiempo se halla Cura Párroco actual de la Parroquia de San Cucufate de esta Ciudad.

Suplica á V. S. que sirviéndose aprobar dichas reliquias, las destine, esto es las de las Santas Juliana y Semproniana á la Iglesia de Mataró y las de San Cucufate á su Parroquia de San Cucufate de esta Ciudad.

Barcelona 16 Setiembre 1835.—Manuel Font Pbro. Cura Párroco.

M. Iltre. Señor:

El Ayuntamiento de la Ciudad de Mataró con la debida veneración á V. S. expone: Que noticioso de que el Muy Iltre. Señor Gobernador Civil de esa estaba encargado de las alajas existentes en el Real Monasterio de San Cucufate del Vallés para darlas el destino que su prudencia estimase conveniente; acudió á su Sria. solicitando que se sirviese concederle las dos urnas que contienen los venerables huesos de las Santas Juliana y Semproniana hijas de esta Ciudad, que ya posee parte de dichas Reliquias. Ha presentido esta Corporación Municipal que dicho V. Señor Gobernador ha aplaudido su zelo y que las expresadas Reliquias han sido ya trasladadas del citado Monasterio á esa Capital. En cuya atención

Suplica á V. S. que tenga á bien destinar á esta Parroquial Iglesia las mencionadas Reliquias donde en unión con la parte que se conserva en ella reciban el culto que les es debido y que le tributarán sus Paysanos, tomando V. S. al afecto las providencias que estime convenientes: al intento de recibirlas en el caso que V. S. se digne acceder á esta solicitud el Ayuntamiento otorga sus poderes al Regidor Decano D. Joaquín Campllonch, D. Pablo Gallifa Regidor y D. Francisco Viñas Diputado para que juntos y á solas en unión con el Cura de San Cucufate D. Manuel Font y D. Miguel Tuñi Pbro. de la Comunidad de esta ciudad se entreguen de dichas urnas para trasladarlas á la Parroquial Iglesia de esta ciudad.

Mataró 11 de Setiembre de 1835.—Joaquín M.ª Campllonch Decano.—José Antonio Pera de Jordi Regidor.—Narciso Lladó Regidor.—José Arquer Regidor. —Juan Bruguera Regidor.—Pablo Gallifa Regidor.—Miguel Torner

Barcelona diez y ocho de Setiembre de mil ochocientos treinta y cinco: Mediante que de la exposición y súplica que antecede de nuestro comisionado D. Manuel Font Cura Párroco de San Cucufate de esta Ciudad, resulta que las reliquias que expresa se hallan cerradas con llave las que están en siete urnas, cuyas llaves no se han hallado, opinándose que habían existido en el Archivo del Monasterio de San Cucufate del Vallés, si no han padecido extravío en la catástrofe seguida en aquel Monasterio; Mandamos que ante todo se proceda á la apertura de las Urnas desarrajándose las cerrajas de las tres qae contienen *las de Santa Juliana y Santa Semproniana, y* la otra de *San Cucufate, y* se tomen las informaciones posibles acerca su identidad, culto y veneración que habían tenido en la Iglesia Monasterial de San Cucufate del Vallés, y constando suficientemente de dicha identidad se pongan nuevas llaves en dichas urnas, y se sellen sus cerrajas con el sello de armas del Excmo. é Ilmo. Sr. Obispo: Para todo lo que damos nuestra comisión espresa, al dicho Cura Párroco de San Cucufate con intervención del Notario mayor de esta Curia Eclesiástica.

Y en vista del resultado de estas diligencias procederemos á la providencia que reconozcamos conducente.—Andreu V. G. O.

En la ciudad de Barcelona á diez y ocho de Setiembre de mil ochocientos treinta y cinco: Habiéndose desarrajado las tres urnas de Reliquias de las Santas Juliana y Semproniana, y la de San Cucufate, de que trata el auto que antecede, y forma-

das nuevas llaves para sus cerraduras: Y habiéndose desarrajado dichas Urnas, é inspeccionado las reliquias por el Iltre. Señor D. Juan de Zafont Abad Electo por Su Majestad la Reyna D.ª Isabel Segunda, y durante su menor edad y en su Real nombre la Reyna Gobernadora: Declaró este que como á Monge que fué y es desde muchos años del Real Monasterio de San Cucufate, vió y observó que las dichas tres reliquias que nuevamente ha visto colocadas en dichas urnas fueron expuestas á la pública veneración de los fieles en la Iglesia de dicho Monasterio. Y como particular encargado que fué en el año mil ochocientos veinte y uno para trasladar á esta Santa Iglesia (por igual caso del día) las urnas y ornamentos de su Iglesia Monasterial (menos la urna de San Cucufate que quedó en la Iglesia de aquel Pueblo interinamente) se confirma que dichas Sagradas Reliquias son las mismas y enteramente idénticas á las de entonces, y que fueron adoradas y veneradas públicamente en la Iglesia de dicho Monasterio, siéndolo un cierto tiempo en la del Pueblo las de San Cucufate: Habiendo sido entregadas á la Ciudad y Clero de Mataró en el mismo año de mil ochocientos veinte y uno las de Santa Juliana y Semproniana nativas y Paisanas de aquella Ciudad, que las pidieron á esta jurisdicción Eclesiástica. Debiendo advertir que unas y otras Reliquias con los demás ornamentos de la Iglesia del Monasterio le fueron integramente restituídas en el año mil ochocientos viente y cuatro, y el Iltre. Sr. Abad de aquel, como Ordinario dispuso la colocación de todas las Sagradas Reliquias en la respectiva nueva urna en que actualmente se hallan adornándolas con planchas de plata labrada, y poniendo en cada una su cerraja con llave respectiva que guardaba el mismo ó en su archivo: Y esta afirmó ser la verdad por el juramento more Sacerdotali que prestó en poder de dicho Señor Comisionado, siendo de edad de cuarenta y seis años, y lo firma con este de que doy fe. —Manuel Font Pbro. Comisionado.—Juan de Zafont Abad. — Nicolás Simón Zabros Not.

En dicha Ciudad y día: Yo el infrascrito Cura Párroco de San Cucufate de esta Ciudad, mediante juramento que presto á Dios Nuestro Señor y Sus Santos Evangélicos more sacerdotali afirmo que en el año de mil ochocientos veinte y uno intervine en el reconocimiento, aprobación y autorización por el Rdo. Ordinario de esta Ciudad, de las Sagradas Reliquias de las Santas Juliana y Semproniana que se veneraban en la Iglesia Monasterial de San Cucufate del Vallés, y traídas de allá á Barcelona fueron depositadas y veneradas públicamente en la Iglesia de Mataró, de donde soy natural y en donde la vi venerar colocadas en otras urnas antiguas, las cuales han venido nuevamente de dicha Iglesia Monasterial (en que fueron posteriormente reintegradas en el año mil ochocientos veinte y cuatro) colocadas en las nuevas urnas que tengo manifestado en mi exposición que antecede. Y que habiendo habierto las dichas urnas, y vistas por mí las reliquias que contienen, reconozco y tengo por muy cierto é indudable su identidad. Así mismo certifico que por las aserciones de Personas de alto carácter que he oido acerca de la identidad de las Reliquias de San Cucufate custiodadas en su antigua y preciosa urna tengo igualmente por cierra la identidad de ella por la notoria y pública veneración que siempre han tenido en la Iglesia de San Cucufate del Vallés, y atendida por otra parte la antigüedad y forma de la urna en que se hallan custiodadas y cerradas á más de que

en el pergamino que tiene en su Parra sobre la autenticidad de la otra Reliquia del mismo Santo que tienen en ella se refiere que el hueco de la pierna de dicho Santo (que fué regalada del Monasterio de San Cucufate) es de tenida dos palmos y medio, cual misma tenida tiene la que ahora ha visto recondida en la urna de que se trata.

Y lo firmó de que el infrascrito Notario doy fé. — Manuel Font Pbro. — Nicolás Simón Labros Not.

Barcelona 19 de Sett$^{e.}$ de 1835.

En vista de estas diligéncias y de lo que de ellas resulta. Declaramos que las dos sagradas reliquias de las Santas Juliana y Semproniana, y la de San Cucufate Martires que se veneraban y se han traido del Real Monasterio de San Cucufate del Vallés, con los relicarios de San Ignacio y de San Luis Gonzaga, son idempticas y verdaderas y en su consecuencia las adoramos y permitimos que sean puestas á la pública veneración de los Fieles: A cuyo fin por ahora y hasta que otra cosa fuere dispuesta se entreguen: Esto es las de las dos urnas de las Santas Juliana y Semproniana á la Ciudad y Clero de Mataró que como á Patricias suyas las reclaman; Y la de San Cucufate con los dos relicarios de San Ignacio y San Luis Gonzaga al Cura Parroco de San Cucufate de esta Ciudad que también reclama aquellas por el párroco principal de la Parroquia para que en otras Iglesias se puedan venerar y dar el debido culto público por los Fieles: A cuyo fin se expidan las correspondientes letras dirigidas á los respectivos Parrocos de Mataró y de San Cucufate. Así lo decretó el M. Itre. Sr. D. Salvador Andreu Pbro. Vicario General y Gobernador de este Obispado de que doy fé = Andreu V. G. O.

Nos D. Salvador Andreu Pbro. Dr. en ambos derechos Abogado de esta Real Audiencia Beneficiado de la Parroquial Iglesia de San Miguel de esta Ciudad examinador Synodal del Obispado de Solsona Provisor y Vicario General por el Excmo. y Rvmo Sr. Obispo de Barcelona y Gobernador de esta misma Diocesis durante su ausencia etc.

Por cuanto á consecuencia de los últimos acontecimientos públicos, ha quedado desamparado por sus Monges el Real Monasterio de San Cucufate del Vallés, y su Iglesia Monasterial abandonada enteramente, y paredadas sus puertas, habiéndose conducido á esta Ciudad y su á Gobierno, entre otras Sagradas reliquias las contenidas dentro de su respectiva urna las de Santa Juliana y Semproniana Martires, nativas de la Ciudad de Mataró que en el año de mil ochocientos veinte y uno fueron destinadas interinamente á aquella Iglesia para darlas sus Pios Feligreses á solicitud de su Ayuntamiento y Clero el debido culto y veneración pública como se verificó hasta el año mil ochocientos veinte y cuatro en que fueron reintegradas á dicha Iglesia Monasterial de San Cucufate, y ahora las reclama el dicho Ayuntamiento y Clero de Mataró por medio de su Paysano D. Manuel Font actual Cura Parroco de San Cucufate de esta Ciudad para consuelo de sus compatricios: Por tanto accediendo Nos á su suplica, después de abiertas las cerrajas de las dos urnas en que vinieron sin las llaves y visto que se hallan colocadas en ellas dichas Reliquias, y se han reconocido ser legítimas y verdaderas sin poderse dudar de su identidad.

Cuales nuevas urnas se hallan de figura sepulcral, ambas de una misma forma, figura y tenida cubiertas de terciopelo carmesí y ricamente adornadas con planchas de plata labrada con los cuatro pies que las sostienen con una torre en la tapadera de su frente que figura el escudo de armas del Castro Octaviano que ahora es llamado de San Cucufate del Vallés, y la inscripción del sobre una plancha de plata á su pie que señala el nombre de la Santa á que pertenece cada una de las urnas. Y después de formadas nuevas llaves en su cerraja y cerrada con llave sobre la cual hemos mandado sellar con las armas del Excmo. é Iltmo. Sr. Obispo: Hemos acordado concederlas al dicho Ayuntamiento y Clero de dicha Ciudad de Mataró (para que mientras otra cosa no se disponga) para que en su Iglesia se las pueda dar todo el culto, veneración y honor que desean sus Pios feligreses compatricios de dichas Santas y demás Personas devotas, entregando dichas urnas así cerradas y selladas, y las llaves de sus cerrajas al referido D. Manuel Font Pbro. para cuydar de pasarlas con el posible decoro á aquella Parroquial Iglesia con las llaves que deberá custodiar aquel Rdo. Parroco. En cuyo testimonio damos las presentes y firmadas de nuestra mano, selladas con el escudo de armas de Su Excma. Iltma. y refrendadas por el infrascrito Notario mayor de nuestra Curia del Vicariato Eclesiástico en Barcelona á diez y nueve de Setiembre de mil ochocientos treinta y cinco = Andreu V. G. O. = Por mandado de su Sría = Nicolás Simón Labrós Notario = Lugar del Se ✠ llo.

Nos D. Salvador Andreu etc. etc.

Por cuanto á consecuencia de los últimos acontecimientos públicos, ha quedado desamparado por sus monges el Real Monasterio de San Cucufate del Vallés, y su Iglesia Monasterial abandonada enteramente, y paredadas sus puertas, habiéndose conducido á esta Ciudad y á su Gobierno, entre otras Sagradas reliquias las de San Cucufate martir que se hallan en una urna antigua de forma sepulcral cubierta toda de plata labrada de bajo relieve que figura los martirios y muerte de aquel Santo, con la imagen de este en la cara de su frente, cuales reliquias han sido veneradas públicamente desde remotos tiempos en la Iglesia de dicho Monasterio de donde han sido traídas, pidiéndonoslas D. Manuel Font Pbro. Cura Parroco de la Iglesia de San Cucufate de esta Ciudad, para podérselas dar en su Iglesia de que es Patrono, el debido culto público, y la veneración debida por sus feligreses y demás Pías Personas: Habiendo Nos mandado abrir la cerraja de dicha urna (que ha venido sin llave) y recibir la oportuna información sobre la identidad de dichas Sagradas Reliquias: Y habiendo esta resultado y formadose nueva llave con que se ha cerrado la urna, y sellada esta con su cerradura con el escudo de armas del Excmo. é Iltmo. Sr. Obispo: Hemos accedido á la demanda del expresado Cura Parroco de San Cucufate de esta Ciudad, y en su consecuencia, y para mientras otra cosa no se dispone, le entregamos las referidas Reliquias de San Cucufate colocadas conforme va dicho, entregándole al mismo tiempo las de los dos relicarios de plata que contienen las reliquias de San Ignacio y las de San Luis Gonzaga debidamente selladas y cerradas, para que en su Iglesia puedan ser expuestas á la pública veneración de los Fieles, entregándole al mismo tiempo la llave de la referida urna para que la tenga y guarde en su poder. En cuyo testimonio damos las presentes firmadas

de nuestra mano, refrendadas por el infrascrito Notario mayor de esta Curia Eclesiástica, y selladas con el escudo de armas de Su Exca. Iltma. el Sr. Obispo. Dadas en Barcelona á veinte y cuatro de Setiembre de mil ochocientos treinta y cinco = Andreu V. G. O. = Por mandado de su Sría. Nicolás Simón Labrós Notario = Lugar del Se ✠ llo.

Nos D. Salvador Andreu etc.

Por las presentes damos fe y verdadero testimonio: Que de auténticos lugares hemos estraídos tres Sagradas reliquias de huesos de las Santas Juliana y Semproniana y de San Cucufate Martires, que hemos mandado colocar en un Relicario de oja de Lata de figura oval con un cristal en su frente debidamente cerrado y atado con unos hilos de seda carmesí, y que hemos sellado en su parte posterior con lacre con el sello parvo de Su Exca. Iltma. el Sr. Obispo: Cuales reliquias hemos concedido y concedemos á D Manuel Font Pbro. actual Cura Parroco de San Cucufate de esta Ciudad. Y para que á dichas Sagradas Reliquias se las pueda dar el debido culto público y veneración en cualquier Iglesia, Capilla y Oratorio, damos las presentes firmadas de nuestra mano, selladas con el sello de armas de Su Exca. Ilustrísima en Barcelona á veinte y cuatro de Setiembre de mil ochocientos treinta y cinco = Andreu V. G. O. = Por mandado de su Sría. Nicolás Simón Labrós Notario = Lugar del Se ✠ llo

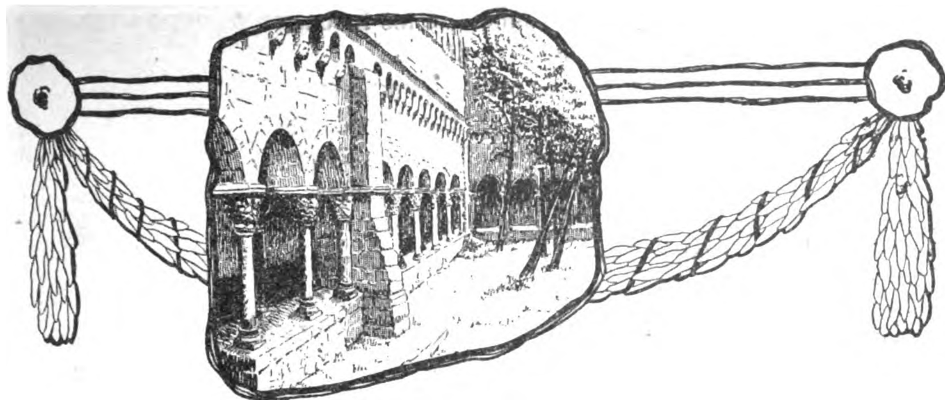

PREMI DE LA SOCIEDAD ARQUEOLÓGICA DE BARCELONA

EL LLORER DEL CLAUSTRE
D'En *Lluis Tintorer Mercader*

ACCÉSSIT

AL MONASTIR DE SANT CUGAT

EL LLORER DEL CLAUSTRE

LEMA: *Renaixensa.*

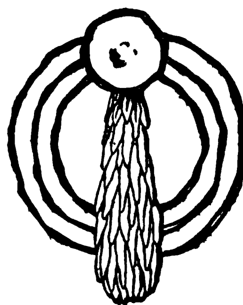
Miraulo el Monastir; com un cadavre
insepult en lo fons de la vall gerda,
desafiant lo temps y sos ultratges
s'aguanta encare, tremolant poruga
sa fexugosa, gegantina ossada
de color recremat de fulla seca.
Mos somnis de poeta un jorn m'hi duyen
a l'hora en que lo sol s'en va a la posta,
prenyats los ulls d'anyoradisses llàgrimes
al ovirar les altes naus del temple
amagant ses esquerdes y ses xacres
en vergonyosa fosca de penombra.
Los cadirals del chor aparexien
com les cel-les d'un buch, quines abelles
s'haguessen esbullades, les campanes
sense badall, eren tornades mudes,
y l'orga sense sons, callada y trista,
semblava un niu, penjat a mitja esglesia,
sense'ls aucells que abans xerrotejaven,
polsosa y clivellada y feta esberles.

12

Lo rat penat, l'amich de les foscuries
en l'alterosa conca del cimbori,
esma-perdut cent corvas capdellava
topant pels finestrals, orbs de vitralles
per ahont lo sol abans filtrava's tènue
cobricelant les lloses de les tombes
ab cobricel de virolades tintes.
L'àbsis hermós, joyell del art romànich
com tapa d'un sarcófech, dret espera
que'l monastir se torne un munt de runes
per colgar l'ossamenta del cadavre.
L'ull divinal, de tintes irisades
que ahir brillava com en front ciclópich
al demunt del portal, mostra son iris
de primoroses randes, delicades,
mes ¡ay! sense virior, que'l dol l'enllora.
També lo porto al cor lo dol, y a l'ànima,
al exir per la porta bizantina
fent vía dreturera cap al claustre,
ample, espayós, obert, al aire lliure,
me semblava aquella hora de misteri
que'ls monjos lo voltaven, a parelles,
en processó tancada, baix les voltes
tornats de pedra, magistrals columnes.
Com ex central d'exa sardana pètrea,
lo brollador, de pedra, de dos tasses,
estava axut, bo y anyorant la molsa
l'humit petó de l'aygua rondinayre.
En lo jardí que'l corredor encercla,
afermats al terrer, branques amigues
entrellaçant les unes ab les altres,
los arbres en la fosca aparexien
com visió de fantasmes bellugoses
dansant de les estrelles als llums febles
taraletjant una cansó anyorívola
de besos lleus y de refrechs de fulles.
Mestre de tots, en exa dança, n'era
un gegantí llorer de negra escorsa,
que dominantho tòt, sobresortia
son acimat fullàm per la teulada
com si cansat dins del reclós estarne,
volgués encuriosit, guaytar defora.

Quan hagué esment de mi, sentí frisansa
lo vell llorer y al tremolar lleugeres
ses branques, escoltí una xerradissa
de mil pardals, que, al primer son sorpresos,
alçant llurs caperrons, se desvetllaven;
qu'era l'arbre alterós, alberch dolcíssim
que un amorós teulat en cada fulla
brindava, y un bressol en cada branca.
Abaxant vers a mi les mes properes,
com si'm rebessen germanívols braços,
m'arredossí a la soca revellida
quedant enclòs en camaril d'essencies.
La fosca m'hi atrapà; y l'arbre altívol
profitant de la nit la quieta calma
m'anà esgranant, verídich testimoni,
del monastir lo naxement, sa vida,
y ab vèu acondolida, sa desfeta.
—Calma tos planys, al vell llorer diguili;
es la pedra de toch, la poesía;
si'l Diumenge de Rams, greument anyores
jo't portaré una onada d'esperança.
Ton branquilló més vell tornarà ceptre
posat entre les mans d'una regina,
qui s'asseurà, com en un regi soli,
enrevoltat de flors y de garlandes
demunt del seti abacial, y'ls càntichs
dels poetes, volaràn entre tes fulles,
y'l magraner, al escoltar sos ritmes
esbotzarà sa fruyta de corona,
imatge de ma patria benvolguda
que, mercés a l'esclat de la poesía,
no poguent contenir l'amor que cova
dintre son pit, feta un volcàn esclata.
Lo Monastir no es mort, encare alena,
no es un cadavre fret, es sols un fènix
bo y ensopit dintre ses cendres propies.
L'encís sublím del estre dels poetes
axecarà les pedres ja caygudes;
recobraràn los finestrals, la vista;
deslligaràn llurs llengües les campanes;
los monjos, com abelles feynadores
retornaràn a les desertes cel-les

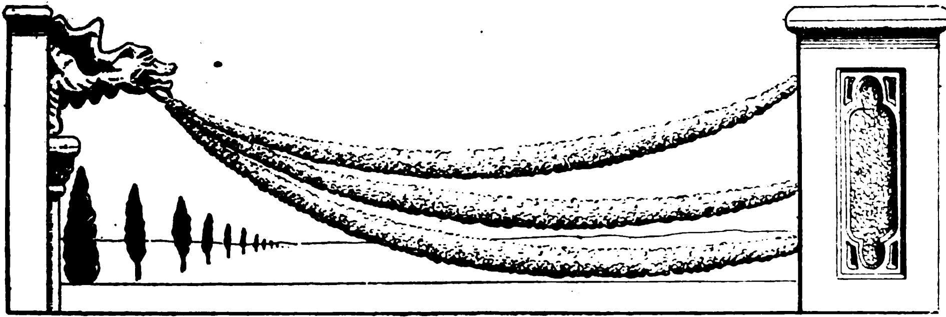
y ompliràn de les naus, fermes, del temple
les voltes espayoses, ab llurs càntichs
barrejats ab l'encens y l'armonía
dels refilets dels aucellets de l'orga,
y'l Monastir s'axecarà com Llàtzer
tornant lo goig al fons de la vall gerda
y'l gall de ferre, guayta del cimbori
escamparà per tot la bona nova,
y'l jorn del Ram, tes branques reflorides
benehiràn de nou al presbiteri,
mercés al ferm poder de la poesía
que porta arrèu, l'esclat de renaixensa.

PREMI DEL M. I. SR. DR. JOSEPH VALLET
CANONGE DE BARCELONA

LES RELIQUIES DEL MONASTIR DE SANT CUGAT DEL VALLÉS

De Mossén *Joseph Màs,* Pbre.

Les Reliquies del Monastir de Sant Cugat del Vallès

Lema: *Resurrexit et est hic.*

Pot ab tota fermesa assegurarse que'l magnífich temple monacal de Sant Cugat del Vallès fou en jorns de molt bon recort un verdader *reliquiari* per les nombroses reliquies, insignes algunes d'elles, que com á tresor de gran estima les estotjà ab tot amor, venerantles ab singular pietat y recloguentles en son sí, axís com una mare petoneja y estreny entre sos brassos als fills dels seus amors.

Avuy, d'aquell valiosíssim tresor ne resten despulles, que, si sempre venerandes, corplenen de tristor per la dissort á que han anat á raure per la feresa d'ànimes cegades pel gran enemich de Deu y de l'home. Deu perdó als pobres esma-errants, y no permeti que's perdi pera sempre aquèix petit munt de reliquies que resta á l'antigua casa abadal de Sant Cugat del Vallès. Cal be acoblarles y fer qu'en lloch mes acondicionat puguen servarse les estimades deixalles d'aquell gran nombre de reliquies que de Roma aportà en lo segle XIII lo gran abat D. Pere d'Amenys.

¿Qui feu perdre tant bé de Deu? ¡Ah! gent sens temor de Deu y crudel enemiga de la religió y de la patria, de l'art y de les ciencies, del ben obrar y del repòs. ¡Quanta despulla queda, que molt mal nos fà, per no haverla ab prou temps ben aconduhida, lliurantla axís de la destructora acció del temps, qu'ajudada del deixament de l'home marxa á corre-cuyta á confondres ab la terra que li servèix de fonament!

¿Quan s'esdevingué pel cenobi benedictí d'Octavià que la dalla va llevarli la vida? Be massa que ho remarca ja l'historia. Era en lo primer ters del

segle XIX quan la dissort com negre nuvolada extengué son mantell d'esferehidora fas sobre lo secular é imperial cenobi de Sant Cugat del Vallès. Cayent la destructora tempesta de la revolució, no sols dallà la vida d'ignocents servents de Deu y benfactors del pròxim, si que ab la tèya ben encesa cremà son estatge, y ab febrosa set de tresors furtà quant de bo va trovar dins d'aquèix sagrat rassé.

La grandiositat del cenobi, alsat un jorn damunt de l'Ara hont hi foren sacrificats vers é invictes servidors de Deu, la demostren lo magestuós temple y lo bellíssim claustre. L'importancia qu'en altres jornades dignes de tota remembransa tingué lo gran cenobi, queda ja escrita en les fulles de l'historia de nostra caríssima casa payral.

Si terra sagrada qu'ab llur sanch regaren lo prelat barceloní Sant Sever ab sos companyons y'l pagés Sant Medí, Sant Cugat y ses deixeples Santa Juliana y Santa Semproniana, (1) fou lo fonament del casal cenobítich; si hómens de sabiesa y virtut s'hostatjaren durant centuries y més centuries en aytal redós; res es d'estrany qu'un tresor de santes reliquies fos aquí honorat, y'l terrer de l'antich Castre d'Octavià arrivés á ésser un petit *sacrum coemeterium*.

Ajustant quelcóm més l'historia de les riquíssimes reliquies dels Sants aquí tan piament coltes, devèm dir que no totes hi han estat sempre, y d'aquestes algunes ha sigut per causes que devèm allunyar del recort.

Per circunstancies dels temps, alguns dels cossos sants y singulars reliquies se transferiren á altres temples y se'ls hi donà tota la veneració deguda, com gracies al bon Deu encare persevera. La Seu de Barcelona obrí ses portes pera rebren part del cos de son prelat insigne Sant Sever, mercès á Benet XIII conegut ab lo nom de Pere de Luna, á prechs de nostre caríssim rey En Martí l'Humà (2).

Més tart, l'altra part del cos del sant Bisbe que restava al primitiu sepulcre, á Octavià, fou també aportat al temple capdal de la ciutat dels comtes-reys (3).

La parroquial esglesia de Sant Cugat del Rech ó del Camí, edificada á l'enfront de la fornal en que, segons cristiana tradició, hi fou torturat lo company de Sant Feliu, Sant Cugat, atresora lo cos de son titolar en riquíssima urna argentina (4).

La romana *Iluro* o *Civitas fracta,* qu'en lo segle XIV ja's nomena Mataró, se te per felis y sortosa covejant en lo parroquial temple de Santa María, y en tres urnes los cossos sagrats de ses heróiques filles San-

(1) Breviarium Romanum.

(2) Arxiu catedral de Barcelona, Sala 3.ª, Armari 2, n. 41 y Armari 4, n. 81.

(3) Arxiu catedral de Barcelona, Miscelánea 6, n. 10.

(4) Arxiu parroquial de Sant Cugat del Rech, de Barcelona.

tes Juliana y Semproniana, qu'ab llur sanch porpraren lo nevat liiri de la puresa (1).

Una preciosa arca de les derreríes del segle XIII, que contingué les reliquies de Sant Candi, les quals ignorèm hon reposen are, forma part del Museu Provincial de Barcelona, signada ab lo nombre 832.

No hi ha dupte que, piament pensant, altres reliquies de les venerades ans de l'exclaustració y après d'eix jorn de tristíssima remembransa, han assolit pública veneració; pero d'elles no'n dirèm cosa alguna per ignorar quines han sigut y hon s'honoren.

Un dels abats de Sant Cugat del Vallès qu'es mes digne de recort per haver enriquit lo cenobi ab un sens igual tresor de sagrades reliquies, no hi ha dubte que fou lo citat D. Pere d'Amenys qui governà la casa Abadal des de 1230 a 1255. Lo zel ab que regí la monàstica casa de Sant Cugat, lo feu digne successor del gran abat Othó, bisbe de Gerona, y mort á Córdoba lluitant contra la moruna gent (2), y precursor memorable de D. Arnau Ramón de Biure, qui fou assessinat per defensar los drets del cenobi vallesà. (3)

Es de presumir y ab fonament que fou prelat de gran válua quan á la ciutat pontificia va ésser honorat ab lo riquíssim tresor de tantes y tantes reliquies ab que pogué enjoyar lo monacal temple de Sant Cugat en l'any de nostra redempció 1238.

Creyent que á més dels cossos sants esmentats, fá pera nostre travall la publicació de l'inventari de reliquies aportades de Roma pel susdit abat d'Amenys, lo continuèm al final d'eix travall.

Sens dupte que'ls monjos benets de Sant Cugat feren solemnial rebuda á les santes reliquies que de Roma aportà son pare abat D. Pere d'Amenys, y quina benvinguda no tindria cosa que veure ab la que donaren als reys Anfòs I, Jaume lo Conqueridor y d'entre altres á Felip II, la capdal figura de la monarquía espanyola.

Oferím dit estat pera que's puga formar cabal coneixement del nombre y calitat de dites reliquies, y de quins honoraren ab tresor de tant preu á l'abat de Sant Cugat del Vallès.

Aytal estat, traduhit al català, l'hem transcrit del llatí, segons consta á l'escriptura N. 1154 del Cartulari de Sant Cugat, custodiat á l' Arxiu de la Corona d'Aragó á Barcelona.

Lo meritíssim canonge, dignitat de Xantre de la Seu de Barcelona, en sa monumental obra: *Las casas de religiosos en Cataluña durante el primer tercio del siglo XIX,* travallada ab paciencia de benedictí, publica tres in-

---

(1) «Memorias de la patria, martirio y culto de las bienaventuradas vírgenes y mártires Juliana y Semproniana», etc, per lo canonge lectoral de la Santa Iglesia catedral de Barcelona D. Jaume Matas. etc. Diario de Mataró y la Comarca, 27 juliol 1900, n. 67.

(2) Epitafi de dit Abat.

(3) Moxó.

ventaris del cenobi de Sant Cugat, dels que, pera mes abonar aquèsta tasca, ne continuarèm un extracte.

D'altre capitolar de la Seu de Barcelona es del cas aquí ferne esment pel pacientíssim travall portat á terme de recompte de les reliquies, un jorn profanades y qu'are's guarden á la rectoría de Sant Cugat. Nos referím al senyor canonge Magistral Dr. Joseph Vallet, qui essent vicari de Sant Cugat envers l'any 1860 feu dita bona obra, lo qual be merèix un coral vot de gracies, perque á imitació del bon samarità de qui'ns parla l'Evangeli, remeyà, si axís pot dirse, les reliquies sobre referides.

No eren sols reliquies de Sants, sí que també n'hi havía algunes que pertanyeren al Diví Salvador y á la sempre Verge y Mare Immaculada María Santíssima.

¿Quins honors varen rebre dels exemplars benedictins les reliquies estotjades á Sant Cugat, á les qu'en companyía d'altres fidèls endressaven sens terme llurs fervents oracions, oferíen ensemps qu'al Deu tres voltes Sant ses psalmodies, y ab l'aromàtich y benehit encens embaumaven lo temple del Senyor?

Es prou de presumir qu'al honorar tant sagrades despulles, pareixería que les celícoles ànimes, qu'un jorn les informaren, baixaven de l'eternal ciutat pera donàrleshi novament calor y vida. ¡Oh jornada de santa recordansa, com t'has esvahit lo mateix que la fumera y la nuvolada!

Lo ja referit senyor canonge Barraquer transcriu en sa obra un estat de reliquies format, á son juhí, en lo segle XVI, d'una tauleta servada á la casa rectoral. D'eix inventari, hont s'hi continuen la major part de les referides en lo continuat mes avall, ne treyèm les mes principals que no consten en lo apèndix, y son aquèstes:

Cos de Sant Cugat màrtir, qui patí en eix lloch d'Octavià.

Cos de Sant Candi màrtir, un dels militars tebeus.

Cos de Santa Fè, verge y màrtir.

Cos de Sant Sever, bisbe y màrtir, ab quatre préberes qu'aquí patiren.

Cos de Sant Medí, pagès y màrtir.

Cossos de les Santes Juliana y Semproniana, verges, martirisades en eix lloch.

A l'inventari de la Sagristía del imperial Monastir de Sant Cugat del Vallès, format ab motiu de la Visita feta en lo mes de Juliol de 1805, hi consten les següents reliquies:

Una caixa de plata, la major part daurada, y 4 àngels de lo meteix, que conté lo cos del gloriós màrtir y patró Sant Cugat.

Altra caixa que conté lo cos del gloriós bisbe y màrtir Sant Sever.

Altra caixa de plata de la gloriosa verge y màrtir Santa Fè.

Altra caixa de plata que conté lo cos del gloriós màrtir Sant Medí, pagés del terme.

Altra caixa de plata que conté lo cos del màrtir militar Sant Candi.

Altres dues caixes cobertes de vellut carmesí que contenen los cossos de les glorioses verges y màrtirs Juliana y Semproniana (1).

Un reliquiari gran de plata que conté les reliquies dels gloriosos màrtirs Sant Joan y Sant Pau.

Altre reliquiari gran que conté los Sants Corporals.

Una imatge gran de plata del P. S. Benet, ab una reliquia del mateix Patriarca en la peanya.

Altra imatge gran de plata de la Puríssima Concepció, ab porció de fil que filava, y de son vel, en la peanya.

A l'inventari de la Sagristía de dit imperial cenobi ordenat al ferse la Visita en l'any 1833, en lo mes d'Octubre, no's fa tampoch relació del be de Deu de reliquies aportades pel abat d'Amenys, sinó de dues urnes de plata que contenen los cossos de Sant Cugat y Sant Medí; sis urnes cobertes de vellut carmesí ab guarnicions de plata, ab los cossos de Sant Sever, Sant Candi, Santes Juliana y Semproniana, y los caps de Sant Joan y Sant Pau, màrtirs.

Com se veu tot seguit, alguna encontra sufrí lo cenobi desde 1805 á 1833, quan sols se citen are no mes que dues urnes de plata.

Tampoch se fa esment de les imatges de Sant Benet y Puríssima Concepció.

Per lo succehit pot ben veures qu'aquèix minvar de reliquies y argentines urnes é imatges, prou ne fou causa un cap de núvol que precehint á l'esgarrifosa tempesta qu'esborancantse pera escaparne un mal llam, comensà la mala obra en mal hora finida en l'any 1835.

En cambi se continuen en eix inventari, les reliquies del Beat Oriol, ab reliquiari de plata, ab guarnició y peu de fusta daurada, la de Sant Ignaci y Sant Lluis Gonzaga, cadascú ab reliquiari cobert de llata de plata, un *Lignum-Crucis* col·locat á una Creu de plata dorada, reliquia de Sant Adjutori, ab reliquiari de plata, y altre de Sant Cugat ab reliquiari de plata ab guarnició de fusta.

Hem de tancar aquèix inventari repetint lo qu'al principi deyem, so es que'l temple de Sant Cugat fou un verdader *reliquiari y sacrum coemeterium*.

Cal memorar un fet digne d'atenció y es que solsament restà á Sant Cugat, sens relativa desmillora, lo cos de Sant Medí, quin cristià y exemplar pagès se creu ésser nadiu d'aquells encontorns.

Avuy, mercès al zel del Dr. Joseph Sibina, qui après de governar la parroquia de Sant Pere d'Octavià, regí les de Sant Pau y Sant Just de Bar-

(1) Desde 1821 a 1824 estotjà també lo temple parroquial d'Iluro, les restants sagrades despulles de les Santes que havien restat á Sant Cugat, les quals, per fi, en 1835, precehides les degudes formalitats, pogué de nou héure, y són les qu'en dues urnes vestides de vellut carmesí y ornades ab belles franges d'argent, són col·locades al retaule major.

celona, torna á venerarse degudament al qui en vida fou espill de pagesos ó conreuadors de la terra (1).

Sembla providencial que mentres los cossos sants ó la major part dels qu'á Octavià foren venerats, gradualment varen ésser transferits á altres temples, ha restat a la primera gloriosa tomba qui, prop d'aquèsta hi tingué lo bressol.

Si d'enemiga de Deu fou tractada pel pontífex Clement VI la coterránia gent dels que en 1351 assessinaren al gran abat D. Arnau Ramón de Biure; d'enemichs de Deu, dels Sants, de la religió y de la patria deuhen tractarse als qui en 1835 tants crims cometeren á Sant Cugat. Molt be, en cambi, es digne de donar lo caríssim dictat de samaritans als ja memorats canonges Vallet y Barraquer per la gran obra de misericordia portada á terme á obs del que fou cenobi de Sant Cugat del Vallès, y ensemps als que molt trevallen pera la conservació d'eix monument.

La festa capdal qu'avuy se celebra dins d'aquèix sagrat clos, hon lo silenci de la mort ha heretat al piadós pregar del monjo, apar que's un crit de despertar. Tantdebó qu'aytal deixondir sia pera que quants á aytal joliu aplech hem vingut, vegènt la bellesa del monument, entenguèm sa histórica importancia y la greu malaltía que'l porta, si no's dona providencia, á la fossa, lo que Deu no permeti. Allarguèm donchs la mà depositant al bací del captayre una elmoyna pera remeyar y llevar de les urpes de la runa al temple y claustre qu'avuy resta del que fou imperial cenobi de Sant Cugat del Vallès, nascut al segle VIII y mort al ters primer de la dinovena centuria.

Aquí, á n'aquèsta festa de florida bellesa, hem vingut empesos més que caminant, y qui sap si'ls que'ns han tret de casa tindràn de penedirsen, que prou ho temèm.

Al bell sortidor del claustre hi veyèm lo formós ram de bosquetanes flors ací y allà recullides á la que hi hem posada una branqueta d'esmarcida fulla. Si l'hi volèu, serà més que gran favor que farèu á n'aquèix vianant qui s'es aturat á flairar l'aroma de la florida manadeta de flors; pero si hi fa nosa, en veritat vos preguèm que la trayèu y la tirèu al munt de llenya pera ferne foch al arrivar l'hivernada.

---

(1) Noticia facilitada per dit Rnt. Sibina.

APÈNDIX

TAULA DE LES RELIQUIES QU'APORTÁ DE ROMA L'ABAT DE SANT CUGAT DEL VALLÉS D. PERE D'AMENYS, EN 1238

A 10 de juliol del any del Senyor 1238, vingué de la Curia Romana l'abat d'eix monastir lo Sr. Pere d'Amenys, qui aportà personalment reliquies de molts Sants, los noms dels quals son baix referits.

Primerament de:

Sant Abundi y Santa Abundancia. — Sant Teodolicense. — Santa Viviana. — Carbons de Sant Llorens. — Santa Sofia. — Sant Silvestre, papa. — Sant Mari. — Santa Martra. — Sant Hipólit. — Sant Just. — Sant Simón, apóstol. — Draps de Sant Joan Evangelista. — Sant Mari.

Fra Ramón li donà aquestes que son de l'esglesia de Santa Agata de:

Sant Pere y Sant Pau, que'l mateix fra Ramón li donà en la cambra del senyor Papa. — Sant Joan Baptista. — Vel de Santa Agnés. — Sant Llorens, màrtir. — Fust de la Santa Creu. — Santa Llucia, verge. — Sant Felip y Sant Jaume. — Sant Pantaleó.

Gauter, Pbre., de l'esglesia de Sant Martí, li donà les següents de:

Pedra del sepulcre del Senyor. — Pedra de la montanya del Sinaí. — Pedra del pessebre del Senyor. — Porta aurea ó d'or. — Pedra del temple del Senyor.

Angel, li donà en lo *Sancta Sanctorum de:*

Creu tenyida ab sanch de Crist, ab dos corns d'or. — Glans de l'alsina de Mambré, hont s'aparegué lo Senyor en figura de Trinitat. — Pasta de la que fou format Adam — Sepulcre del Senyor. — Pedra hont s'aparegué lo Senyor á Moisés. — Oli de Santa Catarina, verge.

L'Abat de Sant Llorens, fora muralles, li donà aquestes de:

Sant Hipólit y sos companys. — Sant Romà.

La Sra. Pràxedes, qui viu á l'esglesia de Santa Pràxedes, li donà aquestes de:

Dent de Sant Teodor. — Sant Maximí, màrtir. — Sant Marcel, papa y màrtir. —

Sant Justí, prébere y màrtir. — Santa Victoria, verge. — Sant Eutich, confesor. — Sant Simetri y sos companys. — Santa Ursula, verge y màrtir.

Conrat li donà aquestes, en la cambra del Sr. Papa de:

Santa Isabel. — Sant Sebastià y altres Sants.

Oliver, diaca de l'esglesia de Sant Adrià, de la ciutat, bon home y humil y de bona vida, li donà aquestes que segueixen que trovà.

De Sidrach, Misach, y Abdenago. — Tres noys ab lo company Pau, y molts màrtirs y verges del temps del papa Honori.

Sianotori á tots los qui vegen aquesta escriptura que jo Oliver encara que indigne diaca y canonge de la venerable esglesia de Sant Adrià de la ciutat, á petició de Pere, abat de Sant Cugat màrtir, y de Fra Elías, y á honra de Deu y de nostre Senyor Jesu Crist y de sa genitora Mare y de tots los Sants y remey de salut de ma ànima, confesso haver donat á dit Abat y á Fra Elías rebedors de les presents, les reliquies de molts Sants, los noms dels quals més avall se continúen, pera assolir la remissió de mos pecats y si per ells meresch ser dignament aquí castigat, puga en l'esdevenidor mereixer la gloria de la eternal vida y no experimentar la pena del Purgatori.

Primerament de:

Bressol de Jesu Crist. — Pedra del sepulcre del Senyor. — Vestit de la Santíssima María. — Pedra ab que fou apedregat Sant Esteve. — Sant Bartomeu, apóstol. — Sant Jaume, apóstol. — Sant Esteve, proto-màrtir. — Sant Llorens, màrtir. — Aarón, summo sacerdot. — Quatre Sants coronats. — Sant Hipólit, màrtir. — Sants màrtirs Marí y María. — Santa Hilaria ab sos fills màrtirs Jassó y Mauri. — Sant Cristófol, màrtir. — Sants màrtirs Papia y Mauri. — Sant Hermet, màrtir. — Sant Agató, màrtir. — Sants Cosme y Damià. — Sants Nereu y Aquileu. — Tres Sants minyons. — Sants Joan y Pau. — Sant Alexandre, papa y màrtir. — Sant Sixt, papa y màrtir. — Sant Siment, prébere y màrtir. — Sant Pantaleó, màrtir. — Sant Justí, prébere y màrtir. — Sant Diodor, prébere y màrtir. — Sant Maximí, màrtir. — Sant Silvestre, papa confessor. — Santa María Magdalena. — Santa Margarida, verge y màrtir. — Santa Petrolina, verge. — Santa Càndida, verge y màrtir. — Santa Victoria, verge y màrtir. — Beata Martina, verge y màrtir. — Santa Teodola, verge y màrtir. — Santa Viviana, verge y màrtir. — Santa Fausta, verge y màrtir. — Santa Llorença, verge y màrtir. — Santa Sadurnina, verge y màrtir. — Santa Helena. — Onze mil Santes, verges y màrtirs. — Vel de Santa María, Verge. — Sant Adrià. — Sant Equici.

Lo Prior y convent de Santa María d'arrera'lTíber, per manament del senyor Cardenal Esteve, nos donaren les següents de:

Greix de Sant Llorens. — Sant Bonifaci, màrtir. — Sant Macias, apóstol. — Sant Calixte, papa y màrtir. — Sant Corneli, papa. — Santa Rufina, verge y màrtir. — Sant Aleix, confessor.

L'Abat ab son convent de Sant Pancràs nos donà les següents de:

Sant Glonsi (?) prébere y màrtir. — Santa Teodora, verge y màrtir. — Sant Pancràs, màrtir.

Lo Prior y convent de Sant Joan de la Illa nos donaren aquestes de:

Santa Ninfa, verge y màrtir. — Sant Mamilià, màrtir.

De Sant Bartomeu de la Selva (?) n'haguerem de:

Cendra de Sant Bartomeu, apóstol. — Sant Abat. — Sant Marcel. — Sant Hermet. — Sant Paulí. — Sants màrtirs Mari y Martra. — Audissach y Abacuc. — Sants Marcel y Exuperanci. — El bastó de Sant Pau Apóstol.

L'Abat y convent de Sant Pau nos donaren aquestes de:

Sant Sebastià, màrtir. — Sant Dionís, areopagita. — Sant Cessari, confessor.

També Fra Ramón de l'Ordre de frares menors nos en donà en un saquet roig, de:

Sant Pere y Sant Pau, apóstols. — Sant Felip y Sant Jaume y de molts altres, y moltes altres famosíssimes totes barrejades. — Santa María Magdalena. — Sepulcre de Sant Andreu.

També Fra Ramón, en la cambra del Senyor del Papa.

Dos *ligantas* dels quatre Sants coronats de:
Sant Felicíssim y Agapit. — Sant Alexandre, papa. — Sant Bartomeu.

Lo mateix Fra Ramón, de

Santa Llucia, verge. — De la Creu de Nostre Senyor. — Sant Blay, màrtir. — Sant Pantaleó.

Lo Prior y convent de Sant Pere, per manament del Sr. Cardenal Esteve, nos en donà de

Sant Llorens. — Sant Cosme. — Sant Silvestre. — Sant Blay. — Sant Sergi. — Sants Nereu, Aquileu y Pancràs.

Lo Prior y convent de Sant Joan de Letrán nos en donà de:

De Sant Cristófol. — Sants Fabià y Sebastià. —Sant Bonifàs, màrtir. — Sant Aleix, confessor. — Sant Bernabé, apóstol. — Sant Esteve, proto-màrtir. — Santa Agnés, verge.

Les relliquies d'aquestos Sants son a la Creu petita.

Fust de la Creu de Crist Senyor, tenyida de sanch. — Vestit de Jesucrist. — Vestit de la Santíssima Verge y pessebre de Jesucrist. — Pessebre de Jesucrist. — Pedra del Sant Sepulcre. — Pedra del temple del Senyor. — Vel de la Santíssima Verge. — Dues parts de pedra del Mont Sinahí. — Sant Aarón, primer sacerdot. —

Sant Joan Evangelista. — Pasta de la que fou format Adam. — Dues parts de ossos de Sant Pere y Sant Pau. — Bastó de Sant Pau, apóstol. — Dues *ligante* de Sant Felip y Sant Jaume. — Sant Simó, apóstol. — Sant Bartomeu apostól. — Sant Jaume, apóstol de Galicia. — Sant Mateu, apóstol. — Sant Bernabé, apóstol. — Sants Màrtirs. — Sant Esteve, primer màrtir. — Dues ligante de Sant Llorens. — Sant Dionís. — Sant Joan y Sant Pau. — Sant Blay. — Sant Pantaleó. — Sant Sebastià. — Sant Just, màrtir. — Sant Adrià, màrtir. — Quatre Sants coronats. — Sant Mari y Santa Marta. — Sant Hipólit. — Tres Sants noys. — Sants Nereu y Aquileu. — Sants Cosme y Damià. — Sant Cristófol, màrtir. — Sants Felicíssim y Agapit. — Sant Pancràs. — Sant Ermet, màrtir. — Sants confessors y màrtirs. — Sant Marcel, papa y màrtir. — Sant Sixte, papa y màrtir. — Sant Alexandre, papa y màrtir. — Sant Bonifaci, papa y màrtir. — Sant Corneli, papa y màrtir. — Sant Calixte, papa. — Sants confessors. — Sant Silvestre, papa y confessor. — Sant Nicolau. — Sant Cessari. — Sant Aleix, confessor. — Santes verges y continents. — Santa María Magdalena. — Santa Agnés, verge. — Santa Llucia. — Santa Margarida. — Santa Ninfa. — Santa Eusebia. — Santa Victoria. — Santa Petronila. — Santa Viviana. — Santa Martina. — Onze mil Santes verges y màrtirs. — Santa Elena. — Vel de Santa Agnés. — Santa Teodora. — Santa Rufina. — Santa Victoria.

A mes, dit Pere d'Amenys abat d'eix monastir, aportà al mateix temps cert fust (1) del Senyor y certa creu d'argent hont hi han reliquies com dalt resta escrit, y dues canadelles d'argent sobredaurades y dues comptes (2) una d'obra de Limoge y altra de Lambic, y certa casulla de drap vermell ab or trenat y cert pali óptim fresat d'or y tres estoles, so es, una blanca fresada d'or y les altres trenades d'or ab dos maniples.

---

(1) De la creu.
(2) Especie de rosari.

PREMI DEL DIPUTAT A CORTS
SR. D. EDUARD CALVET

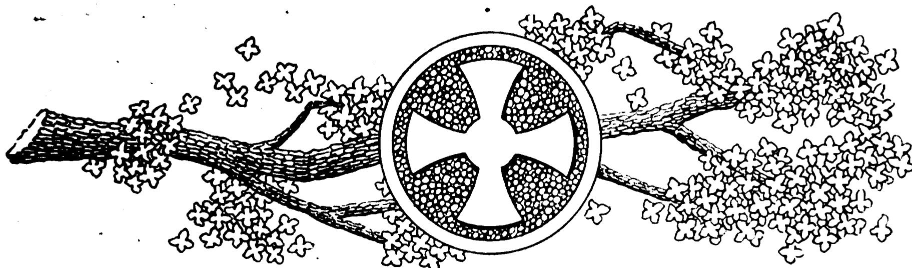
DEL PROFIT DE LES VELLURIES

De Sor *Eulalia Anzizu*

ACCÉSIT

TRIPTICH CITADÍ

De la Sra. *Comptesa del Castellà*

DEL PROFIT DE LES VELLURIES

Memento dierum antiquorum.
DEUT. XXXII - 7.

Entre lo bó y dolent que'l segle dinou ha dexat en herencia al present, es aposta per rumiar ex afany de restauracions que s'ha desvetllat d'un quant temps ensà; afany digne de tota lloança y que, si vol durar, té camp per correací en Catalunya (que de Catalunya y en català parlàm).

La idea *restauració* és molt hermosa, és sublím, y per tal l'ha triada per lema de son Pontificat nostre Santíssim Pare feliçment regnant. *Instaurare omnia in Christo* (1), ha dit de bon principi lo suavíssim Pio X, y com ho digué ho fà admirablement, y seguirà fentho, essent assistit sempre per l'Esperit de Deu, d'aquell Deu que «renova lo que ja ha passat» (2) y que repararà lo destruhit, tornant a alçar lo que s'axecava en temps antichs» (3); d'aquell metex Deu que allà al principi de la Creació, després de la primera cayguda anuncià la reparació universal del llinatge humà prevaricador, per medi de Jesucrist, Fill seu en l'eternitat, y Fill en lo temps de María Inmaculada, Aurora nitidíssima y esplendent del día de nostre renaxement espiritual.

Cal repetir ací, y valga per sempre, que tractantse de Catalunya, a la qual s'adapta perfectament exa manera de restauració *in Christo, y* no altre, perque «la cosa no té remèy» com diu l'Ilm. Torras y Bages; la restauració de Catalunya, axís regional, com monumental, o individual, ha d'ésser *in*

(1) Ecless.—I - 10.
(2) Ecless.—III - 15.
(3) Amós.—IX - 11.

Christo, si restauració vol dir «alçar lo que era dret en temps antichs» (1) per alló matéx que seguèx dihent lo sabi Prelat ausetós, «perque Catalunya, «e Esglesia son dues coses en lo passat de nostra terra que's impossible des-«triarles; són dos ingredients que lligaren tan bé fins a formar la patria; y si «algú volgués renegar de l'Esglesia, no dupte que al matéx temps hauría de «renegar de la patria» (2).

Sinó, vejàm: ¿cóm se destriarà de Catalunya l'esperit cristià sens abominar d'ella matexa? Una excursió per la *Terra* nos en convencerà tot seguit. Descontant esglesies, fossars y monastirs, perque de dret pertanyen exclussivament a la Santa Esglesia; desde les Creus de terme fins als panells de les cases particulars, per tot, generalment parlant, hi trobarèm estampada la marca de nostra sacrossanta Fè. Los noms de la major part dels carrers y places; les imatges de les cantonades, les que coronen les fonts públiques y'ls porxes de les cases senyorials; les inscripcions dels relotges de sol en les masíes, y, sens mórens de Barcelona, la fatxada genuina del Palau del Consell; l'Audiencia dedicada a Sant Jòrdi; l'antich Palau dels Comtes rendint pedres y emplaçament per l'axample de la Seu, y gloriantse d'estotjar la real cambra hont devallà la Verge de les Mercés... fins lo Teatre de Santa Creu, tot proba evidentment que'n Catalunya vella tot lo indígena es principalment cristià.

Essent donchs axís, si Catalunya nova no vol degenerar, haurà de restaurar totes ses coses *in Christo,* com ho està intentant, que per axó s'ha dit amunt ésser digne de tota lloança son afany de reparació.

Y que ex afany «d'alçar lo que era dret en temps antichs», suposa noblesa y magnanimitat, quin dupte té?

Fixantnos en qualsevulla figura notable a través dels segles, veurèm que quasi sempre sura per alguna geste de reparació, sia en l'ordre que's vulga: Josías y Simeó en la Lley Antigua (3); aquell Rey de vida recta als ulls de Deu, que may declinà a la dreta ni a l'esquerra; y l'altre a qui l'Eclesiàstich no troba prous comparacions per exaltarlo sobre les estrelles del cel y'ls cedres del Líbano, foren los restauradors, en llurs temps respectius, de la Casa de Deu. Y com ells, quants altres ne registra l'historia pel rastre de celebritat que dexaren en tot lo caygut que s'ha redreçat fins a nostres temps, com per lo fruyt se conèx l'arbre (4).

Per lo contrari, la destrucció, antítesis de lo que tractàm, guarda deguda proporció inversa ab l'idea de lo sublím, y dona a conexer també son arbre per los fruyts, arbre de pomes cendroses que arrela a la ribera del Mar

(1) Ibid.
(2) Torras y Bages.—La Tradició Catalana - Introducció.
(3) Reg. XXII - 2.—Eccles. L - 1.
(4) Math.—XII - 33.

Mort, l'arbre de l'anarquía, la qual, en gràfica expressió del esmentat Bisbe Torras, es lo símbol de la negació, «es un *no* rodó com una bomba, en oposició d'aquell *Sí* que's Jesucrist, segons l'Apóstol (1), per Qui y en Qui tot s'ha de restaurar».

Mes la restauració sempre ve desprès; suposa un principi, enderrocat sí, esborrat gayre bé del tot moltes vegades, pro principi, y és precisament aquest, considerat bax lo punt de vista arqueològich, la font inspiradora d'aquèx humil trevall que dividirèm en tres parts corresponents a altres tants aspectes: material, moral y cristià.

Començant per lo material, l'arqueología per sí sola nos parla al cor ab lo mut llenguatge de la tradició objectiva, nos convenç com un avi experimentat, nos mostra palèsament lo que feyen en los segles passats, y per lo que feyen podèm arrivar a entendre lo que volíen y fins lo que pensaven los que ja no'ns ho poden dir. Es per lo matex molt estimable exa ciencia, més a més que sempre'ns diu la veritat, pux quan les narracions contemporànies poden exagerar, segons l'apassionament que les dictava, y fins mentir, les pedres d'un monument, y'ls mobles d'una llar, y les armes d'un fort, acusen tan ingènua com inconscientment la veritat, y relaten les gestes d'una etat passada enterantnos del enginy, de les inclinacions, forces, traça, civilisació y fins ideals dels vivents en aquell temps.

Per lo matex sempre s'ha tingut a gran honra conservar lo que'ns llegàren los antichs, sia lo que's vulla, y'ls musèus arqueològichs ne són testimonis eloqüents, si bé muts y decrèpits tots ells.

Mes ¡quantes coses li diuen a un fill de noble cor les velles armadures del seu pare, com los murs ennegrits y a punt d'esllavisarse del castell de sos passats!...

Fullejant los pergamins que acrediten la dignitat de son llinatge, y les gestes dels que visquèren fa set cents anys, s'esplaya'l cor del descendent d'una nissaga d'hèroes; y al registrar los volums quasi il-legibles d'un besavi erudit, sent lo besnet com si l'aureòla de la ciencia cenyís lo seu front encare no colrat pel estudi; y al venerar ab esglay los instruments de tortura d'una verge penitent, gloria de passats segles, noble orgull fa bategar lo cor dels membres ja llunyans de sa benhaurada familia...

Y si tot axó es purament individual ¿quina ha d'ésser l'impresió causada per tot lo que'ns parla de la Patria benvolguda, a la qual les afeccions particulars, fins la vida hem de sacrificar? Y quan exa Patria, com la nostra, està unida a l'Esglesia de Jesucrist, «de la qual no's pot destriar», quan los monuments de nostra Patria nos parlen del principi de nostra Fè, del breçol del Cristianisme, al qual fins la Patria, sens dupte, hem d'immolar, ¡ah! llavors

(1) II Cor. I-19.

l'intensitat del afecte s'enlayra, sobrix per demunt de tot lo prosàich y rastrer d'aquèsta vida, y l'ideal dels recorts sagrats de Deu y Patria, allunyantnos del fanch aborridor d'aquest exil, nos mena suau e irresistiblement a una transició per medi del desengany, a la llum del qual nos proposàm considerar lo segón cayre de l'arqueología.

Si bax lo punt de vista material es digne d'atenta reflexió exa ciencia, y per lo tant convé no descuidar son estudi, ni'ls medis de conservar lo que'ns queda de nostre gloriós passat, axecant lo que's desploma (mentres se fassa degudament), té encare més atractius bax son aspecte moral.

¡Quantes coses nos ensenya per nostre desengany pràctich y sanitós! quantes veritats nos canta en son psalteri polsós y ennegrit pels segles, d'aquelles veritats que amarguen per endolcir, que assedeguen més, quan més se beuhen, perque lo falç pot delectar per un instant, pro al cap d'allà nos enutja, repugna, y acaba per ferse aborridor. En cambi lo ver, gradualment entussiasma, perque «¿qué més desitja l'ànima que la veritat?» (1).

Donchs l'arqueología ab tota veritat nos mostra la gloria de tot lo d'aquest mon (2), no perque cobejantla procurèm assolirla rendits a sos peus, sino perque, fentnos càrrech de lo que val, entengàm aquell *transit* (3) del Evangeli, y sapigàm menyspreарla ab noble magnanìmitat, convençuts de que «per més grans coses som nats».

Un castell arrunat, la basílica esquarterada, los gonfarons esquinsats, un corcat faldistori, la moneda coverta de rovell, nos estàn dihent al fons de l'ànima: axís passa tot lo d'aquest mon...: axís s'esvanexen los entussiasmes pels estils, axís cauhen les escoles, axís s'enderroquen les ilusions, axís s'esllavisen los regnes, tot arriva a ferse vell si no's mort abans...

Tots los sistemes, es dir, tot lo d'ací bax sens excepció, comença ab encongiment a esbadellarse, puja al zenit de sa gloria, y tan bon punt ha assolit la cima, cau com lo día quan se mort, perque és lley inalterable de lo que no és etern, tot s'ha de disoldre, tot s'ha de trencar, fins lo cordìll triplicat encare que sia més difícil de rompre (4), (sobre tot si'ls lligams son diferents).

Passa'l mon y sa concupiscencia, passen les ombres enalçades per les realitats que s'esvanexen ensemps, y nosaltres, tot veyentho, anèm també passant.

N'hi hauria per desesperar si'l tercer aspecte proposat no vingués a aconhortarnos, com lo pensament del cel en un esperit anyorat. Sí, pot dirse axís mateix, que l'arqueología, baix lo punt de vista cristià, té la eficacia del bàlsam de la esperança per nostres cors apesarats. Ella ens diu que tot lo del

---

(1) S. August.
(2) Math.—IV-8
(3) Joan.—II-17.
(4) Eccless.—IV-2.

mon passa, mes que tot pot cooperar a nostre major be (1), endreçantho a la gloria de Deu.

Un musèu cristià es un cementiri artístich. Com en lo fossar, la creu nos signa al cel, y les cendres y despulles, sien de difunts o d'objectes sempre inanimats, nos fan pensar irresistiblement en un més enllà que'ls ha dat la rahó d'ésser, y si be sols los primers tornaràn a ser, uns y altres hauràn servit de grahons per assolir nosaltres la immortalitat.

Deya Sant Agustí parlant del art en la Iglesia: «Lo que corporalment »veyèm en les parets, procurèm espiritualisarho; y lo que contemplèm ela»borat en pedres y fusta, axó mateix, per la gracia de Deu, se perfecciona en »nosaltres» (2).

Axís ho desitja nostra Santa Mare la Iglesia, que, gelosa del profit espiritual de sos fills, sens descuidar lo material ni l'artístich, «conexedora de la »humana flaquesa, ajuda a la pietat dels fiels ab l'auxili dels objectes sensi»bles, que, invitant al home al dolç reculliment de la oració en los temples, »al recort e imitació de les virtuts dels servents de Deu en les sagrades imat»ges y pintures, y als consols de la pietat en l'esplendor del culte católich, »presten a les ànimes inestimables beneficis» (3).

Per eix motiu y ab moltíssima rahó prohibèix exa Santíssima Mare tota enagenació, destrucció, mutilació y fins restauració, sense sa deguda anuencia, ja que, prescindint de Ella se n'han fetes de restauracions d'aquelles que per exir del foch han caygut a les brases, y no parlèm d'enagenacions!...

Deu sab lo que s'ha perdut y malmès per vergonya de nostra Regió y fins de nostra Sacrossanta Fè! Sempre ab bona intenció, no hi ha dupte, per lo que toca a les víctimes dels enganys. Quan alguna corporació, per penuria, ignorancia y sugestió (que generalment parlant tot s'hi ha aplegat), s'ha desfet d'algún objecte preuhat, ha incorregut, tan inconscientment com se vulla, en altres tres defectes, perque ha perdut quelcòm que s'ho valia; s'ha desacreditat y ha motivat alguna injusticia o profanació. Per desgracia (o per sort), s'ha prou sabut que algún antich Cibori, treballat ab fè y servat ab amor per mans catòliques, s'havia convertit en usos profans, anant a parar entre heretjes que s'han gloriat no poch d'haverlo sostret a cambi d'un vil interès; que escuts nobiliaris catalans havien emigrat, per deshonra de la *Terra* y motiu de befa, al estranger (los escuts tenen la gracia de cantar les veritats a voltes ben crues). Més, pleguèm. D'are en avant ja no hi valdrà la ignorancia, y escarmentats y per escarmentar, sàpiga tothòm que hi sia confrare, que «no's poden vendre, destruir, alterar, mutilar, restaurar, etzè»tera, etz., los edificis y demés objectes arqueològichs de propietat de la

---

(1) Rom. VIII-28.
(2) S. Agustí. Serm. 256 de tempore.
(3) Ilm. Morgades - 13 feber 1900.

»Santa Iglesia (com ho és tot lo dedicat al servey de Deu), baix la més es»treta responsabilitat, sens lo degut permís de l'Autoritat Eclesiàstica, lo qual »no's concedirà sens prèvia formació d'expedient, ohint abans lo parer de »persones competents» (1).

Tot s'ha de ben menester en los temps que s'atrevessen, perque hi ha robavellayres passavolants (o antiguaris com s'anomenen ells), que si no poden segar espigolen, y no saben lo mal que fan! Axò, no obstant, pot remeyarse molt fàcilment ab lo degut amor e incondicional sumissió a la Santa Iglesia y als respectius Prelats que tant se desvetllen pel bé espiritual, moral y fins material de llur Remat. Ja no haurien d'ésser Pares! ¿Qué costa demanar un permís? especialment tenint en compte que si'l neguen és sols per millorar lo favor...

Si's tracta d'un cas apurat, be's pot apelar (sempre ab la deguda llicencia) a altre recurs tan honrós com lucratiu. Lo Musèu arqueològich de Vich, que enalteix la gloriosa memoria del Ilm. Morgades, com un Mont de pietat eminentment patriòtich y benefactor, acullirà lo que se li oferexi, a cambi d'una retribució justa, ab la ventatja de que allí no's perdrà, ni exirà de Catalunya, per lo tant, que qualsevulla podrà seguir dient «es nostre» lo que li plàcia dexarhi per son profit.

Mes, tornant al fil, eix aspecte cristià de l'arqueología se manifesta avuy mateix per l'importancia que li dona la Iglesia, perque per ella, segons deya lo Papa Lleó XIII felicitant al savi arqueòlech Joan B. de Rossi: *se procuren noves armes y municions per defensar la veritat católica, s'enriqueix lo tresor de les sagrades disciplines, y's fa brillar ab nova llum de doctrina y crítica los homens y les institucions que son l'honor de la Iglesia* (2).

Ademés, com deya l'Ilustre Canonge Ribas: «en marbre, en cristall, en »bronze y en tota mena de metalls, estàn continguts multitut de monuments »que, ab imponent llenguatge responen als diferents y multiplicats atachs que »en nom de la ciencia y de la crítica s'han dirigit a la historia y a les doctri»nes catòliques», perque no s'ha dit endebades que «si la historia de l'arqui»tectura es la historia del mon, l'arqueología es la guía més fàcil y més se»gura per esplicar los orígens de la historia del cristianisme», perque parla al esperit, millor dit «al ulls per arribar al cor» com afirma Martigny.

Del celebèrrim Overbeck se conta que, de tan contemplar les pintures de Fra Angèlich y del Perugino, y de pintar imatges devotes, se convertí al catolicisme (era protestant), perque exa dolça atracció té tot lo que pertany a nostra Religió Sacrosanta que'ns domina ab sa fortíssima suavitat y al imprimir son carácter en tots los objectes que se li dediquen, los divinisa en certa

(1) Sínodo Diocessà Const. CXLVI y CXLVII, del Tít. II del llibre IV - 1890.— Ilm. Morgades, 18 febrer de 1900.—Emm. y Rdm. Sr. Cardenal Casañas, 25 octubre 1901.

(2) M. Collell en lo Prólech de les Nocions Arqueológiques de M. Gudiol.

manera, los ungèix per fernos assaborir la mel de la pedra, dexant nostre cor sadollat del oli suavíssim que raja dels rochs més endurits (1).

Y no solsament atrau exa arqueología cristiana, sinó que ensemps sublima tot lo que assolèix y'ns dona a respirar una atmósfera més pura, que necessariament eleva les aspiracions, perque'l Cristianisme (2), la Iglesia de Jesucrist, ha tingut sempre exa missió nobilíssima d'enlayrar, al contrari de totes les sectes que d'ella s'aparten (encare que s'anomenan també cristianes), que no saben ni poden sino degradar y deprimir la inteligencia y lo cor.

Donchs tornant a nostre objecte, tot lo que pertany a l'arqueología cristiana, desde les bassíliques més suntuoses fins als més insignificants atuells, ab llur segell de devoció nos l'encomanen, si ho sabèm considerar y'ns avergonyexen comparant nostra fredor present ab l'entussiasme religiós de segles enrera, perque, hem de confessarho, per greu que'ns sàpiga, are, en exos temps d'ascensors, funiculars y aeronàutes, tot puja menys les aspiracions y pensaments; y una de les causes perque no pujen, és perque pujèm nosaltres massa incrèduls y saturats de desdeny, y perque de tot lo que'ns rodeja sols ne veyèm l'escorça, y de la terra només considerèm lo fanch, ja que no'ns volèm dar la pena de penetrar la sava ni d'alçar la vista al cel.

Per axò a tothom, però en particular als membres de les colectivitats, sien de la forma y caràcter que's vulla, convindria fer un estudi pregón y entretingut d'exa arqueología que s'ha motejat d'escèptica y perillosa, y no solsament no'n té res, sinó que ha d'ésser l'antídot de la malaltía moral que'ns fa quexar de nostres temps y tantes víctimes sab corsecar, fentles viure *sine affectione* (3). No que'ns hajem d'aferrar a lo d'assí baix com los que viuen sense esperança (4), d'un més enllà, perque ja s'ha dit: nosaltres som per coses més grans; però les coses no tan grans són per nosaltres y'ns en podèm y devèm servir a major gloria de Deu, y essent lo mellor en aquesta vida «alegrarse y fer lo bé» (5), per lograrho és precís estar content de la propia sort y estimar cadascú lo seu, no ab afecte sensible, sinó, com deya Lleó XIII parlant de la Patria, ab *caritat,* que a imitació del inmortal Pontífex podrien dirne: caritat monàstica, civil, domèstica y arqueològica per nostre cas.

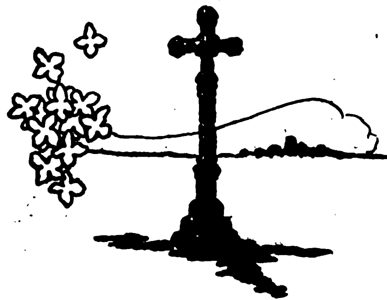
La rahó es clara, perque si sabessem apreciar en son just valer los monuments y objectes de la velluria, començariem per venerarlos y voldriem servar incòlume fins l'àtom més insignificant de les passades etats, no merament com un recort artístich, sinó com sagrada relliquia de nostra antiga fè y *caritat patria,* y al compàs d'exa solicitut per los objectes materials, se mouria'l desitj de conservar les santes costums de nostres passats, y en un

(1) Deut. XXXII - 13.
(2) Entenga's sempre en lo sentit purament ortodox.
(3) Timot. III - 3.
(4) Thes. IV - 12.
(5) Ecclesс. III - 12.

institut relligiós, per exemple, guardaria proporció deguda la conservació d'un manuscrit del temps de la fundació, ab la observancia de lo que's feya allà al principi, y al mateix ritme se mouria la continuació de les santes costums, que l'us dels antichs mobles y atuells, perque tot se tindria en l'alta estima que's merèix.

Qui diu d'un institut relligiós pot dir de les llars y fins dels municipis (tenint en compte en exos últims, més que en los primers, les diversitats dels temps).

De lo contrari la maynada que puja y'l jovent plè d'ilusions y fins los vells d'are, se'n riuen de tot lo antich, y al riure seguèix lo mènys-preu; ho arreconen, malmeten les coses que maymès podràn tornar a ser, y axò es lo de mènys si ab les coses que maymès podràn tornar a ser no's perdessen per sempre les santes consuetuts que tant influien en lo benestar colectiu; les observancies demostradores del bon esperit que informa a un institut relligiós; les tradicions plenes de vida y de Relligió; en una paraula: los puntals del temple de la Fè y del casal de la Patria que's van esllavisant.

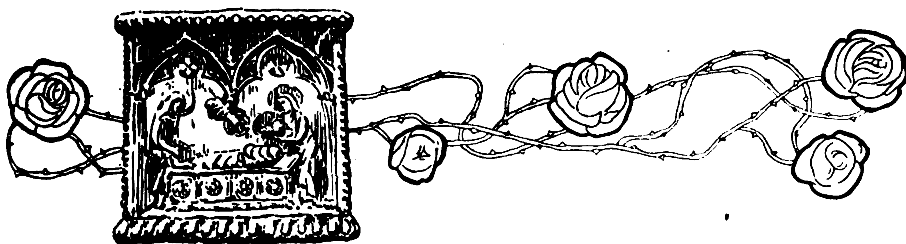
PREMI DEL REVERENT NICOLAU CASARRAMONA RECTOR DE LA BARCELONETA

GOIGS Á LLAHOR DEL GLORIÓS MARTIR SANT CUGAT
De Mossén *Francesch Puig y Cortinas*

ACCÉSITS

I.—GOIGS DE SANT CUGAT, PATRÓ DE BARCELONA
D'En *Jaume Boloix y Canela*

II.—GOIGS DE SANT CUCAT, MARTIR
De Mossén *Joseph Pons y Dalmau*

GOIGS A LLAHOR DEL GLORIÓS MARTIR SANT CUGAT

(La sanch dels martirs
és llevor de cristians).
(TERTULIÁ).

Vos que ab santa valentia
del infern heu triomfat:
Protegiunos nit y día,
Gloriós Martir Sant Cugat.

Ciutat bella Scilitana
tu'l vas veure vent al mon,
¡Oh feliç terra africana,
quina perla pel teu front!
S'infantesa'l bon Deu guia
per camins de santedat:
Protegiunos...

Ciencia humana us procuraren
vostres pares ab anhel:
mes, corpresos atmiraren
com cercavau la del cel:
L'Esprit Sant que us instruhia
dels seus dons vos ha omplenat:
Protegiunos...

Bella palma del martiri
ceptre d'or dels cristians,

desitjèu ab gran deliri
que floreixi en vostres mans:
¿Tal mercè vos negaria
la divina Magestat?
Protegiunos...

Eix desitj noble, us allunya
junt ab vostre amich Feliu
de la llar, y a Catalunya
a cumplirlo'ls dos veniu.
A Barcino que hi bullia
l'odi a Deu, vos heu quedat.
Protegiunos...

Fentvos nosa la riquesa
als pobrets dau vostres bens.
Infundiu als flachs fermesa
fent miracles molt patents.
Sols l'infern se resistia
davant tanta caritat:
Protegiunos...

Puig de vostre zel la fama
s'ha escampat per tot arreu
contra Vos la fera brama
contra Vos, y contra Deu.
Daciá que us perseguia
espantàus no ha pas lograt:
Protegiunos...

Quan Galeri us recrimina
d'ingrat ab l'Emperador,
defensèu vostra doctrina
ab mes força y mes brahó.
Mes, com ell no us comprenia
com a boig vos ha tractat.
Protegiunos...

Los butxins com llops se llansan
damunt vostre, ab sos flagells;
pro endevades ells se cansan,
fins a fê us surtî'ls budells:

Que la tèrra en sech s'obria
y a Galeri s'ha engorjat.
Protegiunos...

Ab la seya infernal trassa
mort Galeri, Maximià
ab vinagre, greix, mostassa,
vostre cos manava untà.
Mes com Deu vos assistia,
mes hermós havèu quedat.
Protegiunos...

Los gentils puig atmiraven
vostre amor, constancia y fè
a Jesús, molts confessaven
Deu y home verdadê.
De la folla idolatria
¡a quants mils heu arrencat!
Protegiunos...

Foll de rabia de nou mana
llensaus prest al foch ruent;
quedant vostra carn més sana
que ants d'entrar en lo torment.
Si en presó fosca us envia
llum del cel no us ha mancat.
Protegiunos...

Vol rentar ses mans impures
¡malehit! ab vostra sanch;
y us esquexan les carns pures
al davant dels deus de fanch.
¡Quin torment més greu seria!
pro també n'heu triomfat.
Protegiunos...

Al tirà que us sentencia
be'l crideu a conversió;
mes la rabia que us tenia,
vol venjantsa y no perdó.
Empró s'infernal follia
Deu que es just ha castigat:
Protegiunos...

Dels prechs vostres l'eficacia
Barcelona ben clar veu,
quan lo cel us fa la gracia
que d'eix monstre triomfèu,
qui entre rodes se moria
per son carro troçejat.
Protegiunos...

En Rufi, son odi esbrava
fentvos ¡cínich! degollâ,
en eix lloch, que's nomenava
Lloch de *Castro Octaviá;*
que pe'l vostre,'l nom cambia
car s'hi creu ben honorat:
Protegiunos...

De relliquies part notable,
van quedâ en eix Monastir
que per Vos, l'Ordre honorable
de Benet, ne feu bastir:
¡Quin verger de sants seria
sent ab vostra sanch regat!
Protegiunos...

Eixa Vila que us venera
ab estima sens igual,
del poder vostre n'espera
vèure's lliure de tot mal.
Fins que a fervos companyia
tots al cel haguèm pujat;
Protegiunos...

Vos que ab santa valentia
del infern heu triomfat:
Protegiunos nit y dia,
Gloriós Martir Sant Cugat.

PREMI D'EN VICENS TRABAL
PRESIDENT DE LA LLIGA REGIONALISTA DE SABADELL

No s'adjudicá

ACCÉSSITS

I.—Historiant
D'En *Joan B. Vives y Viñas*

II.—El bisbe y el pagés
D'En *Pau Griera Cruz*

PREMI DEL ILM. SR. EN FELIP FAGES DE VILA

La torra de les aygues
D'En *Jaume Maspons y Camarasa*

ACCÉSSIT

Disquisicions históriques
D'En *Eudalt Puig y Deulofeu*

LA TORRE DE LES AIGUES

LEMA: *Al rovell del ou.*

«Si'l Vallès ne fos un ou, lo rovell fora Palou». Sant Julià de Palou és, en efecte, un poblet en un dels plans més gemats del gemat Vallès, entre la riera del Congost y les dues linies fèrrees de Sant Joan y de França, atravessat per l'antiga carretera de Barcelona a Vich y a mitja horeta cap al Mitjdía de la vila de Granollers.

Al bell mitj d'aquest pla s'hi axeca un gran casal, ab una alta torre quadrangular. La opinió popular, per excepció, no fa d'aquest casal un antich castell de moros, sinó un convent de monjos. Al nostre entendre fou senzillament una casa senyorial de la noble familia dels Junyent que'l segle XV començaren a ésser llustre y honor de Catalunya.

La torre o casa, té una capella dedicada a la Mare de Deu de les Neus, però més coneguda generalment ab lo nom de Mare de Deu de les Aigues, qual nom prengué la torre, que primitivament era anomenada Mas Junyent (1). En el poble hi ha qui diu que aquesta capella havia sigut la primitiva parroquia de Palou, però creyèm que axò no pot ésser, atesos los datos que'ns dona lo «Speculum Decanatios Vallensis» (2), hont s'hi llegeix l'acte de la consagració de la parroquia de *Palaciolo,* vulgo Palou, en honor de Sant Julià Martri, feta a les kalendes de desembre de l'any 1103 de la Encarnació del Senyor, per lo Bisbe de Barcelona Berenguer. Abans de tan remota fetxa, no és de creure que existís iglesia parroquial a Palou.

(1) Arxiu Parroquial de Palou.
(2) Arxiu de la Catedral de Barcelona, f. 477.

Els Junyent, a partir de mitjans del segle XV, ocupen llochs de molta distinció a la historia de Catalunya.

Joan Junyent fou un dels albacees y testamentaris de la Reina Violant, muller de Joan I (1); parla de Berenguer de Junyent (1476) el P. Villanueva (2); en 1506 era Conseller terç de Barcelona en Francesch Junyent, el qui manà una de les galeres que partiren de la ciutat cap als successos de Nàpols (3); lo mateix nom de Francesch Junyent se trova en 1543, com un dels catalans que més se singularisaren en els fets d'armes de Perpinyà (4); lo nom de Galcerà de Junyent, segurament trasmés de pare a fill, se troba sovint en los anals de les Corts de Montzó de 1535, 1546, 1555 y 146... (5); Miquèl Junyent fou «un dels més principals» que varen servir en les guerres de 1597 y 1598 (6); Francesch Junyent, pren part activa en los acontexements de 1688 y 1697 (9), axís com en les Corts de 1701.

Emparentada y unida la familia Junyent ab la Vergós, possehèix los títols nobiliaris del marquesat del Castell de Moyà (7).

Pochs son los datos demostratius que trobèm de les relacions personals que poguessin haverhi entre'ls Junyent y lo poble de Palou; una concordia feta al mes de novembre de 1572, entre Francesch Sorts, Pvre., Rector de Palou, de una part, y los Magnífichs senyors Galcerà de Junyent y Miquèl Joan Junyent y de Rovira, pare y fill (8) y altres petites referencies, es tot lo que'ns donen los documents que hem pogut examinar.

Però en cambi abunden y són interessants les relacions del poble y rodalia ab el mas Junyent, o més ben dit ab la Mare de Deu de les Aigues allí venerada.

* * *

Ademés de la capella de la Mare de Deu de les Aigues, hi havia a Palou, y no gaire lluny d'aquella, una altre capelleta dedicada á la Mare de Deu del Lledó, anomenada axí per haverse trovat l'imatge en honor de la qual se feu després la capella, dessota d'un lledoner, segons resen los goigs. En dita capella lo Rector de Palou hi celebrava Ofici lo día 8 de septembre de cada any, Missa lo tercer día de rogacions, y era visitada, ademés, en altres cir-

---

(1) Feliu de la Peña. *Anales de Cataluña*. Volúm II, p. 477.

(2) Villanueva. *Viaje literario á las iglesias de España*. Volúm XVIII, p. 242.

(3) Feliu de la Peña. Ob. cit., Volúm III, lib. XVIII, cap. IX.

(4) Feliu de la Peña. Ob. cit., Volúm III, llib. XIX, cap. VI.

(5) Feliu de la Peña. Ob. cit. Volúm III, llib. XIX, cap. IV p. 177; llib. XIX, cap. VI. p. 188; llibre XIX, capítol VII, p. 194 y llib. XIX, cap. IX p. 203.

(6) Id. id. llib. XIX, cap. XII, p. 224.

(7) Id. id. llib. XXI, cap. X, p. 397 y cap. XVI, p. 436.

(8) Id. id. llib, XXII, cap. VI, p. 493.

(9) Arxiu parroquial de Palou. Speculo en el que se veurà la consueta de la parroquia, los fondacions, etz., ordenat per en Ramón Ferrer, Rector, f. 69.

cunstancies extraordinaries (1). Mes a mitjans de la passada centuria, a causa del estat ruinós de la capella, se portà l'imatge a la Parroquial y no s'hi tornà més. Se desplomà la volta y fa uns sis o vuit anys s'han arresat los cuatre ponts que hi quedaven.

Lo poble mirà ab complerta indiferencia aquest enrunament. No haguera pas sigut axís si s'hagués tractat de la Capella de les Aigues. A la Capella del Lledó s'hi dirigien los fidels y li deyen a la Mare de Deu:

A les esterils lograu
lo fruit d'elles desitjat,
y en lo cas més apurat
les parteres amparau,
llet també les alcansau
dels fills per nodrició.
De febres y trencadura
de garrotillo y verola,
lo metje sou que consola
obrant prodigis a cura,
si a Vos s'acut, Verge pura
ab cordial devoció (2).

Mals terribles són alguns d'aquests pera la curació dels quals s'invocava a la Mare de Deu del Lledó; però poca cosa representen devant de certes calamitats públiques que dexen estragat lo país per complert; aquells són de caràcter individual, podriem dir, y cada hú a casa seva se defensa contra ells, però altres n'hi ha que afecten per complert a tothòm y contra los quals res pot fersi, al menys de moment, sinó és esperar la clemencia divina. L'axut, la falta de plujes, és una de les més temibles calamitats que ara y ja en segles anteriors s'experimenten en el nostre país. La passa d'una epidemia, les malalties, causen víctimes ara a una casa, ara a una altra; l'axut persistent no causa víctimes personals però flagella de mala manera al país, portant fons malestar a totes les cases.

Jo ho he pensat moltes vegades que és forsa significatiu lo fet de que la pietat del nostre poble català fomentés tants protectorats, especialment per les necessitats de la pluja. Es que'n aquesta terra de trevall la falta de plujes constituèix un dels més grans flagells que's poden experimentar: al ressecarse les terres y esmortuirse les plantes, sense que vingui l'aigua del cel a apagar la seva sed abrusadora, al estroncarse els rajolins de les fonts y axugarse los pous, lo pobre pagès s'engunieja, veu com un dia y un altre, espe-

---

(1) A. P. de Palou. Consueta.

(2) Goigs en alabança de Nostra Senyora del Lladó, venerada abans en sa propia capella y ara en la parroquial iglesia de Sant Julià de Palou, Bisbat de Barcelona. Imp. Torras, Sant Gervasi, 1880.

rant inútilment la pluja, va perdent los esforsos del seu trevall, devenint estèrils axís mateix los capitals esmersats en preparar la cullita, que's menja la propia terra assedegada, se li presenta lo negre pervindre de no poder dur aquell any a taula lo aliment de sa familia, y cada dia que passa se neguiteja més y més se desespera... mes no, que'n el temps a que volèm referirnos demana al Deu de les Misericordies no li llevi lo pa de cada día, y li demana diariament desde la santa llar y desde lo Temple parroquial; y si sos clams y prechs no son escoltats, vol orar a la llum del sol a dessota de l'inmensa volta del cel.

Per axò és que tan sovint, en temps passats, se veya a tot un poble ab lo Rector y Batlle al cap, tributant homenatge públich al aire lliure a una imatge sagrada, pera que portés el benefici de la pluja. Les més de les vegades aquest poble, boy entonant canturies armonisades per la fè, a una imatge de la Mare de Deu se dirigia, que reclosa en gentil capelleta, esperava als fidels riallera y esperançadora...

En la Comarca del Vallès són varies les capelles hont solemnialment hi acudia el vehinat o'ls feligresos d'altres parroquies en demanda de pluja. La Mare de Deu del Corredor (1), la de Miluya (2), la del Palau, en la parroquia de Sant Esteve de Vilanova de la Roca (3), la del Remey, de Caldes de Montbuy (4), y tantes altres.

Entre aquestes, com hem dit, deu contarshi la Capella de la Torre de les Aigues.

Tal vegada hont hi havia més devoció per aquesta Mare de Deu, era al territori de les Franqueses del Vallés, segons se comproba per documents dels arxius parroquials de Llemià y Palou. Generalment la gent de les Franqueses anava a la Torre de les Aigues per iniciativa dels regidors del terme y d'acort ab lo Rector més vell de les quatre parroquies que composen aquell territori (5). Si bé nos consta que dataven de molt antich les professons que s'organisaven a les Franqueses cap a Palou, concretament la més antiga que hem trovat, se verificà lo día 2 de maig, que s'esqueya en divendres de l'any 1710. A la vigilia d'aquest día lo Batlle Bassili Monturiol, de Corró de Vall, una de les parroquies de les Franqueses, escriu al Rector de Palou (6), fentli sapiguer que'l Comú de les Franqueses ha acordat anar ab professó á la Mare de Deu de les Aigues; li demana llicencia, per lo tant, pera que's pugui cantar en la capella un Ofici, y li prega al mateix temps que comuniqui l'acort als de la Torre. No s'esmenta en tal comunicació lo motiu d'aquesta

---

(1) Fra Narcís Camós. Jardín de María plantado en Cataluña.
(2) A. Parroquial de Canovelles.
(3) A. P. de Vilanova de la Roca. Llibre de la senda o llevador major.
(4) Camós, ob cit.
(5) A. P. de Llerona. Llibre de Alous, f. 280.
(6) A. P. de Palou, papers solts.

anada, però es de presumir que seria pera implorar de la Mare de Deu el benefici de la pluja.

Més explícita es una nota de fetxa posterior (1). Diu que desde'l 22 de desembre de 1763, fins al 10 de març de 1770, no va ploure. Incalculables devien ser los perjudicis de tan persistent axut; a les parroquies de les Franqueses com en les dels demés pobles afectats per tal flagell, se feyen seguides pregaries, no obtenint may la tan desitjada pluja. A les Franqueses, lo día 6 de març, s'acordà anar lo día 16 a visitar solemnement la Mare de Deu de les Aigues, però ademés de que com ja s'ha dit, havia plogut lo día 10, tornà a corre l'aigua previament lo día 16, y allavors fou que la gent de les Franqueses, entre lo ésser innecessari la seva pregaria y la obligació de complir la prometença, decidiren que anessin a Palou uns quants en representació del Comú a remerciar a la Mare de Deu.

Si venerada era pels de fora, no cal dir si ho seria per los vehins de Palou.

Una consueta molt antiga de la parroquia, refermada per altra més moderna, ens diu que dels tres dies de rogacions, lo dilluns, dimars y dimecres, abans de l'Ascenció del Senyor, en dos s'anava a la Capella de les Aigues. Quan encare estava destinada al culte la Capella del Lledó, lo dilluns s'hi celebrava la Missa de rogatimibus, no tornant los concurrents a la parroquia sense visitar la Mare de Deu de les Aigues o sia de les Neus. En aquesta propia capella s'hi celebrava lo dimars l'indicada Missa; lo dimecres se celebrava a la parroquia.

Una festa plena de poesia efectuaven los de Palou lo dilluns de Pasqua del Esperit Sant, festa que a primers de la passada centuria ja estava en desús (2). Després de la Missa matinal s'anava ab professó a Biluya, l'escayent santuari que desde'l cim de la serra que separa lo pla de Llissà del de Granollers, guayta tota la comarca vallessana. Allí s'hi celebraba un Ofici solemne, després del que se cantaven los Goigs a aquella Mare de Deu, *perla del Vallès,* com allavores li deyen. En sent a la tarde y després de dinar, que suposen servirien en lo propi santuari, puix que hi havia hostal (3), se saludava a la Santa Madona de Montserrat, cantant lo *Regina celi.* Y anant devallant la professó per la serra, s'entonaven iguals càntichs a la Mare de Deu de Tagamanent.

Arrivada ja la comitiva a Granollers y prèvia la llicencia del Rector, que li era demanada ab un dia d'anticipació, entrava a la iglesia parroquial pera cantar los goigs de Sant Esteve, patró de la vila, y pera que'l Rector de Palou cantés la colecta devant de tota la Comunitat de Granollers.

Y encare no tenia prou satisfet son fervor relligiós aquell concurs; no

(1) A. P. de Llerona. Llibre d'Alous, f. 280.
(2) Arxiu parroquial de Palou. Consueta moderna.
(3) A. P. de Canovelles. Diversos papers.

devia desferse, no devien tornar a ses llars los bons pagesos de Palou, sens haverse deturat un moment, lo precís pera que s'entonés lo *Regina Celi* en les dues capelles que possehien en lo terme: la del Lledó y la de les Aigues.

Durant lo passat segle, estigué molt abandonada aquella capella per part dels amos de la Torre de les Aigues, que pertanyia a una coneguda familia de Barcelona.

Lo Ilm. Bisbe Pau de Sichar, en sa visita feta a la parroquia de Palou lo 22 de juny de 1816 (1) prohibeix que's celebri la missa en lo que anomena «oratori de casa Duràn», sense la seva aprovació, però dos anys després o sia al 1818, dicta un Decret autorisant la celebració de la Missa en determinades festivitats de l'any y ab la obligació, pera'l Rector de la parroquia d'ensenyari diariament la doctrina cristiana. Aquestes y altres disposicions las manà fixar lo Bisbe Sichar en un tauló en la propia Capella; lo tauló encare existeix, però del paper en que estaven contingudes aquelles sols ni ha un tros (2).

De una altra prohibició fou objecte per part del Bisbe Costa y Borràs, lo dia 6 de setembre de 1850; mes presentats los títols que donaven dret a la celebració en dita Capella, ab ofici del Segretari de S. E. Antón de Portella, expedit lo dia 1 de setembre de 1851, foren regoneguts de nou aquells drets.

Un Decret del 12 d'octubre de 1854 autorisa al Rector de Palou pera que puga anar ab sos feligresos reunits en professó a la Capella pública de la Torre sempre y quant ho consideri convenient y's fassi conforme a la devoció dels fidels. Aquest Decret sigué sens dubte dictat a petició del allavores Rector de Palou, Ramón Ferrer, a qui devèm la conservació de quasi tots los pochs datos existents en aquell arxiu, y ho creyèm axís, perquè en lo dia 10 d'octubre del any indicat redactà una comunicació (3) certificant l'estat en que's trobaven les dues capelles del terme, y perquè'l dia 15 s'hi celebrà una solemne festa com després veurèm.

Lo Rector que ab tant zel regeix avuy la parroquia, fondament agreujat per la deixadesa en que estava la capella, determinà molts anys enrera no celebrar cap més cerimonia en ella, y en efecte, jo que fa temps vaig conseguir entrarhi, comprench perfectament la determinació del bon Rector; mes vaig donar paraula d'honor al masover de la casa que no diria res del espectacle per mi vist al entrar a la capella y forçós m'és cumplir la paraula empenyada.

Si tanta ha sigut la deixadesa en que modernament ha restat la Capella de les Aigues, no han mimvat pas les demostracions d'afecte y de confiança del poble de Palau a aquella Verge.

---

(1) Arxiu parroquial. *Llibre de visites*. Es molt modern; comença l'any 1721.
(2) Vegis ademés lo llibre del Arxiu p. de Palou, titulat *Sepculo*...
(3) Arxiu p. de Palou. Llibreta sense rotular.

Lo primer acte que trovèn havershi verificat en el passat segle, és descrit ab les següents paraules (1) per lo mentat Rector Ferrer.

«Respecte a la gran sequedat que s'experimentava en est poble de Palou y en molts altres del Principat en la primavera del present any 1846, lo senyor Batlle me demanà fer rogatives a fi d'implorar del Senyor per intercessió de la sua divina Mare María S. S., baix invocació de Nostra Senyora de les Aygues, lo benefici de la pluja.

En efecte se publicà que lo dimecres, dia 15 d'abril, se comensarien les rogatives y se demanava la assistencia, compostura, compunchció y devoció acompañada de una viva fè ab que deuràn assistir, y que se abstinguessen de trevallar mentres duraria la funció.

Previ lo beneplàcit de D. Rafel M.ª de Duràn, dueño de la Capella é imatge de N. S. de les Aigues de trasladar á esta Senyora en esta iglesia parroquial, la colocaren en lo tabernacle. Exí la professó a la punta del sol del espressat dia 15 d'abril, vestit lo párroco ab roquet y capa morada, portant la Vera Creu y cantant les lletanies dels sants. Y com fou tan gran la concurrencia vas demanar al Sr. Mestre se colloqués detràs dels homens y devant de les dones y ab veu alta resés lo SS. Rosari a fi de que lo seguissen los homens y les dones que tinguessen devoció».

Explica seguidament lo Rector Ferrer lo curs que va fer la professó, la qual acabada se colocà la imatje en l'altar major sots dosser, cantantse los goigs de la Mare de Deu de les Aigues.

Diguèm d'aquestos goigs, ja que per primera vegada parlèm d'ells, que una imatge tan apreciada pel poble, se'n mereix uns de millors, literariament parlant. Ademés, si no fos per una estrofa que hi afegí anys enrera al reimprimirse, un jove capellà expert, escorcollador d'arxius, ni sabriem per los goigs, ahont se venera, ni quina és la virtut especial de aquella Verge, a no ser que ab les següents ratlles s'hagués volgut dir tot.

Curaren la sequedat
del mon, parint al Mesías
que os donà prosperitat
de ben altas gerarquías
puig Mare sou y serèu
sempre Verge la més fina (2).

Y ara, tornant a la interrompuda relació, hem de fer constar que en la parroquia's dedicaren varies funcions relligioses a la Mare de Deu de les Aigues, fins lo dia 17 de maig del propi any 1846 en que va ploure, tornantse,

(1) Arxiu p. de Palou. Speculo, f. 232.

(2) Goigs en lloança de la Mare de Deu de les Aigues, qual antiquíssima imatge's venera en la Torre de les Aigues, terme de Sant Julià de Palou en lo Vallés. Imprenta Torres, Sant Gervasi, 1888.

en consequencia, l'imatje a sa Capella de les Aigues, ab solempne professó abans de la què, se digué un Ofici y es cantà'l Te Deum en la Parroquia.

Uns actes semblants tingueren de repetirse per la primavera de 1852. La sequera començava a ser intensa per lo més d'abril, y lo dia 18 se determinà implorar l'auxili de la Verge, plovent lo dia 2 del següent mes de maig.

Mes no solsament los de Palou consideraven per protectora seva a la Verge de les Aigues en temps de sequedat, sinó que també hi acudien per necessitats d'altra mena. Vègis quina relació tan interessant fa'l mateix Rector Ferrer.

«Irritat lo Senyor de la falta en la observancia de sos divins preceptes respecte dels mals cristians, y singularment de les horrorosas blasfemies proferides contra Deu y sa SS. Mare per los mals espanyols, determinà, com a bon Pare, avisarnos per medi de varios càstichs pera que nos convertissem. En efecte, se valgué de terratrémols en varies parts; inundacions de varios pobles per l'aygua en altres; fam en altres molts; guerres quasi continues. Y vehent que lluny de esmenarnos s'aumentava més y més la impietat, la blasfemia y la irrelligió, nos donà un altre avís enviant una especie de peste en los vinyats y plantes. Finalment, fentnos sorts á tants avisos, determinà en lo mes de agost de 1854, permetre en Catalunya y demés provincies de Espanya sobrevingués una malaltia anomenada Colera-morbo».

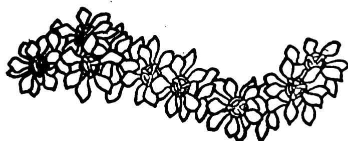
Per aquesta peste, donchs, de que la que'l Rector Ferrer fa constar que a Palou solsament hi hagué un atacat que encare no morí, se feren varies funcions en la parroquia, y havent desaparegut, se organisà lo dia 15 d'octubre un gran Ofici en la Parroquia, ab orquesta y sermó per lo beneficiat de Granollers, Francesch Güell, Pbre. A la tarde se feu una solempne professó anant a la Capella de les Aigues; en quina professó s'hi contaren 46 atxes y 6 ó 7 sacerdots.

Per fi, la darrera professó que trovèm anotada en los llibres y papers del arxiu de Palou, es del 1868. ¡Com havien cambiat los temps! Lo Rector Antón Morera diu que no podentse sembrar los cànems per falta de sahó l'anaren a trobar alguns pagesos lo dia 22 d'abril, mes no fa constar lo Batlle y'ls obrers, com era costúm.

Se feu la professó a la Torre de les Aigues, mes no ab aquella devoció y entussiasme d'altre temps, que prou reparà y consignà lo senyor Rector, que'ls dos o tres principals del poble deixaren d'assistirhi.

¿Es que en el cor dels senzills pagesos de Palou hi havia entrat ja l'esperit de la revolució? Poch importa, ha passat la turbonada. Es cert que les parets del Casal de la Torre van enderrocantse, caiguent de velles o pel picot del mestre de cases que fa servir la pedra pera vulgars habitacions dels conreadors de la hisenda, quals habitacions s'aixequen esquifides, en lo mateix lloch ocupat per les magestuoses edificacions enrunades; però se conserva

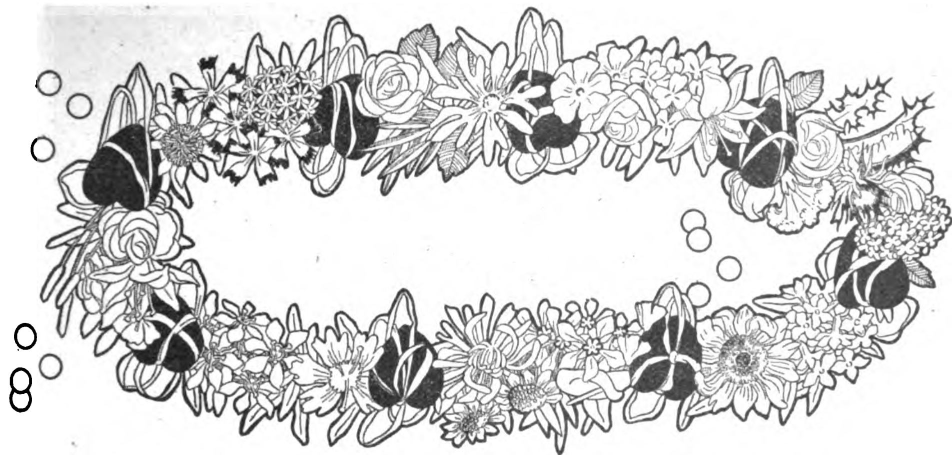
la Capella y son imatge; se conserven los retaules del altar pels quals s'han ofert considerables quantitats, com se conserven també los quadros dels sants que ornamenten les parets. La Capella de la Torre de les Aigues pot retornarse a son antich esplendor y s'hi tornarà, no hi ha dupte, y allavors, aquella bona gent del rovell del Vallés, tindràn ab la Capella restaurada, un teulat més hont aixoplugarse, ab la Mare de Deu que per tant temps han tingut oblidada, un balsam més ab que guarir sos dolors, un punt d'ajuda pera aixecar son esperit a les regions per ahont vola l'esperit de la Catalunya nova, ben cristiana y ben catalana.

PREMI DEL FOMENT AUTONOMISTA CATALÁ

LA SARDANA

D'En *Joan Ribas y Carreras*

LA SARDANA

LEMA: *Honor de la Pàtria.*

La sardana és garlanda de vida,
és garlanda de vida y amor,
qu'ufanosa, và y vé decidida,
esbandint y trenant germanor.

En sa roda viventa s'engrana
qui sospira pel noble plaher
que'n ses flors de virtut se desgrana
y sobr'ix de son cant joganer.

A ella van tots els ulls carinyosos,
encantàntshi, seguint ses variants;
mentre'ls peus la puntejen ayrosos,
cullen, franca, sa estreta les mans.

Endevina la gent en la dansa,
d'un gran dia l'espill d'esplendor,
y gosantlo, es fà llum sa esperança
y batega felís el seu cor.

El demà que'l bell símbol destria,
és un temps en que estretes les mans
y al compàs de sa dolça armonia.
trionfaràn ça y enllà'ls bons germans.

Els patricis de cims y de planes
que'ls ulls fitin avant, noblement;
els parions que'n les terres llunyanes
ben acullin l'amor floreixent.

Llavors forta, y alegre y viriosa,
tota Espanya aixecarse 's veurà.
¡Còm prelúdia la dansa amorosa,
com prelúdia, l'esclat del demà!

. . . .

Rosariant les festoses parelles,
la sardana và fent son camí;
bressolant ses humanes anelles,
decidida volteja a desdî.

Son dalit el fogueija o l'apaga
el compàs que la cobla texeix,
segnos sia vibranta o bé vaga
l'armonia qu'arrèu esbandeix.

Quan reposa un moment, és aucella
qu'alça el vol el brinet recullit,
y a rodar afanyosa y novella
se la mira tornant tot seguit.

Tamborí va apeixant la tenora,
que respón ab afecte constant,
y ja sèmbla que riu, ja que plora,
de la dansa els cambiants senyalant.

Contemplantla voltar decidida,
sèmbla roda qu'al rech fà camí,
y qu'endins d'una quadra, la vida
y el trevall enramella sens fí.....

Un nou cercle, al gran cercle que pàra,
seguirà delitós rodador,

bell com l'altre, y pot ser més encara
cimbrejant reflorida d'amor.

Si avuy bressa's la dansa ufanosa
en la vila, ahont sovint té son niu,
altre jorn voltarà magestuosa
a plena era, com sempre al estiu.

Al estiu ab la volta serena,
quan batut el forment desitjat
els pagesos celebran la ofrena
de ventura, que'ls ha ploviscat.

Com en l'era y la plaça, qu'amigues
tot'hora la criden, sa gracia ull-prèn
a les sales ahir enemigues
y per tot son bell ritme s'estén;
que de terres ahont fou sobirana
a altres terres emmena son pas...
Deu té guardi y avant ¡oh sardana,
que ab ta via la Pàtria'ns refàs!

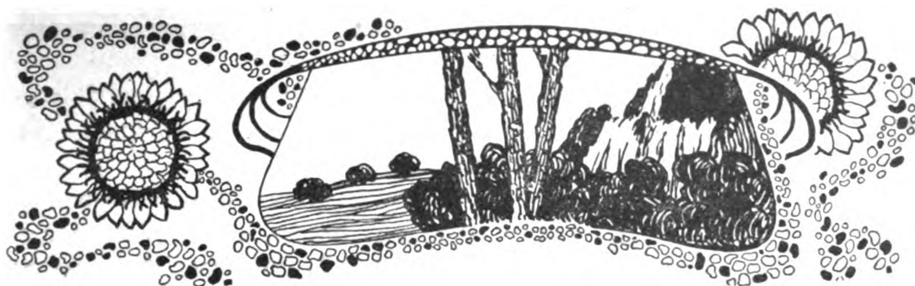

PREMI D'EN APELES MESTRES

Natura
de la Sreta. Na *Carme Karr de Lasarte*

ACCÉSSIT

Horizons flamejants
D'En *Pere Salóm y Morera*

NATURA

(Fulls esquexats del llibre d'una vida)

Lema: *Angulus ridet.*
Horaci. — *(Odes).*

FULL I

Los metges han dit avuy a casa que calia treurem de la gran vila, hont la terra és socavada pera que s'escolin les aigues corrompudes, y lo cel tot ratllat per uns fils negres que l'ensombreigen y en los que'ls orenels no gosen reposar llur vol.

Los homes de ciencia han decretat que pera guarir lo meu mal, era precís l'ayre pur de les montanyes, les olors rehinoses de les pinedes. No volen que mos peus petjin altres catifes que l'herbey florit, la roca molçosa y la pinassa rostida, ni que cobrexi mon cap altre ombrella que la copa esmeragdina dels pins.

Diuhen que a mon cos no li calen altres essencies que l'espígol, la farigola y lo romaní; ni volen que ma cambra sia guarnida de cortinatges entorn de mon llit ni devant de les finestres, pera que'ls meus ulls, al obrirse, s'omplin de la llum rosa de les aubades, y se cloguin al tart plens de la claror blava de les nits.

Manen que dexi'ls menjars refinats de les cuynes vilatanes, y en lloch dels pans de Viena lleugers y daurats com joguines buydes, me recomanen el pa moreno com les galtes de les pastores montanyenques, y en compte dels vins pulcrement embotellats que lluhen llurs topasis y rubins demunt de les blancors y argenteries, diuhen que'm cal l'aigua pura, beguda en les matexes fonts rocatanes, qual doll d'argent raja entre molçes y falsíes; y la llet

escumosa y espessa que fa olor, tèbia de remat, y sota uns breus mostatxos de neu dexa un regust de violetes.

M'han aconsellat que dexés l'envranillat cíngul de seda que cenyeix mon pit y ma cintura, y que vestís amples túniques lleugeres, en les que mon cos feble se pogués moure lliurement.

Los metges s'han esverat de la finor y transparencia de la meva pell sota la que's dibuxen mil riuhets d'atzur, y de mos braços prims y de mon coll tan vincladiç, que'l pes de ma negre cabellera fa decantar. Han vist mos peus qu'aparen d'alabastre, y m'han mostrat unes petites sandalies pera les quines haig de cambiar mes boniques sabatetes de comteseta del segle XVIII.

Y la paraula dels homes de ciencia ha caigut entre'ls meus, com màximes evangèliques.

. . . . Demà.... demà! ¡Oh! Vaig a somniar que tinch ales de tortra feréstega per anarhi en somnis — desde ara — vers la terra de promissió, hont m'espera un niu d'àligues entre montanyes, en aquell país de les llunyanies blaves, de les aubades color de rosa y de les portes morades.

Demà! . . . .
. . . .

FULL II

La casa payral de la meva dida es colrada com el rostre de sos habitants. Devant d'ella extenen llur fullatge de petits pàmpols d'un vert mat y trist, dos lladoners gegants que ombrejen el barri.

Les finestres dintre marchs de cal blanca, rumbejen les exteses cabelleres grises dels clavelliners, florits de sang presa.

En l'estable ramuga la vacada; y l'aviràm escampa la palla pels volts de l'era.

Darrera la casa puja la montanya vers l'infinit, una montanya flayrosa, qual carena se guarneix d'una punta retallada en negre sobre fons d'or, a l'hora de la posta. Enllà, d'enllà, altres montanyes verdejen y blavejen; quiscunes, les més llunyes la testa blanca perduda entre les brumes; y entorn meu, los penyals grisos entre'ls que sento dia y nit la remor de cascades invisibles, me dona una impresió de fortalesa aconhortadora.

Entre aquexes roques jo hi cullo les herbes d'olor que perfumen ma cambra, tota olorosa encare dels enfilalls de pomes de la cullita del darrer hivern.

Y aquelles herbetes tenen per mí sentors més grates y penetrants que aquelles atzucenes, qual rígida campana blanca — flor única de la tija — pren ayres displiscents y senyorils tot entorn de la terraça de ma casa de la vila.

¡Oh! la bona olor de les humils herbetes qui no'm dexa anyorar mos poms d'essencies rares taponats d'argent y cristall fi!

Fins de branques de boix he enramat ma cambra, n'hi tinch posat un gran ramell barrejat d'escardots daurats y blaus y de palmes de falgueres, entre les dues finestres.

Cada matí me desperta lo xarroteig dels aucells en los vells lladoners del barri, y del llit estant, los meus ulls ben badats ja les esperen ab delit les aubades color de rosa que'm parlen d'esperances.

FULL III

He sortit en una matinada plena de transparencies opalines — un gran got de llet perfumada al cos — y disposta a una de mes llargues passejades.

Ja la començo a conexer la montanya hont per tot arrèu canten los aucells y remorejen les aigues. Hi descobrexo cada dia noves belleses: ara una font gemada sota un toll de falsíes d'una delicadesa de somni; ara una grossa mata de gerdons enjoyada de rubins; més enllà una timba comblada d'eures y ridoltes, en qual fons invisible s'hi sent cantar un torrent.

Pujant vers los turons propers, he trobat runes adorablement poètiques hont nien les rates pinyades y els mussols; y demunt de les columnetes decapitades d'una ermita, de pur estil romànich, he vist passejarshi mandrosament uns llagardaxos d'un vert admirable.

Més anit, lo jayo va dirme que ell sabia un reconet d'aquelles encontrades que m'havia de plaurer més que cap altre.

«Hi trobarà d'aquelles flors bonicoyes que tant li agraden, y ademés una «mena d'animalets que no's veuhen en lloch més de per aquí; talment semblen «fets de les pedretes com aquelles que duhen les senyores de vila a les ore-«lles. Camí dels boxos avall fins a l'alsina esberlada; brosta endins cap a la «dreta, y a l'altra banda del roquís del aligot, ja hi veurà la miranda dels tres «pins... y un cop allí... quatre gambadetes a la devellada y és al clot hont «comença'l Finell.»

Y he emprés la caminada, sola com sempre, sense voler companyía que'm privi d'aquesta santa y gaya llibertat d'ara.

...Los boxos son més alts que jo y viuhen en amorosa companya ab lo lligabosch, los arbosos y les ridoltes. May he vist enlloch esbarzers més alts y més frondosos; llurs branques florides de rosa pàlit cauhen protectores sobre les mates y les clemàtides.

Les alzines velles duhen espesses vestidures d'eures; y al acabar lo camí fressat, lo gran arbre esberlat per un llamp enlayra encare la vida en fullatges potents.

La molça que petjen mos peus — ja enfortits al contacte d'aquesta vivificadora Natura — es més suau y tova que la pell blanca del peu de mon llit de la ciutat.

Lo cant dels aucells acompanya ma caminada un xich temeraria; mes jo, aquí dalt, no tinch por de res: tot m'hi sembla bó y honrat; car l'ànima meva va assolint la pau dels grans cims. Sento en mes venes correr adelarada la sang, y mes mans «de seda» com diuhen els de la masía, se van enmorenint; mentres revenen a mes galtes y en mos llavis los colors de la salut.

Les pujades al mas — de retorn de mos viatges d'exploració per la montanya — me són de dia en dia menys fatigosos, car soch sempre a l'ayre lliure, dessota'l cel y les soleyades que dauren ma pell y envermellejen la meva sang.

Oblido lo que he sofert allà baix en la plana que s'estén a mos peus com una mar inmensa d'ones policromades que van perdentse en les indecises blavors dels horitzons.

Y me sento presa d'una indulgencia infinita envers totes les miseries dels homes qui tan petits y inofensius me semblen, vistos d'açí dalt.

FULL IV

Fa vora una hora que vaig devallant de la montanya sense haver vist ànima viventa.

He tombat lo roquís de l'Aligot que talment sembla una torra sarrahina enrunada, ab los peus dintre un tou de fullàm; y d'allí estant he vist a mos peus verdejar com esmeragdes imperials per demunt les games verdes, la copa de tres pins bessons.

Avall encara, avall, fressantme camí per allà hont sols passen els remats ab lo jayo y los rabadans; y ben tost m'he trobat en una admirable petita miranda, avençant com un balcó de castell, ombrejada pels pins.

Me sorprèn, ans que altra cosa, una gran fressa d'aigua... és la cascata del Finell, que descapdella — invisible a mos ulls — l'escolament purissim de les congestes foses.

Al peu de la miranda, donantse les mans, corren encara fins al infinit, montanyes y més montanyes; y a vol d'aucell, encaxonada en un cèrcol de verdors, me somriu una petita vall tapissada de vert tendre y voltada d'albers fins y gràcils que's vinclen ab cayents de damiseles vilatanes. D'aquí hont soch ne veig brillar suaument l'argent dels fullatges que'l vent del matí agita, y l'esmortuida plata dels tronchs tacats de negre.

L'herba del petit prat m'apar d'aquí estant alta, alta y suau com una cabellera sembrada de flors.

Emprench de nou la devallada, el cor batent, apartant les garlandes de redolta quals estrelletes blanques y rodones poncelles me recorden la flor de les nuvies, qui ha de guarnir mos cabells, l'hivern proper, quan mon promés torni d'Anglatèrra.

Les branques de morera que esfilagarcen ma túnica de llí no'm fan pas

tornar enrera, y aviat hi he arrivat al llindar de la petita vall qui sembla un parterre florit.

Les margarides hi son grosses com el palmell de la ma; y apar que'm guaitin curiosament ab un ull d'or voltat de raigs de neu.

M'hé deturat extassiada sota un gros avellaner abans d'atrevirme a entrar en aquella herba florida, alta, tan alta que m'arriba al genoll, y es suau com una cabellera. D'aquí hont soch sembla ruxada de brillants, car lo sol tot just hi entra ara a fondre la rosada matinal; y un arch de Sant Martí espurneja en cada bri d'herba.

Margarides immenses, blanques y grogues ¡com hi florexen a pler llurs petits sols de neu y d'or per demunt de les roselles, de les yzerdes apomellades de rosa, dels feirchs emporprats de les salvies y espígols morats, dels botons d'or y dels clavellets de carmí esblaymat! Totes les flors naxen y's mustiguen en pau en la planta mare, sense que una ma crudel les arrenqui de llur tija.

A la fi m'arrisco a atravessar l'herba suau, cuydant de no malmetre les flors, car una remor d'aigua m'atrau darrera la cortina dels albers. Es lo Finell qui de cascata és esdevingut allí riera alegre que dança balls escumejants demunt de les arrodonides pedres.

Los grans frexers que han sigut tallats anys enrera, rebroten, l'arrèl en l'aigua cristallina. Y entre aquelles arrèls brunes y aquells tanys d'un vert tendre, hi juguen bandades de petites truites cohejantes, y s'enlayren els elegants jonchs d'aigua y les saboneres, quals ombrel-les de flors rosades, els espía-dimonis enjoyen de rubins, de safirs y d'esmeragdes.

Seguint la ribera, he trobat grans mates de glodiols y d'altres flors grogues, blaves y rosades, quals noms ignoro... y ¡oh sorpresa!: banyant sa petita planta entre'ls crexems, descobrexo l'adorable y poètica flor de les riberes nòrdiques, la d'un blau de cel pur, botonat d'una engruneta d'or ab son follatge envellutat y ses restalleres de poncelles color de rosa. Es lo *wergiss-mein-nichl* (1) de les Gretcheus enamorades, les de les trenes d'or y dels ulls de flor de llí; són sens dubte fulles d'una llevor que qualque aucell haurà dut dels horitzons de nacre, per dexarla caure en la poètica vall.

Mes... ¿què son aquelles floretes desconegudes que brillen gronxantse en los brins d'herba? Tenen reflexes de turqueses, de safirs y d'esmeragdes... M'atanço y llenço un crit de sorpresa: no son flors, no; son les bestioletes de pedrería de que'm parlava lo bon jayo.

¡Oh quin tresor! ¡Oh Natura, Natura feconda y admirable mare, obra divina!... ¡Oh Senyor Omnipotent qui heu posat al cel millonades d'astres per aclarir les nits, y en l'herba les cuques de Sant Joan, estrelletes tèrrassanes de la fosca, benehit siau!

---

(1) «No m'oblidis».

¡Anèu! ¡anèu! ¡tristos aparadors dels orfevres de la vila; may tindrèu als meus ulls l'encís d'aquestes joyes viventes que la Natura ha sembrat vora l'aigua, entre les flors, ab ales pera volar!

N'hi ha a cents, a mils de bestioletes d'aquelles. Unes son d'un blau admirable, lluminós, tot cobert d'una lleu polçina d'argent; altres son talment del vert de les esmeragdes, mes los seus reflexes son mènys durs que'ls de la pedra preciosa, son més amables y manyachs los ulls. Quiscunes semblen uns petits escuts d'armes, barrats d'èban y porpre, de negre y or de color de taronja jaspial de brú.

N'hi ha que son verdaders bocins de plata o d'or. Aquí trobo una extesa de granets de coral que saben volar, més lluny unes cuques verdes, hermosíssimes, lleument envellutades, qui duhen en cada anella de llur cos — que l'avençar per l'escorxa dels albers desplegà — una bonica estrella de turqueses y topacis.

Altres son brunes com la borra caputxina, anellades de porpra y d'or...

Y per demunt d'aquest bé de Deu d'animalets preciosos, van, com flors alades, les abelles d'or y'ls vols fressejants dels burinots, y les papallones policromades, fantàstiques paràboles de l'ayre: negres, blanques, color de sofre o groch de taronja, blaves com flor de llí, morades com viola boscana; unes, senyorejant llurs grans ales pintades com vestit de magnat xinesch; altres totes menudes y modestes, lleugeres, enjogassades, besant una carola en cada repós d'ales...

Un gran concert d'aucells se sent en aquell paradís hont no hi ha altre rastre de petjada humana que la meva, plena del respectuós encantament que'm sugerèix lo temple sant.

FULL V

D'un gros eglantiner, quals flors rosades m'envien suaus olors d'aubercoch, s'ha alçat una tortra. Seguexo lo vol de son plousatge ros: s'en va montanya amunt, amunt vers los grans turons, y alçant los ulls sota'ls tres pins bessons de la miranda, veig una taqueta roja y un bras blau qui m'assaluda. Es lo jayo, lo bon jayo fidel y protector qui segueix mos passos de lluny, com sempre, car per ell soch encara la nina malaltiça que cal cuydar y vigilar.

Ell és lo pare de la dona qui va nodrirme ab la llet de sos pits de sanitosa montanyenca, y'l vell me mira y guarda com una cosa preciosa, trencadiça, com una seda de trenyina.

D'allí estant sento que'm demana si *allò*'m plau, si estich contenta, y endevino sa bona rialleta de desentegat en lo ressó de ses paraules portades al lluny pels tornaveus de la montanya.

Jo no sé com respóndreli; lo cor me bat del més pur dels entussiasmes,

y no se m'acut més que un gest que he vist fer en lo teatre a les comediantes y a les ballerines; allí'm semblava grotesch, altament ridícol; aquí m'apar grandiloqüent: he clos la punta de mos dits demunt mos llabis, y he extés los braços vers lo cel, enlayrant un bés, un gran bés d'amor y de respecte endreçat al Creador, al cel, a la montanya, al bon vell, a la Natura tota...

Y l'avi sembla possehit d'una alegria frenètica, car saltironeja com un brivall, tirant enlayre la barretina...

FULL VI

Gairebé cada día he baxat al meu petit paradís del quin no he gosat cullir una flor ni endurmen un insecte. Ja'l conech pam a pam, herba per herba, follatge per follatge. Hi porto la feyna, y la feyna resta sense fer. M'hi enduch llibres, y allí, no sé llegir altres planes que les divinament belles y eloqüents de cada brí d'herba, de cada corola, de cada reflecte de lluciola, de cada vol de papalló...

Allí prego, penso, oblido, espero; y'm sento renaxer a la salut, a la pau, a l'amor, a la vida...

FULL VII

Ha plogut molt y molts dies seguits, y no m'han dexat sortir del mas fins que torni a brillar lo sol y a secarse les molces.

Estich trista y anyorada de ma petita vall, de mes flors y mes bestioles; també anyoro'l bon jayo y ses ingènues rondalles de la velluria; car és a la plaça, l'avi, ab l'herèu, fa uns quants dies, a seguir mercats.

La meva dida feyneja per la casa y fa formatges de llet, molts formatges pera enviar a la vila; los moços quan son a sopluix parlen entre ells de coses que no m'interessen: dels remats que pujaràn los amos; de festeigs y casoris; del cacich del poble; de quintes; dels primers treballs que fan los enginyers pera montar una fàbrica, al peu de la montanya, aprofitant la força de les aigues; (d'aquexa fàbrica que ha d'enriquir l'encontrada, quan ne parla Deu meu, aquexa gent); també expliquen coses del secretari, y del cambi del vicari qu'han fet rector de no sé hont... que sé jo!...

Jo'ls escolto distreta, mentres penso en mon prat florit.

Passen dies y mes dies; y quan ha tornat a lluhir lo sol y s'han assecat les molces, tinch la mala sort de girarme un peu al baxar l'escala. Y altra vegada'm sento presonera per un parell de setmanes, segons ha in-novat lo pastor qui m'ha envenat lo peu dintre un tou d'herbes oloroses.

Les matinades y'ls cap al tard son devinguts frescos, y ma túnica de llí, es ara de llana tova. Les postes — ara a mitja tarda — prenen tons més calents y més vibrants; en los lladoners les boletes s'en-negrexen, y en les

grans figueres y en la parra del porxo de ponent comencen a gonflarse y a blavejar figues y rahims.

De tant en tant passa'l vol d'una fulla seca; y'ls castells de núvols qui s'axequen enllà, vers les llunyanies blaves y misterioses, prenen ayres ferèstechs, y contors amenaçadors en llurs games grises.

Penso greument que'n lo petit prat, les bestioletes de pedreria aviat no's podràn gronxar en los brins d'herba; que l'eglantiner s'haurà desfullat per guarnirse de bayes de porpra, que's mustiràn les flors, totes, y que'ls papallons hauràn ja — tal volta — soterrat llurs larves per la vinenta primavera.

FULL VIII

A la fí, puch caminar sense fatiga. «Ja va valenta la filleta», com diu lo jayo que ha tornat del plà ab l'herèu, voltat d'un gran remat de xais que belen nit y dia anyorant les mares.

Demà, si fa bon sol, baxaré al meu paradís. S'acosta pera mí l'hora del retorn a la gran vila, y vull endurmen qualques plantes per mon jardí ciutadà; ab elles parlaré d'aquestes sanes ventures.

FULL IX

. . . .

. . . ¡Oh tristesa y desconhort! ¿Què s'és fet de la santa poesía oh Natura? ¿Quí t'ha robat tes gales y tos tresors, mon prat bonich, paradís de flors, d'aucells y bestioles de pedrería...? ¿Quí és lo butxí qui ha segat l'herba verda y alta, suau com una cabellera? ¿Quí vos ha exilat per sempre, aucells cantayres, mos amichs consoladors? ¿Quí ha enterbolit y empresonat les aigues pures y gemades, oh riera alegre y lliure? ¿Quí vos ha abatut en tèrra, albers de plata? ¿Quí ha destruhit desapiatadament aquell paradís amable pera axecarhi odiosos munts de sorra y de mahons y pedres?

¿Hont son les grans margarides que'm guaytaven amoroses ab llur ull d'or voltat de raigs de neu? ¿Hont les perfumades garlandes de lligabosch y de ridolta, les vidaubes y'ls espígols? ¿Hont les gentils «no m'oblidis» que crexien en l'aigua pura, los glodiols ab llurs grans espigues florides de seda rosa, los jonchs d'aigua, les ombrel-les oloroses de les saboneres?

¡Ah no!...

No es pas lo primer anunci de tardor qui vos ha devastat, car la tardor és generosa de colors, de perfums y de maduritats; ella cambia la plata en or, y l'or en porpres precioses; ella dona un gra de coral o d'amatista per cada pètal que'l vent s'endú; y ella dexa, com fada bondadosa, l'Esperança de noves primaveres florides, en les fecondes taves adormides.

¡Oh tristesa, tristesa!

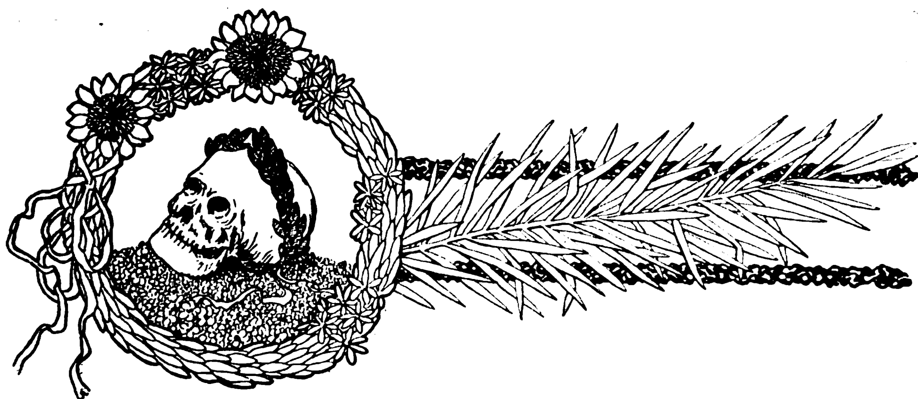
Qui ha destruhit aquest rient recó de Natura? és l'Home, rey de la Creació!

PREMI D'EN LLUIS GRANER

LA GLORIA
D'En *Apeles Mestres*

ACCÉSSIT

ORFELIA
De la Sreta. Na *Sara Llorens*

LA GLORIA

Una vegada era un...

I

Acabava de ploure.

Totes les fulles del bosch degotaven encara com si ploressin la mort del estiu; y entre lo silenci d'aquella gran tristesa tardoral, ritmada per les gotes que queyen saltant de branca en branca, al peu d'un pi centenari, va apuntar un bolet entre la brosta amarada.

Girà son caparró envellutat a una banda y altra, y amidant ab una mirada plena de respectuosa sorpresa l'alçaria del pi, va cridarli:

—¡Bon día, pare!

—¡Calla, beneyt! respongué desdenyosament lo pi desde allà dalt. ¡Vergonya'm donaria de ser pare d'una esquifidura com tu!

Y tots los arbres del entorn esclafiren una riallada.

Lo pobre bolet sofrí resignat sa primera decepció, y sense donarse per ofès seguí passejant ses mirades ingènues d'un arbre al altra.

— Y donchs ¿hont es lo meu pare?

—¿De quin pare enrahones, miserable bort? li respongué enfàticament un roure ventrut y ple d'arrugues. ¿De quan ençà cap bolet ha tingut pare?... ¿Sabs que ets, tu? Un abort de la terra xopa que ha fet germinar les espores d'un altre bolet — tan despreciable com tu — que va sortirme entre peus temps enderrera.

Lo bolet sofrí en silenci aquesta segona decepció y s'afligí d'haver nascut

en mitj d'una societat tan plena de ciencia com desprovehida de cor; però desitjant captarse les simpaties del pi que l'axoplugava, li dirigí novament la paraula.

— ¿Fa molts dies que t'axeques tant alt?

Lo pi, malgrat lo visible menyspreu que pel bolet sentia, no podent resistir a una bufarada de vanitat que li pujà fins a la cima, va respondre ab orgull:

— ¿Dies, dius? ¡Més de cent tardors, ab sos cent hiverns, cent estius y cent primaveres!

— ¡Vaja! exclamà lo bolet ab un sospir de satisfacció. Ja no m'estranya vèurem tan petit al costat teu. Quan hauré vist, com tu, cent tardors, ab sos cent estius...

Una formidable riallada que esclafiren tots los arbres de la rodona, li trencà la paraula.

— ¡Calla, miserable no-rès! rondinà lo pi tot agitant ses branques y fentne saltar una gotellada que dringà en terra com calamarsa. Poch dirias lo que acaves de dir si sabessis que no tens de crèxer més de lo que has crescut! Y ¿quin cap que no fos lo teu podia imaginar que un bolet visqués més enllà d'un dia? ¡Un dia! ¿hem sents? y bé massa és per una cosa com tu, tan inútil, que demà ja no s'en cantarà gall ni gallina!

II

Lo bolet decantà'l cap a terra y sospità que potser tenien rahó aquells arbres tan alts, tan sapats, tan frondosos, de rebutjarlo de llur companyía.

Guaytà al seu entorn y veyent prop d'ell un pobre romaní que s'arrapava ferm entre'l pedruscall per no caure, cregué vèurehi un humil com ell, que, ben segur, no'l rebutjaria com els grans de la selva.

— Y donchs, amich, va dirli ab accent jovial, ¿que's fa de bó?

— No gran cosa, respongué lo romaní. Com les abelles ja no tornaràn aquest any a fiblarme... espero l'herbolari que pugi a aplegar les darreres flors que'm resten, per ferne medicina.

Lo bolet afegí ab satisfacció:

— Donchs jo també esperaré l'herbolari.

— ¿Y qué vols que'n fassi de tu? replicà lo romaní. Abans deuries esperar que't nasquessin les flors.

— ¡Oh, ben entès que espero abans treure florida com tu...!

Entorn del bolet ressonà una riallada més estrepitosa que les anteriors.

Decantà de nou lo cap, més tristament que abans y pensà:

— ¿Donchs què? ¿Ni crexeré com los arbres, ni floriré com lo romaní...? ¿Per què hauré nascut, donchs? ¿Pera ser befa de tots y viure una vida inútil...?

Y començà a decandirse de tristesa, y aquella nit li semblà llarga, inacabable, y'l nou día més llarch y més penós que la nit matexa. ¡Es una carga tan fexuga y trista la vida sens esperances!

III

Tot d'una sonà fressa de mates remogudes, alarits y rialles, y aparegueren dos marrechs saltant y bornant devant d'un boscater que duya un cistell passat al bras, y hont — ara l'un, ara l'altra — anaven tirant los bolets que aplegaven.

— ¡Un altre! ¡un altre! cridaven ab alegroys les criatures a cada nou bolet que descobrien. ¡Quina dinada s'ens espera! ¡Jo ja m'en llepo'ls dits tan sols de pensarhi!

— ¡Alabat sia Deu! pensà lo bolet en sa agonia. Veig que soch una menja saborosa. ¡Ja m'estranyava ser del tot inútil!

En aquell moment lo baylet més menut va arrencarlo; però una manotada que va ventarli el més gran lo feu rebotre en terra.

— ¡Llença axò! ¿No veus que no val rès?

— No'l llençeu, murmurà gravement lo pare; és clar que no és bo per menjar... però és un bolet esquer.

Y va posarlo en un recó del cistell, sota de tot dels altres.

Y gambejant com a cabrits la maynadeta, y caminant pausadament lo bon home, van perdres bosch endintre.

IV

Eren ja bon troç lluny, que'ls alegroys y rialles van tornarse sobtadament ays de dolor y alarits llastimosos. Lo més menut dels marrechs acabava de caure en un barranch; d'un xiribech que s'havia overt en el front ne sortia un doll de sanch que regalimava entre les pedres. Lo més grandet se retorsava les mans fet una mar de llàgrimes.

En dos salts va plantarse lo boscater a baix del barranch, axecà'l capet sangnant y estengué a la rodona una mirada esferehida. ¡En tot aquell indret no hi havia una font, un toll d'aigua per rentar la ferida y estroncar la sanch!

De sobte, treu del fons del cistell lo bolet, l'esquexa, y aplicantlo amorosament demunt del xiribech y lligantlo ab lo mocador, va dir al menut, procurant donar a sa veu una entonació dolça y encoratjadora:

— ¡No tingues por, no serà rès! En menos d'un Jesús l'esca estroncarà la sanch y tancarà la ferida. ¿Veus si he fet be d'aplegarlo?

Y va posarli un petó a cada galta; lo ferit somrigué y en sos ulls encara plens de llàgrimes brillà un llampech d'alegria.

V

¡Pobre bolet! ¡Que orgullós hauria estat si ho hagués pogut veure!... Però ¿com podia vèureho si ja era mort?...

Y aquest sarcasme crudèl es lo que anomenèm *La Gloria!...*

En fi, per tart que vinga ¡siga la benvinguda!

PREMI DE CA'N SERRA DE BARCELONA

LA BALADA DEL FERRER

D'En *Rafel Massó y Valentí*

ACCÉSSITS

I.—EL TEIXIDORS IMAGINARIS

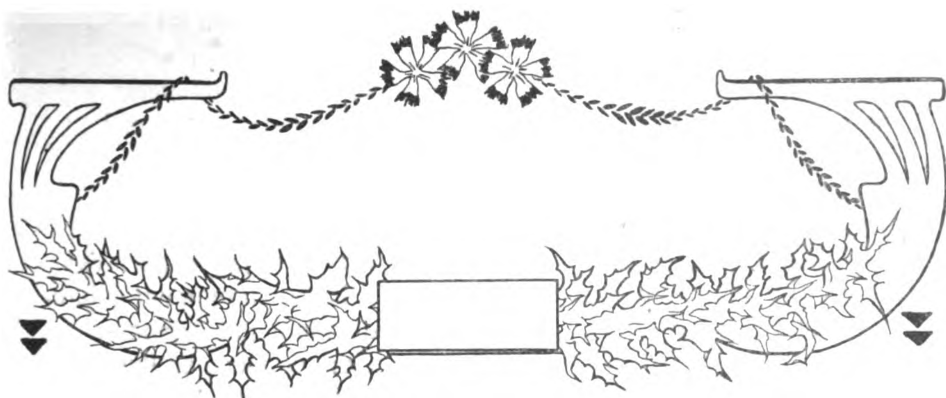
D'En *Joseph Aladern*

II.—DESGRANANT RECORTS

D'En *Ramón Ribera*

III.—DIVAGANT

D'En *Ignasi de L. Brichs-Quintana*

LA BALADA DEL FERRER

La Mariagna.

El fadrí manyà
té negre la cara;
de la cara al coll
del coll a la espatlla
el fum hi ha dexat
foscors de besades.
¡Ay exes foscors!
fan ses dents més blanques
fan sos ulls, serens
més clars y més amples.
El fadrí manyà
al cargol trevalla;
va nú de mitj bras,
camisa escollada.
La botiga té
ample portalada;
el sol hi entra a dins:
ferro y or s'abraçen.
Ferro y or y foch
és bella mesclança;
el fadrí manyà
apar fosa estàtua.

* * *

Ja serà per xó
que la Mariagna
se n'ha enamorat;
¡La suau Mariagna
qui és bolva d'argent
y és estrella d'auba!
Li tremola el cor
cada cop que passa
devant del fadrí,
qui sos ulls axampla.
Li tremola el cor,
la llet de la tassa
y aquella alba mà
que munyèix les cabres.
El fadrí les sent
aprop seu parades.

¡Ay aquell belar!...
La llima li escapa,
el mall qui s'ha alçat
no sab abaxarse,
li espurnen els ulls
com aquelles brases!...
¡Ay aquell belar!
¡Ay l'amor qui passa!
¡Passa ab uns ulls blaus
y el sol a la cara!

***

La fornal és drach
y és volcà que esclata;
dels quatre costats
la botiga sagna;
finestra del fons
és zafir y és plata.
El fadrí manyà
ardentment trevalla.
Recargola, brau,
una serp de grana
qui's desfá en estels
sota el mall que canta.
El fadrí manyà
la faç té abrandada
y és son braç, rogent
del ferre qu'engrapa.
Axís, entre foch
y porpra a la cara
y suors al front
l'ha ovirat Mariagna.
¡Ay la seva amor!
¡Ay la Mariagna
qui és bolva d'argent
y és estrella d'auba!
¡S'ha hagut d'aturar
a la portalada
ella qui en un vas
du llet ensucrada
ella qui en son pit
du frescors de tarda!

¡Ay aquêt seu pit;
va com una barca
va com aquells malls
que a l'enclusa baten!
s'hi ha portat la mà
per durhi la calma;
¡trova la frescor
d'un ram que hi portava!
Hi ha un moment sublím
dins la negra estancia:
Com un Deu, en llum
el fadrí s'amara;
el foch es mes roig
el mall du més ràbia,
més trontolla el sol
més xiulen les flames!...
¡Ay l'amor torbat!
¡Ay la Mariagna!
Sent tot aquell foch
dins son pit qu'esclata;
se n'ha d'arrencar
les flors que hi portava!
les ha de llençar
dins la encesa estancia!
y al llindar, en sech,
caigué ajenollada!...
El fadrí manyà
erra el cop que dava!
No més veu les flors
y la Mariagna...
Va a cullirlo tot
en el cor les ansies...
¡Ay! Les flors les té
mes la Mariagna
ja no és al portal!
carrê avall se'n baxa:
la blavor als ulls
y el sol a la cara!...

***

—Deu vos guart fadrí!
—Deu vos guart Mariagna!

—Fèume un pany segur:
fèume una retxassa
y una sola clau
que tenqui vint baldes!
Vull tencarmhi a dins
Sant Francesch m'ho mana!
Vull tercarmhi a dins
per por de casarme
ab qui no fos vos
massa blanch de cara!
—Ay la meva amor!
Ay la Mariagna!
No os faré la clau
el pany ni les baldes:
els abraços meus
més que el ferre amparen
dintre d'ells, a pler
hi estarèu tencada;
més que un pany valent
els meus llavis guarden
y el bes que are os faig
és la millor balda.
Ay adeu amor!
Ay adeu Mariagna!
Forjaré la clau
forjaré les baldes
la retxa y el pany,
per guardarhi intactes
aquell pom de flors
que ahir vau tirarme
y aquell raig de sol
que el front os daurava!

PREMI D'EN ALEXANDRE DE RIQUER

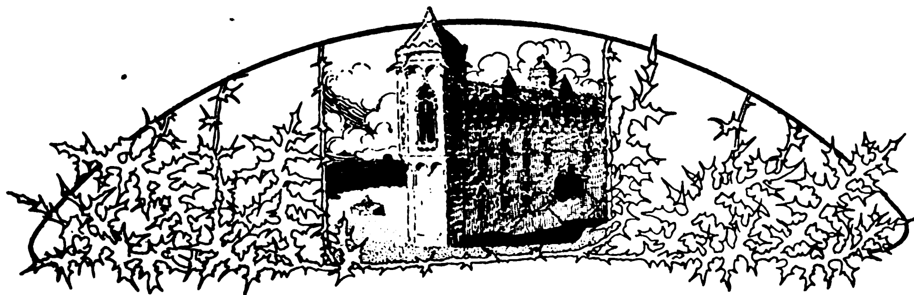
LA CASA NOBLE
D'En *Joan Llongueras*

ACCÉSSITS

I.—LLETRA LÍRICA
D'En *Joseph Tarrats*

II.—SONETS ALEXANDRINS
D'En *Joseph Tarrats*

III.—QUADRET DE COSTUMS HISTÓRIQUES DE CIUTAT CATALANA
D'En *Joseph de Palau y de Huguet*

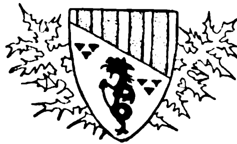
LA CASA NOBLE

Invàlia

La casa de Invàlia és gran y antiga
com correspòn a sa suau presencia;
als sostres hi hà una vaga trasparencia
y a les parets una constant fadiga.
Tranquils d'indiferencia, són els mobles
com adormits en esplendors passades
y allà en les cambres triomfals, glassades
hi han les imatges dels parents més nobles.
L'ambent hi és fret com de constant desgracia
y una inquietut remou totes les coses
ensemps que allà a la llar dos poms de roses
evoquen tradicions d'aristocracia.
El goç vora del foch humil s'ajassa
vençut per voluptats ubriagades
y apar ohir les veus, encar ritmades,
d'aquell misteri exels de gloria lassa.
Allà en les cambres nocturnals esperen
els amples llits ab emporprats domassos
y les catifes fan quiets els passos
y els clars miralls les solituts veneren.
Y en arquimeses que'ls daurats ja perden
alçarse's veuhen creus y reliquiaris
y conformats, s'enrosquen els rosaris
dels vells sillons pels braços que s'esberlen.

Y els corredors son llarchs y tortuosos
y els finestrals, que cap al tart tots miren,
ardencies tenen que'ls esguarts regiren
y cels que fan els cors impetuosos.
Y el gran saló de l'amistat immensa
tot l'any manté sa magestat sagrada
reclós talment com tomba inrevelada
qu'un fi perfúm d'imperi als nous temps llença.
Sortint del gran saló, l'escalinata
ab la barana de cristall, dormida
sota la felpa grisa y destenyida
que fou passamà antich d'or y escarlata.
Y abaix, el pati ab les rogenques lloses
y ab les columnes ancestrals potentes;
la font sense les aigues tan lluentes
y els sechs rosés sense fullàm ni roses.
Y més enllà, el jardí d'arbres altíssims
ab les ombrihues places descuidades
y els gronxadors y els banchs y les arcades
que l'herba va vestint ab verts suavíssims.
—¡Jardí beat de discreteigs y ofrenes
que't vas morint en la eternal penombra
del vell cloquer qu'enlaira s'acolombra
talment commós de tes augustes penes!—
Al lluny, els infantons frissosos ploren
de l'alta nobiltat la pau somorta
y ab veu serena y carinyosa y forta
la mare'ls canta faules que aconçolen.
Y els vells servents en la penombra's veuhen
derrera'ls vidres, esmaltats y ombrívols,
passar lleals ab els fronts blanchs pensívols
humils encare a allò en que ja no creuhen.
¡Oh casa de Invàlia aquietada!
¡Oh casa de Invàlia recollida!...
Asil de serenô en l'aire dormida,
sejorn fidel de vida inrevelada!
¡Oh casa de passades alegries
que guardes grans rialles indecises!...
Parets antigues, plácides y grises
qui os fés vibrâ en el foch de nostres dies!...
Qui, ardit y vencedor de vostres penes,
el dó d'un ritme nou vingués a darvos!...

Qui, bell y coratjós, a penetrarvos
vingués ab nova sang dintre les venes!
Qui, ab ferma voluntat, les velles testes
alçés a nova fè ressucitades!...
Qui, folles, fes encendre les mirades
als cors rejovenits demanant festes!...
¡Oh casa! ¡noble casa espahordida,
al sol dels nostres temps obra les portes!
Invàlia tes belleses no son mortes
que als ulls tens tot un mon de nova vida.

PREMI D'EN ISMAEL SMITH

Tradició histórica

De la Sreta. Na *Agna de Valldaura y de Fàbregas*

ACCÉSSIT

El pas del excomunicat

D'En *Fèlix Castellà*

TRADICIÓ HISTÒRICA

Sant Cugat del Vallès
molts l'anomenen
y no saven hont és.

(POPULAR)

Per l'any 1351 haventhi d'Abat en lo Monastir de Sant Cugat del Vallès un descendent dels Biures, cavallers molt principals y antichs de Sant Jordi de l'Ampurdà, nomenat Arnau Ramón Biure, succehí lo que han conservat la tradició y la història.

I

Vivia en aquell temps un rich y molt principal cavaller nomenat Saltells. Era casat ab una virtuosa dama y tenia un sol fill, però era aqueix tan hermós com de mals instints. De petit son plaher era martirizar les bestioletes casolanes, als hermosos perdiguers y llebrers, tan volguts del seu pare, los hi feya tota lley de malifetes, causant una gran pena en aquell senyor tot bondat.

Més gran, foren los servents qui sofriren ses malvestes, tractantlos ab menyspreu y ver despotisme.

La mare, qui l'aymava ab tot son cor de mare, sofria resignada eixa pena y dolçament l'amonestava, retreyentli passats de sa familia y li esplicava fets de humilitat o de bonesa de cor d'altres joves molt principals com ell. Aquest mal fill solia esclafir en rialles y befarse de la santa senyora que amargament restava plorant mentres lo fill exia rient.

II

Un jorn que'ls pagesos de la rodalia feyen gran festa perque batejaven un infantó, tingué'l mal pensament d'enmatzinar aquella alegria tan ignocent y propia de gent honrada. Envià a buscar al pare de l'infantó y, sens com va ni com ve, lo feu tancar en lo més pregón del castell.

Tres dies després lo senyor fou sabedor de la malifeta del seu fill per un honrat servent aymador del bon nom de son senyor. Indignat al oure la malifeta, manà fer compareixe al herèu en sa presencia. Reconvingué ab energia son mal obrar y'l fill ab to altívol li respongué que si'ls miserables pagesos se divertien, també havia volgut divertirse ell. No's pot dir la fonda punyida que rebé lo vell senyor al oure tal resposta, y foll d'enuig manà que cerquessen y portessen al ignocent que sofria un càstich no merescut. Un pich los tingué devant per devant, manà al despòtich jove que flecsés lo genoll en tèrra y demanés perdó al qui tant ignominiosament havia ofés. Lo pagés confós y avergonyit, plorant de agrahiment, pregava al senyor que perdonés a son fill a qui ell de tot cor perdonava. Humillat l'altívol herèu, groch com la cera, mostrava en sa cara l'ira que son cor sentia.

III

Trist lo senyor de Saltells, tenint aprop sa muller plorosa y abatuda, esguardava en lo mirador lo capvespre següent al que hem relatat, la més trista posta de sol que vegé en sa vida. Aquella agonia del astre del jorn que morint escampava una maravellosa claror rogenca, envolcallava'l cel y enfosquia la terra, cobrintla de misteriosa melangia.

Tant com la llum mimvava, creixia l'ansia en son cor... De sopte, com mogut per un ressort misteriós s'avençà al finestral per esguardar millor un home que corrent se dirigia allí hont ells se trobaven.

—¿Un missatger? ¿Portarà noves?

Y sortí del mirador envers hont podia trobarlo, sens fer esment de sa pobre esposa qui exclamà, ab un suspir exit del fons de son cor:

—¡Ah, bon Deu, aixís sia!

En un ample corredor se trovaren, y aquell home pulsós y afadigat, demanà llicencia per parlar.

—¡Senyor!

—Y bé. ¿Que sabèu?—li preguntà sens darli temps, tremolós per l'angoixa que l'acosava.

—Res de goig, senyor, puch dirvos per ara. Devanter de tots los que haviem sortit cercant lo vostre fill y senyor nostre, no hem deixat ells ni jo un viarany sens escorcollar. Debades hem cercat en los forats y les baumes més pregons, per si alguna fera l'hagués assolit. Res més que lo que'ns ha

dit un pastor, que en la foscor de la nit han sentit passeig de cavalls que apropantse han travessat lo camí que dú al torrent Ombriu com esperitats aixecant espurnes de les pedres que tocaven.

Finí'l missatger, la fosca s'ensenyoria del lloch hont se trovaven. Un crit agut y un cop sech feu correr als dos al portal, hont trovaren a la pobre mare que, havent escoltat, no pogué resistir aquelles noves y caigué en terra.

IV

A trench d'auba, quant les campanes brandaven saludant ab «L'Angelus» a la Reyna de cel y tèrra, quant los aucellets desvetllantse ab ses canturies aixecaven l'himne etern de gratitut a qui'ls cria y les flors embaumaven l'ayre fent arribar al cel sos perfums, indiferent a la bellesa de la natura, trist y capficat, caminava un cavaller vers lo torrent Ombriu. Cert era, al entrar en lo torrent, marcades se veyen les petjades de dos cavalls que prest se perdien en l'hervey. Allí s'parà immón guaytant fit a fit lo cavaller, que altre no era més que'l senyor de Saltells.

No's pot precisar quant temps hauria estat axís si un jay, al qui no li passà desapercebuda la sortida fora d'hora del seu amo y senyor, lo qui anà seguint com un goç esporuguit amagantse per les mates y marjals per no ser descobert, guardantlo y vigilantlo, lo soptà dientli:

—Perdonaume, senyor, però tornèu a casa, hont la vostra esposa resta aclaparada en lo llit. Tots los del poble y rodalia cerquen vostre fill, anàu a donar coratge a la bona senyora y mare de vostres vassalls.

Y aquí lo vell no pogué contenir les llàgrimes. Lo qui creya estar sol, soptat d'aquell tremolós parlament tan ple d'humilitat com d'amor y respecte en vers ell y sa estimada esposa. En un moment se juntaren les llàgrimes d'aquells homes als qui els anys havien emblanquit les testes, però havien deixat tendres y sencers los cors.

V

Quan lo jove's vegé obligat a demanar perdó al pagés, tota la duresa de son mal cor esclatà en mals pensaments, que executà ajudat d'un mal servidor.

—Robèm y fugím—digué l'herèu.

Y'l servent respongué:

—Fugím hont poguèm tenir llibertat.

Aprofitaren l'ombra de la nit. En lloch deixaren rastre de son pas, ningú'ls havia vist; los gossos de les masies havien lladrat molt; qui havia sentit com un trot de cavalls, però rès més. Un misteri absolut embolcallà la sinistra fugida.

VI

Poch temps pogué resistir la infeliç mare aquell sentiment, qui va anarsen d'aquest mon sens haver rebut de son fill cap nova bona ni dolenta.

Al senyor de Saltells, poch desprès descoratjat, abatut per semblant pena, li entrà una tant greu melangía, que pochs anys desprès també moria.

Son cos fou soterrat en lo mateix monastir de Sant Cugat del Vallès.

No havent pogut saver may més lo que havia estat de son fill, creyentlo ja mort, llegà tèrras al proper monastir y tots sos bens per almoynes y sufragis.

VII

Passaren anys y ningú parlava ja dels Saltells, com no fos pera benehir al pare y parlar ab cruesa del malhaurat fill.

La vigilia del dia de Nadal de l'any 1351, arrivà en lo monastir un pelegrí vellet, de llarga barba, afadigat y ple de pols. Ab veu melosa y baixeta demanà per parlar desseguida ab lo Sr. Abat.

Lo germà porter li donà entrada y poch després comparegué un monjo d'aspecte agradós y franch, de mirada bondadosa y dolç parlar, qui ab tot y dur ja blanca la testa, guardava encara molta energía (1). Ab breus mots s'entengueren, si bé semblà que al pelegrí no va satisferli gayre la resposta que li feu l'Abat.

En aquell moment lo toch de l'Ave Maria que les campanes del monastir senyalaven feriren de una manera especial al foraster, qui, sentintles mormolava quelcòm semblant a una maledicció.

VIII

Freda y plujosa la nit se acostava quan lo pelegrí entrà en lo Torrent Ombriu. En un recó amagat y fosch s'hi sentien grans rialles y blasfemies. Al acostarshi lo viandant s'axecaren un aplech d'homes que dins una cova jugaven a daus prop d'un bon foch de llenya.

—¡Sortiu!—los digué'l pelegrí.

Y ells, encar que malhumorats, obehiren com si fossen anyells. Un ne restà, que axís va parlarli.

—¿Què, senyor? ¿No vos han volgut atendre?

—No—respongué—m'han dit que hi torni dins quatre dies,

(1) Sobres la resposta de l'abat al pelegrí o siga al fill den Saltells que disfraçat volgué sorprendre al monjo perque li tornés lo que habia sigut del seu pare, aquell, ab gran prudencia, li respongué que tenia que parlarne ab la Comunitat y que dins breus dies li tornaria la resposta. Si aixís no ho hagués fet hauria pecat, ell preferia morir que pecar concientment. (Aixís ho diu la *Historia general de Varones Ilustres en Santidad del Principado de Cataluña.*)

—¡Rellamp! feu aquell qui semblava criat del pelegrí.

—Ves, apaybaga aquella gent que ha sortit mormolant. Vull estar sol, deixam.

Surtí aquell y quedà tan capficat lo pelegrí, que ni va veure com entrava un cavaller de galant y resolt aspecte, si be'l desafavoria sa mirada torva, lo qual ab to dur va dirli.

Si vols un consell bo, per lo que't passa, jo puch donartel.

—¿Tu?—digué estranyat de que l'incògnit llegís lo seu pensament.

Y abdòs tractaren sols Deu sab de què.

Es de creure que'l pelegrí y l'altre desconegut, de qui conta'l poble que era'l mateix diable, mequinaren allí'l fet que cobrí de dol la més hermosa festa de l'any que l'esglesia celebra.

IX

Veuseaquí que al endemà, a la mitja nit de Nadal, quan tots los monjos eren en l'esglesia y trobantse l'Abat en el chor entonant aquell hermós responso de la 4.ª lliçó de Maitines de *Nativitate Domini Nocturn*: diu: «O magnum misterium et admirabilis...» soptadament entraren ab gran avalot un aplech d'homes capitanejats per un qui, ab negra barba falsa se dirigí al Abat mentres los altres procuraven sembrar l'esglay en la tranquila gent que assistia a la missa del gall (1). Uns fugien, altres s'acobardien y axís los malfactors, obehint a la senya que duyen, aillaven al monjo, demunt del qual va tirarsi com llop famolench lo cap de colla, y d'un cop d'espasa li partí la mitra, des d'ahont, lliscant, l'arma anà a clavarse en lo llibre que llegia'l monjo. Aquest (2), ferit y tot, ab sobrenatural impuls, corría vers l'altar y prenent un crucifix se'l posava al pit, y girantse de cara al botxí; lo qual com fera famolenca'l seguía, li digué.

—Fereix si goses.

Per tres voltes li clavà'l punyal sens may poder tocar al monjo, per que'l Sant Crist, ab ses mans aturava cada cop que'l foll clavava. Vejent que no podia lograr son intent de un bot li clavà traydorament lo punyal a la espatlla, cayent l'Abat al peu del altar en mitg d'un bassal de sang que brollava de la ferida. Avuy encara se conserven la capa magna y la vestidura que l'Abat Arnau Ramón Biure duya al succehir la espantosa tragedia.

---

(1) Missa que celebra l'esglesia cada any al punt de las dotze de la nit de Nadal en remembrança del naixament del Senyor.

(2) Se sab que dit llibre, fins l'any 1630, se trobava en so monastir: avuy n'existeix un en la Corona d'Aragó, pertanyent a dit monastir; que molt bé podria ser lo mateix.

Lo notable és que, segons diu la tradició, aquest llibre que s'amarà ab la sang del monjo, borrà lo responso que en aquell moment cantava, tornantse les fulles blanques, com si may haguessen estat escrites. Varis diu que han sigut los que han volgut tornar a escriure en lo mateix lloch que ho fou, mes lo responso tornà a borrarse, a desapareixer, sens quedar rastre de lletres.

En lo moment de morir lo prelat, segons la tradició conta, una reliquia del «Lignum Crucis» que hi havia en l'altar que ell finava y en lo moment de caure s'adelantà fins que pogué esguardarlo y confortarlo en s'agonía.

Tan gran fou la indignació que causá eix crim, que aixecantse'ls pobles vehins ab armes recorregueren tots los indrets cercant los malfactors. En lloch ne trovaren senyal ni rastre, sols en lo torrent Ombriu (que desde llavors anomenaren Torrent del Mal Consell) y dins la cova trovaren un home ferit que pogué contar que qui'ls capitanejava era lo fill del difunt senyor de Saltells. Digué que venien de llunyes tèrres, qui'ls havia promès grans riqueses si l'ajudaven. Que la nit abans un cavaller entrà misteriosament en aquella mateixa cova y que parlà llarga estona ab lo senyor qui'ls havia fet sortir abans a tots per restarhi sol. Ab lo mateix misteri que'n havía entrat tornà a desapareixer, y que llavors, cridantlos, los explicà'l plan que acabava de concebre, prometentlos tot seguit de haverse comès, la llibertat per tornarsen a ses cases. Morí l'infeliç ab l'esforç de parlar.

Anys després, prop de França, en un revolt de carretera, xafat per una roca esllabiçada, trobaren un home mort. Los vehins regonegueren en ell l'orat que anava per l'entorn. Era l'esglay dels infants; sa fesomía esperitada, sos ulls tèrbols per l'excés del sofriment que semblava duya en son cor, fentli a voltes correr per los camps y boscos cridant. «¡Mateume! ¡mateume! ¡vull morir!»

Sufria'l càstich del seu crim; sentia la veu de la conciencia que'l seguia; l'ombra de l'Abat se li presentava.

Lo Rey dictà sentencia en corts contra malvestat tan abominable; lo Papa formulà un anatema especial pera'l matador d'Arnau Ramón Biure, Abat del Monastir de Sant Cugat del Vallès en Catalunya.

PREMI D'EN JOSEPH ROVIRA
REGIDOR DE BARCELONA

NECESSITÁT DE FOMENTAR LOS ESTUDIS ECONÓMICHS
COM Á MEDI D'ASSOLIR NOSTRES LLIBERTATS POLÍTIQUES

D'En *Antoni Soldevila y Formigó*

ACCÉSSIT

LA LLIBERTAT S'HA DE GUÁNYAR

D'En *Joan Fort*

Necessitat de fomentar los estudis econòmichs com a medi d'assolir nostres llibertats polítiques

LEMA: *Per l'interès de Catalunya.*

Infinites vegades los economistes llatins han cuidat de presentar un paralel entre'l diferent modo d'obrar de la raça llatina ab les demés races que han integrat l'humanitat moderna.

Y d'aquest paralel s'en ha deduit sempre una especie d'inferioritat actual pera la raça llatina, inferioritat que esdevé més palpable quan se tracta de parangonejar los pobles llatins ab los angle-saxons y ab los alemanys.

Un dia l'instint guerrer, l'idealisme, la poesía, governaren lo mon, y aleshores la raça llatina fou verament inexpugnable; convertida en verdadera mestressa, rebia l'acatament de tothòm, ja que dificilment podía un sostreures a sa omnímoda influencia.

Mes les lleys econòmiques feren son fet. Altres pobles esdevingueren a competir ab Europa y tot un mon aparegué de nou lluytant braument contra'ls seus enemichs, y variats los factors hi hagué necessitat de buscar altres medis que poguessin salvar a l'Europa de l'escomesa que li donaven pobles joves y forts que's sentien ab ànims pera imposar llur trevall.

Y avuy, ja no sols Amèrica, lo mateix Orient, aquell Orient que després d'una època de gran esplendor semblava talment s'havia ensopit per sempre, se redreça de nou y vol ja un lloch en aquesta època d'hegemonies y poders que passen y's succeexen ab una calma verament notable.

L'Amèrica ùn dia fou lo terror d'Europa, ja que la baratura de llurs tèrres li donava una gran ventatja en lo terrer econòmich. Mes avuy és ella víctima també. L'India s'avanposat devant d'ella y a la baratura de la tèrra hi

ajunta la de la mà d'obra, tan extraordinariament y fantàsticament barata, que sembla mentida se pugui sostenir.

Ja les lluytes han cambiat de lloch. Les guerres, aquelles espantoses guerres que causaven feredat, van perdent llur poderiu y s'han traslladat al terrer econòmich, hont ab més calma si's vol, però quasi ab més selvatgisme, causen pitjors mals, encara que sembli lo contrari, puix no vegentse cap munt de morts, ni sentintse'l tiroteig y'ls gemechs, ab prou feynes un arriba a ferse càrrech del incomptable nombre de víctimes que ocasionen.

Mes l'Europa — és una rahó ben evident — va despoblantse. En và és negar lo problema, puix està a la vista de tothòm. Abans l'exportació, alimentant llur industria y comerç, donava cert grau de benestar a les nacions europees. Mes avuy no sols ha minvat extraordinariament aquesta, sinó que l'importació d'Orient y d'Amèrica — principalment la dels Estats Units — ficantse dintre les matexes, acabarà per arrebassar lo favor del consumidor europeu.

Avuy la producció dels pobles llatins únicament la salva l'existencia del aranzel, que pot y dèu actuar de barrera pera mirar de desvirtuar l'acció de les forces destructores. Ab tot y axò a voltes l'Estat — més que l'Estat los homes que'l regexen — desconeguent les lleys econòmiques que esdevenen problemes d'actualitat, obren en contra de les necessitats modernes y'l resultat ha de ser deplorable, tan deplorable, que acaba ab les energies de la nació.

Sols los pobles de voluntat ferma, que desenrotllant ses condicions d'energia, perseverancia y constancia, arrivin a capacitarse, podràn sortirse en bé de la lluyta que s'apropa.

Dos camins hi han a seguir. L'un és reduirse a les necessitats interiors, creant una agricultura, una industria y un comerç que atenguin únicament les necessitats consumidores del mateix productor. L'altre és mirar y obrar de cara al pervindre, ab veritable fermesa y ab ànims de desenrotllar tot procediment d'inventiva.

Los anglesos donen l'exemple. Quan la producció de l'Amèrica y de l'Orient esdevenia barata per l'excés de mà d'obra y per altres factors, desentrotllà son enginy y les màquines conseguiren de moment aturar la competencia estrangera. Y quan aquestes esdevingueren impotentes arribà a tant el geni emprenedor y decidit que traslladà llurs fàbriques y tallers al mateix Orient, pera aprofitarse d'aquella mà d'obra que's convertia en verdader ensomni.

Mes ¿per què no dirho? Aquell modo d'obrar haguera sigut funest pera l'obrer anglès y l'experiencia, únich mètodo de demostració pera les multituts, ensenyà no era aquell lo medi més a propòsit pera lluytar contra la crisis, y's parla ja d'una participació en forma d'accions, pera que'l obrer, tenint un interés de verdader propietari, se capaciti de la seva valúa y no exigexi lo que a dret de justicia no li pertoca.

Ha dit un economista modern que «l'home governat en altres temps per los seus deus, los seus còdichs y les seves lleys, està guiat avuy dia per lleys econòmiques que a res se dobleguen y d'un poder incomparablement més temible que'l dels antichs dèspotes».

Estudiar aquestes lleys, conexer lo límit de sa acció y prepararse pera viure en conformitat ab elles, ha de ser la norma y'l camí de tot poble que sentintse fort no vulgui desaparexer.

Catalunya te donades belles mostres de que sent y desitja viure la vida plena y complerta. Sembla talment que haigi arribat fins a ella lo *self-control,* aquexa mena de virtut nacional de disciplina interna, base la més ferma pera assolir lo *self-governement.*

Convençuda de que la tutela de l'Estat esdevenia insoportable, ha donat extremituts heròiques pera rompre les cadenes del centralisme que tot hi ofegantla, li malversava les seves més preuades fonts y convençuda de que ab les armes pochs resultats pràctichs s'obtenen, s'ha dedicat ab fermesa digne d'alabança, a millorar ses fonts de riquesa, y pera assolirho ha acabat, d'una vegada, ab l'uniformisme que tot ho mata y aclapara, substituintlo per el desentrotllo de l'iniciativa particular, que ben dirigida y ben fonamentada és la base principal que capacita a un poble pera pendre lloch en la civilizació y en la cultura.

Vèncer o *morir* es la divisa moderna. Per axò lo procediment d'ensenyança catalana ha de ser sempre'l d'assolir medis pràctichs pera atendre les necessitats de la vida, jamay pera guanyar diplomes y premis que de res servexen en la lluyta moderna. Tant és axís que'l noble instint d'emulació ha sigut tingut per la raça saxona com un instint propi pera desenrotllar lo germe de l'enveja y pera crear les més petites miseries y baxeses.

El caràcter català ha donat una bella mostra de sapiguer y voler viure, ab l'esclat de la solidaritat. Quan se digui que'l caràcter llatí ha estat sempre un caràcter indomable que ha volgut individualment que predominés lo seu modo de pensar y no ha respectat jamay lo del contrari, lo modo d'obrar de Catalunya serà una gloriosa excepció. En ella s'han unit homes de diferents partits y fins de diferents interessos, pera gaudir d'una vegada les llibertats modernes pera la seva aymada regió y que no són altres sinó les que necessita un poble de caràcter expansiu, de cultura àmplia y que desitja viure la vida moderna — que tot hi sentintla — per dret li pertoca.

La transformació econòmica arrèu s'imposa. Ho denoten les següents paraules del mateix economista a qui s'ha fet referencia: «L'home que abans lluytava per la llar, per la pàtria o pels deus, sembla estar amenaçat de no tenir altre ideal en ses futures lluytes que'l de menjar a la seva manera o per lo menys el de no morir de fam».

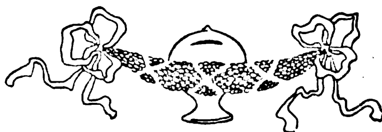
Catalunya s'en ha cansat de la plaga funcionaria que ha caigut demunt d'ella. Ha comprès que sols lo trevall redimeix un poble y que de paraules y

més paraules no s'en viu. Per axò de ferm s'ha dedicat a la lluyta pera totes les manifestacions que honoren a un poble, y que ho ha assolit ho proba ben bé lo crescut nombre de personatges notables que han brillat en tots los rams, com tendint a afermar les paraules de'n Le Bon: «Los pobles que no han tingut grans homes, son pobles sense civilisació ni historia».

La lluyta més continuada que'ls seus homes han hagut de sostindre, fou en un principi la defensa del proteccionisme, circunscrit avuy dia a actuar de criticadors nobles y desapasionats en l'obra dels aranzels y tractats de comerç, especialment d'aquells tractats de comerç que, com diu Mr. Schwob: «són una guerra sens tregua, sens pietat, més implacable que la guerra a canonades y tant més perillosa quan fa milions de víctimes sense soroll ni fum».

Los estudis que un dia portaren a cap en Güell y Ferrer, l'Anglasell y'n Coll y Masadas a Catalunya y que avuy continuen en Rahola y'n Graell, no poden pas dexarse de banda. Són estudis d'importancia trascendentalíssima pera la vida d'un poble. Feliçment axís ho han comprès los «Estudis Universitaris Catalans» instituint la càtedra d'Economía política que s'ensenya d'una manera molt diferenta a la que proporciona l'Estat que sembla talment no tendexi més que a anivellar totes les inteligencies per medi d'una tasca amohinadora que embruteix.

Tots los homes de bona voluntat, tots los catalans de fet, deuen ajudar aytal obra y fer tot lo possible pera conseguir lo foment dels estudis econòmichs, ja que ells són lo medi més concret y més segur de lograr una superioritat que porta en sí l'us de les llibertats polítiques que un dia o altre s'assoliràn, quan obligada Catalunya per una expansió que's fa necessaria, vulgui viure aytal com li pertoca a un poble que demostra tenir condicions especials pera lograr ser un factor de valúa en lo desempenyo de llurs funcions.

PREMI DEL REVERENT SR. RECTOR DE SARDANYOLA MOSSÉN ANGEL GARRIGA Y BOIXADER

A LA PATRIA

D'En *Francesh Ubach y Vinyeta*

ACCÉSSITS

I.—A POSTA DE SOL

D'En *Joseph de Palau y de Huguet*

II.—SOSPIRS DE L'ÁNIMA

De la Sreta. Na *Antonia Pujals*

A LA PATRIA

De tu, tot m'agrada.

No cal, per volerte, que soni vibranta
ta veu dolorida fent lleva de cors,
per correr a batre en pugna sagnanta,
ab feres riuades de vils opressors.

Los temps de la força brutal dictadora
caiguts en mal veure, may més tornaràn;
titàniques gestes avuy ningú anyora:
la Pau y la Gloria per tot juntes van.

¡Oh Patria! ¡Oh ma dolça mareta volguda!
no és pas que t'estimi gens menys que'ls passats,
com ells t'aixecaren potenta y temuda,
mirall te voldria de pobles honrats.

Com frè a les sarpades de Reys y Apostolis,
de doctes y artistes escola't van fer,
flagell de pirates y xorchs monopolis,
delicia y platxeri del goig foraster.

Ab l'ull sempre alerta, la ma disposada

a moure galeres y pendre castells,
la fama't guanyaren pel mon escampada,
que encara en perduren recorts força vells;

Mes, ara com ara, d'una altre grandesa
plauriem senyora poderte admirar,
que poch me capfica no't diguin Comtesa
si, sensa corona, te fas estimar.

Jo't vuy, Catalunya, per que de mes venes
la sang, porta t'agre del teu valiment,
perque les sachzades del pols, me van plenes
del ayre dolcissim que hi ha en ton ambent.

Ta cèlica volta, quan no un mar d'estrelles,
és seguit diluvi de llampant claror,
cubrint monts y planes y costes tan belles,
que poques se't semblen y cap és mellor.

Tens d'art y natura bellíssimes obres,
recorts de grandesa, de giny y saver,
que molts cops robarten han volgut les sobres,
la llorda ignorancia y el cínich diner.

Y a mi, Patria meva, de tu tot m'agrada,
a mi, Catalunya, de tu tot me plau;
ton nom de goig m'ompla, ma Patria estimada,
per tu Catalunya, cap tasca'm desplau.

Que hi haja altres terres que tu més potentes,
¿Y què? Sent la meva per mi tant se val;
se prou que dels Pobles si a seure't presentes
en los grans concilis, ningú t'hi reb mal.

Que'n nobles palestres discutin los savis,
cercant més empenta com dar al progrés...
ja may rebujada s'ha vist de tos llavis
la franca paraula que il-lustra als demés.

Y aixís, de ta força la industria nodrida,
aixís, a la ciencia ta pença fent llum,
donant en tos braços a l'art acullida
y escupint escories en torrents de fum.

Axís me plau vèuret, en virtuts retreta,
per hàbil volguda, de Pobles model,
aplech del bon viure, dels lliures eleta,
que fas, moltes voltes, del mon altre Cel.

¡Oh Patria estimada, gentil Catalunya,
mannà de mes ànsies, platxeri sens fi!
¡com lo cor aixampla, d'encontrada llunya
entendre en l'eco tes lloances venî!

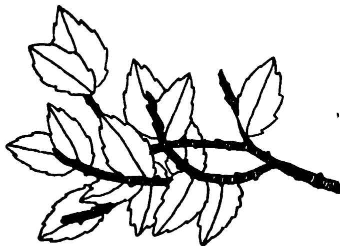
T'estimo, t'estimo com gens més se puga;
tal com a la mare de qui al mon se neix,
com l'aucell la brossa del niu que'l xopluga
y a l'humil rigola lo tendral esqueix.

T'estimo, t'estimo que per tu daria
la sang de les venes, les fibres del cor,
la vida cent voltes, si cent ne tenia
y l'ànima encara, no séntne deutor.

Ets la santa dèria per quin bé deliro,
lo verger edènich dels rients ideals,
la mare, la deesa qu'encisat cor-miro
y com més te miro trovo que més vals.

Per xó matí y vespre, quan punteja'l día
o la nit desplega son mantell brodat,
al dir, mans plegades, «Vetllàu, Verge Pía,
vetllàu per quants ni hajen lo cor emprendat.

Ton nom, Catalunya, ton nom, Patria meva,
me ve a flor de llavi ni que un glop de mel,
pregantli que vulga, per més ditxa teva,
la meytat donarten de ma part al Cel.

PREMI DE MOSSÉN ANDREU DOMENECH
REGENT DE SANT CUGAT DEL VALLÉS

RELACIONS DE LA SALUT Y LA ENSENYANÇA A CATALUNYA

Del Dr. En *Narcís Fuster*

ACCÉSSIT

IDILI D'ESPOSOS

D'En *Joaquím Ayné y Rabell*

RELACIONS DE LA SALUT Y LA ENSENYANÇA A CATALUNYA

Biología.

Ab l'afany de cooperar en lo que possible ens siga al progrés y expansió de la vida ciutadana, hem cregut que no hi ha cap ocasió més convenient que la que proporcionen uns Jochs Florals, en els quals, com els de Sant Cugat del Vallès, hi han temes o premis oferts a trevalls de tema lliure. Y com siga que a n'aquestes ofertes a nostre entendre no sols hi poden tenir opció trevalls de mena purament literaria, sí que també els de tendencia social y científica; y essent el problema de la instrucció, a més de serho per naturalesa, un dels que més han de preocupar al observador y al sociòlech si's vol que'l poble català manifesti l'esplendor de sa vida colectiva, cap més escayent que aquest pera cooperar a un concurs de la naturalesa dels presents Jochs Florals. Mes al cercar el tema pera concretar nostra tesis, y devots fervents com som de la deesa *Higiea* (la *Vida* hermosa dels sers y de les races), hem cregut dir quelcòm sobre instrucció mirant principalment a lo que afecta al aspecte sanitari a Catalunya.

Salut y Ensenyança, factors indispensables pera'l pervindre y dessenrotllo dels sers y de les races. Vida, al fi, com a síntesis de tot, però vida sana, forta y progressiva de tot organisme tan individual com colectiu.

Afirmacions expontànees y que s'han anat formant al escalf del estudi y de la observació diaria y que'ns han induhit a parlarne per creure d'utilitat llur conexement pera'l bé de nostra tèrra.

La vida del home està tant intimament lligada a la vida de la colectivitat de que forma part com a element integrant d'una agrupació ètnica, que si la Antropología no'ns ho evidenciés, l'observació constant dels fets ens ho manifestaria ab tota sa nuesa.

Ja ho deya Linneo *Natura non fécit saltus*, y en l'ordre gradual de les manifestacions dels sers y de les colectivitats hi ha un ordre graduat ab les manifestacions del ésser.

Per axò nosaltres que observadors fervents de l'obra de la Naturaleça, ens extasièm contemplantla y de ses manifestacions ne treyèm les conseqüencies pera'l procedir en l'ordre tot de nostres exteriorisacions, heus aquí per que al tractar de la Salut y la Ensenyança, ho hem de concretar al grupo hont pertenexèm en l'ample camp dels pobles y les raçes. Y no hi ha dupte que'ns hem de referir a la colectivitat catalana, ben diferent, com ningú ignora, de les altres personalitats ètniques que formen l'Estat ab ella.

Són tantes les consideracions que podriem y deuriem fernos pera evidenciarho també, que si no fos per lo temps ho intentariem; ab tot creyèm més convenient entrar de plè en el tema, objecte de nostra disertació. Una consideració abona nostre intent y diu més coses que l'oratoria més florida refermada por la llògica més contundent, y aquesta es l'estat actual de l'organisació de l'ensenyança a Espanya feta per l'Estat centralista y unificador que tot ho malmena y que trenca o destruèix tot quan toca o progecta.

Procedir que fa clamar al cel en prò d'una orientació nova si no volèm que tot se'n vagi a rodar, com vulgarment se diu, puix que «la primera condició pera millorar nostra ensenyança y nostra cultura, ha de consistir en la supressió del Ministeri d'Instrucció Pública y dels demés centres directius de la ensenyança, dexant que'ls particulars la montin a son gust, sens intervenció de la burocracia y completament lliure de trabes (1)» com ha dit un pedagoch dels nostres temps y fou el criteri que informà les discussions del Congrés Universitari Català darrerament celebrat a Barcelona, ja que «els drets dels ciutadants y les obligacions dels pares envers sos fills, pressuposen l'existencia de la llibertat d'ensenyança», com ab tanta eloqüencia el digníssim representant del *Ateneo Barcelonés* en dit Congrés, l'actual diputat a Corts per Vilanova y Geltrú, Dr. D. Joseph Bertràn y Musitu ho feu constar ab general aplauso de tothòm que senti la llibertat y l'amor a aquesta tèrra benvolguda ja que d'altra manera que axís no siga la ensenyança com en l'estat present, és un monopoli odiós en benefici de l'Estat y de sos funcionaris, ja que la instrucció y educació, a nostre entendre, és funció social, lliure y expansiva; y per que no's crega que exagerèm nostres conceptes al cercar opinions d'un camp determinat, llegím lo que deya també desde'l Paranimf de nostra Universitat y devant son claustre un de sos més antichs catedràtichs: «En Europa la Universitat sols per excepció no es oficial, y està sotmesa a la tutela exemplar del Estat ab les conseqüencies llògiques d'una subordinació al poder, monàrquich o republicà, que limita y coarta diversament la llibertat d'ensenyança y d'apendre.

---

(1) Pedro Garriga y Puig.—«Tejer y Destejer». *La Vanguardia*; 29 janer 1904.

»En lo Nort-Amèrica, l'iniciativa particular y l'esperit d'associació funden centres d'estudi educador, sens ingerencia dels goberns, desde lo més elemental a lo sublím de les Arts y de les Ciencies» (1).

Tot lo dit fa necessari concretar el punt fixo de nostra disertació a lo que fa referencia a Catalunya, nostra tèrra benvolguda; la organitsació monstruosa del Estat d'avuy ha portat aquest desequilibri en la higiofrènia de la colectivitat espanyola, avigarrada y heterogenia y xorca, per tant, d'espandiment y progressiu desenrotllo. El llegislador, desde Madrid ho és per tots els pobles d'Espanya, y axò és anormal si no fos altre cosa pitjor, si no fos per sa manera de ser repugnantment tirànich.

Un dels homes més il-lustres de la terra castellana, el savi catedràtich de l'Universitat madrilenya, Dr. D. Marcelí Menéndez y Pelayo, qui no envà concorregué a les aules de l'Universitat barcelonina, feya constar ja en 1876, en la *Revista Europea*, entre altres coses, que convenia una complerta restauració dels estudis de nostra passada cultura, y per aquest objecte indicava que s'establissin quatre càtedres respectivament en les Universitats de Salamanca, Sevilla o Granada, Barcelona y Santiago «pues no parece justo que Madrid disfrute de todo género de ventajas y preeminencias, antes conviene vigorizar el espíritu provincial en donde quiera».

Aquestes consideracions refermen nostra conducta en aquest punt concret; sense tenir d'entrar en altres de diferent ordre, que'n deduhiriem, encar que no és aquest el lloch a propòsit, però que ho evidenciarien d'una manera més contundent y categòrica.

Si'ns fos possible fer una excursió en el ample y fecond camp de l'Antropologia, aquesta com mare amorosa, els concells de la qual son sentencies pera la vida dels sers y les gentades, ens evidenciaria les rahons que fonamenten la llibertat d'ensenyança en nostra terra com a funció social que sempre ha sigut entre'ls pobles il-lustrats y progressius. Y més encara'ns demostraria que els diferents principis o procediments que informaren la ensenyança en les societats que foren, estaven fonamentades en el principi de conservar la salut perfeccionant l'especie humana; ja que sens dupte pot afirmarse que avuy com abans, tota institució educadora es biològica y son funcionalisme dona per resultat actes d'assimilació mental realisats per contracte, lliure y bilateralment pactat, entre'l que sap y el que ignora, com obligació ineludible de cooperar mutualisant junts sa activitat al logro del fi social propost.

Que desde llarchs temps ve afirmantse aquesta opinió, ne tením la proba en els concells higiènichs consignats pels indis en son *Vastha* y que conserven per revelació.

Allí el mestre indi dona ses lliçons al aire lliure en dies serens, formant rotllos els estudiants dessota d'alguna palmera o bambú; y quan el temps

(1) I. Valentí y Vivó. «Discurso inaugural del curso universitario» de 1903-1904.

era revolt rebien la ensenyança en llochs adequats a xopluch de la pluja ó dels vents.

Aqueix procediment evidencia l'idea que tenen formada de que l'aire pur facilita l'activitat funcional, y pera perfeccionar les facultats intelectuals, s'habitua als noys a la meditació religiosa y ademés desenrotllen la memoria ab la obligació d'apendre capítols dels textos sagrats.

Observen entre ells el sistema mixte d'ensenyança desde temps inmemorial, fent que'ls noys majors y més aplicats sien instructors dels més petits; llegeixen lo Catecisme de Buda, segona part del qual hi han regles d'urbanitat que son verdaders concells higiènichs. Lo mateix que'ls mestres perses que aconsellaven a llurs alumnes els plahers honestos y la sobrietat, y com a cosa excelent els preceptes de la educació.

Y axís com a Esparta la ensenyança fou monopoli y l'Estat egoista volia sols homes útils pera'l servey del guerrejar de sos capdills, a Atenes, a l'hermosa Grecia, la ensenyança fou completament lliure, arribant al paroxisme, per consegüent del esplendor en el saber y progrés de l'humà llinatge. Axís la Grecia pogué entrar un gros caball a Troya, y aquesta ab sa força muscular no resistí la pensada helènica.

A Esparta, donchs, al exagerar Licurg la intromisió del Poder governant en la educació física de sos ciutadans, dominà ab ses lleys al individuo y a la familia pera formar homes robustos y valerosos y aptes pera sacrificarse per la patria, y poguè tant en l'ànim de sos habitants, que formant juntes, els més resolts s'encarregaven de regoneixer als recents nascuts y si'ls consideraven febles o defectuosos els estimbaven al abím desde la montanya Taygeto.

Els noys salvats d'aquesta crueltat entraven en el período de la educació física desde'l moment de mamar, puig llurs mares se veyen obligades a donàrloshi el pit ab poca freqüencia durant el dia, pera que la sobrietat se manifestès en els desitjos d'alimentarse'l nin. No parava aquí la exageració; una vegada crescudets se'ls obligava a anar descalços, a portar el cap rapat y a alimentarse ab herves, essent son plat predilecte la *salsa negra*, composta de sang, pebre y sal. Els obligaven a banyarse diariament y al més petit descuit se'ls castigava ab duresa pera acostumarlos a la resistencia.

Es dir, que als espartans s'els educava pera la lluyta, deixant en lo major descuit l'ensenyança religiosa e intelectual.

Y aixís podriam anar descrivint totes aquelles colectivitats en que la ensenyança es funció política o governamental com a Esparta, y hont a més dels perjudicis que a la cultura individual reporta, se pot comprovar la poca influencia que en la cultura universal hi han aportat aquells Estats en els quals la ensenyança és monopoli. Aixís ho fan els estats centralistes y absorvents en que'ls oligarques governamentals, monàrquichs o republicans, en nom d'un mal fundat patriotisme ho tiranisen tot, exercint sa hegemonia fins

en aquells actes més directes de les colectivitats que de grat o per força junyiren al carro unitarista Estats com el nostre que són un conjunt de pobles sotmesos a una hegemonia anormal.

Contemplemla per un moment la ensenyança entre els grechs, y son caràcter positiu y al fer notar Hipócrates en sos escrits la influencia dels medis naturals sobre l'organisme, ens evidencia el caràcter eminentment higiènich de la educació e instrucció grega, tenint apologistes tant eminents com el naturalista Plutarc. A Grecia la educació se conferia de primer a les families desde la primera infantesa, fins que passaven als gimnàssis, en els quals predominava la educació moral utilitaria fins al extrèm de prohibir la entrada als teatres als menors de vint anys.

Poble tant savi com el dels helens per força havia de anar a la devantera de la civilisació per encarnar sa ensenyança y la educació de sos fills en les condicions de vida orgànica inerent a la vida de la colectivitat, y axís veyèm que un Pitàgoras funda la célebre *Escola Itàlica,* que sens deixar la part física, instruhia a sos deixebles en lo intelectual y moral; y aquestes escoles lliures en que'ls principis fonamentals de la filosofía s'agermanaven ab els de la salut perfecta, tingueren apologistes tant eminents en l'ensenyança com Sócrates que sentà'l principi de que'l «coneixement d'un mateix es lo fonament generador de la ciencia» y altres frases que afirman que fou el fundador de la ciencia moral y el que sentà bases del dret natural.

No hi ha dupte, donchs, que la severitat de costums y el fi moral y polítich de les doctrines socràtiques y el caràcter modest d'aquell, contribuhiren en molt a crear un arreplech d'homes savis de tal valúa, que sentant que en lo moral y per consegüent en la Higiene se resumia la perfectibilitat del home, havien de fer florir y prosperar la tèrra que'ls nodria, essent la Grecia hermosa mirall de pobles lliures en aquells temps gloriosos en que hi hagué un Plató y un Aristótil ab ses categories de substancia, cantitat, calitat, temps y altres innombrables coses y principis. Aquestes al transcurs dels pobles y dels segles havien de influir de tal manera en les generacions que s'esdevingueren que un no pot duptar de llur acció en la escola de Pestalozzi y als trevalls de Froebel y de tants altres higienistes y instructors.

A Grecia, donchs, metges y llegisladors anaven a la una fonamentantse en les anteriors opinions, y axís sortiren, pera admiració dels pobles, èls gimnàssis y balnearis suntuosos per les ventatjes higiéniques que reportaven a la salut del individuu y en conseqüencia al desenrotllo físich y intelectual de la colectivitat. Y encare més; en la poderosa Roma influiren tant aquestos principis que són *mens sana in corpore sano,* que fou la guia del millorament dels referits establiments, ampliantlos ab altres exercicis com els jochs y tornejos, quedant la higiene escolar en mans de la familia fins al punt de que homes de gran talla científica y literaria se convertíen en mestres de llurs fills, com Ciceró per exemple.

No es ocasió aquesta pera parlar de com decaigueren aquestos pobles, abans tan progressius y adelantats en les condicions del intel-lecte, puig que no s'amaga a ningú que'ls que volgueren ser senyors del mon per son poder y riquesa, en el procediment mateix trovaren llur ruina.

No'n feren bon ús de les vritats conegudes, y la societat, al caure al abím de sa perdició y descrèdit per ses costums depravades y corrompudes, tingué sort dels raigs de llum vivificant del Cristianisme, que ferint les bacanals dels Cèssars aguantà en lo que pogué la tremenda esllaviçada.

Els apòstols y llurs deixebles, ab llurs exemples ensenyaren al poble la moral. Aixís s'anà iniciant el benestar social ab les doctrines dels Gregoris y Nemesis, dels Paus y Agustins y tants altres els quals infiltrant als cors de la joventut regles higiéniques, contribuhiren al bé del còs y de l'ànima. Allavors sortiren els hospitals pera apestats y leprosos y sortiren tot seguit les escoles y Universitats lliures com la de Salern, famosa en tot temps y en la qual nostra terra tant intervingué ab l'assistencia d'ilustres fills de la mateixa, sobressortint com a models de professors lliures y higienistes de renòm nostres célebres Arnau de Vilanova y Raymond Llull; els humans entre'ls humans, les dos gigantesques figures de l'etat mitjana a Europa, y els dos propagandistes mès ferms de nostres teories, ja que fundàren per tot escoles lliures y adequades a les més sanes funcions de vida tan del individuu com de la colectivitat.

Aixís veyèm que'l gran Arnau fou l'esperit clàssich de les teories hipocràtiques, els extensos coneixements de les quals se manifestaren per tot allí hont establí escoles, a Espanya, França y Italia, principalment a París y Montpeller y que obligà a afirmar a Mr. Germain, professor de dita Universitat, que l'època més gloriosa pera dita escola és la en que explicà Arnau de Vilanova, aquell home que Raymond Llull deya d'ell, «Ab rahó deu anomenarse a Arnau font de la ciencia, perque en totes les ciencies fou superior a tots los homes», fent exclamar al Dr. Bayle que Arnau de Vilanova fou el qui primer se emancipà de la rutina ab gran atreviment, ja que la ensenyança, en aquells temps, tornava a caure a la fiscalisació dels governants, y de l'iglesia, a lo que el nostre Arnau no podia avenirshi; y aixís el veyèm recorre molts reyalmes y assistir a les càtedras d'Albert el Gran, a París a les quals hi assistien Roger Bacón, Tomàs d'Aquino y demés savis d'Europa, y en 1286 explicar química a Barcelona.

Sempre ab tota independencia, que es lo que fà les penses vigoroses y contribuheix a l'efermament de la personalitat sana dels individuus y dels pobles; y per això se comprén que digués d'ell lo dominich Bzovius, professor de teología a Bolonia, en sos *Anals,* que Arnau de Vilanova era un ser exacrable per comerç que tenia ab els dimonis *que li permeten portar a terme la transmutació dels metalls.*

Per això no pogueren vèurel ab bons ulls algunes ordres religioses pre-

ponderants en aquella época a pesar de que tenia la més alta protecció y estima del Sant Pare Climent V.

Al igual que Vilanova fou Raymond Llull, l'enciclopedista qui, no sols sab química, astronomía y física, sinó que fou qui sentí bullir en son cervell la magnitut del gran principi de que poble sà és poble fort y poble sà d'enteniment y cós és apte pera seguir els viaranys del viurer; y aixís el veyèm com a n'en Vilanova, recorre també desde la Cort d'Aragó a un y altre llochs dels continents europeu y africà, trovantse ab Arnau a Montpeller hont hi havia el rey Jaume II de casa nostra, estant a Nàpols, ja ensenyant en la Cort de Robert solicitat per dit monarca, ja corrent per París discutint ab Scott, y a Milà a Espanya y a Anglatèrra y a Escocia, sempre solicitat Raymond Llull pera generalisar l'ensenyança y combatrer per la fè; puig que ab aquest objecte anà en 1311 al concili de Viena que fou convocat per Climent V pera que li permetessin predicar als alarbs ab sa llengua propia pera millor convencels, persuadits ja en aquells temps de que'l que ensenya ha de parlar la llengua del que apren, puig d'altra manera la ensenyança es falsa, no està conforme a sanitat mental, y encare si no fós més pitjor per los perjudicis que ocasiona a la colectivitat que n'ha de tocar les conseqüencies d'aquella instrucció gens racional ni pràctica.

L'objecte de Raymond Llull, era, donades les condicions de la època, de oposarse al projecte de crehuades, pera anar a conquestar la fè de Crist a cops d'espasa.

¡Son objecte era fer dels homes germans, no esclaus!

Aquestes idees grandioses de sana filosofía pedagògica l'obligaren a anar a Chipre, Armenia, Palestina, Bona, Alger, Bugía, Gènova y Pisa, essent per tal motiu Arnau de Vilanova y Raymond Llull principalment en l'etat mitjana els dos espills hont deurien enmirallarse si no n'hi haguessin d'altres, aquests llegisladors gens pràctichs y tant pochs higienistes que en aquells temps com en els nostres, tot ho malmenen en perjudici de la salut y la ensenyança de l'individuu y de la colectivitat.

Y no és que Llull s'oposés a conquestar la fè de Crist, ans al contrari; més éll creya que no devia ferse per la guerra ab les armes símbol de la mort, sinó per la predicació y l'exemple pera fer entrar la persuació y la convicció.

¡Sublims idees que en el cervell de Raymond Llull niaren en els revolts y complicats temps del guerrejar de l'etat mitjana!

Tots els homes d'algún prestigi en la ciencia s'han esforçat, donchs, en donar a la higiene física, moral y intelectual tal importancia, que això ha sigut la preocupació constant de tots els pensadors, y aixís veyèm a un Erasme y al valencià Lluís Vives, sentant verdaders principis de higiene escolar en la part principal de la mentalitat o del esprit, fentla pràctica, racional y llògica. Ab tot, la llibertat d'ensenyança com a funció social que es aquesta,

la veyèm seguint la historia de la humanitat culta y sempre conforme a vida, a sanitat, sinònim de perfecció moral y material. ¿Per què citar aquí, lo que a Castella deya el Rey Alfons en son Còdich de *Las siete partidas* al ocuparse *En qué logar debe seer establescido el estudio?...»* y'l permís donat per nostres reys a la Universitat de Montpeller ja en 1374 pera practicar autopsies, ab objecte de coneixer el còs humà en sos òrgans y funcions, a fi de que la ensenyança per ser racional y pràctica ha de ser ab llengua de casa, essent l'escola continuació de la familia, y que's puga experimentar y deduhir tot lo que fàssi la pensa forta y progressar la raça sense prejudicis, sense convencionalismes, que a la vegada que això es lo fonament primordial del civilisme lograt per medis experimentals conservadors de la salut, de la robustés nadiua, de la cerebralitat incipient fà desapareixer aquesta progressió creixent de (1) «suicides, criminals, prostitutes, crapulosos, jugadors, tahurs, bojos, quina pubertat apenes establerta, en coptes de ser caudal positiu de pau en la conciencia, poder en la voluntat, vigor intelectual, resulta tot lo contrari y oposat; de manera que'l pervindre de la civilisació està gravement amenaçat per aquest nou perill, d'espressa morvositat cerebral esterilisant y embrutidora» ja que la Instrucció ha de apropar als analfabets ignorans ha de intelectualisar sa existencia y això no's logra sinó ab criteri ample, ab llibertat complerta del que ensenya y ab intents per part d'aquest de fer que la ensenyança sia biològica, y no un convencionalisme d'estat geràrquich y monopoli d'escola o secta, ja que per ser funció social ha de ser lliure, puig com diu en Avendanyo y Carderera en son *Curso de Pedagogía* entre altres autoritats que podriem aduhir, «El criteri de l'ensenyança dèu fundarse en los principis immutables de la rahó y de la filosofía y acomodarse al estat y modo d'ésser dels pobles» lo mateix que deya Descartes «que sols l'higiene pot combatrer la degeneració del home» y lo que deya Napoleó al afirmar «que'l pervenir d'un noy es sempre obra d'una mare», emblemes, preceptes y màximes que al aduhirlos en prò de nostra tèsis queden condensats ab lo que deya'l gran Pestalozzi «el desenrotllo de les facultats del home ha de ser harmònich y progressiu, procurant que'l desenrotllament d'unes forces no pertorbin el d'altres y procedint lentament com la naturalesa».

* * *

Are bé: al començar nostre trevall deyam que'ls diferents principis o procediments que informaren la ensenyança en les societats que foren, estaven fonamentats en lo de conservar la salut perfeccionant l'especie humana; y creyèm haverho deixat entreveure no més que fent una lleugera excursió

(1) I. Valentí Vivó, «Discurso inaugural del curso universitario» de 1903-1904.

històrica no sols dels demés pobles sí que també en la nostra colectivitat nacional, afirmant, per conseguent, la necessitat de la llibertat d'ensenyança com a funció social y no monopoli governamental com és entre altres llochs y en els enderrerits com a Espanya, un benefici dels oligarques monàrquichs o republicans de tot temps fins are coneguts; y perque no dirho més clar, en perjudici directe dels fills de Catalunya que a la ensenyança se dediquen ab elements desiguals als altres nascuts fora d'aquesta terra.

Sentats aquests conceptes, fèmla, encar que sia a grans gambades pera no entretenirnos, la enumeració de les relacions que dehuen existir entre la Salut y la Ensenyança en sí, pera complir sa missió biològica com a funció perfeccionadora del humà llinatge pera descendir a l'estudi de lo que afecta a Catalunya y deduhirne ses conseqüencies pera'l pervindre.

Tasca es aquesta que no'ns permetràn nostres coneixements tal volta sortirne airosos con la voluntat ens dicta y l'importancia del assumpte reclama, mes tothòm, s'ha dit, ha de cooperar al benestar y al progrés de sa tèrra en la mida de ses forces, y ab aquesta intenció y ab sinceritat nosaltres avuy hem agafat la ploma.

En aquest problema entren varis factors que no s'ens amaguen; tals com l'alumne, el professor que ensenya y els medis o elements pera lograr tan important funció.

La Higiene pedagògica subjectiva, que'n podriem dirne, s'ens presenta donchs a primera vista parlantnos encara que sia d'una manera general, del millorament de la especie humana ab la conseguent instrucció dels pares. Ella ens evidencia que cal primer tenir en compte les condicions de sanitat del noy que va a una escola, puig son organisme ha de reunir aquelles energíes convenientes a son desenrotllo, y aquestes no hi ha dupte que tenen son arrel principal en sos progenitors, marcant la relació de la Ensenyança en la procreació y en la salut perfecta del noy que ha de entregarse al magisteri; puig que com ningú ignora que de pares malaltiços n'han de sortir patològiques conseqüencies, influhinthi, tambè, les pràctiques higièniques de la lactancia y de la primera infancia. Tot, en una paraula, a lo que fa referencia principalment ab les condicions físich-espirituals dels pares, que educant als sers ab verdaderes regles d'higiene moral han de preparar àb son exemple un planter de fills aptes pera assimilarse lo que la escola l'higienista ha de entregarlos pera son nodriment.

Si'ns fos dable estendrens en l'estudi de la delicada organisació del noy, tal com voldriem y deuriem ferho, podriem aquí fer un detingut estudi de la psicología infantil y veuriem que no s'ha de concretar com antiguament al instint dels noys, sinó que les observacions dels higienistes y pedagochs, han d'anar més enllà basantles en la Fisiología humana. Y veuriem que de la mateixa manera que pera contraures els muscles han d'estar suficientment organisats, axís el cervell del noy pera trobarse en aptitut de funcionar ab

regularitat ha de menester que sos elements nerviosos poseheixin la sava indispensable d'una complerta organisació. Per aquest motiu a nostre entendre el professor de primeres lletres ha de dipositar ab compte y d'una manera reflexiva la llevor que fructifiqui en la inteligencia del deixeble, tenint present que les facultats del noy sols se diferencien de les del adult en una part quantitativa mes no en la qualitativa. Y aixís, de consideració en consideració, basat en l'estudi anatòmich-fisiològich dels nens, aniriem evidenciant com els sentits, centinelles avençats de l'organisme intelectual, se impresionen de primer donant lloch a la educació físich-psíquica de la tendre criatura, quedant en son cervell gravades les sensacions que ab dificultat s'esborren. Y evolucionant en son desenrotllo se concreta en el llenguatge, que és la expressió real del pensament, no donant lloch a duptes de que el nen judica de una manera rectíssima y sos enrahonaments resulten tan llógichs en moltes ocasions que a voltes quedèm admirats del producte de certes inteligencies jovensanes, que aixís com a voltes revelen lo bé també deixen entreveure lo mal, tot, en fi, manifestació de que l'inteligencia del noy se va obrint pas en l'associació de les idees per la educació conscient o inconscient que reb en lo si de la familia; factors aquestos que s'han de tenir presents pera la instrucció futura y els preceptes higiènichs que s'han de observar pera que l'Ensenyança resulti conforme a salut ab perfecta harmonia.

Y com que l'ensenyança en sa condició educativa e instructiva no és més que la comunicació de coneixements ab relació als noys que l'han de rebre, d'aquí que la Higiene y la Pedagogía han de resultar també harmòniques en son obrar si's vol que'l ser se desenrotlli y aprengui pera viure fort y sà y prosperi en totes les manifestacions, en lo sensitiu, en lo moral y en lo intelectual principalment, que és el complement directe de la instrucció y educació en harmonia del funcionalisme y anatomia de la naturalesa del noy.

Aixís, donchs, deu procurarse l'ensenyança progressiva de les facultats del deixeble, puig que'l trevall excessiu en qualsevol d'aquestes, causa trastorns en el cervell infantil, y per això és indispensable que la Higiene prengui part en dit important assumpte a fi de que cap dels òrgans de la economia se fadigui, y's desenrotlli gradualment. D'aqui que la gimnàssia tan física com intelectual és necessaria, però graduada a les condicions de individuu y del medi, tenint, per consegüent, la obligació el mestre de aplicar els sants principis pedagògichs y higiènichs que la naturalesa del alumne reclamen.

No hem de entrar a fer entendre la trascendencia social del que ensenya, però cal fer constar que el mestre, pera cumplir ab fidelitat sos debers, desde l'instant que les families li entreguen llurs fills que han de rebrer la ensenyança com correspón en una escola ben organisada, implicitament contrau lo compromís moral de fer tot lo que li sia possible a fi de que'l noy aprofiti les lliçons sens perjudici de sa salut.

Per això dèu tenirse en compte l'etat en que'l noy comença a rebre la ensenyança y sense volerne fer qüestió esclusiva de certes regles, creyèm, que al formularles se té de considerar que l'arbre desde petit s'adreça, y'l noy no és més que un tendre branquilló exposat a les impresions del medi y dèu cuidarse desde petit, per que totes ses facultats se normalisin; fent que al ingressar a l'escola estiga en condicions de normalitat perfecta d'òrguens y funcions, trobantse en un medi que li sia simpàtich, que li sia propi, pera no contradirlo, a fi de que sens violentarlo, ab jochs y ab llibertat relativa, se vagi familiarisant, aclimatantse al medi, com vulgarment podria dirse, dirigint axís pedagògica y higiènicament ses facultats.

Allavores les mateixes manifestacions d'aquestes indiquen al mestre com s'ha de procedir en la missió de desenrotllar lo còs y ses facultats intelectuals y morals: y la Gimnàssia racional entra en funcions en tot son esplendor per sos principis científichs basats en la Anatomía y Fisiología humanes, que desde tots els temps ve practicantse, encara que moltes vegades desconeixent son verdader procediment y ab més o menys entussiasmes segons les vicissituts de cada època y pobles.

Perque en tots els exercicis corporals, els agents passius del moviment (òssos, articulacions, tendons y muscles) obren com palanques; al contraures la fibra muscular, que és la potencia, resulta un trevall que dites parts orgàniques modifiquen, produhintse una vascularisació ab aument de temperatura, deguda a la major absorció del oxigen que contenen els glòbuls rojos de la sang, per lo que l'àcit carbònich de la mateixa se desprèn en major cantitat.

D'aquí se'n dedueix que un ejercici moderat aumenta la nodrició dels òrguens y els desenrotlla pera imprimir en ells modificacions nodritives vasculars y nervioses de vital interés pera la psico-física del noy, ja que està agermanada sa educació en aquest punt ab lo que's refereix a sa higiene moral que en la escola es allí hont s'ha de manifestar desde son principi, contribuhint al caràcter del noy, si el desenrotllo de la memoria, la imaginació y la rahó s'eduquen convenientment d'una manera graduada y simultània.

Creyèm haver manifestat d'una manera general y a grans tochs la relació feconda de la salut y la enseyança que, com deyem al principi, sintetisen la vida perfecta del individuu y de la colectivitat. La importancia es tal que no creyèm necessari evidenciarho, ja que de lo dit se desprèn d'una manera esplendorosa.

Y anant tirant per lo camí de la ensenyança hígida, planteja'l mestre son verdader sistema pera realisarla y aquí sí que és hont la higiene més ha de ser sa bona concellera puig que del mètode o sistema ne depèn sempre la finalitat perfecta de l'instrucció y educació del noy, ja que com ha dit Froebel *«la educació comença al començar la vida»,* y aquesta, per lo que's

refereix a l'ànima, ha de començar ab la del còs, proposantse desenrotllar d'una manera harmònica y gradual les facultats físiques, intelectuals y morals del noy, dirigintlo segons la «*naturalesa de son ser*» y posat en possessió del lliure us de ses facultats.

Aquestes opinions autorisades de l'autor dels *jardins-escolas*, que tanta preponderancia tenen en els pahissos cultes, asseveren també nostra opinió al tractar de l'armonía constant de la salut y la ensenyança, lo mateix que respecte a sistemes o mètodes afirma Avendanyo, ab sa competencia be prou celebrada, quan diu: «El mètode ha de conformarse a la naturalesa de la cosa que s'ensenya y a disposició del que la estudia», essent «senzill y fàcil» y dèu pendre son punt de partida «en lo més familiar» pera que sia «clar», d'altre manera que axís no sia fora una ensenyança irracional, illògica, mancada de fonament científich, com passa per desgracia entre'ls pobles naixents o entre les colectivitats incultes, que sa cultura no ha arribat ha ferlos entendre ses condicions higiològiques.

¿Per què anar seguint en lo que'n podriem dir la Higiene pedagògica *objectiva* de l'ensenyança, si aquesta, com la *subjectiva*, encare s'entrevèu més ab totes ses consequencies pera la vida perfecta del ser y de la colectivitat?

Al tractar aquella de sos principis ab referencia al medi higiènich en que l'educat viu, tenint en compte les condicions materials de les escoles, son mobiliari e instrumental, del lloch d'ensenyança, no hi ha dupte, també que és de gran trascendencia tot axò pera la consecució de la salut del còs y del esperit.

Y aquí podriem retreure les condicions d'una escola, son local, terrer d'amplaçament, encontorns, orientació, material de construcció y manera de edificarla, distribució del local, forma y capacitat de sos departaments y requisits indispensables en son mobiliari y material d'ensenyança junt ab les condicions d'higiene y medicina escolars que'ns portarien a entrar en llargues descripcions, totes interessantíssimes per axò, de lo que s'en podria escriure infinitat de pàgines y que sentiriem molestés al jurat que ha de judicar aquest trevall de molta aridesa.

De totes maneres queda patent com la enseyança y la salut perfectament agermanades, desde'l naixement fins a la adolescencia han de seguir sa marxa inseparables quan el jove, en plena vida, elegeix son ofici o carrera a fi de poder fruir tranquilament més tart del producte de son trevall y constituhir familia o cèlula social. Ja que no'ns cansarèm de repetir que l'ensenyança ha de ser, pera complir sa missió educadora e instructiva, eternament biològica, puig (1) «En los temps moderns—y ab millor motiu lo venider — la Ciencia viu emancipada... anterior y superior a la diplomacia pala-

(1) I. Valentí Vivó. «Discurso inaugural del curso universitario» de 1903-1904.

ciega y als protocols cancellerescos, per que ab la independencia de la moral van totes les aplicacions de la llibertat del individuu culte, sens distinció de sexe, posició social, nacionalitat, etc.»

* * *

Fetes les anteriors manifestacions y conseqüents en nostra manera de sentir y entendre la Salut y la Ensenyança en general, tal com acabèm de ferho, estudièmles encara que sia a grans tochs en sa manera de manifestarse a nostra tèrra, en una paraula, a Catalunya.

En aquest punt és quan més la ploma no dèu dexarse portar per la fogositat de l'imaginació, del sentiment del cor patriota y cumplidora dels dictats del cervell fret y reflexiu dicti la relació y l'estat actual no més de la Salut y la Ensenyança en la tèrra catalana. ¡Y què aclaparadora seria la realitat si l'anaven comparant desde un principi, desde que'l ser naix fins que ab un troç de paper surt de nostres aules fet un *home de carrera!*

Mes no volèm ferho, ja que innombrables vegades s'ens haurà pujat la sang a les galtes de tots los bons fills de la tèrra, enrogintlas de vergonya al veure l'estat actual de la Salut y la Ensenyança a Espanya, quins oligarques governamentals són els que monopolisen en profit d'una mal entesa unificació, però en detriment de la cultura y de la vida, en fi, tan individual com colectiva dels grupos ètnichs, nacionals que l'Estat formen.

Miremla a la Ensenyança y la Salut subjectes a tota mena de contratemps que no les dexen moure, conduhint a la bancarrota de l'Estat pera'l despilfarro vesànich d'una sola classe y ens proporcionen una cronología interminable uns y altres oligarques d'analfabetisme y miseria, concupiscencies y abjecció, ja que (1) «Es notori la inferioritat de molts personatges polítichs educats a l'antiga usansa y incompetents de manera llastimosa y funesta en Biología social».

En Biología social, que la nostra, la catalana, està tant malmenada per part de l'Estat, que faria llàstima si no'n toquessim les tremendes conseqüencies d'un perjudici important en la Higiología en totes manifestacions de nostra colectivitat nacional. Ja que a més de contribuir a la falta de perfecció dels noys, aquestos, demà homes, n'han de fer ressentir les condicions vitals ja deteriorades de l'ànima nacional del grupo ètnich, averiat per conseqüent.

Que l'ensenyança en general no pot anar, axò per lo sabut es axiomàtich; que'ls centres docents oficials monopolisadors res de benefici reporten a la colectivitat, a no ser que sols se puga indicar als individuus que cobren la nòmina o que hi viuhen, també es evident; però lo que té de mal sà, anti-pedagògich y tirànich, y aquest és l'objecte de nostra tèsis, son los perjudicis

(1) I. Valentí Vivó. «Discurso inaugural del curso universitario» de 1903-1904.

que l'ensenyança causa a la salut del individuu y de la colectivitat catalana. O sinó veyèmho y anèm per punts.

Y aquí cal fer constar una honrosa escepció del professorat particular, quin no resa pera res en nostre objecte y menys tampoch los pobres catalans professors oficials que aquestos són los verdaders martres en aquest punt d'instrucció pública.

Donchs a l'ensenyança monopoli, a n'aquesta, a l'oficial ens referím, y al veure l'imposició dels centres directius, nostre cor se llatzera, ja que en lloch de despertar l'enteniment dels noys y de la jovenalla els engorronèix a tots.

Aquí l'ensenyança oficial centralista y unificada, no resa pera rés ab la Higiene pedagògica que hem retret al fer veure les relacions de la Salut ab la Ensenyança tal com se practica en els pobles ahont les lleys de sanitat són norma pera les de bon govern.

En nostres escoles el noy no hi veu la continuació de la familia hont se li van desenrotllant totes ses facultats, sino que comença el mestre per parlarli una llengua extranya per ell y no li pot fer axò ab mètode per que malament se pot ensenyar una llengua diferenta de la parlada sense compararla ab la que's sab, y en aquesta època de la primera etat el noy encara no'n sab res de les regles de gramàtica.

Es dir que l'ensenyança ab tal sistema, o sia tenint per fonament una llengua diferenta de la del que ha d'apendre, és completament inútil per no dir anti-racional, semblant encare més irritant per lo despòtica y perjudicial.

Respecte aquest punt concret, diu don Odón Fonoll, bé prou conegut en nostre magisteri que «El fi de la gramàtica en les escoles dèu ésser ensenyar a parlar.

»La gramàtica, tal com s'ensenya en les matexes, no satisfà a n'aquest fi, y és per lo tant perdut el temps que'n axò s'hi emplea.

»L'estudi d'aquesta materia en les escoles dèu ferse pràcticament, debent ésser sa tendencia donar als noys el major nombre d'idees possibles, al mateix temps que ensenyàlshi la manera de representarles.

»Però hont es més estéril l'ensenyança de la gramàtica és a Catalunya, per parlarse en ella un idioma diferent del castellà, en qual llengua estàn escrites les obres de text y fa'l mestre les explicacions als noys».

Aquesta opinió autorisada entre les moltes que podriem aduhir, abonen, confirmantlo, nostre criteri per lo que afecta a la ensenyança oficial imposada en nostra tèrra. Res hi val lo que sobre'l particular han fet homes voluntariosos com en Salvador Genís, quina obra ha sigut aprobada pél Consell d'Instrucció Pública fa pochs mesos, ab general extranyesa, que esmentèm solsament pera fer avinent la intromissació de la llengua catalana en les escoles oficials; mes axò no és prou. Cal que'l professorat català, independent y lliure, plantegi la ensenyança de la llengua mare pera fonament del conexe-

ment de la llengua de Castella y de les altres que al home li és necessari possehir, pera cumplir sa missió en la vida ciutadana en nostra terra.

No'ns atrevirèm, pera no ser ja pesats en aquest ja massa de sí llarch trevall, anar comparant l'estat actual de la Salut y la Ensenyança primaria principalment en nostra tèrra, ab la missió biològica de la Pedagogía y la Higiene tal que com ve realisantse en los pobles cultes en sant germanatge.

¿Com se depositarà ab compte avuy en dia ab l'actual sistema d'ensenyança la llevor en l'inteligencia del noy, si tots sabèm que nostres escoles no més son gabies de cotorres que reciten de memoria una llengua malmetentla, no aprofitant res sa inteligencia d'aquell cúmul de regles de gramàtica y noms estranys destruhits unes y altres per una infinitat d'escepcions que ningú entén?

L'inteligencia del noy no és apte en la tendra etat pera barrinar tantes extranyeses, que obliguen a més de quatre mestres de primeres lletres, a repassar la lliçó abans d'entrar a l'aula, obligació de la que no s'en escapen, segons nostres informes, alguns senyors catedràtichs d'Institut y Universitat.

Pera res s'atén a lo que la Fisiología y Anatomía infantil reclamen y són en us constant als pobles en que la ensenyança es funció social, y d'aquí n'ha d'esdevenir la desorganisació de les tendres inteligencies de la mainada, fatigantla inútilment en perjudici de sa prosperitat y desenrotllo.

S'ha dit que s'ha d'ensenyar ab mètode y que aquest ha de ser senzill y clar y sobre tot familiar, y ja ho sabèm tots com això en nostres escoles oficials no's realisa, puig la perturbació y confusió en les idees es inevitable, per que l'enteniment del noy no pot percebirles ben determinades ni complertes; al revés de que, parlant la llengua de la nostra terra, l'infant s'assimilaria conforme a naturalesa les idees versades, adelantant temps en apendre y contribuint al enrobustiment de les condicions psíquich-físiques del noy qu'es lo que la Higiene y la Pedagogía han de tenir principalment en compte.

Per tot lo anteriorment consignat, tampoch s'amaga a nostra consideració que la gimnàssia racional queda per realisar, mes ja l'Estat se cuida de que la gimnàssia se practiqui, mes és axò tan irrissori per lo tardà y fora de lloch, que no més fa creure que s'atén a l'utilitat que'n reporta el mestre encarregat de dirigirla.

Y ¡ay si anessim a veure la germanor que ha de regnar entre la salut y la ensenyansa en lo que n'hem dit higiene pedagògica objectiva! En aquest punt sí que tot està per fer; puig res està a fi de que la educació sia segons la naturalesa del ser com ab tanta rahó ho han consignat Froebel y els demés higienistes.

Els locals de les escoles y aules, en sa immensa majoria, són deficients y mal sans; reuneixen males condicions sos terrers, y estàn detestablement

emplaçats. De la orientació, encontorns de la mateixa, material de construcció, distribució del local, forma y capacitat dels departaments y requisits indispensables del mobiliari y material d'ensenyança no'n parlèm, que al enumerarho tal com convindria, hauriem d'abaixar la cara per consentir tanta abjecció y abandonament. Ja que en quant a instrucció pública oficial estèm al començar en tot, exactament lo mateix que en sanitat y tot lo que sia progrés y prosperitat pera la nacionalisació del individuu fort y robust, tal com reclamen les necessitats del país nostre y's practica en los pobles cultes y progressius de la tèrra.

Y no'n parlèm tampoch de com se monta el professorat, que en aquest punt tornèm a lo del monopoli y ens saltarà a la vista l'interès d'aniquilar als professors catalans, fent les oposicions a Madrid pera que axís pugan enviar fornades de mestres no de Catalunya, a les nostres escoles, y anarla monopolisant més la instrucció del nostre poble ab perjudici de la etnología de la tèrra. Lo que dièm de la primera ensenyança te encare més aplicació a la segona y a l'Universitat en últim terme.

Els desbaratAments en els plans de les carreres, ab son seguit d'assignatures inútils y deficients y sobreres altres, és natural que porti el desbaratament en el professorat escullit, ab tot y les oposicions, entre elements ultramontans quan els ultramontans manen, y entre'ls avençats quan aquestos s'han arrapat a les poltrones ministerials. Tals influencies polítiques omplen els Instituts y Universitats de mitjanies y'l jovent surt de llurs aules d'una manera que fa llàstima.

Els infelissos alumnes, desprès d'haver omplert la casa de sos pares de sobressalients y notes surten que fan la delicia de la gent pràctica.

Y axís veyèm a un naturalista que no sab distingir la camamilla de la axicoria, arquitectes que tenen por de tirar un embà a tèrra que no ho vegi'l paleta, enginyers que al demanar una clau pera collar una famella dihuen que sia del país, puig no hi ha necessitat de tenir instruments estrangers com la *clau inglesa,* desconexentla; professors de Belles Arts que volen posar braços a la Venus de Milo d'una escola quan ells s'encarreguen de la classe, essent la riota dels noys de primers cursos, y axís aniriem retranyent aquest seguit de vergonyes si no capigués ja en la conciencia de tots de que cal seguir per altres viaranys si volèm que la salut y la ensenyança vagi en sant germanatge.

***

«Hora es ja de que'l Professorat català en sa inmensa majoria — com diu un regonegut professor nostre (1) — comenci a tancar de cop aquest mal

(1) Francisco Flos y Calcat.—«Las Escolas Catalanas», 1886.

que tant afecta als interessos morals de la patria que'ls ha vist neixer. No són tan costosos els medis de portar a cap tal millora, y encara que ho fossen, hi ha la seguretat d'obtenir notables resultats en la ensenyança, compensant bé les dificultats que puguen presentarse pera organisar una nova marxa en els procediments que sian necessaris.

»Poch vol dir que la gent madrilenya en son Consell d'Instrucció Pública s'hi oposi, com s'oposa a tot allò que resulta ésser un bé pera Catalunya. Deber nostre és felshi compendre, encara que no'ls convinga, que Catalunya, atesa sa naturalesa, jamay sos habitants poden ni volen ser com ells».

Aquestes asseveracions refermen més nostra conducta y ens evidencien més y més la necessitat que tením en tots los ordres de la vida catalana, de trevallar pera que la salut y la ensenyança estigan a l'altura que per dret hi correspón.

Renunciém a enumerar los perjudicis que ocasiona la mala organisació sanitaria pedagògica de la actual ensenyança oficial, després del continuat fer y desfer de nostres colles polítiques, y pera acabar transcriurèm lo que fa poch un meritissim compatrici nostre deya (1). «Està en la conciencia pública que la ensenyança oficial és molt deficient, que ha caigut en el major descrèdit, y que sols l'ensenyança privada és capàs d'encausar l'educació nacional per nous camins.

»Tampoch dèu esperarse la regeneració educativa de nostra patria *d'Assamblees pedagògiques* organisades y dirigides per polítichs adotzenats, que sols aspiren escalar les altures ministerials a espatlles de les persones de bona fè, que's prestin a servir de comparses als vividors de la política y als que esperen encaramarse a les altes jerarquíes docents adulant als poderosos».

Consignat lo dit per persones autorisadíssimes per nosaltres, estèm convençuts que no exegerèm al afermar que la llibertat d'ensenyança en nostra tèrra s'imposa com a garantia de la salut, no sols del individuu sí que també de la colectivitat.

Y aquí'ns bé que ni fet d'encàrrech en pró de nostra conducta lo que deya lo Dr. Valentí Vivó en son discurs inaugural desde'l Paranimf de l'Universitat barcelonina y devant son claustre. «Pera conviure cultament els ciutadans y sobressortir per sa mentalitat autònoma y expansiva, han de aspirar a més alts fins que'ls d'una educació preparatoria y tècnica, limitada per l'utilitarisme professional, perque és *socialitat* imperfecta y vulgar — encar que no adotzenada — la del home instruhit que no coopera com crítich y filosoph al progrés de les institucions, lleys y costums de sa nació y de son temps».

(1) Pedro Garriga y Puig.—«Tejer y Destejer». *La Vanguardia*, 29 janer 1904.

A tal objecte la ensenyança al proclamarse com a funció social ha de tenir aquell caràcter adequat a la naturalesa de les coses.

Vinga, donchs, l'autonomia universitaria com a mida profilàctica dels mals que aniquilen a las regions d'Espanya, y al ser la educació lliure y socialment expansiva acabin d'un cop aquest estat anormal entre la salut y la ensenyança en nostra tèrra.

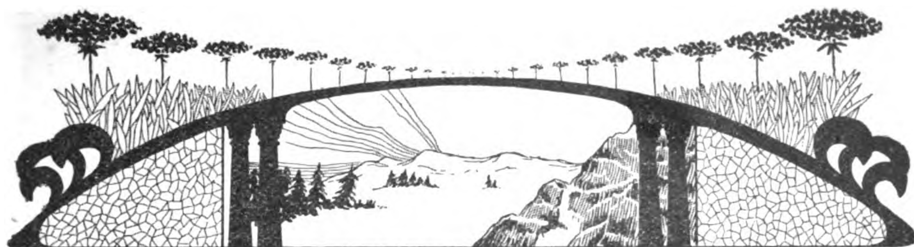

PREMI DEL DIPUTAT PROVINCIAL
SR. EN JOAN BARATA

L'HERBOLARI
De Mossén *Antón Navarro*

ACCÉSSIT

LIBRA
D'En *Eugeni Xammar*

L'HERBOLARI

POEMET

Βροτῶν οὐδένα μακαρίζω...
(Sófocles en l'Edep).

I

D'un bon vellet avuy me plau
rimar lo gest y la figura,
y, en son parlar humil y suau,
donar al cor glops de dulçura;
d'un bon vellet que jo he trovat
entre 'l calvari de la vida
y mon esprit ha humiliat
ab sa bonesa indefinida.

II

Fa d'herbolari y va pel mon
ab un farcell sobre la esquena
que fa acotar-li l'marcit front
hont son sagell ha escrit la pena.
allà en sa bona joventut
n'era pastor de grans remades,
ara que'ls anys ja l'han retut
y són ses forces acabades,
va fent sa vía de dolors
esmaperdut y solitari,
enamorat d'herbes y flors...,
per xò l'vellet fa d'herbolari...

IIII

Y n'és molt dolça d'escoltar
la llarga historia de sa vida,
de quan guardava son bestiar
allà en sa terra benehida,
d'aquells boscatges infinits
que la destral avuy aterra,
del pletejar d'aquelles nits,
del tramontar de serra en serra,
de quan seguia 'ls viaranys
cercant les fonts més regàlades
y en les gleberes dels estanys
hi feya dolces mitxdiades,
de quan muntava a trovâ l'sol
sobre la neu de les congestes
y, dels voltors seguint lo vol,
signava'l curs de les tempestes;
d'aquell patir calors y fret
per veuren una a qui estimava
(y, al dir m'axò, l'pobre vellet
sense adonarsen pantejava).

¡Què lluminós y dolç somriu
quan d'eix secret me fa confiança,
y en son mirar com hi reviu
l'inmens dolor de sa anyorança!
Y'n va parlant de son amor
ab devoció d'un sant que resa
y va esclatantli al fons del cor
aquella flama sempre encesa,
y de sa veu les inflexions
que dolces sento a cau d'orella,
me semblan notes de cansons
que'l bon vellet aprengué d'*ella,*
y fins me sembla qu'allà dins
de sa pupila somniadora
sota l'ombriu dosser d'uns pins
la imatge hi veig de sa pastora.

Y també'm parla de ses flors,
y les descriu y les nomena,
y'm diu l'encant de ses olors,
y com si'n fos sa ànima plena
que, com un'urna's va vessant,

mon cor aspira suaus essencies
y entre la llum del meu voltant
hi veig ignotes florescencies.
¡Què n'és de dolça d'escoltar
del bon vellet la bella historia!
¡què n'és de dolç ab ell plorar
lo drama viu de sa memoria,
que guarda encara'ls bells recorts
de ses marcides primaveres!
¡així en lo tronch dels arbres morts
s'hi troven nius de caderneres...!

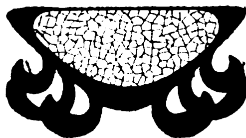
IV

De porta en porta va trucant
y ab dolça veu crida les dones
y son farcell va deslligant
pera mostrar ses *herbes-bones*.
Ne té que curen *mal d'amor*,
tornant la gana a les doncelles
y al dir això muda'l color
y li humitejen les parpelles.
Pera rentarne los vestits
ell porta l'*herba sabonera*,
pera ablanir los mals marits
la misteriosa cabellera
de les serps d'aigua dels estanys
qu'a mitja nit ell ha trovades
a dins dels gorgs hont fa molts anys
se pentinaven belles fades.
Du la llevor de l'*herba-col*
pera fer llet amatonada,
y cullideta al eixí'l sol
la flor de neu sempre gelada.
Per la migranya fer passar
porta la *flor de la tellera*,
pera les dones al criar
los botonets d'*herba-lletera*
la que al jardí de Nazareth
del pit va caure de María,
y transformada en glop de llet
vora l'Sepulcre refloria.
Porta la *Pota de Cavall*,

porta l'arrel de la genciana,
y la prehuada *herba de tall*
qu'engrillonat lo pres demana.
Y ab sa conversa'l pobre vell
arrèu escampa l'alegría
y les herbetes del farcell
llencen perfums de poesía.
Per tot arrèu trova cors bons
que li ofereixen pa y posada,
y les nits passa pels escons
rondallejant ab la mainada.

V

De poble en poble va passant
sempre ab sa càrrega anguinosa
com un fantasma que va errant
per una vía dolorosa.
Y no li plahuen los camins
qu'al brugit porten de les viles,
ell vol olor de romanins,
vol jorns serèns y nits tranquiles.
Vol ignorades solituts
hont lo misteri s'ageganta,
vol los paratges sempre muts
hont lo recort vivent l'encanta.
Vol ab ses penes conversar
sota'l racer de ses montanyes
y quan te ganes de plorar
no vol que l'vegin gents estranyes.
Com ha tocades tantes flors
ara ses mans ne son flairoses
¡com ha plorats tant greus dolors
són ses mirades doloroses!
Quan l'herbolari s'morirà
ses flors faràn-li de corona
y a son entorn hi florirà
tot una mata d'*herba-bona*.
Quan l'herbolari's morirà
lo Pirineu lo plorarà.

PREMI DEL DIPUTAT PROVINCIAL
SR. EN JAUME CRUELLS

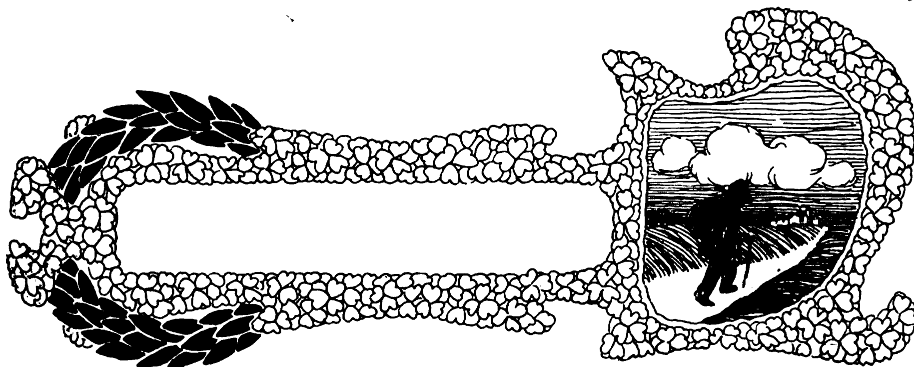
LA ORACIÓ DEL POBRE QUE HAVÍA ESTAT RICH

D'En *Joseph Morató*

ACCÉSSIT

DE LES MEMORIES DE L'AVI

De la Sreta. Na *Carme Karr de Lasarte*

LA ORACIÓ DEL POBRE QUE HAVIA ESTAT RICH

«...Lo nostre pa de cada dia, donaunos, Senyor, en lo dia d'avuy...»

Cada matinada, al axecarse'l sol, s'axecava la oració del mendicant... S'axecava avuy desde una bauma, demà desde sota un pont, demá passat desde l'espessor d'una boscuria... S'axecava ara del fons d'una vall, ara del cim d'una serra, ara del mitj d'una plana... S'axecava tan aviat de ponent com de llevant, tan aviat sota un cel tempestuós com sota una volta resplandenta y llisa...

Però sempre, sempre, sempre, s'axecava sencera, montant tot dret del cor als llavis y dels llavis espays amunt.

...Lo mendicant havia estat rich, y quan ho era may havia sabut ben be de pregar... Les paraules, prou que les savia. ¡Ja ho crech que sí! Però sempre havia dit les paraules sense capirne'l significat... La oració havia florit a la matexa boca, sense cap arrèl conciencia endins...

«...Lo nostre pa de cada dia, donaunos, Senyor, en lo dia d'avuy...»

Y ¿com podia ser d'altra manera, si may, en los temps d'abundor, se li havia pogut ocórrer la temensa de que aquell pa podés mancarli un dia?

Per axò'l prech, florit als llavis, hi havia restat sempre a flor, no arribantse a enlairar com s'enlairava ara: — ara que, al demanar aquell pa, savia que demanava'l sosteniment, la força, la vida...

— ¡Oh, sí! ¡Donèunosel, Senyor, en lo dia d'avuy, lo nostre pa de cada dia!... Donèunosel a tots, a tots, a tots... ¡Que jo no sigui més que'l germà de miseria ab qui'm topi carretera enllà; que ell no sigui més que'l germà de

fadigues ab qui ensopegui exint de mi; que tots vos beneexin per un igual!... Y si als meus germans o a mi ens contorben les culpes, perdonèunos, «axís com nosaltres perdonèm als nostres deutors...» Y si un mal esperit ens vetlla'l son y'ns sotja l'ànima y extén la grapa urpidora al nostre damunt, «deslliuraunos, Senyor, de qualsevol mal» que'ns pugui fer...

Cada esclat de dia era la matexa cosa... Cada esclat de dia la oració montava al cel y Deu se la escoltava.

Y lo miseriós, de tart o de lluny, de pich o de palada, trobava'l pa—que Deu n'hi do.

Y quan veya proveït de pa'l sacotell que duya a l'esquena y topava un altre mendicant que no hagués rebut semblant benefici, sentia malgrat ell una ombra de vanitat.

— No tothòm ne sab de demanarlo — deya entre sí.

Però depressa, depressa com la llum, lo mal pensament fugia.

Y aleshores, lo mendicant que havia estat rich, se plantava en sech, apuntalantse ab lo gayató que aferrava ab la destra. Després axecava l'altre braç, y ab un moviment de la ma ossosa y de la testa florida de blancors, aturava al germà.

— ¡Atanseuvos!

Y esforçantse pera tenirse sense l'ajuda del gayató, se'l posava a sota'l braç, despenjava'l sacotell d'una revolada, n'engrapava ab la destra un dels corns, ne badava ab l'esquerra la boca y abocava al sarró del altre miseriós la meitat del recapte.

Mes si's torbaven a garlar un moment y l'altre arribava a parlarli d'una esposa que l'esperés pera matar la fam, lo sacotell se tornava a obrir pera dexar caure uns rosegons de torna. Y si l'esposa afamada tenia uns quants infantons de companyía, rajaven encara més y més rosegons.

Y sempre, sempre, sempre, quan lo mendicant feya l'almoyna, sentia un esponjament que li omplia'l cor de delicies, fins a escamparli un devassall de claretats arrèu de l'ànima, tot fentli moure'ls llavis en oració...

—...Lo nostre pa de cada dia, donaunos, Senyor, en lo dia d'avuy...

Però dia va venir en que, com si obeissin a un designi secret, totes les portes hont va trucar varen romandre tancades, y totes les persones a qui va pidolar varen fer el sort.

— Deu vos en dó...

— Deu vos ampari...

Y va passar fins al mitj dia sense haver tastat altre cosa que les engrunes resseques aplegades als corns del sacotell y als replechs de les butxaques. Y la posta de sol va atraparlo mitj mort de decandiment y ab unes rodeses de cap que cuidaven ferlo caure.

Aleshores — ¡no més aleshores! — va pensar que potser allò era un avís de Deu pera castigarlo de la seva vanitat de creure que, entre'ls espellifats que omplien carreteres y camins, no més ell sabia axecar bons prechs cel amunt.

— Si, dèu ser un càstich — se deya, tot caminant ab l'ajuda del gayató.

Y desde'l fons del cor prometia una bona esmena d'aquell pecat d'orgull.

Lo camí per hont passava'l mendicant era estret y ensorrat entre dos marges brodats de romagueres; però, tot seguintlo ab penes y fadichs, va arribar a assolirne un de més ample, — un camí-ral que, com una veta rossa, anguilejava fins a lo infinit en una planura verdejanta.

A banda y banda de carretera s'extenien immenses hortes en les que esclataven ufanosament les viandes. Y en una d'aquelles hortes, a l'ombra d'una barraca, entre'l dipòsit de l'aigua y'l femer, tres homes s'estaven compartint una enciamada de tomàtechs y seves y pebrots y lletuga.

Lo pobre va acostarshi y va extendre la ma, llarga y ossosa com la d'una calavera.

— ¡Una gracia de caritat per l'amor de Deu!...

Un dels homes, lo més jove y decidit, se'l va guaytar un punt.

— ¿Volèu guanyarla la caritat?

— Prou, mentres pugui.

— Donchs, veniu a seure y mengèu.

¡Ab quina gana, ab quina fam va aferrarshi!... Los tres homes, veyentlo menjar, s'hi embadalien y dexaven de menjar ells, acabant per aborrirli tot l'encièm, del que va fer net en un Jesús. Tant golut va anarhi, que al acabar va trobarsen malament y tot.

Ventura que aviat va revenirse y's va sentir joyós.

— Diguèume que tinch de fer.

— ¡Veniu!

L'home jove y decidit va menarlo a la vora del pou y va senyalarli'l mànech que sortia d'una gran roda de ferro.

— ¡Bombèu!

Y'l mendicant va bombar, va bombar llarga estona, va bombar ab la matexa afició y ab la matexa conciencia que si hagués de treure a faró una obra de gran compromís.

Y va sentir com, ab lo seu esforç, montava l'aigua, y va veure com se n'omplia una pica que vorejava'l pou, y com exia de la pica per una canal, y com de la canal anava a parar a un rech, pera entafurarse tot seguit en los rengles y més rengles de regarons, fistonats d'enciams y escaroles, bròquils y cols, alls y ceves, pebrots y tomàtechs...

...Lo mendicant, quan era rich, no havia trevallat may. Y com que la

pobresa li va arribar ab la vellesa, ni l'intent havia tingut de probarho. ¿Còm ho hauria fet, si ni tenia força, ni l'hauria sabuda esmersar, encara que n'hagués tinguda?

Mes ara ¡be bombava! Y adhuch lo mateix volant que feya rodar, semblava que a cada vol li encomanés nova força als braços.

La suor l'amarava... Era'l primer cop que complia'l manament diví, guanyantse'l pa ab la suor del front...

«...Lo nostre pa, de cada dia...»

Y la roda voltava y l'aigua acompanyava ab la seva música la oració del mendicant, que sentia esgarrifanses de joya al pensar que aquella aigua matexa, arrencada per ell del cor del pou y recompartida per l'home jove y decidit ab hàbils cops de tràmech entre les regues de viandes ufanoses, fora xuclada per aquelles plantes, que se'n sentirien sadolles y'n rebrien un nou impuls pera crexer. Donchs ell, ab la força dels seus braços, les ajudaria a viure; donchs ell, ab la força dels seus braços, contribuiria a l'obra de Deu.

¡Y pensar que fins ara, a les seves velleses, no s'havia adonat de que'ls tingués aquells braços!... ¡Y pensar que, en la seva vida malaguanyada de rich malgastador, no s'havia recordat de que'l trevall podés ser una font de ventures!

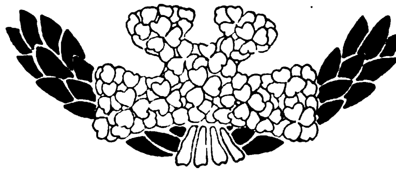
Perque ara, en aquest moment, se sentia venturós lo mendicant: — venturós y misericordiós... Les plantes tenien set y ell donava aigua a les plantes; demà ell o un seu germà se sentirien famolenchs y aquelles plantes els matarien la fam...

¡Y tants anys que havia viscut sense endevinar un goig tan ferm com el que sentia abeurant les plantes!

Per axò ara donava mercès al Totpoderós ab l'oració de cada matí.

«...Lo nostre pa de cada dia, donaunos, Senyor, en lo dia d'avuy...

»...¡Y perdonàu... perdonàu les nostres culpes!...»

PREMI DE LA COMPANYÍA DEL FERROCARRIL TRANVÍA ELÉCTRICH QUE SURTINT DE BARCELONA PASSÁRÁ POR SANT CUGAT

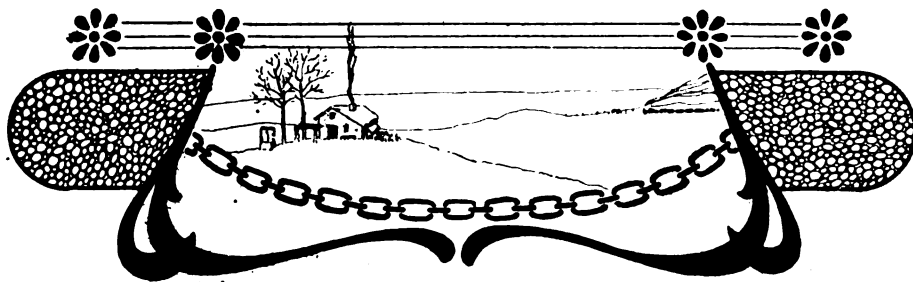
LA BALADA DEL TREN

D'En *Joseph Carner*

ACCÉSSIT

LES XARXES DEL PROGRÉS

D'En *Mariàn Grau*

LA BALADA DEL TREN

Sota la broma espessa
y el fum y la bavor,
la gran ciutat esguarda
ab sos mil ulls de foch.
El seu panteig terrible
centelles fa volar,
y s'ouen estridencies
y rabies sibilants.
La gran ciutat se dreça
potent dintre la nit;
la gran ciutat feréstega
el mon vol conquerir.
Llavors és quan envia
planures a través
un monstre formidable,
son fill de negre acer.
Son fill qui passa abismes,
y vola sobre els cims,
s'enfonza sota terra,
s'allunya al infinit.
Son fill qui s'recargola
y omple de fum l'espay;
son fill qui sempre corre
com un etern damnat;
Son fill qui vocifera
crinat de centelleig;
son fill, qui fins espanta
la solitut y el vent.
Oh cases solitaries
oh inconeguts breçols!
el monstre, de desvaris
omplena vostra son.
Eixes centelles rojes
que'l monstre va espargint,
ambicïons y audacies
engendren en la nit.
Tota la vida es rica
d'afanys y de rezels:
sota la terra cremen
tresors que no sabèm.
Y l'aire va abrandantse
d'un copdiciós combat,
y fins se tornen rojos,
ardents, obsessionats,
d'una locomotora
com espurnalls rohents,
els astres qui's regiren
ansiosos en el cel.

La raça humana crida
ab un sedent esguart,
que ja son flanch tortura
un esperó infernal.
Y al lluny, en mitg de bromes
d'anhels y de sanglots,
veu la ciutat potenta
ab sos mil ulls de foch.
Oh la ciutat qui's dreça
ab un fatal orgull!
Cap vent podrà desferli
sa corona de fum.

Ella's va alçant, sinistre;
s'aixampla poch a poch...
Quan el seu fill arriva
de conquerirli el mon,
a son udol de fera
contesta follament...
se guayten amorosos...
—Oh mare, li diu ell,
els homens qu'afollarem
jamay s'aturaràn,
y el mon famós, consterna
les dances siderals!

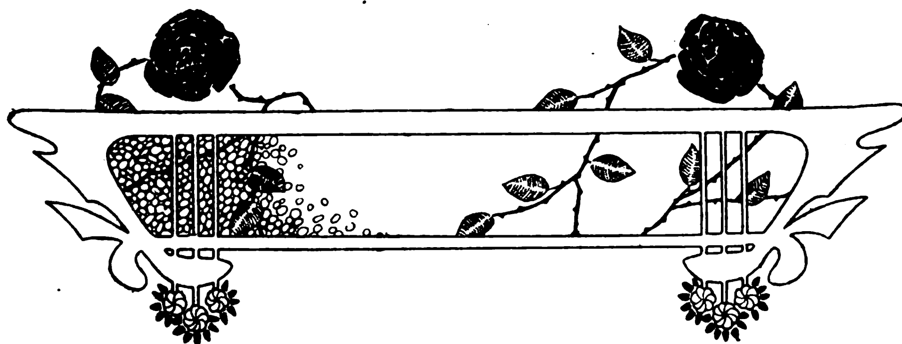

PREMI DEL SR. EN FRANCESCH UBACH Y VINYETA

HERODIAS
De la Sreta. Na *Dolors Moncerdà de Macià*

ACCÉSSIT

LA VESPRA DELS REYS
D'En *Julià Poy y Villarejo*

HERODIAS

Tradició.

De pler y festa
brolla'l palau,
les llums hi cremen
a centenars;
les taules s'omplen
de convidats;
lo vi en les copes
raja a vessar;
jove donzella
tot d'una ha entrat,
lasciu lo trajo,
més l'accionar,
y enfrón d'Herodes,
roja la faç,
balla, que balla,
que ballaràs.

Lo rey sa dança
mira encisat:
— Digam princesa
¿què't podré dar?
— ¡Vull del Baptista
lo cap tallat!

Segueix la festa,
també'l dançar.
Los músichs sonen
sense parar;
s'ouhen rialles
per tots costats,
y'l cap del martre
dessobre un plat,
sagna que sagna,
que sagnaràs.

L'ira divina;
juns los dampnà
ohiu lo càstich
que'ls va donar.
«La llum del dia
no veurèu may;

tindrèu per casa
baumes y caus;
y en la nit fosca
com folls isarts,
seguirèu tèrra
sense parar».
Desde llavores
los exilats,
pel mon fan via
lladrats pels cans;
sempre en tenebres,
sempre pels caus,
sempre'l cel negre
sobre llurs caps,
avenchs y serres
pel seu devant,
corps y sibeques
pera companys,
y en ses orelles
un so llunyà,
de crits de festa,
gemechs y clams,
y una musica
que sens parar,
sona, que sona,
que sonaràs.

Caminant sempre
dels cims als plans,
vora Samària
s'han deturat;
dins d'una roca
tenen son cau;
lo Jordà passa
pel seu devant;
la nit és negre,
l'ayre gelat,
la neu blanqueja
per tots costats;
del riu les aigues
s'han tornat glaç;
de sobte l'ombra
s'ha destriat;
del sol apunta
lo primer raig
¡ay! ¡la juheva
no'l pot mirar!
Per fer dressera,
pel riu ha entrat;
tantost hi arriva
se trenca'l glaç,
son cos s'enfonsa
fins ran de cap,
y'l coll segantli
li fà saltar.
Des d'aquella hora
per aquells voltans,
quan la neu mostra
son mantell blanch,
y és la nit negre,
y'l riu glaçat,
damunt sa crosta
s'hi veu un cap,
que ab negre llenga
plena de crànchs,
los ulls sens nines
y'l coll sagnant,
hores y hores
sense parar,
bota, que bota,
que botaràs.

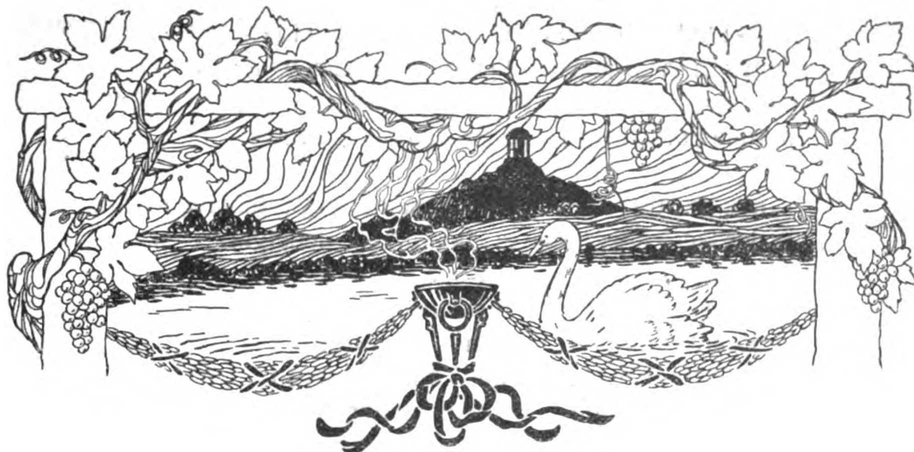
PREMI DE LA CASA FAYANS CATALÁ

A Cibeles, deesa de les Terres Abruptes
D'En *Joseph Carner*

ACCÉSSITS

I.—Assumpta
D'En *Joseph Franquet y Serra*

II.—Cant de les colonies escolars barcelonines
De la Sreta. Na *Agnés Armengol de Badía*

A CIBELES

DEESA DE LES TERRES ABRUPTES

Salut, oh Mare bàrbara, deesa primitiva
que has infantat els homes, trement d'un foll amor
y has saccejat pels aires aquella argila viva
que feya sols incertes mirades d'estupor.

Tù'ls amagaves dintre ton sí d'immensa mare
o'ls treyes ab un èxtasi al sol y al dia cla,
y'l Cel qui ès a la vora de tu, recorda encara
la teva gran rialla de veure-ls caminà.

Nodria-ls de feresa ton sí superb de bruna
y ab tos lleons jugaven de grapa sangonent;
tu'ls feres braus, indòmits, rebels a la fortuna,
guaytant ab ulls selvatges la porpra del ponent.

Ens van atreure un dia, però les valls obscures
ahont els llachs s'hi oviren com ulls fascinadôs;
tu creyes que jugavem quan de tes cimes dures

alegrement fugiem en avalot fressós,
y qu'aviat d'aquelles penombres de fullatge
hont són les aigues lentes y'l vent gemegadiç,
cançats, retornariem al lluminós estatge
perquè l'ofech d'un viure malsà no'ns atuhís.

Era per tots els segles, oh Mare, que't deixava
la gernació dels homens, ben d'hora decaiguts;
llur triomfal rudesa ja devenia esclava
de dolces malalties, d'enfebliments volguts,
de lleures solitaris, de penes somioses,
de creacions més fines que'l barrohè sentit,
de flautes invisibles, de veus misterioses,
del blanch vapor que munta pels aires de la nit!

Y és d'allavors qu'inquieta la fantasía vola
fent cada jorn el viure més breu y més avar.
Llavores, oh deesa, tu vas quedarte sola;
la teva esquerpería se feu més gran encar.

En tes montanyes restes, sense que may avençi
el temps dalt de tes cimes. Y abaix quan te veyèm
inassequible y llunya dintre l'etern silenci,
una tristesa'ns nuha la gola, y no parlèm.

Com l'esperit imposa ta magestat ofesa!
Guaites encara l'home tant deplorable y cot?
No sé si ta recança pren aires d'altivesa
o si t'ets feta immóvil en un oblit de tot.

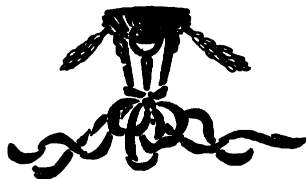
Jo anyoro aquelles fortes expansions serenes
de ton sospir abrupte. Jo conto si aquest fil
d'augusta sang ferotge qui corre per mes venes
se torna cada dia més blanch y més subtil.

El Sol qui't feya bruna y'l Vent qui t'ha endurida
somia devegades mon sofriment tant dolç,
perque les decadencies van refinant la vida
y's gasten nostres hores en invisible pols.

Mon cant avuy t'adreço! Acull-lo si és qu'arriva
a tes montanyes aspres y a tos tallats d'horror.

Salut, oh Mare bárbara, deesa primitiva
qui has infantat els homes, trement d'un foll amor!

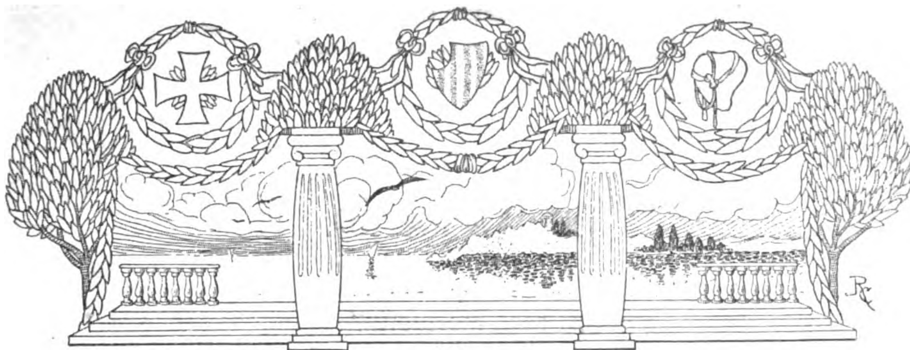
Apassionada, ab besos ofega nostra injuria,
ja massa temps gaudires ab nostre dany intern;
com un torrent qui salta, de vermellenca furia,
revingui en mes entranyes el teu udol matern!

PREMI D'UN DEVOT DE LES LLETRES CATALANES

Tríptich

D'En *Claudi Omar y Barrera*

TRÍPTICH

Lema: *Patria, fides, amor.*

I

PER LA FE

Aprop de la cullita
quan sembla que l'espiga foragita
a l'era'ls grans del blat,
ha caygut una forta pedregada
que ha dexat a la tèrra anihilada,
que tot s'ho ha emportat.

Y mentre'l pagès plora,
sa muller treu el cap portal enfora
y diu: ¿per què plorèm?
Encara hi han al bosch pins y sureres;
si no podèm omplir de blat les eres,
el bosch lo tallarèm.

Farèm nova sembrada,
rebrà la vall la pluja desitjada
com bé de Deu vingut,

y la tèrra, estufantse emocionada,
la veurèm com un rey a la tornada
d'una guerra en la qual no fou vençut.

II

PER LA PATRIA

Els clergues pausadament
van a la casa mortuoria...
Els carrers semblen talment
la dreçera de la gloria.

Aquell chor acompassat
diu aixís a la gentada:
«feliç qui no ha renegat
de la llur patria sagrada.

Feliç qui troba la mort
abraçat a sa bandera;
el més brau no és el més fort:
el fort és qui persevera».

Calla'l poble. Mes no'l sol
que canta sempre a la vida
y abans no acaba son vol
dexa a la tèrra enardida.

Calla'l poble. No'ls aucells
que ronden per la teulada
y's disputen ells ab ells
la flor groga y la morada.

Si en el poble hi ha tristor
en el cel regna alegria.
Lo que aquí creuhen que mort
allà viu y fa sa via.

El mort qui van a enterrar
viurà en el cel y en l'historia.
La Patria'l vejè lluytar...
¡Obrinli pas: va a la gloria!

III

PER L'AMOR

Tots els colors del iris, per àngels combinats,
el horizont cobrexen de richs policromats,
y entre la llum devallen els forts y agegantats,
la raça del pervindre, la dels predestinats!

Montant trineus esplèndits, d'estels atapahits,
se'ls veu passar per víes de lliris exquisits,
ab túniques folgades hermosament vestits,
les cabelleres soltes exteses sobre'ls pits...

Van ab palmons de gloria per orejar al mon
y una claror excelsa corona lo seu front.
Semblen visions divines exint per l'horizont
o'ls esperits de Mílton, el Dant y Anacreón.

El Temps, cantant placèvol, els porta suaument,
y empeny nostra cayguda pel seu adveniment;
ens creu rebuig dels segles, baldats de naxement,
y als verges amanyaga, als braus de l'Orient.

De l'Orient, d'hont venen les grans corrents d'amors
que fecondisen pobles y estrenyen germanors,
que a tot arrèu escampen intenses resplandors,
y fan d'un sol llinatge les ànimes y'ls cors.

Són ells la llevor nova, són els predestinats,
el Sol desprès de llargues y horribles tempestats,
l'esclatament idílich de belles pubertats.

Quan toca l'hora santa y arriben ells aquí
ells crearàn un poble de termes sense fi...

Aplanaràn les víes de nostra vall de plors
fent caure les pagodes qu'exciten els rencors,
esmicolant els ídols que'ns roben els fervors...
¡Són ells, són els poetes, els nostres successors!

DISCURS DE GRACIES

D'EN PELEGRÍ CASADES Y GRAMATXES

REGINA:

HONORABLES PROHOMS:

DAMES Y SENYORS:

Es de consuetut en aquestes solempnitats, que un individuu del Jurat posi fi a la Festa ab paraules de regraciament y de comiat.

Aquesta honrosa comanda m'ha sigut confiada per mos companys — ab sobres de benevolensa — a la qual procuraré correspondre no abusant, ab ma prosa insípida, de distinció tan immerescuda, ni de vostre amable cortesía; y en aquestes faltes incorreria sens dubte si ab mon parlament vos fes minvar la dolçor que havèu probada fruint les belleses de la Poesía y del Gay Parlar que, com frescal rosada, han plogut damunt de vostres esperits, desitjosos de viure, per una estona, en les pures regions del Ideal, bó y sentint les santes emocions de la Bellesa.

Prou desplahent ha d'esservos la meva tasca per quan, ab ella, vinch a desfer, barroerament, aqueixa mena d'encís, assadollat de coses agradoses que'ns ha fet oblidar, per uns moments, les agrors de la Realitat feixuga.

Perque és ben cert, senyors, que'l fet de donarvos comiat significa que havèm de deixar, plens de recança y de greu, aquest recés anyoradiç, tan plé de dolça pau, tan estimable pels recorts que desvetlla, obligantnos a tornar, ben tost, a seguir la cotidiana via y pujar la costa, no sempre planera, el camí, sovint pedregós y mal fresat, d'aquesta vida de desterro, en la qual les flors y els bells ovirs no hi solen ésser tan abundants com ho son les espines y'ls negres abíms.....

Mes, aquest nostre comiat no devèm donárnosel ab l'amargor ab que'ns despedím de les coses que may més han de tornar, engolides per l'avenç insondable de l'oblit etern.....

No, certament!

Despedimnos ab el dolç y confortador *A revèure!*, que eixint del fons del cor, brolli frescal y sincer dels nostres llavis somrihents, fentnos guspirejar d'entendriment els ulls y cobrintnos el rostre ab el suavissim vel de la esperança.

Sí, aixís ha d'ésser; perque jo confio, que'l deixar aquest claustre, tan admirablement artístich, és ab el propósit de tornàrnoshi a reunir, pera celebràrhi altres aplechs y festes d'amor y cultura; ab el mateix desitj de tot aquell qui bé estima y que's frisa y daléix pera renovar la visió del ser que li té robat el cor.

Perque, nosaltres, és ben cert, que tots l'estimèm aquest lloch sant, fet aposta pera gosarhi'l pur encantament de la Poesía, somiarhi místiques visions, bressolats per la fantasía y allunyats del mondial brugit, víurehi en solitut, alegrada pel remor dels arbres y la cantadissa de l'aussellada.

Veus aquí per què fou tan acertada la idea de l'esperit cultissim que'ns hi congregà pera tenirhi aquesta festa! Ab ella havèm donat testimoni de que l'esperit civilisador y progressiu — que forma'l tradicional modo d'ésser de Catalunya — existeix y viu potentissim.

Al venir a festejar aquest vell venerable, vestintlo de joventut y de llum de vida, havèm pagat un deute de justicia, borrant, des d'avuy, les senyals de profanacions vergonyoses, y, proclamant, una vegada més, que som y volèm ésser els llegítims descendents d'aquells patricis que alçaren aquesta maravella, aquest monument a la Fè y a la Patria, y que volèm, com ells, mantenir y continuar la obra civilisadora que iniciada pels ínclits fills de Sant Benet, en els albors de la nostra Nacionalitat, no s'és estroncada may, malgrat els moments luctuosos que ensopiren l'ànima catalana.

Ab aquests actes solempnials y hermosos, palesament se demostra que som els catalans de sempre; els mantenedors del mateix casal d'hont sortiren els ferms creyents, els ardits trevalladors, els constants enamorats de la Tèrra, els fills dels qui formaren aquesta nostra Patria tan honrada. Som la host de la novíssima Reconquesta, els allistats en la gran Creuhada del Amor, els primers en acudir amatents a la crida del «Sagramental de Germanor», que s'és esbombat arrèu, per tots els indrets d'aquesta tèrra... *plena de llealtat.*

Ab festes, com aquesta, queda ben arrelada y fermíssima la gran obra de renaixença y de dignificació que estèm fent de nosaltres mateixos y de la nostra gent, deixondint energies adormides, y demostrant que la llevor que plantaren, cinquanta anys enrera, els venerables vidents y precursors de la actual Vida Nova, no caygué en terrer herm y xorch, sino que la florida ha estat esplendorosa, fent esperançar una cullita plena y ben remuneradora, quals fruyts ja trauhen bon lluch, omplintnos de les més falagueres esperançes.

Avuy, ja quasi hi som tots al grandiós rotllo d'aqueixa espiritual *Sardana;* tothòm hi acut a puntejar la dansa nacional y, fins els que's quedan fora del rotllo, la miran ab simpatia, s'interessen per ella y acaben pera péndrehi part. Els quins no hi volen esserhi, compadimlos, tenen l'ànima ben morta!

Aquesta històrica vila ha entrat també a la patriòtica rotllana. Ho proclama ben palesament aquest aplech.

¡Sia l'enhorabona!

Emprò, l'acte solempnial que acabèm de celebrar ha de tenir una finalitat concreta y segura. No ha d'ésser solsament un nombre més en el Programa de la Festa Major. Si aixís fos tindrien els *Jochs Florals de Sant Cugat del Vallès* una importancia relativa y una trascendencia sobradament limitada.

Aquesta hermosa població té un deute d'honor, que no rebutjarà cumplirlo. Ne tinch la més ferma esperança. La festa d'avuy desvetllarà y mantindrà despert y rediviu l'esperit del poble, fentli avinent que son nom va estretament unit, com la unió hipostàtica de l'ànima ab el cos, ab una de les maravelles artístiques que, ab llum propia y esplendent, brilla en la corona monumental de nostra dolça Catalunya. Esperits mesquins entelaren aqueix joyell magnífich. ¡Que sia aquest acte la prometença que devotament se fàssa a l'Altar de la Patria, de que aquesta obra soperba de la Civilisació y Cultura (antiquíssimes en nostra terra), no se la deixará morir en vergonyós descuit, en criminal dexadesa.

Seguiu l'exemple dels varons insignes els noms dels qui llueixen en els anals de les grans restauracions de la Patria: Oliva, de Ripoll; Ottó, de Sant Cugat; Morgades, d'Ausona; Carcelade du-Pont, de Canigó. Aqueixos noms van vinculats ab els moviments de ressurrecció de nostra Nacionalitat en els distints moments de sa Reconquesta; la d'abans y la d'are.

En tan gloriosa via, hi plantaren aquells grans patricis les fites senyalant els avenços en la formació y en la reconstitució de la Patria.

Esfondrat, malmés, convertit en munt de runes, restava llastimosament mort el monument del gran Oliva; la insigne maravella de Ripoll, sota les cendres y despulles agombolades per les mans impies de la ignorancia, s'anave esvahint, com feble fumerola saccejada per l'huracà; el vell altar de la Patria alçat per Wifred, profanat ja, no podia rebre l'holocauste dels bons fills de la tèrra. El bàcul pastoral d'un prelat, de venerable memoria, tocà les trocejades pedres, y al crit de *Surge et ambula,* la basílica ripollesa fou deixondida de son somni mortal, y descotxantse del sudari que l'abrigava, gloriosament tornà a viure.

Fou tornat un temple a Deu, y son casal a la Patria.

Aquella obra patriòtica n'anyora una altra. Sa germana del Vallès. Ella senyalarà un gran troç del camí fet en el procés de nostres reinvindica-

cions. Ella ha d'ésser el record de la germanor de tots els catalans; el monument, rejovenit, que perpetui la actualíssima *Solidaritat Catalana...!*

Quan les aspiracions llegítimes, que tots abriguèm en el fons de nostres cors, s'hagin realisat, a Ripoll, en aquest temple y a Poblet, novament restaurats, hi ressonarà alhora el càntich sublím de gracies al Altíssim: allavors el *Te-Deu laudamus* serà entonat per tot lo poble català, com un choral sublím y magnífich.

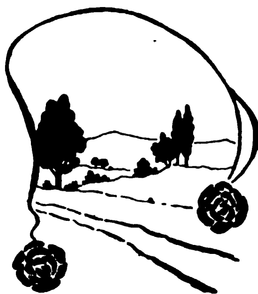
No dech, Senyors, abusar ja més de vostra complacencia.

Acabaré, donchs, donant fi al present agradabilíssim acte, del qual espero ne conservaréu els millors recorts, fentnos anyorar els successius que aquí se celebrin.

Als honorables representants de la Iglesia, del Municipi y de les Corporacions; als vehins y als forasters, a tothòm generalment que havèu honrat la Festa, vos diré, com a mot final:

«Vosaltres los qui havèu assistit a aquest aplech de la Poesía y havèu escoltada la crida que vos ha feta la Comissió organisadora d'aquestos *Jochs Florals,* GRANS MERCÉS. Plàcia al Senyor que per molts anys puguèu fer semblants bones obres, a honra y gloria de la Patria y en profit de la cultura de Catalunya!»

HE DIT.

TAULA

Planes

